

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

DISERTAČNÍ PRÁCE
Ochrana osobnosti v česko-německém porovnání

Mgr. Eva Zahořová

2011

Úvod.....	4
I. Prameny práva.....	5
1. Prameny práva v České republice.....	5
2. Prameny práva v Německu.....	9
3. Mezinárodní smlouvy.....	11
4. Porovnání zakotvení osobnostních práv v českém a německém právním řádu.....	13
II. Všeobecné osobnostní právo.....	15
1. Obecné poznámky.....	15
2. Charakter práva.....	16
2.1 Vymezení všeobecného osobnostního práva jako práva nemajetkového.....	16
2.2 Promlčení.....	18
2.3 Nezcizitelnost a nepřevoditelnost, otázky dědění.....	21
2.4 Nemožnost výkonu rozhodnutí.....	29
2.5 Všeobecné osobnostní právo v subjektivním slova smyslu.....	29
2.6 Subjekty osobnostních práv.....	30
2.7 Postmortální ochrana.....	32
3. Srovnání obecných základů všeobecného osobnostního práva v ČR a Německu..	40
III. Vybrané součásti všeobecného osobnostního práva.....	42
1. Život a zdraví.....	42
1.1 Prameny práva.....	42
1.2 Předmět ochrany.....	45
1.3 Vybrané aspekty práva na život a zdraví.....	46
2. Občanská čest a lidská důstojnost.....	54
3. Právo na soukromí.....	67
3.1 Právo na rodinný život.....	68
3.2 Právo na soukromí v kolizi s uměleckou svobodou, případ Esra a další případy kolizí.....	72
3.3 Ochrana soukromí ve smyslu ochrany osobních údajů.....	79
3.4 Právo na soukromí ve světle nálezů Ústavního soudu Pl. ÚS 24/10.....	82
3.5 Ochrana soukromí v kolizi s ochranou autorských děl prostřednictvím Digital Rights Management (DMR).....	85
4. Jméno.....	86
5. Právo na osobní svobodu.....	88
6. Právo na podobu.....	90
7. Právo na projevy osobní povahy.....	97
8. Svobodný rozvoj osobnosti.....	98
9. Právo na biomateriální sebeurčení.....	99
IV. Dispozice s osobnostními právy.....	100
1. Obecně k dispozicím se součástí všeobecného osobnostního práva.....	100
2. Svolení.....	100
3. Zákonné licence.....	103
V. Ochrana osobnostních práv.....	109
1. Nárok na zdržení se jednání a na upuštění od jednání.....	110
2. Přiměřené zadostiučinění.....	111
3. Právo na odpověď a dodatečné sdělení.....	120
4. Licenční analogie.....	133

5. Náhrada škody	135
6. Ostatní nároky	135
VI. Uplatnění nároků	137
1. Svépomoc	137
2. Nutná obrana	137
3. Soudní ochrana	138
VII. Ochrana osobnosti ve specifický oblastech	139
1. Pracovní právo	139
2. Zpravodajství	146
3. Reklama a další způsoby komerčního využití všeobecného osobnostního práva a jeho součástí	159
3.1 Reklama	159
3.2 Spekulativní registrace doménového jména	167
3.3 Využití osobnostních atributů v počítačových hrách	167
Závěr	169
Exkurz: úprava ochrany osobnosti v návrhu nového občanského zákoníku	172
Seznam použité literatury:	180
Monografie:	180
Časopisy:	183
Online prameny:	188
Judikatura	190
Nálezy a usnesení Ústavního soudu ČR:	190
Rozsudky a usnesení Spolkového ústavního soudu:	190
Rozsudky obecných soudů:	191
a) českých	191
b) německých	193
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:	195
Seznam zkratk	197
Abstrakt	199
Abstract	203

Úvod

Cílem této práce je porovnat ochranu osobnosti v České republice se situací ve Spolkové republice Německo. Zcela na začátku je pozornost věnována pramenům práva, které jsou pro zkoumanou oblast relevantní.

Druhá část se zabývá základními rysy všeobecného osobnostního práva a poukazuje na problematické momenty v obou zkoumaných právních řádech.

Následuje přehled chráněných součástí všeobecného osobnostního práva. K této části je potřeba uvést, že se nejedná o taxativní výčet. Snaha o vytvoření uzavřeného listu chráněných atributů by postrádala smysl, neboť život s sebou může přinést situace, které si člověk jen těžko představí, dokud se nestanou. Výběr dále reflektuje zaměření práce, která má mapovat zejména oblast spadající v českém právním řádu do oblasti soukromoprávní.

Část s názvem „Dispozice s osobnostními právy“ představuje možnosti nakládání s osobnostními atributy, a to jak formou volní (udělení souhlasu), tak formou „nucenou“ (zákonné licence).

Další část se pak věnuje nárokům fyzických osob v případě neoprávněného zásahu do všeobecného osobnostního práva a jen obecně je zmíněno, jakými způsoby je možné se nároků domoci.

Poslední část se dotýká problematiky ochrany osobnosti ve specifických právních oblastech jakými jsou pracovněprávní vztahy, zpravodajství nebo reklama.

Až na části, které jsou spíše teoreticky zaměřené, je teoretická rovina doplněna o judikaturu, která dokládá, jak se jednotlivá ustanovení zákona projevují v praxi.

Pro lepší dokreslení některých uváděných příkladů je v závěru práce přiložena obrazová příloha.

S ohledem na pokračující práce na kodifikaci soukromého práva je závěrem zařazen krátký exkurz do navrhované právní úpravy.

I. Prameny práva

Z hlediska zkoumané problematiky je tato první část věnována pramenům práva, které spojuje vztah k problematice týkající se všeobecného osobnostního práva, jeho součástí a jeho ochrany.

Oba zkoumané právní řády, český i německý, spadají svou povahou k právním řádům kontinentálního typu, který je charakteristický tím, že mají jeho prameny práva písemnou povahu. V tomto ohledu by si tedy oba právní řády měly být do značné míry podobné.

Oba také navazují na tradici práva římského a nesou základní rozlišení práva na právo soukromé a veřejné. S ohledem na zaměření této práce pak není rozhodující, zda se při rozlišování mezi objektivním právem soukromým a veřejným přikloníme k teorii zájmové, mocenské nebo organické. Pro porovnání pramenů práva je zásadní spíše konstatování, že obecný přístup obou zkoumaných právních řádů vychází ze stejných kořenů.

Důraz je pak kladen spíše na prameny práva soukromého, nicméně jsou zmíněny i zásadní prameny práva veřejného, zejména pak ty, které v obou zemích požívají nejvyšší právní síly a ty, které v rámci ochrany osobnostních práv obsahují regulaci specifických právních oblastí. V jednotlivých částech věnujících se jednotlivým součástem všeobecného osobnostního práva jsou následně uvedeny prameny práva vztahující se k dané specifické oblasti.

Otázkou, kterou je třeba si zodpovědět, tedy je, do jaké míry se prameny práva zkoumaných právních řádů skutečně podobají.

1. Prameny práva v České republice

Základním pramenem práva v oblasti osobnostních práv je bezesporu ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a dále usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práva a svobod. Tyto dva právní předpisy tvoří nejobecnější rámec pro úpravu osobnostních práv na našem území.

Článek 1 Ústavy hovoří o tom, že Česká republika je právní stát založený na úctě k právům a svobodě člověka a občana. Z tohoto ustanovení lze dovodit, že stát chrání práva obecně, tedy chrání i všeobecné osobnostní právo a jeho jednotlivé součásti.

LZPS pak konkretizuje jednotlivá práva, která stát zaručuje buďto všem osobám obecně nebo svým občanům.

Budeme-li mluvit konkrétně o všeobecném osobnostním právu, je zaručeno bez vazby na občanství všem osobám, umožňuje-li to povaha práva. Příkladem součástí všeobecného osobnostního práva zakotvených v Listině může být právo na život (čl. 6), právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (čl. 7), právo na lidskou čest, právo na osobní svobodu (čl. 9), osobní důstojnost a ochranu jména (čl. 10), právo na ochranu zdraví (čl. 31). Vedle těchto ustanovení, která na první pohled reflektují ochranu osobnosti, jsou v LZPS zakotvena další práva a svobody, které s ochranou osobnosti úzce souvisí např. právo na svobodnou volbu povolání (čl. 27).

Obecně lze říci, že LZPS jako taková chrání fyzickou osobu z celkového hlediska jako člověka, který je osobností. Jednotlivá práva a svobody tedy mají vztah k ochraně všeobecného osobnostního práva, ať už přímo nebo zprostředkovaně.

Z povahy Ústavy a LZPS obecně vyplývá, že práva jimi zaručená se aplikují v rovině vertikální tzn. v rovině stát vs. osoba (fyzická popř. právnická), ve vztahu dvou osob se tedy až na výjimky neuplatňují. Teorie a praxe však dospěly shodně k závěru, že se tyto právní normy nejvyšší právní síly projevují také v kontextu práva soukromého¹. Ačkoli se teorii prozařování základních práv do soukromoprávní oblasti věnuje spíše zahraniční literatura, není cizí ani českému právnímu prostředí.

V dnešní době tedy není sporu o tom, že se základní lidská práva promítají do soukromoprávní oblasti, otázkou však je, v jaké míře a jakým způsobem.

Rozlišovat lze dvě základní formy působení základních práv v soukromoprávních vztazích²:

1. přímé působení
2. nepřímé působení

---

¹TICHÝ, L. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování), Časopis pro právní vědu a praxi, 2010, č. 1, str.10 an; IVIČIČ, M. Vztah základních práv a soukromého práva ve vybraných státech, Časopis pro právní vědu a praxi 2009, č. 3, str. 190.

²TICHÝ, L. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování), Časopis pro právní vědu a praxi, 2010, č. 1, str.10 an.

Přímé působení základních práv představuje takovou aplikaci základních práv, kdy jsou tato aplikována namísto soukromoprávní normy, takovou normu doplňují, či v případě její neexistence překlenují mezeru svou přímou aplikací.

Nepřímé působení spočívá ve výkladu soukromoprávní normy v souladu s normou veřejnoprávní (v tomto případě s normami, které zakotvují základní lidská práva). Jen v konkrétním případě lze nalézt hranici mezi oběma formami působení základních lidských práv. Výklad totiž může v jednotlivém případě dosáhnout takových kvalitativních charakteristik, že ve své podstatě půjde o přímé působení normy.

V české judikatuře je příkladem účinků základních lidských práv na soukromoprávní vztah nález Ústavního soudu ze dne 15.3.2005³, ve kterém soud připustil nepřímou aplikaci LZPS; konkrétně šlo o svobodu projevu, která se tak v soukromoprávním vztahu vymezovala vůči ochraně osobnosti dle § 110Z.

Vedle výše uvedených pramenů nejvyšší právní síly, je pro soukromoprávní vztahy zcela zásadním pramenem práva zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Již původní znění zákona obsahovalo ustanovení o osobnostních právech, které se do značné míry korespondovalo se současným.

Až do 29. března 1990 byla ustanovení o ochraně osobnosti ponechána bez jakékoli změny. Oproti současnému stavu byla ochrana osobnostních práv garantována pouze občanům. Slovo „občan“ bylo nahrazeno pojmem „fyzická osoba“ až novelou č. 509/1991.

Novelou č. 87/1990 Sb. byla ochrany osobnosti posílena v tom smyslu, že zákon výslovně stanovil možnost domáhat se v určitých případech přiměřeného zadostiučinění v penězích.

Výše zmíněná novela č. 509/1991 Sb. doplnila demonstrativní výčet chráněných osobnostních atributů o lidskou důstojnost a soukromí, byla zrušena ustanovení §§ 14 a 17, vedle obrazových snímků a zvukových záznamů se v § 12 objevil pojem obrazové záznamy.

Poslední změna souvisela s přijetím zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, kdy byl mezi aktivně legitimované osoby podle § 15 OZ zařazen také partner zemřelého.

---

³ Nález Ústavního soudu ze dne 15.3.2005, I ÚS 367/03.

Z uvedeného výčtu a základní charakteristiky novel, které se v rámci OZ dotkly ustanovení věnovaných osobnostním právům, je zřejmé, že až na změnu v chráněném subjektu (občan vs. fyzická osoba), nedošlo k výraznějším koncepčním změnám. Určité změny by měl přinést i v současné době připravovaný občanský zákoník.

Součástí všeobecného osobnostního práva jsou dále střípkovitě upravena v dalších právních předpisech veřejnoprávního i soukromoprávního charakteru. Rozmanitost právní úpravy je dána skutečností, že všeobecné osobnostní právo v sobě zahrnuje celou řadu atributů různorodého charakteru.

Jako příklad osobnostního práva chráněného v celé řadě právních aktů může sloužit právo na život a tělesnou nedotknutelnost, které je zakotveno v LZPS, v obecném ustanovení OZ o osobnostních právech, v zákoně č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, v zákoně č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon) apod.

K ochraně osobnostních práv přispívá značnou měrou také zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) nebo zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů. Dosáhne-li zásah do osobnostního práva intenzity stanovené zákonem, uplatní se i předpisy práva trestního. V rámci souběhu ochrany osobnostních práv s ochranou práv dalších např. autorských nebo práv na ochranu proti nekalé soutěži může dojít k aplikaci zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) nebo zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, jejichž primárním účelem sice není ochrana všeobecného osobnostního práva, ale jejich aplikací může prostřednictvím ochrany jiných práv nebo zájmů k napravení nebo odstranění zásahu do všeobecného osobnostního práva dojít.

Z tohoto hlediska lze jen souhlasit s tvrzením autorů publikace Ochrana osobnosti⁴, že právě doplňková ustanovení v dalších právních předpisech jsou faktorem ovlivňujícím celkovou efektivitu ochrany všeobecného osobnostního práva.

---

⁴ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004.

2. Prameny práva v Německu

Německá úprava osobnostních práv má své jádro v německé ústavě, označované jako Grundgesetz⁵ (GG, základní zákon) a spočívá zejména na ustanovení článku 2 odst. 1 GG ve spojení s jeho článkem 1 odst. 1. Na základě těchto ustanovení je chráněna lidská čest a svobodný rozvoj osobnosti. Obsahově jde o formulace velmi podobné těm, která jsou obsažena v české LZPS⁶. Přestože se chápání německé ústavy neliší od toho českého, tedy že se v zásadě jedná o ustanovení, která se uplatňují ve vztahu fyzická osoba-stát, je tato koncepce v Německu prolomena mimo jiné právě s ohledem na všeobecné osobnostní právo.⁷

Vedle výše uvedených práv (právo na lidskou čest a právo na svobodný rozvoj osobnosti) zaručuje GG ochranu dalších součástí všeobecného osobnostního práva jako např. práva na život a na tělesnou nedotknutelnost (článek 2 odst. 2 GG).

Ačkoli není v textu GG explicitně označeno, je všeobecné osobnostní právo, které vyplývá z článku 2 odst. 1 ve spojení s článkem 1 odst. 1, obecně uznáváno jako základní právo vedle ostatních výslovně uvedených práv.

Základní zákon není nicméně jediným pramenem práva, který skýtá ochranu osobnostním právům. V roce 1954 vydal německý Spolkový soudní dvůr (BGH) průlomové rozhodnutí, v němž prohlásil všeobecné osobnostní právo za jedno z „jiných práv“ (sonstiges Recht) podle § 823 odst. I občanského zákoníku (BGB)⁸.

Rozsudek byl podnětem pro snahy vytvořit v rámci BGB obecné zastřešující ustanovení, které by blíže specifikovalo všeobecné osobnostní právo. Návrh novely BGB mající svou oporu ve 42. Německém dni právníků (Deutscher Juristentag) však neprošel legislativním procesem. Stejně skončila i snaha navrhnout samostatný zákon

---

⁵ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), (BGBl. I S. 944).

⁶ např. článek 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

⁷ SOEHRING, J. Presse, Persönlichkeitsrechte und "Vorverurteilungen", Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 1986, sešit 7, str. 519; BASTON-VOGT, M. Der sachliche Schutzbereich des zivilrechtlichen allgemeinen Persönlichkeitsrechts. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1997. str. 16 an; JARASS, H. D. Das allgemeine Persönlichkeitsrecht im Grundgesetz, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1989, sešit 14, str. 857an; GOTTWALD, S. Zeitgeschichte und Dogmatik am Beispiel des allgemeinen Persönlichkeitsrechtes [online], c1997, poslední revize 7. 8. 1997, [citováno dne 2.3.2010], dostupné na <http://www.rewi.hu-berlin.de/online/fhi/articles/9708gottwald.htm>.

⁸ Rozsudek BGH sp. zn. I ZR 211/53, ze dne 25.5.1954, Leserbrief-Urteil; BASTON-VOGT, M. Der sachliche Schutzbereich des zivilrechtlichen allgemeinen Persönlichkeitsrechts. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1997. str.12.

na ochranu osobnosti, který by v sobě zahrnoval i úpravu obsaženou v KUG.⁹ Další pokus, který se uskutečnil v roce 1964, tedy sedm let po pokusu prvním, taktéž zkrachoval s odůvodněním, že výslovné ustanovení není potřebné¹⁰.

V ustanovení § 823 odst. I BGB tedy výslovně chrání právo na život, zdraví, svobodu, vlastnictví a „jiné právo“, pod kterým si lze podle německé judikatury představit jakoukoli další součást všeobecného osobnostního práva, která není výslovně zmíněna v jiném ustanovení. Zcela odtrženě od ostatních osobnostních práv je upraveno např. právo na jméno (§ 12 BGB). Německý zákonodárce tím však zjevně neměl namysli zdůraznění významu práva na jméno jako práva osobnostního, protože v takovém případě jej mohl zařadit jak do GG, tak systematicky k § 823 BGB.

Vedle poněkud roztržité úpravy osobnostních práv v GG a BGB je ochrana osobnostních práv stejně tak jako v českém právním řádu upravena řadou dalších právních předpisů např. zákonem ze dne 9.1.1907 o autorském právu k výtvarným a fotografickým dílům¹¹ (KUG), který reguluje samostatně právo na podobu, nebo tiskovými zákony jednotlivých spolkových zemí. Stejně tak se zprostředkovaně uplatní ochrana podle předpisů z oblasti zdravotnictví, ochrany osobních údajů popř. trestněprávní ochrana.

Co se týká součástí všeobecného osobnostního práva, které jsou narozdíl od těch, zahrnutých pod § 823 odst. 1, přímo samostatně regulovány (KUG, § 12 BGB), byly někdy nazývány jako zvláštní osobnostní práva a dávány do kontrastu se všeobecným osobnostním právem.¹² Dopady takového označení se však v praxi příliš neprojevovaly, v některých případech judikatura zahrnula tato práva pod všeobecné osobnostní právo, v jiných vycházela z kombinace speciálního ustanovení a § 823 odst. 1 BGB. V současné době převažuje názor, že jsou tato práva samostatně regulovaným

---

⁹ ERNST-MOLL: Das Recht am eigenen Bildnis - vor und vor allem nach dem Tode, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 1996, sešit 8-9, str. 558.

¹⁰MÜNCH S. Der Schutz vor Verletzungen der Persönlichkeitsrechte in den Neuen Medien. 1. vydání. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2004. str. 14, 15.

¹¹ Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie, vom 9. Januar 1907 (RGBl. S. 7; BGBl. III 440-3), aufgehoben am 1. Januar 1996 durch Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I, S. 1273) bis auf den Schutz von Bildnissen.

¹² BARTNIK, M. Der Bildnisschutz im deutschen und französischen Zivilrecht. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2004. str.23.

výsekem všeobecného osobnostního práva. Přičemž někteří autoři tvrdí, že pro konkrétní případ představují *lex specialis*¹³.

3. Mezinárodní smlouvy

Na tomto místě je třeba zmínit, že obě země jsou signatáři řady lidskoprávních mezinárodních smluv, které se ve větší či menší míře všeobecného osobnostního práva dotýkají.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁴ zakotvuje právo na život již v článku 2 a naznačuje tak jeho význam pro celý další text úmluvy. V dalších ustanoveních pak zakazuje mučení a přihlašuje se k právu na svobodu respektování soukromého a rodinného života. Význam tohoto dokumentu pak spočívá mimo jiné v tom, že se na jeho základě zřizuje Evropský soud pro lidská práva, jehož úkolem je práva obsažená v úmluvě vykládat a chránit¹⁵. Rozhodnutí soudu jsou pro smluvní strany závazná. Konečným výsledkem však není jen závaznost v konkrétním případě, ale vysoká respektovanost soudních rozhodnutí smluvními stranami úmluvy. Vedle toho se argumentace a odkazy na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva objevují i ve vnitrostátních rozsudcích a jsou citována v odborné literatuře.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech¹⁶ shodně s předchozí úmluvou zakotvuje právo na život, svobodu a bezpečnost, zákaz mučení.

V této souvislosti lze zmínit i Všeobecnou deklaraci lidských práv. Ačkoli nejde o právně závazný akt, dá se říci, že celá řada práv vykazuje znaky, na jejichž základě bývá přiznán status obyčeje¹⁷. Deklarace z roku 1948 vymezuje kromě dalšího právo každého na život, uznání právní osobnosti, právo volně rozvinout svoji osobnost, a to

---

¹³ BARTNIK, M. Der Bildnisschutz im deutschen und französischen Zivilrecht. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2004. str. 24.

¹⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁵ ČERNÁ, D. Výklad Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Evropským soudem pro lidská práva, *Jurisprudence*, roč. 2008, č.3, str. 15.

¹⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹⁷ WAGNEROVÁ, E. Všeobecná deklarace lidských práv jako milník mezi epochami, *Jurisprudence*, roč. 2009, č.5, str. 3.

bez ohledu na rasu, barvu, pohlaví, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, majetek, rod nebo jiné postavení.

V neposlední řadě úctu k lidské důstojnosti, svobodě a dodržování lidských práv proklamuje Smlouva o Evropské unii¹⁸ a Listina základních práv EU inspirovaná zejména Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Nepřekvapí tedy, že obsahuje stejně jako předešlé jmenované mezinárodní úmluvy právo na život a zákaz trestu smrti. Inspiraci z Úmluvy o biomedicině¹⁹ pak dokladuje zakotvení zákazu použití lidského těla a jeho částí jako zdroje finančního prospěchu a otázky informovaného souhlasu (článek 3). Ustanovení je doplněno o zákaz klonování lidských bytostí a zákaz eugeniky.

Vedle těchto práv pak Listina obsahuje v lidskoprávních dokumentech typická ustanovení o zákazu mučení, právu na svobodu, soukromý a rodinný život.

Co se týká použití Listiny základních práv EU, nedá se říci, že by bylo zcela jednoznačné. Tomu nepomáhá ani ustanovení článku 51, dle kterého jsou její ustanovení při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Připočteme-li k tomu výhrady některých členských států, nelze než vyčkat, jak se k celé diskuzi vyjádří Soudní dvůr Evropské unie. Celá problematika je v současné době předmětem zájmu teoretiků i právních praktiků²⁰.

Kromě úmluv „všeobecného charakteru“, se všeobecného osobnostního práva dotýkají úmluvy mající za cíl zákaz mučení²¹ popř. zákaz některých nepřipustných praktik v medicíně²².

---

¹⁸ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úřední věstník C 83 ze dne 30.3.2010.

¹⁹ Sbírká mezinárodních smluv 96/01, částka 44, sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

²⁰ ŠTURMA, P. Lisabonská smlouva a závaznost Listiny základních práv EU pro Českou republiku vzhledem k tzv. výjimce (opt-out). Právní rozhledy, roč. 2010, č. ž, str. 191; LENFELD, J., WHELANOVÁ, M., ZAHOŘOVÁ, E. Trendy v právu EU, Správní právo, roč. 2010, č. 6, str. LXXV.

²¹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání; Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 9/1996 Sb., o Evropské úmluvě o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

²² Sbírká mezinárodních smluv 96/01, částka 44, sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.

Co se týká formulací jednotlivých ustanovení mezinárodních úmluv, jsou si do značné míry podobné. Odlišnosti jsou pak spíše jazykového charakteru a mnohdy více než odlišný účel a smysl zrcadlí dobu, ve které úmluvy vznikly.

K výše uvedeným mezinárodním úmluvám je závěrem potřeba podotknout, že v kontextu, ve kterém se jedinec svého práva domáhá, jsou až na výjimku, kterou s ohledem na existenci Evropského soudu pro lidská práva, tvoří Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod²³, mají zásadní význam spíše vnitrostátní katalogy lidských práv. Samozřejmě s tím, že do značné míry reflektují práva obsažená v mezinárodních dokumentech. Ta je však ve většině případů nutné, stejně tak jako ta, která jsou obsahem vnitrostátních úprav, dále konkretizovat.

4. Porovnání zakotvení osobnostních práv v českém a německém právním řádu

Co se týká výše uvedených mezinárodních smluv, jsou oba státy signatáři celé řady z nich. Vzhledem k velké podobnosti a obsahovému překryvu není při porovnávání rozhodující ani to, zda je Česká republika smluvní stranou všech úmluv, jejichž smluvní stranou i Německo. Příkladem může být Úmluva o biomedicině²⁴, ke které zatím Německo nepřistoupilo, přesto ve svém právním řádu celou řadu práv zakotvených v této úmluvě reflektuje. Vedle toho jsou práva obsažená v uvedeném dokumentu zakotvena i v dalších úmluvách.

Oblast mezinárodních úmluv lze uzavřít s tím, že zde neexistuje významný rozdíl s ohledem na ochranu osobnostních práv. V následujícím je tedy třeba zaměřit se na vnitrostátní prameny práva.

Přestože je v obou právních úpravách základním stavebním kamenem ústava, hraje v porovnání s českou ústavou GG v německé literatuře a judikatuře na první pohled významnější roli. Je to dáno především rozdílností německé úpravy a snahou tuto nekonzistenci překlenout, ale i významných postavením německého ústavního soudu. Ani přístup k GG jako pramenu práva ale není pro oblast ochrany všeobecného

---

²³ 209/1992 Sb. SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

²⁴ Úmluva o biomedicině.

osobnostního práva jednotný. Teorie a praxe se často nemůžou shodnout na tom, jakou funkci vlastně GG plní. Vzniká tak celá řada odporujících si právních teorií.

K přehlednosti německé úpravy nepřispívá ani systematické zařazení práva na jméno do § 12 BGB, ani úprava práva na podobu v KUG. Problematická z hlediska právní jistoty může být i úprava ochrany jednotlivých součástí všeobecného osobnostního práva v předpisech jednotlivých spolkových zemí, i když v případě tiskového zákona se jednotlivé zemské zákony drží víceméně shodné linie.

Obrátíme-li pozornost zpět na BGB, pak jeho § 283 odst. 1 mluví pouze o náhradě škody způsobené zásahem do práv zahrnutých v tomto ustanovení. Otázky nemateriální újmy tak musely být řešeny výkladem.

V důsledku výše uvedeného se však v německém právním prostředí rozvinula rozsáhlá judikatura, která má z velké části díky obecnosti a stálosti ustanovení vysokou výpovědní hodnotu i dnes.

Systém pramenů práva a jejich vztah, je na druhou stranu v ČR v porovnání s německým modelem přehlednější a pro běžného nositele práva čitelnější. Zakotvení v ústavním pořádku dává ustanovením nižší právní síly základ a určitou stabilitu, stejně tak jako úprava v OZ. Navazující speciální zákony celý systém pramenů logicky doplňují.

Nicméně je potřeba zdůraznit, že ani sebestřednější právní úprava není zárukou její řádné aplikace v praxi. Zatímco německá právní úprava je sjednocena rozsáhlou judikaturou, v níž se ještě dnes uplatní rozsudky již letité, nedá se v České republice v době socialismu v oblasti ochrany osobnosti mluvit o rozsáhlejší judikatuře. A to přesto, že již v té době byla účinná obdobná právní úprava jako dnes. Nelze tedy než souhlasit s tím, že teprve po roce 1989 bylo vytvořeno prostředí, které umožňuje plné využití právní úpravy²⁵. Ochrana osobnosti byla navíc doplněna o možnost žádat zadostiučinění v penězích, pokud by se nepeněžité satisfakce ukázala jako nedostačující, a o ochranu v dalších speciálních zákonech.

---

²⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 54; TELEEC, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana, Právní rozhledy, roč. 2007, č. 1, str. 1.

II. Všeobecné osobnostní právo

1. Obecné poznámky

Hned na úvod je potřeba objasnit, co je chápáno pod pojmem všeobecné osobnostní právo. Obecně lze rozlišovat právo v objektivním a subjektivním slova smyslu.

Co je jím v objektivním smyslu je velmi výstižně definováno v publikaci Ochrana osobnosti podle občanského práva: „*Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu lze vymezit jako souhrn stejnorodých (homogenních) právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součást celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým či právnickým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle*“²⁶.

V souvislosti s všeobecným osobnostním právem je třeba zmínit se také stručně o dvou základních koncepcích jeho pojetí. První z nich, označovaná jako monistická koncepce, vychází z jednoty všeobecného osobnostního práva, jehož součástí jsou konkrétní součásti, prvky či atributy. Druhá koncepce předpokládá, že existují jednotlivá osobnostní práva, která jsou svým způsobem izolovaná. Tato druhá koncepce je označována jako teorie pluralistická.

V českém právním prostředí se prosadilo monistické pojetí všeobecného osobnostního práva, které se odráží v textu §§ 11 an OZ. Prostřednictvím generální klauzule je chráněna osobnost jako celek, přičemž příkladmo jsou vyjmenovány některé ze součástí všeobecného osobnostního práva. Takové neuzavřené vymezení má oproti pluralistické koncepci nespornou výhodu v pružnosti právní úpravy. Zatímco prostřednictvím generální klauzule může být chráněna i hodnota, která je fakticky součástí všeobecného osobnostního práva, ale zákonodárce na ni z jakéhokoli důvodu v demonstrativním výčtu nepamatoval, musí se při taxativním určení jednotlivých osobnostních práv v rámci pluralistického přístupu soud omezit na aplikaci jednotlivých

---

²⁶ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 57.

ustanovení zakotvující izolovaně osobnostní právo. Praktické je to zejména v oblastech, které v poslední době zaznamenaly značný rozvoj; typicky se to projevuje např. u otázek souvisejících s vývojem medicíny (změna pohlaví, genetické modifikace apod.).

Ačkoli platí, že pro monistický přístup je typická právní úprava, které dominuje generální klauzule²⁷, není právně technické zakotvení osobnostního práva jediným měřítkem pro určení, zda daný právní řád uplatňuje monistickou, či pluralistickou koncepci. Takovým příkladem může být Německo, které, ač uplatňuje koncepci monistickou, generální klauzuli ve smyslu české úpravy nemá. O zvolené koncepci však v německé teorii a praxi není sporu. Základní úprava všeobecného osobnostního práva je tak kombinací GG, BGB a KUG.

Všeobecné osobnostní právo zahrnuje jednotlivé součásti fyzické osoby, které se svou povahou dotýkají jednak fyzické, jednak morální podstaty osoby. Fyzickou součástí reprezentují mimo jiné právo na život a zdraví, část morální právo na čest a důstojnost.

Všeobecné osobnostní právo bývá někdy nazýváno jako právo rámcové nebo jako otevřená skutková podstata²⁸, neboť v sobě zahrnuje celou řadu chráněných zájmů (atributů).

2. Charakter práva

2.1 Vymezení všeobecného osobnostního práva jako práva nemajetkového

Často bývá všeobecné osobnostní právo charakterizováno jako právo primárně imateriální, které se tak vymezuje v protikladu k právu majetkovému. Tato dichotomie je zvláště zřetelná v německém právu. Proto jakákoli myšlenka, že osobnostní práva mohou po kvalitativní stránce vykazovat prvky práv majetkových, může být na první pohled téměř provokativní. Některé teorie dokonce stojí na názoru, že právo může být

---

²⁷ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 62.

²⁸ WITZLEB, N. Geldansprüche bei Persönlichkeitverletzungen durch Medien. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2002. str. 15.

pouze osobnostní nebo pouze majetkové²⁹. Z toho vycházely i německé soudy, které ve svých prvních rozsudcích posuzovali výlučně otázku zásahu do všeobecného osobnostního práva chápaného ve smyslu práva imateriálního, aniž by posuzovaly případné dopady do majetkové sféry.

Typickým příkladem je rozhodnutí ve věci Graf Zeppelin³⁰. V tomto případě byl majetkový rozměr sporu naprosto jednoznačný. Šlo o spor hraběte Zeppelina s tabákovou společností, která využila jeho podobu a jméno k reklamním účelům. Důvodem pro to, že žalobce odmítal takové využití svých osobnostních atributů byla zejména skutečnost, že souhlas s takovým využitím udělil jiné tabákové společnosti.

Žaloba se tedy jednoznačně týkala všeobecného osobnostního práva, ale komerční aspekt z hlediska praktického převažoval. Přesto se o něm soud v rozsudku vůbec nezmiňuje, naopak zakládá svou argumentaci na „morálním poškození“ hraběte Zeppelina, který sice spadá pod kategorii historicky významných osob (Personen der Zeitgeschichte), neznamená to však, že by kdokoli mohl využít osobnostní právo takové osoby pro komerční účely. Doslovně uvádí, že *„ne každému je po chuti vidět své vyobrazení na výrobku nějakého obchodníka“*³¹.

Zatímco dříve bylo vyobrazení v reklamě nahlíženo ve značné míře objektivem morálky, dnes, s rozvojem reklamy, se dá říci, že představuje spíše otázku majetkoprávní. Za takové situace by bylo neúnosné, kdyby soudy setrávaly na argumentaci založené pouze v morální rovině ochrany osobnostních práv, neboť při důsledné argumentaci by to znamenalo, že až na výjimky, kdy při komerčním využití osobnostních atributů dochází k zásahům do více atributů zejm. pak lidské důstojnosti, by byla pozice historicky významných osob v Německu velmi oslabena³².

V rozhodnutích soudů, ale zároveň v zakotvení prostředků ochrany však lze spatřovat značný posun. Důkazem toho je v Německu zejména tzv. licenční analogie (Lizenzanalogie).

---

²⁹ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str.3.

³⁰ Rozhodnutí německého Říšského soudu, publikováno ve sbírce rozhodnutí Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen, Band 74, Seite 308 (Graf Zeppelin).

³¹ Rozhodnutí německého Říšského soudu, publikováno ve sbírce rozhodnutí Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen, Band 74, Seite 308 (Graf Zeppelin).

³² GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 54.

V tomto ohledu lze tedy uzavřít, že obecně má právo jako takové nemajetkový charakter. Ovšem určité aspekty tohoto práva nebo spíše možnosti nakládání s tímto právem vykazují jisté majetkoprávní konotace. Od otázky povahy práva jako takového je pak třeba ještě rozlišit jaké zájmy fyzické osoby jsou chráněny. Zde lze konstatovat, že ochrana prostřednictvím všeobecného osobnostního práva se vztahuje jak čistě nehmotné, tak komerční zájmy osoby³³.

2.2 Promlčení

Přestože se může otázka povahy práva zdát spíše teoretického charakteru, ve skutečnosti je situace přímo opačná. Právě určení, zda se jedná o právo imateriální, je zásadní při posouzení otázky promlčení.

Zatímco není sporu o to, že samotné osobnostní právo coby právo nemajetkového charakteru se nepromlčuje, ohledně majetkových nároků plynoucích z tohoto práva již není situace tak jednoznačná. Tak např. právo na lidskou důstojnost je nepromlčitelné, zatímco ve vztahu k nároku na zaplacení finanční částky odpovídající morálnímu zadostiučinění v penězích, které přiznal dotčené osobě soud, panují stále rozdílné názory.

Pojetí, že se peněžitý nárok promlčuje, vychází z myšlenky, že se jedná v podstatě o nárok majetkový, a proto se stejně jako ostatní nároky stejného charakteru promlčuje v obecné tříleté promlčecí době, která začíná plynout dnem, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé.

Opačný názor spočívá v argumentu, že skutečnost, že je při ochraně nemajetkového práva požadována náhrada v penězích, nedělá z práva právo majetkové³⁴.

Ani judikatura se v této oblasti nedá označit za zcela konzistentní. V rozsudku 30 Cdo 1542/2003 Nejvyšší soud ČR konstatuje, že se právo na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti se nepromlčuje³⁵.

---

³³ HOMANN, H.-J. Praxishandbuch Filmrecht: Ein Leitfadens für Film-, Fernseh- Und Medienschafter. 3. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2009. str. 68.

³⁴ SVEJKOVSKÝ, J. Promlčitelnost či nepromlčitelnost nároku na náhradu nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do osobnostních práv, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. 11, str. 46 an.

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. září 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003.

Přítom vychází z účelu přiznaného zadostiučinění, kterým je stejně jako u jiných prostředků ochrany zabezpečení respektování a ochranu osobnosti fyzické osoby.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008³⁶ se můžeme setkat s názorem naprosto opačným; tedy, že právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době. Argumentace je naopak založena na principu právní jistoty, v souladu s nímž nelze připustit, aby plynutí času nebyly přiznány žádné právní účinky. S předchozím rozhodnutím se soud vypořádal jen velmi krátce, když konstatoval, že předchozí závěry nelze vnímat formalisticky, nýbrž materiálně dynamicky, a uzavřel, že beztoho není dovolací soud svými názory vázán.

Proti tomuto rozhodnutí podali žalobci ústavní stížnost, o které Ústavní soud rozhodl nálezem dne 5. 8. 2010³⁷. Pro posouzení případu nelze než přiblížit skutkové okolnosti.

Případ se týkal náhrady nemajetkové újmy způsobené při dopravní nehodě, při které došlo k úmrtí chodce. Viník dopravní nehody namítal u soudu prvního i druhého stupně promlčení, když k dopravní nehodě došlo v roce 1997, k podání žaloby na ochranu osobnosti krajskému soudu jako soudu první instance v roce 2005³⁸.

Stěžejní je také celková právní situace v době, kdy k zásahu do všeobecného osobnostního práva došlo. Ve stížnosti stěžovatelé mimo jiné uvedli, že si jsou vědomi rozsudku Nejvyššího soudu 31 Cdo 3161/2008, nicméně při podání žaloby na ochranu osobnosti k soudu prvního stupně vycházeli z jiného judikátu téhož soudu, a to rozsudku 30 Cdo 1542/2003, který jednoznačně uváděl, že právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je právo nemajetkové, a tudíž nepodléhá promlčení, přičemž se nepromlčuje ani náhrada nemajetkové újmy vyjádřená v penězích.

Ústavní soud se vyjádřil nejen k otázce promlčení jako takové, ale zabýval se i obecně možnostmi změn v judikatuře vyšších soudů, když uvedl, že *„judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen*

---

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2008, sp. zn. 30 Cdo 427/2007.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2010, II. ÚS 3168/09.

³⁸ K tomu je potřeba dodat, že postup žalobců byl založen na skutečnosti, že žalovaný v rámci trestního řízení popíral vinu za způsobení dopravní nehody, přičemž toto řízení bylo pravomocně ukončeno v roce 2002. Teprve poté, co odsouzený po skončeném trestním řízení odmítl zaplatit žalobcům částku odpovídající přiměřenému zadostiučinění v penězích, se tyto rozhodli uplatnit svůj nárok u soudu.

*doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolání i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen shora uvedený princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.*³⁹

Zároveň se soud vyjádřil k obecné otázce zásadního významu, a to aplikaci práva soudy. Na základě své konstantní judikatury připomněl, že soudy mají poskytovat ochranu právům jednotlivce a ne přistupovat k jednotlivým případům čistě formalisticky a prostřednictvím sofistikovaných odůvodnění docházet k zjevně nespravedlivým závěrům.

K takovému závěru dle Ústavního soudu došlo, když byl nárok žalobců zamítnut s ohledem na námitku promlčení. Soudy tak nevzaly v úvahu okolnosti jednotlivého případu. Přestože obecně námitka promlčení neodporuje dobrým mravům, je namístě vždy zkoumat každý případ zvlášť, zda tato námitka nebyla „výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.“⁴⁰

Zároveň je třeba zmínit, že stěžovatelé vycházeli z předpokladu nepromlčitelnosti jejich nároku, přičemž změna judikatury v jejich případě znamenala zjevný rozpor se zásadou předvídatelnosti soudního rozhodování. Porušení této zásady by samo o sobě kasací předchozích soudních rozhodnutí ve věci způsobit nemohlo, bylo však nutné přihlídnout k tomu, zda byl naplněn požadavek spravedlivého rozhodování.

Soudy, které rozhodovaly o nároku stěžovatelů, nezohlednily, že stěžovatelé nezpůsobili promlčení svého nároku sami, ale že k němu došlo z důvodu komplikovaného trestního řízení, v němž viník dopravní nehody popíral, že dopravní nehodu způsobil. Není tedy překvapivé, že stěžovatelé vyčkávali s podáním žaloby na

³⁹ Nález Ústavního soudu z 5. 8. 2010, II. ÚS 3168/09.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 643/04.

skončení trestního řízení, neboť si pro řízení civilní museli být jistí pasivní legitimací žalovaného.

Tím, že obecné soudy akceptovali námitku promlčení, která byla v tomto případě v rozporu s dobrými mravy, nebylo řízení dle Ústavního soudu spravedlivé.

Ústavní soud, ač ne přímo výslovně, promlčitelnost některých nároků plynoucích z ochrany všeobecného osobnostního práva potvrdil, když svou argumentaci založil ne na nepromlčitelnosti nároku, ale na rozporu uplatněné námitky promlčení s dobrými mravy.

Dá se tedy konstatovat, že se judikatura v posledních letech přiklonila k promlčitelnosti nároku vyjádřeného v penězích, přičemž v souladu s uvedeným nálezem Ústavního soudu ČR je potřeba vždy zvážit, zda námitka promlčení a její akceptace není v rozporu s dobrými mravy.

Otázka vztahu námitky promlčení a rozporu s dobrými mravy není nijak nová. Již v nálezu sp. zn. II. ÚS 309/95 ze dne 15.1.1997 konstatoval Ústavní soud, že výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy. To platí to tedy i pro vznesení námitky promlčení. S tímto závěrem se setkáme i v dalších rozsudcích a nálezech⁴¹. To ovšem samotnou kontroverznost otázky námitky promlčení nijak nesnižuje.

V Německu se peněžité nároky promlčují v obecné tříleté promlčecí době na v souladu s § 195 BGB.⁴² Všeobecné osobnostní právo se nepromlčuje, ale i zde platí, že se postupem času ochrana oslabuje.

2.3 Nezcizitelnost a nepřevoditelnost, otázky dědění

Dalším znakem všeobecného osobnostního práva je jeho nezcizitelnost a nepřevoditelnost. Obecně lze konstatovat, že se fyzická osoba nemůže práva platně vzdát, a to ani prostřednictvím úplatného právního úkonu, kterým by převedla právo či jeho součást na jinou osobu. Jinak je tomu s možností za úplatu umožnit využití osobnostního atributu. Není neobvyklé, když se např. známá osobnost stane „tváří určité

---

⁴¹Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 26 Cdo 45/2010; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 28 Cdo 53/2009; nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005 sp. zn. I. ÚS 643/04.

⁴² STEGMANN, O. *Tatsachenbehauptung und Werturteil in der deutschen und französischen Presse: Eine rechtsvergleichende Untersuchung des Schutzes der persönlichen Ehre durch das Deliktsrecht.* 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2004. str. 437.

značky“. Není však možné, aby tato osoba převedla součást osobnostního práva jako takovou.

Otázku exkluzivní přenositelnosti užití součástí osobnostních práv na jinou osobu měl možnost zodpovědět BGH v rozhodnutí Nena⁴³. Známa zpěvačka udělila právnické osobě výlučnou licenci na využití svých osobnostních atributů, a to zejména práva na podobu, práva na jméno NENA a právo na logo, které zpěvačka používala. Následně došlo k využití součásti všeobecného osobnostního práva ze strany další osoby. Právnická osoba, které byla udělena licence, se proti takovému využití bránila soudní žalobou.

Zatímco soud první instance a soud odvolací žalobu zamítly s odkazem na neexistenci aktivní legitimace (podle názoru soudu byla k podání žaloby legitimována pouze zpěvačka sama, nikoli společnost, které byla udělena exkluzivní licence), BGH žalobě vyhověl. Otázku, zda je možné „přenést“ jakýsi výkon osobnostních práv, nezodpověděl. Svou argumentaci totiž založil na tom, že žalovaná strana tím, že využila osobnostního atributu bez ohledu na udělenou licenci a bez souhlasu, ušetřila a obohatila se na úkol žalobce, který za exkluzivní licenci musel zaplatit.

Co se týká možnosti využití některých součástí všeobecného osobnostního práva obecně, počítá s ním jak česká, tak německá právní úprava. Základem takového využití je jednak souhlas, dále tzv. zákonné licence, omezení na základě zákona popř. v konkrétním právním vztahu převaha jiného zaručeného práva v případě kolizí.

V této souvislosti se někdy rozlišuje mezi těmi osobnostními právy, která jsou komercializovatelná jako např. právo na podobu, hlas, apod., a těmi, u kterých není podle zákonodárce komerční aspekt dán, nebo dán být nemá (např. lidské orgány, kde by komerční aspekt prakticky vzniknout mohl, ale ze stavu společnosti, na základě kulturních a morálních hodnot usoudil zákonodárce, že by tato oblast komercializována neměla).

Zároveň platí, že se právo poskytnutím např. ke komerčním účelům nevyčerpává a nelze ani dovodit, že by využíváním osobnostního atributu docházelo k tomu, že by jeho nositel byl vyloučen z možnosti užívat jej sám pro sebe.

---

⁴³ Rozsudek BGH ze dne 14.10.1986, sp. zn. VI ZR 10/86 - "Nena", k tomu také SCHOLTISSEK, F.- K. Einige Gedanken zum Persönlichkeitsrecht in der Werbung und in den Medien, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 1992, str. 612-620.

Z povahy všeobecného osobnostního práva vyplývá vedle nemožnosti jejich kompletního převedení na jinou osobu také nemožnost součásti všeobecného osobnostního práva, nebo právo jako celek dědit. Nemožnost dědění však nevylučuje tzv. posmrtnou ochranu, která svou povahou s děděním souvisí jen nepřímo. Nevylučuje ani dědění majetkových práv s právy osobnostními spojenými. V tomto ohledu je potřeba zdůraznit, že okruh dědiců nemusí být shodný s okruhem osob, které jsou dle § 15 OZ oprávněny po smrti fyzické osoby uplatňovat právo na ochranu její osobnosti.

K otázce dědění se nesčetněkrát vyjadřoval BGH. Jedním ze stěžejních rozsudků je rozsudek ve věci Marlene Dietrich⁴⁴, v němž soud výslovně konstatoval, že vedle ideálních složek vykazují osobnostní práva i složky majetkoprávní. Ochrana osobnostních práv slouží nejen k ochraně ideálních, ale i k ochraně komerčních zájmů osobnosti.

Trvá-li ochrana imateriálních hodnot osobnosti po smrti fyzické osoby, trvá i ochrana zájmů komerčních, které přecházejí na dědice. Dědic pak v souladu s výslovnou či nevýslovnou vůlí zůstavitele vykonává tato práva. Naopak nekomerční součást osobnostních práv na dědice nepřechází. Tato práva jsou těsně spjata s danou fyzickou osobou a není možné je dědit ani převádět na jinou osobu. Soud se v otázce, zda je možné práva, která jsou způsobilá k dědění, převádět již za života, nebo zda se jedná jen o převod práva k jejich využití, omezil na konstatování, že takováto odpověď není pro daný případ rozhodující.

Soud upozornil na skutečnost, že jsou osobnostní atributy sice komerčně využívány dlouhou dobu, nicméně s rozvojem technologií a nástupem nových médií jsou komercializovány v nebyvalém množství. Spojitost se známou osobností se stala obvyklou součástí při vývoji produktů.

Tím je mimo jiné dán zájem na ochraně komerčních prvků osobnostních práv, a to i po smrti známé osobnosti. Ochrana proti neoprávněnému komerčnímu využití osobnostních atributů vyžaduje, aby se jí mohl domáhat dědic v roli nositele těchto práv.

---

⁴⁴ Rozsudek ve věci BGH ze dne 1.12.1999, sp. zn. I ZR 49/97 Marlene Dietrich, k tomu také MÜLLER, T. Vererblichkeit vermögenswerter Bestandteile des Persönlichkeitsrechts - Die neueste Rechtsprechung des BGH zum postmortalen Persönlichkeitsrecht, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2003, sešit 01, str. 31.

Soud přitom vycházel s analogie s přenositelností firmy, značky popř. jiného označení výrobku, který v sobě zahrnuje některý osobnostní atribut. Firma, značka či označení se stávají nezávisly na dané fyzické osobě a lze je převádět.

Oddělené nahlížení na jednotlivé součásti osobnostního práva je praktické i z hlediska ochrany osobnostních práv. Judikatura sice uznává postmortální ochranu, v této souvislosti ale lze uplatnit jen omezené prostředky ochrany, tedy právo na zdržení se jednání, což je v případě komerčního využití osobnostních práv zemřelé osoby prostředek naprosto nedostačující.

I když jsou některé aspekty osobnostních práv děditelné, je nutné i nadále vycházet z toho, že jsou odvozené od osobnosti zůstavitele a proto musí dědic při uplatňování konkrétních nároků vycházet z předpokládané vůle zůstavitele. Přestože došlo k dědění majetkoprávní součásti osobnostních práv, zůstává jejich funkcí ochrana osobnostních práv jako taková, a ta je nerozlučně spjata s osobou zůstavitele. Proto také platí, že kromě souhlasu dědice majetkové součásti osobnostních práv je k jejich komerčnímu využití nutný souhlas osob uvedených v § 22 věta 3 KUG, neboť komerčním využitím osobnostních práv jsou tato dotčena jako celek.

Jiná situace je u dalších osob, které nejsou dědici. Ti mohou sice chránit práva zemřelé osoby, chrání však toliko práva ideální. Ochrana komerčních zájmů přechází na ty, na které přešly, tedy na dědice.

Toto stanovisko není přijímáno jednotně. Dle jiného názoru⁴⁵ mohou i další osoby chránit práva zesnulé osoby včetně práv komerčních, nenáleží jim ale jakékoli finanční odškodnění, neboť tyto osoby samy žádnou škodu neutrpěli. Škoda by vznikla zemřelému za jeho života a jeho dědici po jeho smrti.

Ne zcela jasná zůstává otázka přidržení se vůle, kterou osoba projevila za svého života ve vztahu ke komercializaci svých osobnostních atributů.

Schweers⁴⁶ se zabývá v tomto ohledu otázkou, zda má pro následnou ochranu osobnostních práv význam, že za svého života by daná osoba nedala souhlas s využitím svých osobnostních atributů. Mluví se o tzv. Vermarktungsbereitschaft tedy jakési

---

⁴⁵ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str.57.

⁴⁶ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 67.

připravenosti ke komercializaci. Ve své judikatuře⁴⁷ se BGH vyjádřil, že v případě, že zde neexistuje připravenost osoby ke komerčnímu využití osobnostních práv, nelze mluvit o zásahu do majetkových práv dotyčné, ale pouze o zásahu do jejích ideálních práv. Otázka připravenosti osoby by mohla mít dopady také v případě postmortální ochrany práv. A to ve smyslu zkoumání, zda osoby oprávněně hájit zájmy zůstavitele berou připravenost resp. nepřipravenost k využití osobnostních atributů v potaz při rozhodování, jaká by byla zřejmě vůle zůstavitele.

Otázku Vermarktungsbereitschaft však neuznávají všichni odborníci.⁴⁸ Namísto připravenosti ke komerčnímu využití osobnostních práv berou jako zásadní otázku obohacení. A to zejména ten její aspekt, který se týká přírůstku majetku popř. jeho nesnížení na straně osoby, která využila osobnostní atribut jiné osoby. Dle tohoto názoru není podstatné, že nedošlo k nárůstu majetku na straně osoby, do jejíž osobnostních práv bylo zasazeno. Takové pojetí totiž brání tomu, aby docházelo k bezdůvodnému obohacení na straně osoby, která porušila právo, která se však dovolala toho, že došlo pouze k porušení ideálních atributů osobnostních práv.

Z tohoto pohledu je tedy významnější pozice osoby porušující právo než osoby, jejíž práva byla porušena. Sleduje-li první jmenovaná osoba komerční cíle, má mít druhá jmenovaná nárok na majetkové vyrovnání, a to v rozsahu stanoveném mimo jiné s ohledem na výši bezdůvodného obohacení na straně rušitele.

Na otázku, zda je připravenost ke komerčnímu využití osobnostních práv nutnou podmínkou k přiznání majetkových nároků, nedává jasnou odpověď ani judikatura, která je v tomto ohledu poněkud nekonzistentní. Zatímco z rozsudku Herrenreiter⁴⁹ tento požadavek jasně vyplývá, v jiném rozsudku⁵⁰ již soud tak striktní není, když uvádí, že všeobecné osobnostní právo nesestává pouze z ideálních prvků, ale i z prvků majetkoprávních. Jsou-li majetková práva dotčena, náleží osobě, do jejíž práv bylo zasazeno, bez ohledu na intenzitu zásahu právo na náhradu škody.

---

⁴⁷ např. rozsudek BGH ze dne 14.02.1958, sp. zn. I ZR 151/56 Herrenreiter.

⁴⁸ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 68.

⁴⁹ Rozsudek BGH ze dne 14.02.1958, sp. zn. I ZR 151/56 Herrenreiter.

⁵⁰ Rozsudek BGH ze dne 1.12.1999, sp. zn. I ZR 49/97 Marlene Dietrich.

Vycházíme-li tedy z tohoto rozhodnutí, dalo by se říci, že otázka připravenosti komercializovat své osobnostní atributy je otázkou subjektivní, zatímco otázka nároku na náhradu škody (újmy) má vycházet ze zcela objektivních kritérií.

Jedním z kritérií, která se posuzují je stupeň známosti osoby. Míra známosti spolu s popularitou a vhodností ke komercializaci utváří finanční hodnotu, kterou je ochotna osoba, která má v úmyslu využít osobnostní atributy, ochotna zaplatit⁵¹.

Vezmeme-li v úvahu některé z předchozích myšlenek, které jako nutný prvek vidí připravenost ke komercializaci, vzniká další problém s ochranou osobnosti po její smrti, a to zejména u osob, které se stanou známými resp. jejich „hodnota“ výrazně vzroste až po jejich smrti. V takových případech totiž za života nebývá daná osobnost připravena využít komerčně své osobnostní atributy proto, že by jí v tom bránily např. představy etického charakteru, ale jednoduše proto, že zde nebyla poptávka. Po smrti této osoby tedy buď neexistovala připravenost ke komercializaci nebo ji lze jen těžko zjistit. Ani v takovém případě ale není důvod, proč by z takové situace měla těžit třetí osoba a ne např. dědic. Spíše lze vycházet z myšlenky, že komerční zájmy může mít každá osoba, bez ohledu, zda se uskuteční, nebo ne.

Nelze tedy než souhlasit s názorem,⁵² že v otázce postmortální ochrany není podstatné, zda měly osobnostní atributy komerční hodnotu za života osoby, o jejíž ochranu jde. Dnes lze dokonce tvrdit, že jakýkoli údaj má svojí hodnotu, a to zvláště pokud jde o osobní údaje, které se hojně využívají k různým průzkumům trhů, spotřebitelským návykům a preferencím.

Samozřejmě tento aspekt nehraje v určení ceny za využití osobnostního atributu nějakou zásadní roli; je spíše okrajovou záležitostí. Navíc po smrti nebývají tyto údaje marketingově využívány. Nicméně i tento faktor je třeba pro dokreslení celkového vnímání komerčních aspektů zmínit. Lze na něm mimo jiné demonstrovat existenci komerčních prvků existujících u každé fyzické osoby.

---

⁵¹ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 76.

⁵² SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str.77.

Schweers⁵³ k tomu správně podotýká, že otázka existence hodnoty není otázkou tržní. Tou je jen tržní cena za tuto hodnotu. Majetkové aspekty osobnostních práv tedy existují bez ohledu na to, jakou cenu jim stanoví trh. Přirozenému pohledu na práva by tedy odporovalo to, aby majetkové aspekty prominentů byly předmětem dědění, zatímco u osob, které za života prominenty nebyly, by k dědění nedocházelo.

Německá teorie a praxe se v tomto směru potýká ještě s dalším okruhem otázek. A tím je doba trvání majetkových součástí všeobecného osobnostního práva po smrti fyzické osoby, tedy v jakém časovém odstupu můžou vybrané osoby komercializovat všeobecné osobnostní právo zemřelého výlučně a kdy nastává, obdobě jako např. v právu autorském, jakási forma volného užití.

Vychází se z premisy, že majetkoprávní prvky jsou akcesorické k prvkům ideálním.⁵⁴ Nicméně při konkrétním určení lhůty, po kterou práva přetrvávají, není teorie jednotná. Götting⁵⁵ v návaznosti na § 64 UrhG vychází ze lhůty sedmdesáti let. Svůj názor zakládá na podobnosti majetkových složek ochrany osobnosti a práv vyplývajících z práva autorského. Určení takové lhůty je pak považováno za rozumné zejména z toho důvodu, že doba ochrany nemateriálních složek všeobecného osobnostního práva je všeobecně velmi těžko určitelná a závisí na konkrétním případě.

Přestože se k názoru, že pro určení doby ochrany majetkových součástí osobnostních práv je bližší autorské právo, přiklání řada právníků, není tento názor jediný⁵⁶. Dle druhého názorového proudu je potřeba vycházet z KUG, který upravuje některé aspekty práva na podobu, a tím je regulaci ostatních osobnostních práv bližší než UrhG. Odkaz na KUG lze vysledovat i v některých rozhodnutích BGH⁵⁷.

V každém případě je nejistota ohledně doby existence práv problematická z hlediska uzavíraných smluv, neboť v konkrétním okamžiku není zřejmé, zda smlouva je s ohledem na způsobilost subjektů ji uzavřít platná, či nikoli. Jak správně podotýká

---

⁵³ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 77.

⁵⁴ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str.205.

⁵⁵ GÖTTING, H.-P. Die Vererblichkeit der vermögenswerten Bestandteile des Persönlichkeitsrechtes, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 2001, str. 585, 586.

⁵⁶ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 206.

⁵⁷ ULLMANN, E. Caroline v., Marlene D., Eheleute M. - ein fast geschlossener Kreis, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2000, str. 1049-1054.

Schweers⁵⁸, jakási jistota vládne jen velmi krátce po smrti zůstavitele a následně až v období, kdy od smrti uplynuly desítky let.

Dalším nevyřešeným tématem zůstává vztah mezi dědici majetkových práv a rodinnými příslušníky a dalšími osobami, jak bylo naznačeno výše v souvislosti s rozsudkem „Marlene Dietrich“. Druhé jmenované osoby mají zejména právo chránit vzpomínku na zemřelého tak, aby nedocházelo k negativnímu narušení životního obrazu zemřelého nebo k šíření nepravdivých skutečností. Jejich postavení vyplývá z jejich vztahu k zesnulému za jeho života. V okamžiku smrti se vztah k této blízké osobě mění na památku⁵⁹. Okruh těchto osob vyplývá z úzkého vztahu mezi nimi a zesnulým, přičemž ani intenzitu ani dobu trvání takového vztahu nelze určit jinak než pro každý jednotlivý případ. Mezi tyto osoby ale obvykle patří rodinní příslušníci, životní partner či přátelé. Výjimku v tomto případě tvoří jen KUG, kde je okruh oprávněných osob zřejmý a omezuje se na manžela, partnera a děti, popř. rodiče.

Naproti tomu na dědice přechází majetkoprávní součásti osobnostního práva. Jejich postavení se tím odlišuje od osob blízkých a rodinných příslušníků (pokud se jedná o osoby odlišné), neboť jsou to právě dědici, kterým přísluší rozhodnutí o komerčním využití osobnostního práva zůstavitele.

Zjednodušeně řečeno osoby v rámci posmrtné ochrany mají právo na nerušenou vzpomínku na zemřelého, žádné další součásti všeobecného osobnostního práva komercializovat nemohou. Na druhé straně jsou dědici omezeni pravděpodobnou vůlí zůstavitele za jeho života a právy dalších osob. Zejména je třeba brát na zřetel, že realizací komerčních práv dědiců mohou být dotčena práva osob uplatňujících práva v souvislosti s posmrtnou ochranou.

BGH tak ve své judikatuře⁶⁰ pouze naznačil, že ačkoli je majetkoprávní složka osobnostního práva předmětem dědění, vyžaduje pro komerční využití osobnostního atributu kromě souhlasu dědiců také souhlas osob se vztahem k posmrtné ochraně, pokud nejde o shodné osoby. Takové pojetí vyvolává otázku, jaké je vlastně postavení těch, kteří, ač nezdělili majetkovou součást osobnostního práva, fakticky o těchto

---

⁵⁸ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 207.

⁵⁹ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 222.

⁶⁰ Rozsudek BGH ze dne 1. 12. 1999, sp. zn. 1 ZR 149/97 Marlene Dietrich.

právech svým souhlasem spolurozhodují. O to víc tato otázka vyvstává v případech, kdy není přímo dotčeno jejich právo na uchování vzpomínky na zemřelého.

Faktickým výsledkem této situace je, že ten kdo majetkoprávní součást nedědil může, stejně jako dědic, podmínit svůj souhlas se zveřejněním podoby zemřelého zaplacením určité částky.

V uváděném rozsudku na tyto otázky není dána odpověď. Soud měl totiž úlohu zjednodušenou v tom, že žalobkyně byla v obou zmiňovaných rolích.

Výše popsané problémy je možné připsat na vrub zejména stáří KUG. Také skutečnost, že všeobecné osobnostní právo a jeho jednotlivé atributy nejsou regulovány jednotně, vede k tomu, že jsou jednotlivé případy závislé na rozdílných podmínkách, což není s ohledem na shodné prvky jednotlivých osobnostních atributů zdůvodnitelné. Ke komplikacím přispívá i speciální úprava v KUG také tím, že je norma svou podstatou předpisem z oblasti práva autorského, což vede k neustálým dohadům o běhu lhůt, okruzích oprávněných osob apod.

2.4 Nemožnost výkonu rozhodnutí

V neposlední řadě všeobecné osobnostní právo charakterizuje vyloučení z možnosti výkonu rozhodnutí. To však již neplatí pro případná majetková práva, která má fyzická osoba v dispozici na základě využití hodnot osobnosti. Jinak řečeno výkon rozhodnutí se nevztahuje na podobu jako takovou, na finanční obnos, který fyzická osoba získala jako odměnu za využití její podoby v reklamě se výkon rozhodnutí vztahovat může.

2.5 Všeobecné osobnostní právo v subjektivním slova smyslu

Subjektivní právo má složku pozitivní tj. právo nakládat s jednotlivými hodnotami a složku negativní⁶¹. Druhá jmenovaná složka spočívá v právu bránit se neoprávněným zásahům do všeobecného osobnostního práva, první v možnosti nositele nakládat se

---

⁶¹ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004.str. 94.

svojí osobností. Götting⁶² správně dovozuje, že tento pozitivní aspekt se projevuje zejména v oblastech s komerčním přesahem.

Nakládání se součástmi všeobecného osobnostního práva má totiž své meze stanovené právním řádem. To se týká zejména hodnot jako život a zdraví, kde je možnost volného nakládání výrazně omezená. Fyzická osoba má tedy např. možnost poskytnout svou podobu k reklamnímu využití, na druhé straně se nemůže platně vzdát práva na důstojnost⁶³. Základním oprávněním je tak právo jednotlivé hodnoty užívat.

2.6 Subjekty osobnostních práv

Z hlediska subjektů je třeba rozlišit nositele subjektivního práva od subjektů povinných do tohoto práva nezasahovat. Všeobecné osobnostní právo je právo působící vůči všem (erga omnes). Z tohoto hlediska tedy lze jednoduše konstatovat, že povinnými subjekty jsou obecně fyzické i právnické osoby.

K vymezení toho, kdo je nositelem subjektivního práva, je nutné zodpovědět si na otázku, jaká specifika musí být subjektem splněna.

V českém právním prostředí není sporu o tom, že oprávněný subjekt je pouze fyzická osoba, a to bez ohledu na to, v jakém vztahu vystupuje. Ochrana tak není vyloučena u fyzické osoby, která v konkrétním právním vztahu vystupuje ve vztahu obchodněprávním.⁶⁴ S ohledem na samostatnou úpravu § 19a a 19b vztahující se na právnické osoby a neexistenci osobnosti ve smyslu, jak jej chápeme u osoby fyzické, je aplikace ustanovení § 11 an. OZ pro právnické osoby vyloučena. Ochrana je právnické osobě zapsané v obchodním rejstříku poskytována také prostřednictvím ochrany firmy dle obchodního zákoníku.

K aplikaci ustanovení OZ týkající se fyzických osob ve vztahu k osobám právnickým nelze dojít za použití analogie⁶⁵.

---

⁶² GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str.39.

⁶³ Tyto aspekty jsou podrobněji rozebrány u jednotlivých součástí všeobecného osobnostního práva.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1310/2005.

⁶⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. s. 73.

Podmínky pro použití analogie vymezuje §853 občanského zákoníku. Toto ustanovení požaduje pro aplikaci ustanovení, která jsou obsahem i účelem nejbližší, neexistenci ustanovení, která by regulovala daný právní vztah. A to nejen neexistenci zvláštního ustanovení v samotném občanském zákoníku, ale zároveň neexistenci regulace v zákoně jiném. Tyto podmínky splněny nejsou.

V Německu je jednota o tom, že se ochrana nevztahuje pouze na občany, neboť je spjata se samotnou existencí člověka jako takového, nikoli se státním občanstvím. Co se týká ústavně právního pojetí všeobecného osobnostního práva, je toto, jak je uvedeno výše, úzce navázáno na článek 1 odst. 1 GG. Z toho dovozují někteří autoři⁶⁶, že osobní rozsah práva zahrnuje pouze fyzické osoby a nikoli osoby právnické.

Takové úzké pojetí by ale vylučovalo právnické osoby z aplikace ustanovení, která zaručují např. svobodu jednání (článek 2 odst. 1 GG). Dá se tedy souhlasit spíše s názorem⁶⁷, že alespoň částečně se ústavněprávní ochrana osobnostních práv uplatní i na osoby právnické. Tento názor je možné opřít o výklad čl. 19 odst. 3 GG, který stanoví, že se základní práva vztahují i na právnické osoby, pokud je to s ohledem na povahu práva možné.

BGH ve svých rozhodnutích⁶⁸ uznává civilně právní osobností práva za práva náležející i právnickým osobám, i když v omezenějším rozsahu, než je tomu u osob fyzických. Soud na rozdíl od českého pojetí všeobecného osobnostního práva uznává právo na čest právnické osoby.

BVerfG se k zatím k osobnímu rozsahu všeobecného osobnostního práva podle GG a podle ustanovení práva soukromého nevyjádřil.

V následujícím se zaměříme na všeobecné osobnostní právo, jehož nositelem je fyzická osoba. Přesahy ochrany ve směru k osobám právnickým, typické pouze pro německé právo, nejsou pro další komparaci zásadního charakteru.

Pro nositele práva není rozhodující, zda si je existence a případné ochrany vědom. Ve stejné míře tedy ochrana náleží dětem, osobám, které ztratily vědomí, osobám s

---

⁶⁶ EPPING, V., LENZ, S., LEYDECKER, P. Grundrechte. 2. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2005. str. 249.

⁶⁷ EPPING, V., LENZ, S., LEYDECKER, P. Grundrechte. 2. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2005. str. 249.

⁶⁸ např. Rozsudek BGH ze dne 3.6.1986, publikováno ve sbírce rozhodnutí BGHZ, Band 98, Seite 94, „BMW“, rozsudek BGH ze dne 18.6.1974, sp. zn. VI ZR 16/73 – „Deutschland-Stiftung“; rozsudek BGH, ze dne 03.06.1975, sp. zn. VI ZR 123/74 - "Der Geist von Oberzell".

mentálním postižením nebo osobám, které pro duševní stav nejsou schopny chápat a vnímat zásah do svých osobnostních práv.

Toto pojetí je naprosto v souladu s článkem 16 Úmluvy o právech dítěte⁶⁹, který stanoví, že dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst. Dítě tedy bez ohledu na svůj věk je nositelem všeobecného osobnostního práva.

Nositelem všeobecného osobnostního práva je také nasciturus. České právo vychází z toho, že plod se považuje za součást těla matky. Narodí-li se dítě živé, je mu zpětně přiznána způsobilost, a to bez ohledu na to, jak dlouho dítě žije. Tato koncepce ve velké míře předchází problémům právně-etického charakteru, tedy zejména tomu, odkdy má být lidskému plodu přiznána způsobilost být nositelem práv.

Že jde o otázku více než komplikovanou ukazuje rozhodnutí BVerfG⁷⁰. Dle tohoto rozsudku se ochrana lidské důstojnosti vztahuje i na nenarozené dítě, neboť již v této fázi vývoje se jedná o vývoj člověka a nikoli o pouhý vývoj „směrem k člověku“.

Jenže právě toto konstatování je jádrem sporu o to, které z práv má přednost, zda právo nenarozeného dítěte nebo právo ženy rozhodnout se, zda chce být matkou, či nikoli. Pro účely této části prozatím postačí konstatování, že dle BVerfG náleží ochrana všeobecného osobnostního práva od početí.⁷¹

Subjektem naopak nemůže být skupina osob, přestože jedním jednáním může samozřejmě dojít k zásahu do osobnostního práva více osob. K tomu konstatuje Nejvyšší soud: „...potom všichni současně nebo kterýkoliv z nich mají právo se obrátit se svými žalobami na soud. U každého z nich musí vždy jít o právo, které náleží každému jako fyzické osobě a které je chráněno ustanoveními § 11 a 12 ObčZ.“⁷²

2.7 Postmortální ochrana

Vedle ochrany fyzické osoby před narozením je často předmětem diskuzí také tzv. posmrtná či postmortální ochrana fyzické osoby.

---

⁶⁹ Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte.

⁷⁰ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 28. května 1993, sp. zn. 2 BvF 2/90 4, 5/92.

⁷¹ Vzhledem k zásadnímu významu rozsudku, je tento podrobněji rozebrán v části věnující se jednotlivým součástem všeobecného osobnostního práva.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. května 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002.

V českém právu jde o subjektivní právo zakotvené v § 15 OZ, jehož předmětem je vzpomínka, pieta. Dle tohoto ustanovení přísluší po smrti fyzické osoby uplatnění práva na ochranu její osobnosti manželu nebo partnerovi a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Právo na ochranu osobnosti můžou jednotlivé osoby uplatnit samostatně, není potřeba, aby nějakým způsobem koordinovaly svůj postup. Platí ale, že rodiče zemřelé osoby mohou toto právo uplatnit pouze v případě, že zemřelý neměl manžela, partnera ani děti. Neexistuje-li žádná z osob dle § 15, právo dle tohoto ustanovení zaniká.

Z § 15 OZ se někdy dovozuje, že osoby aktivně legitimované nepokračují ve sporu, který před svou smrtí vedla fyzická osoba. V souladu s tím by pak nebylo možné pokračovat ani ve fázi exekuce, neboť se nejedná o odvozené právo, ale o právo samostatné a původní⁷³. Toto pojetí však není přijímáno jednomyslně.⁷⁴ V závislosti na této otázce pak dopívají různí autoři k odlišným názorům ohledně možnosti uplatnění přiměřeného zadostiučinění v penězích. Zatímco první skupina autorů zastává názor, že osobám dle § 15 nemá být přiznáváno přiměřené zadostiučinění v penězích, neboť je peněžitý nárok příliš spjat se zemřelou osobou, druhá skupina se domnívá, že zákonodárce v tomto ohledu osoby uvedené v § 15 OZ nijak neomezil a v případě, že by nebylo možné uplatnit morální zadostiučinění v penězích, byla by ochrana příliš slabá.

Vedle ochrany proti třetím osobám, je fyzická osoba po své smrti chráněna i proti zásahům osob vyjmenovaných v § 15 OZ. Pokud fyzická osoba ještě za svého života učiní prohlášení, či sepíše závěť a uvede, že si nepřeje, aby bylo s některou součástí jejího osobnostního práva nakládáno, nesmí takový zákaz porušit ani osoba dle § 15⁷⁵. V tom lze ale spatřovat limit postmortální ochrany. U informacích vyplývajících ze zdravotnické dokumentace se dovozuje, že jsou osobám vyjmenovaným v § 15 i přes případný zákaz nakládání s osobnostními atributy přístupné. Problematické ovšem bude, pokud se i přes zákaz nakládání s osobnostními atributy všechny osoby uvedené v § 15 rozhodnou nerespektovat příkaz nenakládat s osobnostními atributy. Výčet § 15 je taxativní a nebude tedy existovat jediná aktivně legitimovaná osoba, která by uplatnila

---

⁷³ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str.82.

⁷⁴ Holub, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 105.

⁷⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004.str. 83.

právo na ochranu osobnosti. Navíc je zde okruh osob dán pouze po formální linii, aniž by bylo zohledněno, zda zde existuje skutečný vztah.

Pro německou právní úpravu jsou stěžejní dva rozsudky. Zatímco ten první teprve ve svých počátcích naznačoval, že jsou situace, které lze těžko podřadit pod v té době existující kategorie, ten druhý je považován za, ač kontroverzní, tak naprosto průlomový.

Prvním rozsudkem je rozsudek věci Bismarck⁷⁶ Případ se týkal dvou žurnalistů, kteří vyfotografovali zesnulého Otto von Bismarcka po jeho smrti a fotografie se rozhodli zpeněžit. Žalobou proti novinářům se Bismarckovi dědicové domáhali zákazu zveřejnění fotografií a zničení negativů. Soud žalobě vyhověl, nicméně protože nebylo možné odkázat na normu, která by chránila osobnostní práva zesnulého, opřel se o ustanovení o porušování domovní svobody. Při tom ten, kdo poruší domovní svobodu nemá právo ponechat si věc, kterou tímto protiprávním činem získal. Soud se však zatím nezabýval otázkou, zda i bez ochrany obydlí bude možné postmortální ochranu zajistit. Rozhodnutí vyvolalo celou řadu diskuzí. Zatímco jedna skupina názorů spočívala v na zásadě zákazu zobrazování, druhá názorová skupina spatřovala v takovémto pojetí osobnostních práv hrozbu pro umění, vědu a svobodu tisku a prosazovala svobodu zobrazování⁷⁷.

Z pohledu současné judikatury je tento rozsudek sice překonaný, a to jak s ohledem na argumentaci, tak použité právní normy a okruh aktivně legitimovaných osob (dědiců), když v dnešním pojetí se okruh dědiců nutně nekryje s okruhem osob aktivně legitimovaných pro uplatnění postmortální ochrany, přesto v něm je naznačeno, že v tehdy platné právní úpravě zejí mezery, které by bylo vhodné zaplnit.

Druhým výše jmenovaným je rozsudek resp. rozsudky BGH a BVerfG ve věci Mephisto⁷⁸, který je však kromě vztahu k ochraně po smrti fyzické osoby stěžejním i

---

⁷⁶ Rozsudek Říšského soudu ze dne 28. prosince 1899, publikovaný ve sbírce rozhodnutí RGZ Band 45, Seite 170 - "Bismarck"

⁷⁷ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 22.

⁷⁸ Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 Mephisto, rozsudek BVerfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 Mephisto.

pro oblast kolize zaručených ústavních práv. V tomto konkrétním případě jde o střet všeobecného osobnostního práva se svobodou umění a umělecké tvorby.

Žalující, který byl adoptivním synem a zároveň jediným dědicem herce a ředitele divadla Gustava Gründgense, se žalobou domáhal zákazu vydávání knihy Klause Manna s názvem *Mephisto*, román jedné kariéry. Gustav Gründgens, který byl ve své době velmi dobře znám i díky své roli Mephista, byl manželem Mannovy sestry Eriky. Manželství se ale rozpadlo a v roce 1933 Erika spolu s bratrem Klausem emigrovala, zatímco její bývalý manžel se stal ředitelem divadla, přičemž i za války byl ve vysoké vedoucí funkci.

Román, jehož hlavním hrdinou je herec Hendrik Höfgen, vyšel poprvé v roce 1936. Höfgen je vylíčen jako ambiciózní kariérista se zvrhlými sexuálními praktikami. Celá řada vylíčených událostí včetně posloupnosti divadelních her, ve kterých hlavní postava hraje, stejně tak jako osoby, které se v jejím okolí vyskytují, i samotný popis fyzické podoby navozují dojem, že by mohlo jít o Mannova švagra. Obě strany sporu měly ovšem za dané, že některé negativní charakterové znaky Höfgena neodpovídají charakteru Gründgense.

Knihy byla přes protesty žalujícího opětovně vydána v padesátých a šedesátých letech. V roce 1963 vyšla z důvodu nařízeného předběžného opatření s úvodem nakladatele, ve kterém se čtenáři sděluje, že postavy v knize nejsou portrétem, ale představují jen určitý typ člověka. Zvláště pro hlavní postavu pak platí, že je dílem tvůrčí fantazie spisovatele.

Přesto se žalobce domníval, že každý, kdo se byť trochu vyzná v prostředí tehdejšího divadla, musí mít hlavní postavu za jeho adoptivního otce, což hrubě poškozují životní obraz Gründgense. Žalobou se domáhal zákazu rozmnožování, prodeje a zveřejňování díla.

Vydavatelství se bránilo především odkazem na uměleckou svobodu zakotvenou v článku 5 odst. 3 GG. Vrchní zemský soud sice uznal, že román obecně uměleckým dílem je, ale v tomto případě se jedná spíše o hanopis ve formě románu. I v případě, že by se mělo zvážít, které z ústavně zaručených práv má přednost, je nutno v tomto případě chránit lidskou čest. I když se román nepovažuje za biografii, je pro čtenáře obtížné rozlišit, které z dějů v knize jsou skutečné a které fiktivní. Zejména pak líčení

sexuálního života hlavního hrdiny dle soudu nepřipustně zasahují do soukromé sféry osob.

Ačkoli byl Gründgens osobou veřejného života, nemůže mu být upřena ochrana cti a lidské důstojnosti.

Rozsudky předchozích instancí potvrdil BGH. Následovala žaloba k ústavnímu soudu. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou umělecké svobody a vymezení uměleckého díla, aby následně dospěl k závěru, že román Mephisto za umělecké dílo považovat lze. O tom, co je v románu pravdivé rozhoduje bez ohledu na skutečnost autor. Umělecká svoboda totiž zahrnuje nejen volný výběr tématu, ale i jeho volné zpracování. Zasahovat do procesu tvorby je nepřipustné i v případě, že se umělec zabývá aktuálními událostmi. Obecně se lze také dovolávat práva na rozmnožení, vystavení nebo vydání díla, neboť právě vydavatelé, vystavovatelé a další osoby zprostředkovávají vztah mezi umělcem, jeho dílem a publikem.

Ústavní soud však kromě úlohy estetické zdůraznil skutečnost, že dílo, které se dotýká určitých reálií má zároveň určité sociální účinky.

Na rozdíl od předchozích instancí se BVerfG neztotožnil s odkazem na účinky článku 2 odst. 1 GG, neboť ochrana základních práv se dle jeho názoru týká jen živých osob.

Při svém zkoumání dospěl soud k názoru, že v tomto případě je zásah do osobnostních práv značný a že je v tomto konkrétním případě nutné respektovat zejména lidskou důstojnost. Na tu odkázal přesto, že v předešlých řádcích svého odůvodnění aplikaci článku 2 odst. 1 GG ve vztahu k zesnulému vyloučil.

Rozsudek ale nebyl v žádném případě jednomyslným rozhodnutím BVerfG, odchylná stanoviska soudců, která byla zveřejněna spolu s rozhodnutím, prezentují stejně kvalitní argumentaci.

Dle těchto odchylných stanovisek by umění nemohlo plnit svoji roli, pokud by byla ve všech případech vyloučena návaznost díla na skutečné události nebo data týkající se nějaké osobnosti. Svobodnému umění tedy musí být umožněno navazovat na realitu. To musí platit i v případech, kdy je součástí takové reality osoba veřejného života. V argumentaci použil soud i citát Wilhelma Diltheyho, dle kterého jsou osobnost, která je předlohou literárního díla, a postava literárního díla samostatné a nezávislé entity. Umělec tedy často ztvární postavu, která nese obdobné rysy jako osoba

skutečná, ale má-li být jeho dílo alespoň trochu věrohodné, nelze se od skutečnosti úplně odchýlit. Soud pak vyjmenoval další významné romány, v nichž k vyobrazení lidský silných i slabých stránek sloužila jako předobraz skutečná osoba.

Nikdo, ani stát, nesmí umělce nutit k takové míře abstrakce, aby předloha nebyla seznatelná.

Bez významu není ani vyjádření Klause Manna, ve kterém autor zdůraznil, že jeho úmyslem nebylo popsat konkrétní osobu, ale vytvořit typ člověka, který se pohybuje v rozličném prostředí.

V odchylném stanovisku se dále uvádí, že s tím, jak bledne vzpomínka na zemřelou osobnost, snižuje se riziko, že někdo bude spojovat literární postavu právě s touto osobností. V případě Gründgense je takové postupné zapomínání o to rychlejší, že nebyl zcela osobností veřejného života, ale osobností známou užšímu kruhu osob. Osm let po jeho smrti už o jeho neshodách s Klausem Mannem ví jen málokdo a ti, co se o divadelní historii zajímají, mají obraz Gründgense tak zafixovaný, že jej vydání knihy v roce 1971 nemůže změnit, a to i s ohledem na to, že o něm byla vydána řada knih biografického charakteru. Není tedy potřeba, aby případní čtenáři brali jako fakta události vylíčené v románu. Důležité je též to, že knihu zná řada čtenářů z jejího vydání v roce 1956.

Disentující soudci dospěli k závěru, že román je významnou součástí exilové literatury a zároveň dílem významného autora. Vezmou-li se v úvahu kolidující zájmy, je zde i zájem publika poznat takovéto dílo. Zákaz zveřejnění tedy není možné ospravedlnit s odkazem na podobnost literární postavy se skutečnou osobou. vzhledem k tomu, že samotný román předchází předmluva, která má důsledky pro čest Gründgense zmírnit, jeví se zákaz vydání jako nepřiměřený.

Román vyšel teprve v roce 1981. Je však otázkou, co přineslo románu jeho popularitu, zda výjimečný talent jeho autora, nebo zda k tomu do značné míry přispěly dlouholeté soudní spory a zákazy knihy, které na její existenci ještě více upozornily.

Paradoxem zůstává i to, že přes dlouholeté soudní spory není v Německu z teoretického hlediska dodnes zcela vyjasněno, jaký je právní základ práva na postmortální ochranu. Zatímco BGH vycházel v rozhodnutí Mephisto⁷⁹ z toho, že

---

⁷⁹ Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 Mephisto.

všeobecné osobnostní právo po smrti osoby přetrvává a vytváří tak prostor pro postmortální ochranu, ústavní soud se v téže věci⁸⁰ vyjádřil v tom smyslu, že právním základem pro ochranu nemůže být všeobecné osobnostní právo jako takové, neboť nežijící osoba nemůže být nositelem tohoto práva. Dle jeho názoru je potřeba vyvozovat právo na postmortální ochranu čistě z ustanovení GG, která chrání lidskou důstojnost.

V současné době zaznívají i názory⁸¹, že není důležité, zda ochrana vychází z přetrvávajícího všeobecného osobnostního práva, nebo z práva na ochranu lidské důstojnosti. V popředí stojí skutečnost, že je stát zavázán k ochraně osoby i po její smrti. V prvním případě je odrazem povinnosti státu efektivně chránit základní práva, v druhém vyplývá přímo z článku 1 odst. 1 GG podle něž je ochrana lidské důstojnosti nejvyšším cílem státu.

Z německé judikatury týkající se postmortální ochrany lze dospět k závěru, že je tato ochrana o něco slabší než ochrana poskytovaná osobě během života a omezuje se většinou na případy snižování a hrubé zkreslování životního obrazu zemřelé osoby nebo případy, kdy jde o zásah do lidské důstojnosti. Co se týká doby, po kterou může být uplatněna ochrana, není stanovena žádná lhůta. Rozhodující je, jak dobře a v jak širokých kruzích je daná osoba známá. Nejedná se však o jediné kritérium. Bez významu není ani intenzita zásahu a kontext, ve kterém k zásahu došlo. Příkladem může být rozhodnutí ve věci Frischzellenkosmetik⁸². BGH vyhověl žalobě na zdržení se jednání, které spočívalo v užití jména vědce v reklamě na kosmetické výrobky, aniž by byl tento vědec mohl být během života s výrobcem či produktem jakkoli spojován. Jednání bylo kvalifikováno jako způsobilé poškodit dobré jméno vědce ve vědeckých kruzích.

V rozhodnutí Emil Nolde⁸³ se pak BGH vyjádřil k tomu, zda je padělek obrazu způsobilý poškodit dobré jméno umělce. Případ se týkal sporu vlastníka dvou obrazů se zfalšovaným podpisem známého umělce a Nadace zabývající se odkazem Emila Noldeho. Soud dospěl k závěru, že falzifikáty jsou bez ohledu na jejich kvalitu způsobilé poškodit dobré jméno umělce. Ovšem samotné vlastnictví takových děl

---

⁸⁰ Rozsudek BVerfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 Mephisto.

⁸¹ LUTHER, Ch. Postmortaler Schutz nichtvermogenswerter Persönlichkeitsrechte (Schriften Zum Deutschen Und Internationalen Persönlichkeits- Und Immaterialguterrecht). 1. vydání. Bonn: Vandenhoeck & Ruprecht Unipress, 2009. str. 53.

⁸² Rozsudek BGH ze dne 17. 5. 1984, sp. zn. I ZR 73/82 Frischzellenkosmetik.

⁸³ Rozsudek BGH ze dne 8.6.1989, sp. zn. I ZR 135/87 Nolde.

výrazně nezasahuje do osobnostních práv zesnulého umělce, pokud nejsou tato díla veřejně vystavována nebo prodávána jako originál.

Německá teorie a praxe se vedle diskutabilního základu pro posmrtnou ochranu z hlediska GG musí vyrovnat s další problematikou. Tou je úprava jedné ze součástí všeobecného osobnostního práva ve zvláštním zákoně, tedy v KUG.

Při ochraně podoby počítá německá úprava s tím, že deset let po smrti přetrvává ochrana podoby zemřelého, přičemž pro využití tohoto atributu je potřeba souhlasu rodinných příslušníků. Těmi jsou podle § 22 KUG manžel, děti a rodiče, v případě, že první jmenovaní neexistují či nežijí. Tato úprava je naprosto specifická. Oproti výše uvedenému pojetí představuje jasnou koncepci přetrvávajícího práva, které uvedené aktivně legitimované osoby jen uplatňují. Jedná se tedy o odvozené, nikoli originální právo.

Právě poměrně velká jednoznačnost vede některé právníky k úvaze, že ustanovení § 22 KUG v německém právním řádu vytvořilo vzor pro dnes již běžně přijímanou postmortální ochranu u ostatních osobnostních atributů⁸⁴.

Na základě rozsudků ve věci Mephisto a úvah Helleho⁸⁵ dospívá Götting⁸⁶ k závěru, že vedle speciální postmortální ochrany podle KUG, která by současné mohla na základě analogie tvořit základ pro ochranu dalších osobnostních atributů, je podoba zemřelého chráněna i na základě obecné postmortální ochrany všeobecného osobnostního práva. Vyslovuje názor, že i po uplynutí desetileté lhůty předvídané KUG, je posmrtná ochrana práva na podobu zaručena, a to právě při aplikaci prostředků ochrany všeobecného osobnostního práva. Stejný názor zastávají někteří další autoři⁸⁷.

Právě rozdíl týkající se časového hlediska je mezi oběma druhy ochrany patrný na první pohled. Oproti deseti letům dle KUG nepodléhá všeobecné osobnostní právo žádným zákonem stanoveným lhůtám. Postmortální ochrana tak byla přiznána např. i po

---

⁸⁴ GÖTTING, H-P. *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 40.

⁸⁵ HELLE, J. *Besondere Persönlichkeitsrechte im Privatrecht, das Recht am eigenen Bild, das Recht am gesprochenen Wort und der Schutz des geschriebenen Wortes*. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1991. str. 62.

⁸⁶ GÖTTING, H-P. *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 40.

⁸⁷ HOMANN, H.-J. *Praxishandbuch Filmrecht: Ein Leitfadens für Film-, Fernseh- Und Medienschaaffende*. 3. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2009. str. 67.

67 letech⁸⁸. Jinak je tomu u majetkových práv, která s právem osobnostním souvisí. Těch se můžou domáhat dědicové nejpozději deset let po smrti zůstavitele⁸⁹.

Základní rozdíl v ochraně podle obecných pravidel a v ochraně podle speciálního ustanovení KUG tedy spočívá v tom, že v prvním případě bude muset dojít ke zvážení jednotlivých protichůdných zájmů. V případě aplikace KUG bude postmortální ochrana narušena, bude-li chybět potřebný souhlas vyjmenovaných osob. Ke zvažování zájmů, jak je tomu v prvním případě, dojít nemusí.⁹⁰

Souhlas dle KUG jsou oprávněny vyjádřit samostatně všechny v úvahu přicházející osoby. Jejich žalobní právo se neomezuje návazností na žalobní práva ostatních osob.

Dalším rozdílem mezi oběma druhy postmortální ochrany je okruh osob, které jsou aktivně legitimovány v případě neoprávněného zásahu do všeobecného osobnostního práva. Zatímco se KUG omezuje na přeživšího manžela, děti popř. rodiče, je v případě všeobecného osobnostního práva aktivně legitimován jakýkoli blízký rodinný příslušník.⁹¹

Postmortální ochrana je dle některých autorů poměrně slabá. Důvodem je omezený okruh nároků, které může oprávněná osoba uplatnit. Obecně panuje shoda pouze na tom, že je dán nárok na zdržení se jednání. Co se týká ostatních nároků, názory se značně rozcházejí. Taková situace ale není podle Göttinga sto zaručit odpovídající ochranu⁹².

3. Srovnání obecných základů všeobecného osobnostního práva v ČR a Německu

Z výše uvedeného je zjevné, že obě země vnímají jako problematické zcela jiné okruhy obecných otázek týkajících se všeobecného osobnostního práva.

Zatímco česká judikatura teprve směřuje k jednotnému závěru ohledně promlčení nároků vyplývajících z všeobecného osobnostního práva, stojí německá praxe na jasném

---

⁸⁸ Rozsudek OLG Bremen ze dne 20.08.1992, sp. zn. 2 U 24/92 Friedrich Ebert.

⁸⁹ Rozsudek BGH ze dne 5.10.2006, sp. zn. Az. I ZR 277/03 Klaus Kinski

⁹⁰ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 40.

⁹¹ Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 Mephisto; rozsudek BVerfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 Mephisto.

⁹² GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str.41.

stanovisku. Naopak narozdíl od České republiky se Německo potýká z právně etickou otázkou okamžiku vzniku způsobilosti k právům u nenarozeného dítěte resp. plodu.

Německá judikatura se navíc dosud nevyrovnala přesvědčivě ani s otázkou, na jakém základu stojí postmortální ochrana. Přesto nelze říci, že by tento nedostatek nějak výrazně ovlivňoval možnosti domoci se ochrany. Naopak se dá říci, že odkazem na účel a spravedlivý výsledek, dosahují německé soudy velmi pozitivních závěrů. Takový stav ale neodpovídá zcela zásadě předvídatelnosti soudních rozhodnutí.

V rámci posmrtné ochrany lze vnímat jako vhodnější neuzavřený okruh aktivně legitimovaných osob, jak je tomu v případě obecné ochrany dle německého práva. Okruh osob, který se v české právní úpravě omezuje stejně jako speciální okruh osob dle KUG jen na formální linii bez ohledu na vazby mezi osobami, je poměrně nepružný a limituje posmrtnou ochranu. Zvláště markantně se to může projevit u osob, které byly za svého života velmi známé či významné.

Jednotný přístup by si v obou zemích zasloužila také otázka rozsahu nároků, které jsou oprávněny uplatnit osoby v rámci posmrtné ochrany.

Jinak jsou si oba zkoumané právní řády do značné míry podobné a můžou jeden v druhém nalézt inspiraci při řešení některých problematických otázek.

III. Vybrané součásti všeobecného osobnostního práva

Kromě výše uvedeného, lze všeobecné osobnostní právo popsat také prostřednictvím jeho součástí. S ohledem na povahu práva je jich neuzavřený počet; v následujícím textu bude poukázáno na některé z nich.

1. Život a zdraví

Ač se vymezení této součásti všeobecného osobnostního práva zdá na první pohled jako naprosto jasné a jednoduché, opak je pravdou. Ve skutečnosti jsou otázky týkající se práva na život a zdraví tak obsáhlé a komplexní, že jsou často samostatně zkoumanou problematikou. Podání vyčerpávajícího výkladu, který by zahrnoval veškeré aspekty tohoto základního lidského práva, by značně přesáhlo cíle této práce. Na následujících řádcích tak budou rozebrány jen některé otázky vztahující se k dané problematice.

1.1 Prameny práva

Významu chráněného zájmu, jakým je život a zdraví, odpovídá rozmanitost právních předpisů, které se na oblast vztahují, ať už jsou jimi mezinárodní smlouvy, ústavní zákony, zákony nebo podzákoné právní předpisy.

Mezi nejvýznamnější prameny práva patří v českém právním prostředí Listina základních práv a svobod, a to zejména její článek 6, který výslovně zakotvuje právo každého na život a nepřipouští trest smrti.

Dle článku 31 LZPS má každý právo na ochranu zdraví. Specifické ustanovení ve vztahu k ochraně zdraví pak představuje článek 29, který zaručuje mladistvým, ženám a osobám zdravotně postiženým právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a právo na zvláštní pracovní podmínky.

K ochraně života a zdraví slouží také článek 7 zakazující mučení, kruté, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest. Zároveň se jedná o ustanovení směřující k ochraně důstojnosti člověka.

Kromě vnitrostátních právních předpisů je ochrana života a zdraví předmětem celé řady mezinárodních smluv. Konkrétně se jedná o Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod⁹³, která stejně jako v LZPS zakotvuje právo na život. Úmluva původně stanovila výjimku pro výkon soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu. Protokol 6 Úmluvy⁹⁴ se však jasně vymezil proti trestu smrti. Článek 3 Úmluvy zakazující mučení je pak obdobou článku 7 LZPS.

Značný význam má také, zejména pro svoji vysokou morální hodnotu Všeobecná, deklarace lidských práv⁹⁵, která garantuje v článku 3 právo na život, v dalších ustanoveních zakazuje mučení a proklamuje právo každého na svobodu.

Dalším z významných pramenů práva je Úmluva o lidských právech a biomedicíně⁹⁶. Tato úmluva nadřazuje právo na život a zdraví člověka nad zájem společnosti v oblasti vědy. S ohledem na vývoj vědy a katastrofické důsledky pokusů na lidech v minulosti je ustanovení praktické zejména ve vztahu k ochraně fyzické osoby před těmito pokusy, před experimentálním využitím embryí apod. Výjimku tvoří případy vědeckých výzkumů, u nichž neexistuje jiná alternativa, rizika výzkumu nejsou pro osobu podstupující výzkumný proces neúměrně vysoká vzhledem k benefitům, které může výzkum přinést, fyzická osoba udělila informovaný souhlas a zároveň jde o výzkum schválený příslušným orgánem.

Vedle výše uvedených mezinárodních smluv je Česká republika vázána Mezinárodním paktem o občanských a politických právech⁹⁷, jehož článek 6 garantuje právo na život. V neposlední řadě se ochrany života a zdraví dotýká Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁹⁸ a Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁹⁹.

---

⁹³ 209/1992 Sb. SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁹⁴ Protokol 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaný ve Štrasburku dne 28. dubna 1983.

⁹⁵ Všeobecná deklarace lidských práv, New York, 10. 12. 1948, Valné shromáždění OSN.

⁹⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí 96/2001 Sb.m.s. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně

⁹⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

⁹⁸ Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 18. srpna 1988 o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání č. 143/1988 Sb.

⁹⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 9/1996 Sb.

Vedle těchto pramenů nejvyšší právní síly, je potřeba zmínit zejména trestněprávní předpisy, a to zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích a dále předpisy z oblasti zdravotnictví. Ty jsou zastoupeny především zákonem č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zákonem č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích, zákonem č. 274/2003 Sb., kterým se mění některé zákony na úseku ochrany veřejného zdraví, zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, zákonem č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů nebo zákonem č. 79/1997 Sb., o léčivech.

Kromě výše uvedených právních předpisů, je zprostředkovaně ochrana života a zdraví zakotvena v právních předpisech z oblasti ochrany životního prostředí, z oblasti kontroly výrobků a stanovení požadavků na výrobky (zejména pokud jde o výroky kosmetické, potraviny, hračky, ale i další).

Základem ochrany života a zdraví je v německém právním prostředí GG, který v článku 2 odst. 2 zakotvuje právo na život a tělesnou nedotknutelnost. Do těchto práv lze zasáhnout jen na základě zákona.

Stejně tak jako Česká republika je i Německo vázáno celou řadou mezinárodních úmluv. Mimo jiné jde o Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání¹⁰⁰, Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání¹⁰¹. Co se týká Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, patří Německo mezi prvních dvanáct signatářských států, které Úmluvu podepsaly 4. listopadu 1950 v Římě.

Německo není signatářem Úmluvy o biomedicíně.

Ze zákonů jsou to stejně jako v ČR trestněprávní předpisy a předpisy z oblasti zdravotnictví, mimo jiné zákon o ochraně embrií¹⁰², zákon o transfúzích¹⁰³,

---

¹⁰⁰ OSN, Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment New York, 10 December 1984.

¹⁰¹ European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Strasbourg, 26.XI.1987.

¹⁰² Gesetz zum Schutz von Embryonen (Embryonenschutzgesetz - ESchG) Vom 13. Dezember 1990 (BGBl. I S. 2746) BGBl.

¹⁰³ Gesetz zur Regelung des Transfusionswesens (Transfusionsgesetz - TFG)1 In der Fassung der Bekanntmachung vom 28. August 2007 (BGBl. I S. 2169).

transplantační zákon¹⁰⁴ nebo zákon ochrany zdraví a ochrany spotřebitele¹⁰⁵. Shodně popř. velmi podobně jsou regulovány i právní oblasti mající svůj původ v právu Evropské unie. Tyto jsou reprezentovány např. ustanoveními týkajícími se požadavků na výrobky.

1.2 Předmět ochrany

Z uvedených právních předpisů lze vyvodit předmět ochrany. V nejobecnějším pojetí lze říci, že předmětem ochrany je lidské tělo po fyzické i psychické stránce. Obsahem práva je jednak negativní vymezení spočívající v zákazu zásahů do této součásti všeobecného osobnostního práva, jednak pozitivní vymezení, pro které obecně platí, že se jedná o dispoziční práva s tímto osobnostním atributem.

Vymezení práva na život, jak je uvedeno v LZPS nebo v GG nelze vnímat v žádném případě absolutně a dovozuje se, že je chápáno jako právo na život obecně, tedy jako právo ve smyslu existence, nikoli v nějakém zvláštním kvalitativním smyslu¹⁰⁶. Ve skutečnosti tomu tak samozřejmě ve spojení s dalšími ustanoveními LZPS, GG popř. mezinárodních smluv je.

Ze všech uvedených pramenů vyplývá, že toto právo náleží fyzické osobě bez ohledu na pohlaví, barvu pleti, rasu, jazyk, víru a náboženství, politické nebo jiné smýšlení, majetek atd. Logické je i to, že je toto právo, neboť ve všech pramenech práva velmi obecně formulováno, omezeno. Bez toho by se výkladem ad absurdum dalo dojít k závěru, že je fyzické osobě dán zákaz zemřít.¹⁰⁷

V případě života a zdraví je s ohledem na veřejný zájem dispoziční složka práva značně omezena a nelze ji v žádném případě vnímat jako absolutní oprávnění nositele k libovolným dispozicím.

---

¹⁰⁴ Gesetz über die Spende, Entnahme und Übertragung von Organen und Geweben (Transplantationsgesetz - TPG)1 In der Fassung der Bekanntmachung vom 4. September 2007 (BGBl. I S. 2206).

¹⁰⁵ Gesetz über den öffentlichen Gesundheits- und Veterinärdienst, die Ernährung und den Verbraucherschutz sowie die Lebensmittelüberwachung (Gesundheitsdienst- und Verbraucherschutzgesetz - GDVG) vom 24. Juli 2003 (GVBl S. 452, BayRS 2120-1-UG), zuletzt geändert durch § 22 des Gesetzes vom 27. Juli 2009 (GVBl S. 400).

¹⁰⁶ ČERNJAK, J. Komentář pro aplikační praxi k čl. 6 Listiny základních práv a svobod., komentář ASPI.

¹⁰⁷ GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva. 3 vydání. Praha: Prospektrum, 1999. str. 320.

Život a zdraví coby součásti všeobecného osobnostního práva vykazují celou řadu aspektů, jejichž absolutní existence je, jak je uvedeno výše, omezena v celé řadě právních norem. Kromě právních norem se však tyto osobnostní atributy projevují v oblastech mimoprávních a dotýkají se norem morálních, etických i náboženských. V následujících řádcích se zaměřím jen na několik vybraných aspektů dotýkajících se práva na život a zdraví.

1.3 Vybrané aspekty práva na život a zdraví

1.3.1 Trestní řízení, přestupkové řízení, řízení před civilními soudy:

Jak je uvedeno výše, zásah do všeobecného osobnostního práva může být opodstatněn z hlediska převážení jiného zájmu. Tím může být ochrana společnosti a jednotlivce před negativními důsledky trestné činnosti. Omezení, které není v rozporu s právem, musí nositel práva strpět.

Nejvýznamnějším zásahem je uložení a vykonání trestu smrti¹⁰⁸. V České republice ani v Německu není uložení a výkon trestu smrti možný. V první jmenované zemi byl zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Následně byl zákaz absolutního trestu zakotven v LZPS. Rozhodující se v tomto smyslu zejména článek 6 LZPS, dle jehož odstavce 3 se trest smrti nepřipouští.

V souladu s tímto ustanovením a ustanoveními mezinárodních smluv bylo do zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců vtěleno ustanovení zakazující navrácení cizince do státu, ve kterém mu hrozí trest smrti. Nakolik je současná praxe podle těchto zákonů v souladu s ustanoveními LZPS a mezinárodních úmluv se však vede diskuze¹⁰⁹.

V západním Německu byl trest smrti zrušen 1949 s přijetím Základního zákona, který takový trest nepřipouští. V bývalém východním Německu pak bylo možné uložit trest smrti až do roku 1987. Právě zakotvení v Základním zákoně Německa zaručuje

---

¹⁰⁸ k filosofickému pojetí trestu smrti POPOVIČOVÁ, D. Absolutní trest z hlediska práva na život-filosoficko-právní analýza, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2007, č. 4, str. 354 an.

¹⁰⁹ CAMRDA, J. Podceňované právo azylu [online], c 2011, poslední revize 21.2. 2011, [citováno dne 21.3. 2011], dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2011/02/podcenovane-pravo-azyly.html>.

v současné době zrušení trestu smrti pro celou zemi. V některých zemských ústavách se totiž stále ještě trest smrti jako jeden z možných trestů objevuje. Je tomu např. v ústavě Hesenska, jejíž přijetí se datuje k 1. prosinci 1946. Článek 21 stanoví, že při spáchání obzvláště závažného zločinu může být pachatel odsouzen k trestu smrti. S ohledem na přednost spolkové ústavy před ústavami zemskými je však ustanovení umožňující výkon trestu smrti neplatné.

Zásahem nižší intenzity, který má také souvislost s trestním řízením, jsou povinnosti osob při dokazování v trestním řízení. Dle § 114 trestního řádu je každý povinen podrobit se prohlídce těla, zda na něm nejsou stopy nebo následky trestného činu. Tentýž paragraf pak stanoví i povinnost strpět odebrání biologického materiálu. Výslovně je uvedena krevní zkouška. Odběry lze provést i přes odpor osoby, od které je potřeba biologický materiál získat. § 116 umožňuje nařídít vyšetření duševního stavu, § 115 prohlídku a pitvu mrtvoly popř. její exhumaci.

Vedle ustanovení trestního řádu je integrita fyzické osoby chráněna prostřednictvím trestního zákoníku. To se netýká jen trestných činů uvedených v části druhé hlavě první, které jsou přímo označeny jako trestné činy proti životu a zdraví. Návaznost na tuto součást osobnosti je obsažena i v dalších skutkových podstatách.

Výše uvedené platí i pro Německo. Rozdíly v jednotlivých skutkových podstatách nejsou pro posouzení vztahu k ochraně osobnosti relevantní.

Dalším procesním předpisem dotýkajícím se otázky života a zdraví fyzické osoby je zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích zejm. část vymezující přestupky na úseku zdravotnictví, přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi a přestupky proti občanskému soužití.

1.3.2 Oblast zdravotnictví

a) obecné otázky

Vedle trestněprávních předpisů patří ke zcela zásadním právním předpisům, které mají souvislost s ochranou života a zdraví, předpisy z oblasti zdravotnictví. Co se týká hierarchie těchto norem, jsou zde zastoupeny předpisy od nejvyšší právní síly, mezi které patří LZPS nebo Úmluva o biomedicíně, až po vyhlášky. Z LZPS vyplývá, že každý má právo na ochranu zdraví. Okruh osob, které mají nárok na bezplatnou zdravotní péči je omezen na osoby, které jsou součástí veřejného pojištění.

Ve vztahu k ochraně osobnosti je významná především zásada poučení a informovaného souhlasu ovládající celou oblast zdravotní péče, a to jak v České republice, tak v Německu. Prolomena je jen ve specifických případech.

Pojem v českém právu vyvěrá z Úmluvy o biomedicině, dle které je možné provádět lékařské zákroky, pouze pokud je splněna podmínka poskytnutí svobodného a informovaného souhlasu fyzické osoby. Tento souhlas může fyzická osoba kdykoli odvolat. Je však potřeba mít na zřeteli, že odvolání souhlasu má své limity zejm. pokud je zákrok prováděn pod narkózou, pokud je zákrok v takovém stádiu, že by odvolání souhlasu ohrozilo fyzickou osobu na životě apod.

Informovaný souhlas předpokládá, že osoba byla poučena o účelu zákroku, jeho rizicích, rizicích jeho neprovedení, že jí byla sdělena diagnóza apod. Samozřejmě ale nelze předpokládat, že půjde o vyčerpávající odborný lékařský výklad. Je nutné brát ohled zejm. na schopnosti konkrétní fyzické osoby pochopit sdělované.

Forma souhlasu není v obecné rovině striktně dána, v případě konkrétních právních předpisů však bývá pro určité výkony požadován souhlas písemný popř. jinak kvalifikovaný (např. zákon o umělém přerušení těhotenství). V ostatních případech může být konkludentní, nesmí však vzbuzovat pochybnost o tom, co chtěla fyzická osoba sdělit.

Konkludentní souhlas bývá často udělován při běžných prohlídkách a opakovaných drobných zákrocích (např. preventivní zubní prohlídka). Německé soudy pak dovozují, že v pochybnostech se má zato, že souhlas se zákrokem nebyl dostatečný.¹¹⁰

Souhlas je vyžadován i v případech, kdy je pacient požádán o demonstraci např. lékařského vyšetření či postupu pro studenty medicíny. V případě udělení souhlasu pak vstupuje do popředí rovina důstojnosti člověka, a proto by nemělo docházet k situacím, kdy je demonstrace prováděna popisným způsobem, jakoby nešlo o člověka, ale o věc.

Existenci informovaného souhlasu vylučují vedle dalších obecných okolností, které způsobují neplatnost právního úkonu, situace, kdy osoba projevila vůli pod nátlakem popř. za stavu, který neumožňuje kvalifikované rozhodnutí; např. když je

---

¹¹⁰ Rozsudek OLG Oldenburg ze dne 27.5.2009, sp. zn. 5 U 43/08.

pacient přesvědčen, že nemá jinou volbu např. proto, že je vše k zákroku připraveno, nebo za situace, kdy je pod vlivem léků¹¹¹.

Bez souhlasu lze provést zákrok tehdy, když fyzická osoba není schopná dát jej např. proto, že při úrazu upadla do bezvědomí. Provést však lze jen takové zákroky, které jsou k přímému prospěchu fyzické osoby. Za přímý prospěch se považuje zejména záchrana života. Dalším případem může být uložení ochranného léčení dle TZ.

Od nemožnosti dát souhlas je potřeba odlišovat nezpůsobilost dát souhlas po nízký věk nebo pro duševní poruchu. I tak se ke stanovisku nezpůsobilé osoby přihlíží, a to úměrně jejímu věku a duševnímu vývoji.

Vrátíme-li se k Úmluvě o biomedicině, pak tato vedle výše uvedeného zahrnuje zákaz provádět při asistované reprodukci zákroky směřující k výběru pohlaví dítěte. Taktéž je zakázáno vytváření lidských plodů pro výzkumné účely.

Úmluva o biomedicině však pro celou řadu signatářů není ničím převratným a zcela novým. Je to zřejmě dáno i tím, že jde v celé řadě zemí o citlivé téma. Právě z uvedeného důvodu je tak úmluva jakousi mezinárodní kodifikací, která zakotvuje v právních řádech signatářů již účinná ustanovení.¹¹²

b) umělé přerušení těhotenství, sterilizace

Specifickými lékařskými zákroky jsou s ohledem na ochranu osobnostních práv umělé přerušení těhotenství a sterilizace. Otázka umělého přerušení těhotenství je dlouhodobě kontroverzní především s ohledem na etické a náboženské postoje ve společnosti. Podívejme se na ni však výlučně zorným úhlem platné právní úpravy.

Vedle výše uvedených obecných právních předpisů je umělé přerušení těhotenství regulováno zákonem č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. Úpravu doplňuje zejména TZ. Zákon o umělém přerušení těhotenství stanoví mimo jiné specifické požadavky na informovaný souhlas.

Zásadním sporným bodem nadále zůstává článek 6 LZPS, dle kterého je lidský život hoden ochrany již před narozením. Dikce 6 odst. 1 LZPS sice jasně deklaruje zájem na tom, aby se z lidského plodu narodilo zdravé dítě, není však vykládán v tom

---

¹¹¹ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. Trestní právo a zdravotnictví. Praha: Orac, 2004. str. 76.

¹¹² DOSTÁL, O. Úmluva o biomedicině: Základ pro medicínské právo v ČR? [online], c 2002, poslední revize 16. 4. 2002, [citováno dne 17.10.2020] dostupné na <http://medico.juristic.cz/114039/>.

smyslu, že plod v matčině těle má absolutní právo na život. Ustanovení tak směřuje spíše do oblasti ochrany těhotné ženy. Tomuto pojetí neodporuje ani znění článku 6 Úmluvy o právech dítěte¹¹³, který stanoví, že každé dítě má přirozené právo na život.

V této souvislosti nelze opomenout, že je Česká republika vázána Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen¹¹⁴. Ta v článku 16 stanoví, že žena i muž mají stejná práva pokud jde o rozhodnutí o počtu a době narození jejich dětí. Ačkoli se lze setkat s různými protichůdnými názory na právo ženy rozhodnout o tom, zda chce být matkou, zakládají se tyto názory spíše na etickém hledisku.

Z hlediska právního lze uzavřít, že dle českého práva je při splnění zákonných podmínek umělé přerušení těhotenství legální. Totéž platí i pro německou právní úpravu, i když samotné pojetí přerušení těhotenství je pojato jako zakázané a trestné, přičemž existují poměrně rozsáhlé výjimky. Mezi ty patří přerušení těhotenství do 12 měsíce od početí, za předpokladu, že jej provede lékař a že těhotná žena podstoupila poradenství. Dále sem spadají případy, kdy je k takovému zákroku dán lékařský důvod, nebo když k otěhotnění došlo na základě trestného činu. Lidský plod je dále chráněn na základě zákona o ochraně embrií¹¹⁵.

Přes opačné východisko spočívající v tom, že v ČR je východiskem „dovolené jednání“, zatímco v Německu je jím primárně zákaz, dospívají obě právní úpravy ke shodným výsledkům.

Debatu mezi českou odbornou i laickou veřejností v poměrně nedávné době rozvířily také případy nedobrovolných sterilizací, ve všech medializovaných případech šlo sice o ženy, otázka ochrany všeobecného osobnostního práva se však nevztahuje jen na ně, ale samozřejmě i na muže.

Základem právní úpravy je zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu rozvedený tzv. sterilizační směrnicí LP-252.2-19.11-1971. Z hlediska mezinárodně právního je třeba zmínit opět Úmluvu o biomedicíně. Na posuzovanou problematiku se samozřejmě vztahují i další právní předpisy uvedené v úvodu této podkapitoly. V minulosti pak byla úprava doplněna o naprosto nepřijatelné ustanovení ve vyhlášce č. 152/1988, o

---

¹¹³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte.

¹¹⁴ Vyhláška č. 62/1987 Sb. ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

¹¹⁵ Gesetz zum Schutz von Embryonen (Embryonenschutzgesetz - ESchG) Vom 13. Dezember 1990 (BGBl. I S. 2746) BGBl. III/FNA 453–19.

provedení zákona o sociálním zabezpečení, které mělo motivovat ke sterilizaci určité skupiny osob tím, že umožňovalo státu vyplatit fyzické osobě při provedení zákroku až 10.000 Kč. Tato úprava byla často zneužívána zejména vůči romským ženám.¹¹⁶

Přesto, že je tato vyhláška minulostí, vyskytují se jiné praktiky, které nejsou o nic méně omluvitelné. Týkají se zejména problematiky informovaného souhlasu (viz výše). V případech, které se vyskytly buď nebyl souhlas platně dán proto, že nedošlo k náležitému poučení, nebo proto, že nešlo v souladu s obecnými ustanoveními o právních úkonech o svobodný projev vůle prostý nátlaku (souhlas byl např. vyžadován těsně před porodem, kdy psychický stav neumožňoval udělení kvalifikovaného souhlasu). Vedle toho se vyskytl i případ, kdy byl pacientce předložen souhlas s blíže nespecifikovaným zákrokem, ze kterého nebylo možné seznat, o jaký zákrok jde. Vzhledem k tomu, že v předmětné době podstoupila táž žena ještě další zákrok, není možné ani určit, zda se souhlas nevztahuje k němu.

Výjimky z nutného souhlasu se jen těžko uplatní. Nejedná se totiž o zákrok zachraňující život, ale spíš permanentní antikoncepci¹¹⁷.

Oba z výše jmenovaných případů, tedy umělé přerušování těhotenství a sterilizace mají vedle souvislosti s právem na zdraví přímou konotaci k právu na soukromý a rodinný život, neboť provedení výše uvedených zákroků se často výrazně projeví v mezilidských vztazích.

c) ochrana před návykovými látkami

Dalším z případů, kdy je fyzická osoba omezena při nakládání se svým životem a zdravím je omezení popř. zákaz konzumace návykových látek, které jsou společností vnímány jako nebezpečné. Vedle trestněprávních předpisů se uplatní zejména zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, který jednak stanovuje věkovou hranici pro prodej a konzumaci alkoholických nápojů a tabákových výrobků, jednak zakazuje kouření a konzumaci alkoholu při konkrétních činnostech. Vedle toho zakotvuje povinnost podrobit se v určitých situacích vyšetření ke zjištění přítomnosti návykové látky. Osobě závislé na návykové látce je možné uložit povinnost léčit se.

---

¹¹⁶ TOMISOVÁ, M. Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen, *Via Iuris*, roč. 2005, č. 1, str.2.

¹¹⁷ TOMISOVÁ, M. Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen, *Via Iuris*, roč. 2005, č. 1, str.2.

V Německu ochranu před některými druhy návykových látek zakotvuje zákon o zavedení zákazu kouření v zařízeních Spolku a ve veřejných dopravních prostředcích¹¹⁸.

d) transplantace

Oblast transplantací ovládá zásada, že fyzická osoba nemůže neomezeně disponovat svými orgány a že části těla nemůžou být předmětem finančního prospěchu. Transplantační zákon¹¹⁹ nejprve ve svém úvodu vylučuje některé části těla ze své působnosti. Jsou jimi zejména vlasy a nehty, tedy součásti lidského organismu, které se obnovují a jejich řádné odebrání není spojeno s větším rizikem pro zdraví osoby.

Transplantační zákon zakotvuje speciální úpravu informovaného souhlasu. Jde o souhlas obou zúčastněných, dárce i osoby, které budou orgány transplantovány.

Specificky je upravena otázka odběru orgánů zemřelým osobám, kdy se souhlas presumuje. V případě, že si fyzická osoba nepřeje, aby bylo s jejími orgány po její smrti nakládáno, musí během svého života vyjádřit nesouhlas. Tato osoba je následně zařazena do registru osob, které s posmrtným odběrem orgánů nesouhlasí. Nesouhlas nemůže vyslovit po smrti dané osoby osoba blízká.

Německý transplantační zákon¹²⁰ vychází z velké části z totožných zásad jako český zákon, a to, že odebírání orgánů se děje se souhlasem osoby, které má být orgán odňat a osoby, které má být cizí orgán transplantován. Odebráním orgánu nesmí být u člověka, kterému je orgán odebírán, způsobena smrt.

Odlišný je však způsob udělení souhlasu u osob, které zemřely. Německý zákon vyžaduje, aby se lékař dotázal osoby blízké, zda jí je známo, jestli zemřelý souhlasil nebo nesouhlasil za svého života s odběrem orgánu. Pokud mu taková skutečnost není známá, vyžaduje se souhlas této osoby blízké. Bez zajímavosti není fakt, že jsou ohledně některých transplantací kontaktovány osoby blízké, ale jen za předpokladu, že s

---

¹¹⁸ Gesetz zur Einführung eines Rauchverbotes in Einrichtungen des Bundes und öffentlichen Verkehrsmitteln Verkündet als Art. 1 G v. 20. 7. 2007.

¹¹⁹ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).

¹²⁰ Gesetz über die Spende, Entnahme und Übertragung von Organen und Geweben (Transplantationsgesetz - TPG)1 In der Fassung der Bekanntmachung vom 4. September 2007[2] (BGBl. I S. 2206)FNA 212-2.

dotčenou osobou byly v posledních dvou letech v kontaktu. Nejde tedy jen o čistě formální posouzení. Cílem je konat v souladu se skutečnou vůlí zemřelé osoby před její smrtí.

Právě s ohledem na rozdílnou právní úpravu ve vnitrostátních právních řádech se u cizinců dle českého transplantačního zákona souhlas s posmrtným odběrem nepresumuje.

Veškeré zákroky, ať již se dotýkají živých nebo zemřelých osob, musí být přísně podřízeny ochraně důstojnosti osoby dárce i příjemce.

V celkovém porovnání se obě právní úpravy ve velké míře podobají. Jedním z důvodů je i skutečnost, že transplantační zákony vychází ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/98/ES ze dne 27. ledna 2003, kterou se stanoví standardy jakosti a bezpečnosti pro odběr, vyšetření, zpracování, skladování a distribuci lidské krve a krevních složek a kterou se mění směrnice 2001/83/ES a ze Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/23/ES ze dne 31. března 2004 o stanovení jakostních a bezpečnostních norem pro darování, odběr, vyšetřování, zpracování, konzervaci, skladování a distribuci lidských tkání a buněk.

c) euthanasie, sebevražda

Zatímco se běžně přijímá myšlenka, že pacient se může sám rozhodnout, zda chce pokračovat v léčbě, či zda chce podstoupit jen terapii tišící nepříjemné průvodní jevy konečného stádia nemoci, euthanasie nebo jakýkoli jiný způsob napomáhání ke smrti je v Německu stejně jako v ČR trestný.¹²¹ Dle německé právní úpravy představuje usmrcení na žádost jednu ze skutkových podstat trestného činu dle § 216 trestního zákoníku. Za tento trestný čin hrozí trest odnětí svobody od šesti měsíců do pěti let.

Důvodů pro zákaz euthanasie je v obou zemích celá řada, ať již jsou to důvody vyplývající z etického či náboženského citění, přes obavy před zneužitím. Bez zajímavosti není ani fakt, že ještě v devatenáctém století byla v Německu trestná také sebevražda, přičemž od trestnosti takového činu se upustilo spíše z praktických důvodů.

---

¹²¹ FENYK, J. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie), Trestní právo, roč. 2004, č. 6, str. 4 an.; JAHNSOVÁ, A. KUČA, R. Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, roč. 1997, č.7, str. 356 an.; VOZNÁR, J. Euthanasie a práva, Právní rozhledy, roč. 1998, č. 10, str. 507 an.

Při porovnání právní úpravy v oblasti ochrany života a zdraví obou právních řádů dospějeme k závěru, že se právní úpravy výrazně neodlišují. Nedá se bez dalšího říci, že by regulace byla neuspokojivá, či nedostatečná. Zamyslíme-li se nad excesy v této právní oblasti, dospějeme k závěru, že tyto vznikají nevhodnou aplikací práva, jeho obcházením, či jeho neznalostí, a to na obou zúčastněných stranách. Základní otázkou tedy je zejména povědomost fyzických osob o jejich právech a následné prosazování těchto práv.

Pro zajištění lepší informovanosti vypracovalo německé Ministerstvo zdravotnictví a sociálního zabezpečení ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti příručku s názvem Práva pacientů v Německu¹²², kde seznamuje pacienty se svobodným výběrem lékaře a svobodným rozhodnutím týkajícím se ošetření. Obdobně se snaží pacienty informovat také české Ministerstvo zdravotnictví prostřednictvím publikace Rádce pacienta.¹²³ Do jaké míry budou tyto „návody“ pozitivně ovlivňovat praxi, je však obtížné hodnotit.

2. Občanská čest a lidská důstojnost

Dalším z velmi významných osobnostních atributů je čest a důstojnost člověka.

Člověk jako lidská bytost je schopen o sobě rozhodovat, je proto nepřipustné, aby s ním někdo bez jeho vůle disponoval. Lidská důstojnost vyvěrá z přirozeného práva a je vedle právního institutu zároveň o neopomenutelnou filozofickou kategorií.¹²⁴

Občanská čest a lidská důstojnost patří k chráněným atributům v obou zemích, přičemž mezi německou ústavou (článek 1 I GG) a českým občanských zákoníkem (§ 11) není rozdíl ani po stránce lingvistické. Jediný jazykový rozdíl můžeme najít v rámci úpravy české. Zatímco Listina v článku 10 používá slova „lidská důstojnost, osobní čest“, občanský zákoník pracuje s pojmem „občanská čest a lidská důstojnost“. Tento

---

¹²² Patientenrechte in Deutschland [online], c 2005, [citováno dne 4.1.2010] dostupné na <http://www.verbraucherzentrale-bremen.de/download/gesundheit/PatientenrechteInDeutschland.pdf>

¹²³ MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. Rádce pacienta [online], c 2010, [citováno dne 4.1.2011] dostupné na <http://knihaBezpeci.mzcr.cz/pages/85-radce-pacienta.html>.

¹²⁴ POPOVIČOVÁ, D. Lidská důstojnost jako filosoficko-právní pojem, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2009, č. 3, str. 225.

rozdíl se ale nedá vykládat tak, že občanská čest náleží jen občanům, tedy státním příslušníkům dané země. Takový výklad by byl v rozporu s Listinou.

Přestože se v jednom ze svých nálezů Ústavní soud vyjádřil v tom smyslu, že důstojnost podle LZPS je širším pojmem než důstojnost podle OZ¹²⁵, nelze s tímto názorem zcela souhlasit. Důstojnost je třeba považovat za jednotný pojem, ať už je zakotvena kdekoli. Co vedlo Ústavní soud k takovému závěru není zřejmé, neboť své tvrzení nijak podrobněji neodůvodnil.

Bez ohledu na výše naznačené kolísání ohledně zařazení a definování pojmů lze konstatovat, že se v obou sledovaných zemích uplatní poměrně široké pojetí obou pojmů. Zvláště patrné je to v německém právu, kde je ustanovení článku 1 odst. 1 GG, které pojem důstojnosti obsahuje, považováno za „nejvyšší hodnotu“ (oberster Wert) a je výkladovým pravidlem pro ostatní právní normy¹²⁶. Toto zakotvení je svým způsobem specifické a nemá v předchozí ani současné německé právní úpravě obdobu. Jedinečnost ochrany lidských práv a svobod podtrhuje i tzv. Ewigkeitsklausel. Jedná se o ustanovení článku 79 odst. 3, které stanoví, že změna GG, která by se dotkla členění Spolku na jednotlivé spolkové země, účasti spolkových zemí v legislativním procesu nebo kterou by byly dotčeny zásady zakotvené v člácích 1 až 20 GG¹²⁷, je nepřipustná.

Ustanovení má svůj prapůvod v době osvícenství, ve svém moderním pojetí však spadá do doby po druhé světové válce a úzce souvisí s koncem národně socialistické diktatury. Inspiraci čerpalo Německo mimo jiné z Všeobecné deklarace lidských práv, která se jednak v preambuli, jednak v dalších ustanoveních k ochraně lidské důstojnosti hlásí.

Budeme-li vycházet z toho, lidská důstojnost je zvláště chráněnou hodnotou a určujícím kritériem pro ostatní práva a svobody, pak musíme zároveň připustit, že v právech a svobodách zakotvených v následujících ustanoveních GG (čl. 2-19 GG) je lidská důstojnost v určité podobě také obsažena. Dle názorů některých autorů by tedy nemělo docházet ke kolizím při aplikaci jiného práva nebo svobody s ochranou lidské důstojnosti. Takovéto ustanovení by bylo považováno za protiústavní. V případě

---

¹²⁵Nález ústavního soudu ze dne 4. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08.

¹²⁶BASTON-VOGT, M. Der sachliche Schutzbereich des zivilrechtlichen allgemeinen Persönlichkeitsrechts. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1997. str. 31.

¹²⁷Články 1 až 20 GG zakotvují lidská práva a svobody.

aplikace některého z ustanovení čl. 2-19 GG by se neuplatnila ani zásada speciality, ale čl. 1 odst. 1 by se uplatnil souběžně s dalším ustanovením¹²⁸.

Čest a důstojnost je stejně jako život velmi často předmětem úpravy mezinárodních smluv¹²⁹, zároveň bývá ustanovení takového charakteru zakotveno ve vnitrostátních předpisech regulujících rozličné právní oblasti¹³⁰.

Lidská důstojnost je hodnotou, která je na žebříčku hodnot značně vysoko. Odpovídá tomu i ustanovení TZ o tom, že výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost¹³¹. Totéž platí při výkonu zabezpečovací detence.

Otázkou lidské důstojnosti ve vztahu k trestnímu řízení se několikrát zabýval také BVerfG¹³² když odpovídal na otázku přípustnosti používání detektoru lži v trestním řízení. Ze závěrů, které soud učinil vyplývá, že polygraf není považován za dostatečně spolehlivou metodu zjištění, zda osoba, která se podrobila zkoumání, lže, či nikoli. Není tedy ani v souladu se zásadou přiměřeného zásahu do všeobecného osobnostního práva, aby byla fyzická osoba proti své vůli podrobena takovému zkoumání. Takový postup by znamenal nepřipustný zásah do lidské důstojnosti. Zkoumání je přípustné jen tehdy, kdy se mu fyzická osoba dobrovolně podrobí.

Čest je hodnotou, která se během života fyzické osoby může měnit. Je závislá na chování, postojích fyzické osoby a společnosti jako celku. Míra ochrany je závislá na míře cti, které v danou dobu osoba požívá. Otázkou dlouho zůstávalo, zda i tzv. vnitřní čest, tedy jakási vnitřní představa o sobě samém, může být dotčena zásahem zvenčí.

---

¹²⁸ EPPING, V., LENZ, S., LEYDECKER, P. Grundrechte. 2. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2005. str.246.

¹²⁹ Vyhláška ministra zahraničních věcí 95/1974 Sb., Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace; Mezinárodní pakt o občanských a politických právech; Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen; Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

¹³⁰ Např. § 8 zákona č.132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání), § 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách; zákon č. 108/2006 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon); zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů; tiskový zákon, zákon o rozhlasovém a televizním vysílání; zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu); zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím; zákon č. 94/1963 Sb., o rodině atd.

¹³¹ § 37 TZ.

¹³² Rozsudek BGH ze dne 16.02.1954, sp. zn. 1 StR 578/53 Lügendetektor I; Rozsudek BGH ze dne 17.12. 1998, sp. zn. 1 StR 156/98 Lügendetektor II.

Přes původní odmítání této myšlenky dnes převažuje názor, že i vnitřní čest může být dotčena, a to zejména difamujícími výroky.¹³³

Oproti tomu je lidská důstojnost během života neměnná a má stejný obsah pro všechny fyzické osoby bez ohledu na jejich postoje či společenské postavení; vyplývá jednoduše ze skutečnosti, že daný subjekt je fyzickou osobou. Nicméně i zde je potřeba upozornit, že se jedná o otázku podléhající významnému časovému a místnímu faktoru, neboť v různých dobách a různých koutech světa je hranice lidské důstojnosti nastavena odlišně. Společná kulturní blízkost obou zkoumaných právních řádů ale umožňuje nastavit velmi obdobné a vzájemně se doplňující a ovlivňující pojetí.

Dle jiného názoru je čest součástí důstojnosti¹³⁴.

Stejně jako jiných součástí všeobecného osobnostního práva i zde je možné naznačit dvě linie subjektivního práva, a to právo, aby do chráněného atributu nikdo nezasahoval, a právo na dispozici. Ačkoli se v praxi můžeme setkat zejména s případy, kdy fyzická osoba využije negativní součást svého práva na ochranu této součásti osobnostního práva, tedy ochranu proti zásahům do své cti popř. důstojnosti, upozorňuje literatura¹³⁵ na jeden zajímavý případ, a to když fyzická osoba svolí resp. sama zasáhne do svého práva na ochranu své cti. Modelovým příkladem může být jednání osoby, která na sebe „vezme“ jednání jiné osoby, aby tak chránila její čest, zasáhne tím však do své vlastní cti. Otázkou je, zda takový souhlas resp. vlastní zásah do cti je souhlasem platným a zda se nejedná o úkon, který by byl v konkrétním případě neplatný pro rozpor s dobrými mravy. Z praktického hlediska však kromě platnosti takového jednání půjde zejména o otázku jeho zjistitelnosti a následných právních konsekvencí.

V tomto směru je zajímavé pozorovat jednání některých známých osobností resp. osobností, o něž veřejný zájem opadá a které se s takovým stavem nechtějí smířit. I v tomto případě často dochází k zásahům do osobnostních práv, když bulvární tisk informuje o tom, co daná fyzická osoba dělá, či nedělá ve svém soukromí. Otázkou pro posouzení je, zda takový zásah je nebo není v souladu s právem za předpokladu, že

---

¹³³ WITZLEB, N. Geldansprüche bei Persönlichkeitsverletzungen durch Medien. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2002. str.19.

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

¹³⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLÍČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. 310.

celebrita dala souhlas se zásahem do své cti resp. soukromí. Budeme-li vycházet z předpokladu, že pokud někdo sám zveřejní v tisku informace o svém soukromí, nevztahuje se na takovou informaci nadále ochrana, můžeme tento aspekt zásahu do všeobecného osobnostního práva uzavřít s tím, že nešlo o neoprávněný zásah. Co se týká cti, lze vycházet z premisy, že čest závisí na chování a jednání fyzické osoby, v průběhu života se může rozsah tohoto atributu měnit a závisí na vnímání dané osoby veřejností. Můžeme tak dospět v konkrétních případech k závěru, že čest takové osoby není zveřejněním informací, které se její cti dotýkají, dotčena, jestliže je sama pro takový účel poskytla. V tomto posouzení pak není potřeba zabývat se tím, zda fyzická osoba může dát platný souhlas se zásahem do své cti. Zásadní je rozsah a obsah cti konkrétní fyzické osoby, jakožto součásti všeobecného osobnostního práva. Jiná situace by ale byla, kdyby zároveň došlo k zásahu do důstojnosti takové osoby.

K tomuto tématu se k zamyšlení nabízí zejména rozsudek BVerfG¹³⁶ ve věci peep-show. Stěžovatel se domáhal povolení provozování peep-show, jeho žádost však byla zamítnuta s odkazem na rozpor s dobrými mravy. BVerfG ústavní stížnost odmítl s tím, že peep-show odporuje nejen dobrým mravům, ale lze ji vnímat jako zásah do lidské důstojnosti.

Ve svém rozsudku soud podrobně rozebral rozdíl mezi peep-show a obecně přijímaným provozováním podniků, které nabízejí striptýzová popř. jim podobná představení. Hlavní rozdíl lze spatřovat ve skutečnosti, že na rozdíl od klasických jevištních představení, při peep-show je žena zavřená v kabině, přičemž pozorovatel vhozením mince otevře pozorovací okénko. Sám však není viděn. Tato skutečnost pak podle soudu redukuje ženu na objekt podobný věci z automatu, což je v rozporu s lidskou důstojností.

Vzhledem k tomu, že je to právě stát, který má prostřednictvím legislativy, ale i svých rozhodnutí, chránit nositele práv, nelze taková představení pro rozpor s článkem 1 odst. 1 GG povolit. Nic na rozporu s lidskou důstojností nemění ani fakt, že se žena dobrovolně rozhodne v takové show vystupovat. Lidská důstojnost je totiž dle BVerfG objektivní hodnota, které se nelze platně vzdát.

---

¹³⁶ Rozsudek BVerfG ze dne 15. prosince 1981, sp. zn. BVerfG 1 C 232.79.

Zásah do práva na čest a lidskou důstojnost může mít mnoho podob a často bývá spojen i se zásahem do dalších součástí všeobecného osobnostního práva zejména pak práva na jméno, práva na podobu, práva na soukromí apod.

Rozhodující je, zda je zásah způsobilý přivodit újmu. Nezáleží na tom, zda újmu skutečně způsobil, ale že je zde potenciální hrozící nebezpečí, že se tak stane. To vše bez ohledu na to, zda osoba, která se zásahu dopouští, jedná s úmyslem způsobit takový následek, nebo ne.

Co se týká nositelů této součásti všeobecného osobnostního práva, lze poukázat na rozhodnutí BVerfG¹³⁷, dle něhož se ochrana lidské důstojnosti vztahuje i na nenarozené dítě, nasciturus, neboť již v této fázi vývoje se jedná o vývoj člověka a nikoli o pouhý vývoj „směrem k člověku“. Soud se pustil do problematického vztahu práva na život a práva ženy rozhodnout se, zda chce být matkou, či nikoli. Právo na život podle BVerfG nemá absolutní přednost před právem ženy. Ochranná povinnost státu, která má zaručit právo na život, tak není oslabena tím, že zákonodárce stanoví hranice a rozsah tohoto práva, v tomto případě možnost umělého přerušování těhotenství.

Rozhodnutí je však problematické nejen s ohledem na přetrvávající spory etického charakteru, ale i na problematiku právní argumentaci. Zatímco etickou stránku lze ponechat jiným vědním disciplínám, je třeba se zamyslet na tím, jak čistá je v tomto případě argumentace BVerfG, který se vedle výše uvedených práv pokusil vyrovnat i ochranou důstojnosti člověka.

Ochrana důstojnosti náleží dle uvedeného judikátu lidské bytosti od početí. Z toho se mimo jiné dá dovodit, že experimentování s embryi je zásahem do lidské důstojnosti a tedy v rozporu s GG, neboť je naplněn základní znak zásahu do lidské důstojnosti, a to, že je se subjektem práva nakládáno jako s pouhým objektem. Naproti tomu ale umělé přerušování těhotenství takovým zásahem podle BVerfG není, ačkoli se rozhodně nedá tvrdit, že by v takovém případě bylo s embryem zacházeno jinak než jako s objektem.

Z tohoto důvodu zaznívají názory, že by mohl být plod chráněn až od 14. dne od početí. Tato myšlenka však není podepřena jinými argumenty než „praktickými“. Navíc

---

¹³⁷ Rozsudek Spolkového ústavního soudu ze dne 28. května 1993, sp. zn. 2 BvF 2/90 4, 5/92.

by znamenala, že do 14. dne od početí může být s embryem experimentováno, neboť se na něj ochrana lidské důstojnosti nevztahuje.

Určit časový prostor, od kdy je plod chráněn je velmi obtížné i s ohledem na skutečnost, že některé osobnostní atributy jsou chráněny také po smrti osoby. I přes ne zcela přesvědčivou argumentaci BVerfG se tedy v německé doktríně vychází z myšlenky, že ten, kdo byl zplozen jako člověk, je nositelem lidské důstojnosti od svého zplození až po smrt, přičemž některé aspekty mohou přetrvat i po smrti. Platí, že kromě skutečnosti, že je daný subjekt člověkem, není potřeba splnit žádná další kritéria. Není tedy potřeba, aby si daná osoba uvědomovala sebe sama a lidskou důstojnost.

Doktrína objektu, tedy, že s lidskou bytostí nemůže být zacházeno tak, že by byla redukována na pouhý objekt, je základní myšlenkou, kterou uplatňuje právě zmíněný německý ústavní soud. Doktrína však není dogmatem. Soud sám uznává, že v některých situacích nemůžou být práva člověka vždy chráněna takovým způsobem, aby byla jeho důstojnost zcela ochráněna, nicméně každé jednání musí směřovat k tomu, aby bylo toto osobnostní právo co nejvíce zohledněno.

Někteří němečtí právníci¹³⁸ vycházejí z toho, že ochrany se lze dovolat jen tehdy, když se jedná o závažný zásah do lidské cti a důstojnosti. Ochrana, která by se vztahovala i na nepatrné zásahy, by byla znamenala nadužívání, které by mohlo mít stejně negativní efekt, jako nedostatečná ochrana.

Tuto myšlenku podporuje také BVerfG, který např. neshledal opodstatněnou ústavní stížnost, ve které se stěžovatel domáhal určení, že uložení pokuty je v rozporu s lidskou důstojností.

V podobném duchu se nesou i další rozhodnutí německého ústavního soudu, dle kterého vyhoštění cizince není obecně považováno za zásah do ústavně zaručené ochrany lidské důstojnosti, totéž se týká povinnosti předvolání apod.

Z uvedených rozhodnutí lze dovodit, že stát sice zachází určitým způsobem s fyzickými osobami a omezuje některá jejich práva, ochrany lidské důstojnosti se však nelze domáhat ve všech případech, kdy je pouze nepatrně dotčena součást všeobecného osobnostního práva. V případech, kdy jednotlivec ví, resp. může zjistit na jakém základě stát rozhoduje o právech a povinnostech a pokud je toto rozhodnutí řádně

---

¹³⁸ LEHNIG, K. Der verfassungsrechtliche Schutz der Würde des Menschen in Deutschland und in den USA. Münster: Lit Verlag, 2003. str. 23 an.

zdůvodněno, je zásah do práv člověka přípustný, pokud je zároveň splněna podmínka přiměřenosti. V opačném případě by nebylo možné ukládat tresty a ochranná opatření, či jiným způsobem omezit práva osob.

Dle názoru Lehnigové¹³⁹ však některá rozhodnutí soudu, která, z důvodu urychlení a zjednodušení soudního procesu, nemusí obsahovat odůvodnění, mohou být nepřiměřeným a neoprávněným zásahem, neboť se postavení fyzické osoby v takovém procesu blíží zacházení jako s objektem.

V literatuře tedy jednoznačně převládá názor, že rozhodnutí z pozice státu (zejména soudní a správní), pokud určitým způsobem zatíží jednotlivce, a to nikoli nepatrným způsobem, musí být odůvodněna. Písemná forma odůvodnění není nezbytná, v některých případech postačí odůvodnění ústní .

Lehnigová¹⁴⁰ otázku odůvodnění shrnuje následovně:

1. Pro rozhodnutí nepatrné intenzity nevyplývá z článku 1 odst. 1 GG povinnost odůvodnění, neboť ochrana se týká jen zásahů větší intenzity;
2. U rozhodnutí, kterými se vyhovuje žádosti, nahrazuje samo vyhovění svou podstatou odůvodnění;
3. Je-li odůvodnění ústní, není potřeba připojovat ve všech případech i odůvodnění písemné.

Zejména v režimu ochrany lidské důstojnosti se rozvinula „teorie sfér“¹⁴¹ (Sphärentheorie). Podle této teorie (mimo jiné ji uplatňuje též BVerfG), je možné rozdělit součásti všeobecného osobnostního práva do určitých sfér. První sféra, která zahrnuje lidskou důstojnost, je jakousi intimní nedotknutelnou sférou. Vnější sféra, nazývaná také jako sféra sociální, má širší návaznost na své okolí. Při zásahu do druhé jmenované sféry jsou přípustné zásahy větší intenzity než do sféry první, která je velmi přísně chráněna.

Teorie je však odbornou veřejností kritizována, neboť obě sféry lze od sebe navzájem jen těžko oddělit. Navíc to, co se projeví navenek, i když patří to úzké sféry

---

¹³⁹ LEHNIG, K. Der verfassungsrechtliche Schutz der Würde des Menschen in Deutschland und in den USA. Münster: Lit Verlag, 2003. str. 23 an.

¹⁴⁰ LEHNIG, K. Der verfassungsrechtliche Schutz der Würde des Menschen in Deutschland und in den USA. Münster: Lit Verlag, 2003. str. 23 an.

¹⁴¹ Halasz, Ch. Das Recht auf bio-materielle Selbstbestimmung: Grenzen und Möglichkeiten der Weiterverwendung von Körpersubstanzen. Berlin: Springer Verlag, 2004. str. 80.

intimní, nabývá stykem s vnějším světem sociálního charakteru a provázanosti, a tím se také stává součástí sféry vnější.

Otázkou navíc zůstává, zda je možné, aby byla jednotlivci dána možnost, vzdát se práva na ochranu intimní sféry, jejíž neoddělitelnou součástí je ochrana lidské důstojnosti. Vzdává se tedy osoba, která se částečně vzdá svého práva na ochranu intimní sféry zároveň práva na ochranu lidské důstojnosti? Je možné toto připustit za situace, kdy je lidská důstojnost nedotknutelná a její ochrany se nelze vzdát? Taková myšlenka dovedená do krajní polohy by ale na druhou stranu vedla k absurdnímu závěru, dle kterého by bylo fyzickým osobám zakázáno zveřejňovat některé detaily ze svého intimního života.

V této souvislosti lze odkázat na rozsudek BVerfG¹⁴² zabývající se tím, zda lze v trestním řízení využít záznam podobný zápisu v deníku. V trestním řízení byl jako jeden z důkazů použit výslech znalce, který při výpovědi použil útržky z poznámek odsouzeného, které se týkaly intimního života. Odsouzený, který byl zároveň stěžovatelem, uvedl, že části jeho poznámek, které ukazují nejintimnější stránky jeho života, nelze použít jako důkaz, neboť takový důkaz by byl v rozporu s ustanoveními GG, které se týkají lidské důstojnosti. Vzhledem k tomu, že je intimní sféra nedotknutelná, je důkaz nepřípustný.

V tomto rozsudku německý ústavní soud uvedl, že je na každém, aby se rozhodl, které informace ze svého soukromého života chce zpřístupnit veřejnosti. Zmínil to tím, že toto zpřístupnění nemůže být za všech okolností bezbřehé.

Dále potvrdil, že ani zájem veřejnosti nemůže sám o sobě opravňovat stát, aby závažným způsobem zasáhl do osobnostních práv, neboť jejich jádro tvoří nedotknutelná lidská důstojnost. Na druhou stranu ale platí, že jestliže sama fyzická osoba netrvá na utajování některých informací o svém soukromém životě, nemůže se cítit jejich zveřejněním dotčena.

K ochraně soukromého či intimního života je nutné přistupovat tak, že jestliže například deník obsahuje informace nasvědčující, že byl spáchán trestný čin, není možné takový důkaz označit bez dalšího za nepřípustný. Právě informace o soukromém životě podezřelého, informace o jeho psychickém stavu apod. jsou pro trestní řízení

---

¹⁴² Rozsudek BVerfG ze dne 14. 9. 1989, sp. zn. 2 BvR 1062/87.

stěžejní. To samozřejmě neznamená, že se ochrana osobnostních práv neuplatní. Jen je třeba vážit mezi jednotlivými zájmy.

Tento rozsudek tedy zjevně směřuje k tomu, že je potřeba rozlišit mezi lidskou důstojností, kterou je potřeba v souladu s GG považovat za nedotknutelnou a ochranou jiných součástí všeobecného osobnostního práva např. soukromí.

Rozhodnutí je však problematické, neboť si v jednotlivých částech samo odporuje, což je zřejmě dáno tím, že v senátu nebyl jednotný názor na to, jak danou situaci řešit. Tomu odpovídá i závěr, dle kterého neexistuje mezi soudci shoda, zda bylo zasaženo do intimní sféry odsouzeného, polovina soudců ústavního soudu se domnívá, že ano, druhá polovina tomuto názoru oponuje.

Zcela zvláštním případem jsou tzv. reality show. Jedná se o formát, který je dobře známý i v České republice. Ačkoli neexistuje obecně uznávaná jednotná definice reality show, jedno mají všechny typy tohoto druhu „zábavy“ společné. Jedná se o jakýsi monitoring reakcí v životních situacích. Reality show lze rozdělit do tří základních skupin:

1. zobrazování soukromí celebrit a osob, které dosud mediálně známé nebyly; v tomto formátu se monitoruje denní popř. noční život osob.

2. skryté kamery,

3. reality show založené na soutěži či hře, plnění úkolů apod.

Reality show mají původ v USA. Od čtyřicátých let dvacátého století, kdy se začal pomalu tento formát objevovat prošly pořady celou řadou změn. Za jednu z prvních show současného typu se považuje pořad ze 70. let dvacátého století uváděný pod názvem Americká rodina. Jestliže se však v devadesátých letech zdál jako vrchol toho, co je přípustné, pořad Big Brother, samotné jeho následující série ukázaly, že je možné zajít ještě dále.

Koncept tohoto konkrétního pořadu spočívá v tom, že je určitý počet „soutěžících“ umístěn na izolovaném místě, přičemž je přítomné velké množství kamer a mikrofonů, které mají po 23 hodin denně zaznamenat jakýkoli pohyb a zvuk. 1 hodinu mají soutěžící pro sebe.

Z hlediska ochrany lidské důstojnosti je problematická skutečnost, že jsou někteří soutěžící nuceni k sebeobviňování, či k jinému nedobrovolnému jednání, které by učinilo show atraktivnější pro diváky. To, co si možná řada účastníků ani neuvědomí,

nebo uvědomí až příliš pozdě je, že je prostřednictvím vysílání formován jejich obraz, který mají u veřejnosti, a že účast ve vysílání může negativně ovlivnit celý jejich další život.

Kromě tohoto aspektu se vyskytuje další, z hlediska právního zřejmě ještě závažnější, a tím jsou zásahy tvůrců a další osob, které se podílí na tvorbě pořadu. Natočený materiál je upraven, sestříhán a doplněn o komentáře. Nezřídka jsou také účastníci v průběhu show nuceni podstoupit jakési pohovory, které jsou svým zaměřením na hranici sezení s psychologem a jsou při nich používány metody blízké psychoanalýze. V jejich rámci jsou sdělovány i nejintimnější detaily ze života soutěžícího. Tyto „veřejné terapie“ pak končí často závěry „psychologa“¹⁴³.

Specifickým prvkem je zapojení nezletilých osob, ať už jako hostů hlavních účinkujících, nebo jako samostatných vedlejších účinkujících, jak tomu bylo například v pořadu Výměna manželek.

Před kombinací naprostého odhalení soukromí, celodenního sledování a dočasné izolace od okolního světa varují také psychologové, neboť spojení těchto faktorů může vést k následným psychickým problémům.

Z hlediska právního je podstatné zejména to, že soutěžící se nepodílí na přípravě samotného materiálu, na to, jak bude působit na veřejnosti, které záběry budou vybrány a jak okomentovány, nemá žádný vliv. Přitom se většina záběrů dotýká tzv. projevů osobní povahy, přičemž tyto mohou být použity jen se souhlasem osoby, které se projev týká. Vzhledem k tomu, že tyto osoby v době udělení souhlasu s využitím součástí své osobnosti nejsou většinou schopny zcela odhalit rozsah a způsob využití, dalo by se konstatovat, že souhlas udělený za takových okolností nebude zcela dostatečný.

Na opačné straně je pak také divákovi předkládáno jako realita něco, co realitou vůbec není.

Ve světle rozsudku BVerfG ve věci peep-show¹⁴⁴ se nabízí otázka, zda je reality show ve své nejvypjatější podobě vůbec možné vysílat, jestliže je úkolem státu chránit

---

¹⁴³ KLASS, N. Rechtliche Grenzen des Realitätsfernsehens. Ein Beitrag zur Dogmatik des Menschenwürdeschutzes und des allgemeinen Persönlichkeitsrechts. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2004.str. 136.

¹⁴⁴ Rozsudek BVerfG ze dne 15. prosince 1981, sp. zn. BVerfG 1 C 232.79.

lidskou důstojnost i proti vůli jednotlivce. V rozsudku stojí, že případný souhlas se zásahem do lidské důstojnosti nemění nic na situaci, že je takový zásah v rozporu s GG.

I v této oblasti, pokud dojde k zásahu do všeobecného osobnostního práva, jsou dotčeny různé kombinace součástí všeobecného osobnostního práva, zejména pak právo na důstojnost a právo na soukromý a rodinný život. Zatímco k některým zásahům lze platně udělit souhlas (tedy za předpokladu, že fyzická osoba si je vědoma, k čemu vlastně souhlas dává), stále zůstává otázka, zda je to možné i v případě lidské důstojnosti.

Specifická oblast ochrany lidské důstojnosti je oblast diskriminace¹⁴⁵ resp. ochrany před ní. V ČR byl po dlouhých peripetiích přijat antidiskriminační zákon¹⁴⁶, který je transpozicí celé řady evropských směrnic a jehož cílem je garance rovného zacházení a potlačení všech forem diskriminace. Zákon definuje mimo jiné přímou a nepřímou formu diskriminace a obtěžování a prohlašuje takové jednání za nepřipustné.

V Německu je tato oblast regulována v AGG¹⁴⁷: Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz lze volně přeložit jako zákon o rovném zacházení. Svým obsahem odpovídá českým ustanovením právních předpisů na ochranu proti diskriminaci, neboť stejně tak jako česká právní úprava vychází ze sekundárního práva EU¹⁴⁸.

---

¹⁴⁵ KOHN, Z. Diskriminace v teoretickém a srovnávacím kontextu, Právní fórum, roč. 2007, č.4 str. 53 an.

¹⁴⁶ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

¹⁴⁷ Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz vom 14. August 2006 (BGBl. I S. 1897), das zuletzt durch Artikel 15 Absatz 66 des Gesetzes vom 5. Februar 2009 (BGBl. I S. 160) geändert worden ist.

¹⁴⁸ Obě právní úpravy vycházejí z následujících směrnic: směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/73/ES ze dne 23. září 2002, kterou se mění směrnice Rady 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, směrnice Rady 75/117/EHS ze dne 10. února 1975 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se uplatňování zásady stejné odměny za práci pro muže a ženy, směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení, směrnice Rady 86/378/EHS ze dne 24. července 1986 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků, směrnice Rady 96/97/ES ze dne 20. prosince 1996, kterou se mění směrnice 86/378/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků, směrnice Rady 86/613/EHS ze dne 11. prosince 1986 o uplatňování zásady rovného zacházení pro muže a ženy samostatně výdělečně činné, včetně oblasti zemědělství, a o ochraně v mateřství, směrnice Rady 2004/113/ES ze dne 13. prosince

AGG si klade za cíl zamezení resp. odstranění diskriminace z důvodu rasy, etnického původu, pohlaví, náboženství, světového názoru, postižení, věku nebo sexuální identity a dalších. Okruh vyjmenovaných důvodů diskriminace není uzavřený.

Zákon dále stanoví, že znevýhodnění na základě výše uvedených kritérií je nepřipustné mimo jiné při přístupu k zaměstnání, vzdělání, zdravotní péči, sociálním výhodám apod. Zákaz použití těchto kritérií však stejně tak jako v české právní úpravě není absolutní. Výjimky platí v odůvodněných případech, kdy některé z kritérií může být podstatné např. pro určitou činnost. Jako diskriminace na základě věku tak nemůže být posuzován výběr kandidáta na dětskou roli ve filmu právě s ohledem na věk herce.

Shodně s českým právem, upravuje i německá právní úprava pojem sexuální obtěžování, když toto je označeno za nepřipustné.

Oddíl druhý AGG se věnuje ochraně zaměstnanců (a osob jim pro účely zákona postavených na roveň) před diskriminací. Zaměstnavatel je povinen přijmout veškerá vhodná opatření k zabránění diskriminace. Přitom se zákaz diskriminace vztahuje již na okamžik, kdy zaměstnavatel vypíše výběrové řízení na nového zaměstnance. V nabídce zaměstnání se nesmí objevit jakýkoli projev diskriminace. Zákon výslovně stanoví, že se za diskriminaci nepovažuje požadavek určitého náboženského vyznání, jedná-li se o zaměstnavatele, jehož činností je náboženská činnost.

V oddílu týkajícím se zaměstnanců (a osobám jim postaveným na roveň) jsou pak speciálně upravené prostředky ochrany proti diskriminaci a lhůty pro uplatnění práva. Dle těchto ustanovení může uchazeč o zaměstnání, který byl diskriminován na základě některého z důvodů uvedeného v AGG, požadovat kromě náhrady škody také odškodnění nemajetkové škody¹⁴⁹. Toto zadostiučinění nesmí přesáhnout trojnásobek platu, pokud by uchazeč nebyl přijat ani v případě, kdy by k diskriminaci při výběrovém řízení nedošlo.

Lhůta pro uplatnění práva je dva měsíce a počíná běžet od chvíle, kdy se uchazeč dozvěděl o nepřijetí do zaměstnání, v případě jiného znevýhodnění na základě uplatnění diskriminačních kritérií od okamžiku, kdy se o diskriminačním jednání dozvěděl.

2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání.

¹⁴⁹ Stejně jako i v dalších případech nerozlišuje německá právní úprava mezi pojmem nemajetková újma a škoda. V české terminologii by tedy jedním z prostředků ochrany proti diskriminaci byla náhrada škody a další přiměřené zadostiučinění v penězích odpovídající nemajetkové újmě.

V tomto lze spatřovat zásadní rozdíl od české úpravy, která žádné lhůty pro uplatnění práva nestanoví. Je však zřejmé, že s plynutím času bude problematické zejména důkazní hledisko a otázka uplatnění přiměřeného zadostiučinění.

Vedle této speciální úpravy jsou v závěru AGG zakotveny prostředky ochrany ve všech ostatních případech. Demonstrativně jsou vyjmenovány možnosti jako odstranění závadného stavu, zdržení se jednání, náhrada škody, přiznání přiměřeného zadostiučinění.

Shodně s českou právní úpravou se uplatní obrácené důkazní břemeno tzn. osoba, proti které jsou předloženy indicie, že diskriminovala jinou osobu, musí prokázat, že se diskriminace nedopustila.

3. Právo na soukromí

Právo na soukromí je chápáno jako součást všeobecného osobnostního práva již poměrně dlouho. Zatímco v § 11 OZ a článku 7 LZPS se vyskytuje výslovně, německá úprava je v tomto ohledu odlišná, výslovně zmiňuje jen ochranu rodiny, listovní tajemství a nedotknutelnost obydlí, a je potřeba, jako i v dalších případech, dospět ke kýženému výsledku výkladem. Nicméně již v roce 1963 označil Götzfried jako první z německých právníků právo na klid za součást všeobecného osobnostního práva.¹⁵⁰

V obou sledovaných právních řádech se uplatní široké pojetí, které vyplývá mimo jiné ze skutečnosti, že je toto právo podobně jako např. právo na život zakotveno v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, a to v jejím článku 8.

Pojem se proto pokusil v celé řadě rozsudků uchopit vedle vnitrostátních soudů i Evropský soud pro lidská práva, který judikoval, že výčet práv spadajících pod právo na soukromí není možné taxativně vypočítat¹⁵¹, neboť se jedná o pojem velmi široký¹⁵², který v sobě zahrnuje psychickou a psychologickou integritu člověka¹⁵³, aspekty jeho psychické a sociální identity¹⁵⁴, jméno¹⁵⁵, vyobrazení¹⁵⁶, pověst¹⁵⁷, sexuální orientaci a

---

¹⁵⁰ FIKENTSCHER, W., MÖLLERS, T. M. J. Die (negative) Informationsfreiheit als Grenze von Werbung und Kunstdarbietung, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1998, sešit 19. str. 1339.

¹⁵¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16.12.1992, Niemietz proti Německu.

¹⁵² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 1. 2003, Peck proti Spojenému království.

¹⁵³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.4.1985, X a Y proti Nizozemí.

¹⁵⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.2.2002, Mikulić proti Chorvatsku.

¹⁵⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne ze dne 22.2.1994, Burghartz proti Švýcarsku.;
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10.1996, Guillot proti Francii.

sexuální život¹⁵⁸, právo na osobní rozvoj a vytváření a rozvoj vztahů s ostatními lidmi¹⁵⁹ nebo právo na činnosti profesionální nebo podnikatelské povahy¹⁶⁰.

Právo na soukromí je, jak napovídá nadpis článku 8 (Právo na respektování soukromého a rodinného života) úzce spjata s právem na rodinný život a s dalšími právy vyjmenovanými v článku 8 Úmluvy, právem na respektování obydlí a korespondence. Tato práva mohou být uplatněna samostatně, nicméně mají tak blízký vztah, že porušením jednoho z nich bývají dotčena i ostatní¹⁶¹.

Právem na soukromí ve vztahu k respektování obydlí se zabýval také Nejvyšší soud ČR, když konstatoval : „*Nelze vyloučit možnost, že zveřejnění fotografie domu v konkrétním případě (při současné identifikaci vlastníka věci nebo jejího uživatele) může být nepřipustnou sondou do intimní oblasti fyzické osoby, schopnou nedovoleně informovat i širokou veřejnost o jejím individuálním založení, resp. zaměření, směřování, apod. – tedy že může nepřipustně vypovídat o soukromé sféře fyzické osoby.*“¹⁶²

3.1 Právo na rodinný život

Stejně jako právo na rodinný život může být považováno za součást práva na soukromí¹⁶³, můžeme i samotné právo na rodinný život dále rozdělit do podkategorií. Právo na respektování rodinného života v sobě zahrnuje práva dítěte ve vztahu k rodičům¹⁶⁴ a dalším příbuzným¹⁶⁵, práva adoptovaných dětí¹⁶⁶, právo žít nesezdaný apod.

---

¹⁵⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2002, Schüssel proti Rakousku.

¹⁵⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21.9.1994, Fayed proti Spojenému království.

¹⁵⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22.10. 1981, Dudgeon proti Spojenému království.

¹⁵⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31.1. 1995, Friedl proti Rakousku.

¹⁶⁰ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16.12.1992, Niemietz proti Německu;

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25.6.1997, Halford proti Spojenému království.

¹⁶¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28.11.1997, Mentş a další proti Turecku.

¹⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.

¹⁶³ Dle jiných právních názorů je právo na rodinný život samostatným právem. K tomu např.

BUBELOVÁ, K. Porušení práva na rodinný život, Právní fórum, roč. 2009, č.7, str. 253. Pro účely této práce však není samotná kategorizace rozhodujícím aspektem.

¹⁶⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13.6.1979, Marckx proti Belgii.

¹⁶⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9.4.1998, Price proti Spojenému království.

¹⁶⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5.10.1982, X proti Francii.

Právo na respektování rodinného života je chápáno opět velmi široce, a to i v tom smyslu, že se pro účely článku 8 Úmluvy za rodinu považuje i tzv. de facto rodina, tedy soužití osob ve vztahu rodinu připomínající, přestože podle práva rodina nevznikla.¹⁶⁷ Ustanovení o právu na respektování rodinného života však není aplikováno v případech homosexuálních párů¹⁶⁸.

Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod doplňuje v tomto ohledu Úmluva o právech dítěte, kterou ratifikovala Česká republika i Německá spolková republika.

Poměrně významným faktem je, že je toto právo častým předmětem soudního řízení, tedy judikatura, vč. judikatury nejvyšších soudů, je tak poměrně rozsáhlá. Stejně jako Evropský soud pro lidská práva, také české soudy specifikovaly, co je třeba rozumět pod pojmem právo na rodinný život. Příkladem budiž rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 3361/2007¹⁶⁹, dle kterého právo na rodinný život spočívá „v udržování a rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami“.

Z rozhodovací činnosti soudů ale také vyplývá, že porušením práva na rodinný život nemusí dojít ve všech případech, kdy je jednomu z rodičů zakázán styk s dítětem¹⁷⁰.

Ústavní soud rozvedl myšlenku rozdílu mezi tím, kdy je zasaženo do práva a situací, kdy jde o porušení: „V případě soudního rozhodování o omezení nebo dokonce zákazu styku jde vždy o zásah do základního práva podle čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 8 odst. 1 Úmluvy, protiústavním porušením těchto základních práv se však soudní rozhodnutí stane jen tehdy, jestliže k němu soud dospěje nespravedlivým procesem, tj. porušením procesních předpisů a principů vyplývajících z hlavy páté Listiny a čl. 6 Úmluvy, nebo do těchto základních práv zasáhne z jiných důvodů, než kterými lze zásah ospravedlnit (srov. čl. 8 odst. 2 Úmluvy), anebo nepřiměřeně, aniž by vzal v úvahu nabízející se méně omezující alternativy.“¹⁷¹ Z konstantní judikatury Ústavního soudu

¹⁶⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18.12.1986, Johnston a další proti Irsku.

¹⁶⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14.5.1986, S. proti Spojenému království.

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007.

¹⁷⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05.

¹⁷¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05.

pak vyplývá, že ani nepřijetí návrhu na střídavou péči nelze automaticky považovat za porušení práva na rodinný život.¹⁷²

Další oblastí, která se týká zásahu do soukromého a rodinného života jsou případy, kdy je dítě zcela odebráno z výchovy rodičům. V poslední době se k této otázce vyjádřil Nejvyšší soud ČR, který ve svém stanovisku konstatoval, že „*Důvodem pro nařízení ústavní výchovy dítěte nemohou být samy o sobě materiální nedostatky rodiny, zvláště pak její špatné bytové poměry.*“¹⁷³

Jinou otázkou je zásah do práva na soukromí a práva rodinný život při ublížení na zdraví popř. způsobení smrti. V takovém případě ten, kdo těžké ublížení na zdraví, nebo smrt způsobil, neodpovídá pouze za způsobenou škodu, ale i za morální újmu. Jak judikoval Ústavní soud¹⁷⁴, je k přiznání takové náhrady potřeba, aby mezi osobami existovalo citové pouto. Kvalita citových vztahů se však neposuzuje jednoduše jen na základě toho, zda spolu dané osoby žijí ve společné domácnosti, či nikoli. I v případech, kdy tomu tak je, nemusí reálné citové pouto existovat a naopak.

Za významný zásah lze spatřovat také v záměně dětí, ke kterému došlo v roce 2006 v nemocničním zařízení. Zatímco o otázku toho, zda jednáním nemocnice došlo k zásahu do osobnostních práv, nebylo sporu, velmi komplikovaná byla otázka určení výše přiměřeného zadostiučinění v penězích. V té se mimo jiné soud vyjádřil i k tomu, že na výši přiznaného zadostiučinění má vliv i to, zda již újma nebyla částečně finančně odčiněna. V tomto případě pak konstatoval, že „prodejem traumat“ došlo k částečnému zajištění satisfakce svépomocí (zpeněžením újmy).¹⁷⁵

Zajímavý případ spojený se zásahem do soukromého a rodinného života řešil v nedávné době Evropský soud pro lidská práva ve věci Elli Poluhas Dodsbo proti

---

¹⁷² Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2006, sp. zn. IV. ÚS 617/06.

¹⁷³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR [online], c 2011, poslední revize 14.01.2011, [citováno dne 20.01.2011] dostupné na http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Tiskovezpravy~Stanovisko_Nejvyssiho_soudu_v_Brne_k_narizovani_ustavni_vychovy_deti_soudy_z_duvodu_chudoby_ci_nevyujicich_bytovych_podminek~?openDocument&lng=CZ

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/1999.

¹⁷⁵ Tisková zpráva k rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30.1.2009 dostupný na Tisková zpráva KS v Brně, <http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=312&d=298918> .

Švédsku¹⁷⁶, v jeho závěru konstatoval, že pojem soukromý život zahrnuje i nakládání s ostatky nejbližších příbuzných¹⁷⁷.

V podobném duchu se nese i rozsudek ESLP ve věci Jäggi proti Švýcarsku¹⁷⁸. V řízení před soudem se stěžovatel domáhal provedení testu DNA na ostatcích zesnulého muže, o kterém se domníval, že je jeho otcem. Stěžovateli bylo v době řízení kolem šedesáti let. Soud konstatoval, že zamítnutí testu je porušením článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

V neposlední řadě lze jmenovat i nález Ústavního soudu ve věci Schwarzenberské hrobky¹⁷⁹, kdy soud konstatoval, že „*Nepochybnou součástí práva na rodinný život je tedy i vztah žijícího člena rodiny k jeho zesnulým předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky.[...] Jinak řečeno, součástí rodinného života je bezpochyby i to, jakým způsobem je nakládáno s mrtvými předky, v jaké formě jsou uloženy jejich ostatky a na jakém místě se tyto ostatky nacházejí. Jedná se o právo na pietní ochranu osobnosti, která ostatně není toliko výdobytkem liberálního, resp. právního státu, ale má svůj historický předobraz v křesťanské morálce či věrouce.*“

Soud dále vycházel z testu proporcionality a uvedl, že základní práva je možné omezit, musí být však splněna podmínka, že takové omezení ze strany státu se zakládá na „*zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných*“.

Vzhledem k tomu, že stát není nadán základními právy jako je tomu u fyzických osob, nelze vlastnictví státu k hrobce podřadit pod kategorii ochrana práv a svobod jiných. Ani žádná další z výše uvedených kategorií nepřichází v úvahu.

Na hrobku jako takovou se tedy vztahuje pietní ochrana a tedy i ochrana práva na rodinný život a je třeba v konkrétním případě rozlišit mezi konfiskovaným majetkem určeným k ekonomické činnosti rodiny a majetkem, jehož účel byl naprosto odlišný.

---

¹⁷⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17.1. 2006, Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku.

¹⁷⁷ Blíže k tomuto rozsudku také KOSAŘ, D. Nedotknutelnost „místa posledního odpočinku“ zesnulého, Právní fórum, roč. 2007, č.2, str. 17.

¹⁷⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 7. 2006, Jäggi proti Švýcarsku.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

Ústavní soud tak nepolemizuje se svým předchozím rozhodnutím ve věci¹⁸⁰ majetku rodiny Schwarzenbergů, konkretizuje však vztah k jeho jednotlivým součástem.

Soud se vyjádřil také v tom smyslu, že politika namířená „proti vybraným „nepřátelským“ skupinám obyvatelstva (zde šlechtickým rodům), jejímž cílem byla nejen jejich majetková konfiskace, ale v podstatě jejich absolutní likvidace, včetně zbavení jejich rodinné identity, tj. shora uvedených transcendentních vazeb mezi předky, současníky a potomky, vytvářejících podstatu rodinného či rodového života“ není v demokratickém státě přijatelná a nelze jí v tomto smyslu poskytnout právní ochranu.

Do práva na rodinný život může zasáhnout i osoba, která uplatňuje jinak běžné právo, a to právo na zaplacení pohledávky¹⁸¹. V posuzovaném případě šlo o žalovaného, který způsobil smrt fyzické osobě, obžaloby však byl následně zproštěn. Svými dopisy adresovanými žalobcům popř. zemřelému velmi necitlivě připomínal tragickou událost a domáhal se zaplacení údajného dluhu. Dopisy, které svou povahou neadekvátně připomínají smrt blízké osoby, můžou představovat zásah do všeobecného osobnostního práva.

3.2 Právo na soukromí v kolizi s uměleckou svobodou, případ Esra a další případy kolizí

Přestože se k právu na soukromí nevztahuje žádná z tzv. zákonných licencí dle OZ, nelze v konkrétním případě vyloučit, že dojde ke střetu kolidujících práv, přičemž obě jsou hodná ochrany. Může tomu být např. při střetu s právem na svobodu umění. Za zmínku zde stojí zejména rozsudky ve věci Esra nebo Mephisto¹⁸².

Případ Esra¹⁸³ se v mnohém podobá předchozímu sporu o román Mephisto. I v tomto případě šlo o ústavní stížnost podanou proti rozsudkům Zemského soudu v Mnichově, Vrchního zemského soudu v Mnichově a Spolkového soudního dvora, dle kterých bylo stěžovatelce zakázáno zveřejnění, vydání a šíření milostného románu Maxima Billera Esra s tím, že román porušuje osobnostní práva.

---

¹⁸⁰ Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05.

¹⁸¹ Rozsudek NS ČR sp. zn. 30 Cdo 4577/2007 ze dne 8. 4. 2009.

¹⁸² Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 Mephisto; rozsudek BVerfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 Mephisto; rozsudek BVerfG ze dne 13. června 2007, sp. zn. 1 BvR 1783/05 Esra.

¹⁸³ Rozsudek BVerfG ze dne 13. června 2007, sp. zn. 1 BvR 1783/05.

Román vypráví o vztahu Adama a Esry, přičemž popisuje další postavy: panovačnou matku, Esřinu dceru z prvního manželství apod. Součástí románu je věnování bývalé Billerově přítelkyni, v doslovu pak upozornění, že veškeré postavy jsou čistě fiktivní. Hrdinka románu je popisována jako na matce závislá nesamostatná osoba, její vztah k vypravěči je předem odsouzen k záhubě, neboť Esra není schopná vymanit se z komplikovaného vztahu k matce závislé na alkoholu.

Podobnost Esry se skutečnou osobou je v některých částech vyprávění dle rozhodnutí soudů více než patrná.

V řízení, které stížnosti u BVerfG předcházelo, argumentovala žalobkyně, že se román, co se týká postavy Esry, jen málo liší od reality a je v podstatě biografii. Za zásah do svých osobnostních práv považuje zejména líčení sexuálního života hlavní hrdinky, její úvahy o těžké nemoci dcery nebo o přerušení druhého těhotenství.

Zemský soud vyhověl žalobě požadující zákaz zveřejnění, vydání nebo šíření románu se zdůvodněním, že v tomto případě musí svoboda umění ustoupit ochraně osobnosti.

Vrchní zemský soud potvrdil rozhodnutí Zemského soudu v Mnichově a uvedl, že román není v dostatečné míře zobecněn tak, aby značný okruh čtenářů neidentifikoval, kdo je předlohou románu a nepovažoval děje v románu za pravdivé. OLG dále zdůraznil, že nikdo nemusí strpět zásah do soukromé a intimní sféry, ani poškození jeho životního obrazu. Zejména se to týká případů, kdy je do osobnostních práv zasazeno tak významným způsobem. Soud se ztotožnil s tvrzením žalobkyně, že vylíčením nemoci dcery hlavní hrdinky a popisem sexuálního života, zasáhl autor do jejich osobnostních práv. Proti rozsudkům se ohradil Burzovní spolek prodejců knih, který namítal, že se soudy odchýlily od judikátu ve věci Mephisto, a dále, že nezkoumaly dostatečně román z pohledu zaručené svobody umění.

Spolek upozornil, že je často znakem umění, že se dotýká skutečnosti a má svoji předlohu. O to více to platí pro současné literární styly, mezi které patří i tzv. subjektivní realizmus. Právě román Esra je napsán v tomto stylu a není v současné době ojedinělým počinem. V případě jeho zákazu by se takové rozhodnutí mohlo dotknout celé řady vydavatelství, která se specializují na soudobou literaturu.

Proti zákazu vydání se postavil také Spolek německých spisovatelů, který vidí v omezení značný zásah do svobody umění. Dle jeho názoru je totiž nemyslitelné, aby bylo zakázáno dílo jen proto, že je v jeho postavách pozná nějaká skutečná osoba.

P.E.N. klub dále na podporu autora uvedl, že sám spisovatel si nedělal nároky na to být objektivní, navíc jména osob, které jsou považovány za předlohu románu neuvedl, ta jsou nyní veřejnosti známá až s tím, jak probíhá soudní proces.

Soud k tomu uvedl, že je bezesporu dotčena umělecká svoboda, je však dotčeno i osobnostní právo žalobkyň výchozího řízení, neboť tyto se staly předlohou pro román. Sama skutečnost, že se konkrétní osoba stane předlohou románové postavy, ale zásah do osobnostních práv neznamená. Kromě dalšího je důležitá rozpoznatelnost osoby pro širší okruh veřejnosti. Samotná rozpoznatelnost musí být tedy kvalifikovaná. V opačném případě by docházelo k nedůvodnému omezování umělecké svobody, protože umělec často vychází z nějaké předlohy. Rozpoznatelnost není v daném případě BVerfG zpochybňována a soud byl zajedno s předchozími instancemi, že celá řada okolností uvedených knize jasně ukazuje na žalobkyně původního řízení.

Umělecká svoboda tam má své hranice tam, kde nastupuje ochrana osobnostních práv. Nestačí však říci, že tam, kde by došlo k zásahu do osobnostních práv, musí svoboda umění ustoupit. To by znamenalo konec veřejné diskuze a oprávněné kritiky, protože i v těchto případech dochází k zásahu do osobnostních práv.

V každém případě je proto nutné zkoumat, zda je zásah do osobnostních práv tak zásadní, že vyžaduje omezení svobody umění. Nestačí tedy nepatrný zásah, nebo možnost závažného zásahu. Na druhou stranu, když zde existuje závažný zásah do osobnostních práv, nelze jej zhojit ani s odvoláním na svobodu umění.

Na svobodu umění se ovšem může odvolávat jen umělecké dílo, takovým dílem není zpráva či reportáž označená za román. V tomto případě však soud nezpochybňuje, že se jedná o umělecké dílo. U románu vstupuje do popředí jeho fiktivní stránka a z tohoto pohledu také začíná zkoumání soudu ve vztahu rozpoznatelnosti osoby, která se stala předlohou pro románového hrdinu. Přitom platí, že čím je abstrakce větší, tím je ochrana osobnostních práv pro svobodě umění nižší.

Co se týká zásahu do osobnostních práv, vychází soud ze své stálé judikatury, dle které je jádro ochrany lidské důstojnosti ve všech případech nedotknutelné. Při určení intenzity zásahu pak platí úměra, že čím je nápodoba (románová postava) podobnější

své předloze (skutečné osobě), tím je zásah intenzivnější, a naopak. Čím větší je fiktivní povaha díla, tím obtížněji se lze domáhat ochrany osobnosti.

Toto posouzení se ukázalo být rozhodujícím při posouzení nároku druhé žalující ve výchozím řízení, matky bývalé přítelkyně autora románu. Soud shledal, že přes veškeré podobnosti románu se skutečností, je v díle i celá řada fiktivních situací a abstrakce zachází do té míry, že nelze s určitostí potvrdit, že se druhá žalující z výchozího řízení stala předlohou pro románovou matku hlavní hrdinky. I pokud by toto bylo možné potvrdit, zásah do osobnostních práv není dostatečně závažný, aby opravňoval k zákazu vydání díla. Zejména BGH tak podle BVerfG neposoudil dostatečně závažnost zásahu do osobnostních práv, protože nevycházel z premisy, že je nejprve potřeba vycházet z toho, že je dílo fiktivní a teprve poté hledat spojitosti s realitou.

Za zásah do osobnostních práv jsou soudem považovány zejména části děl, u kterých, samozřejmě kromě nutnosti rozpoznatelnosti dané osoby, spisovatel naznačuje nebo se čtenáři může jevit, že naznačuje, že tyto části díla jsou vylíčením skutečnosti. Zásadním způsobem do osobnostních práva zasahují taková líčení, která se dle soudu vůbec nepatří předkládat veřejnosti.

Zákaz vydání knihy neshledal BVerfG s ohledem na práva druhé žalující jako přiměřený. Jinak tomu bylo ve vztahu k první žalující z výchozího řízení, bývalé přítelkyně autora knihy.

V této souvislosti BVerfG vyjádřil souhlas s předchozími instancemi, když konstatoval, že osobnostní práva první žalující byla závažným způsobem porušena, a to zejména s ohledem na vylíčení vztahu hlavní hrdinky jakožto matky těžce nemocného dítěte. Soud zdůraznil mimo jiné to, že do oblasti osobnostních práv patří i vztahy mezi rodiči a dětmi a zejména práva dětí včetně práva na svobodný rozvoj jejich osobnosti je potřeba chránit. Stejný zásah lze spatřovat ve vylíčení intimních detailů ve vztahu Adama a Esry. Takovýto zásah do intimní sféry nemusí bývalá přítelkyně autora dle soudu strpět.

Co se týká ochrany osobnostních práv, není celkový zákaz publikace dle soudu nepřiměřený, neboť není úkolem soudu určit pasáže, které do osobnostních práv zasahují. Je tedy na autorovi a vydavateli, aby, pokud má být kniha vydána, odstranili závadný stav a vydali knihu v podobě, která nebude zasahovat do osobnostních práv

první žalující. Tento stav může být navozen odstraněním částí, které jsou v rozporu s právem první žalující popř. přepracováním románu tak, aby byla odstraněna jasná rozpoznatelnost předlohy hlavní hrdinky.

Právě závěr rozsudku je naprosto šokující ve vztahu k umělecké svobodě. Je naprosto zřejmé, že autor nemůže přepracovávat román v souladu s pokyny soudu. Navíc ani případné odstranění některých pasáží nepovede k soudem zamýšlenému výsledku, že bývalá autorova přítelkyně nebude rozpoznatelnou součástí románu. Právě na základě soudního řízení se tato osobnost stala pro většinu osob, které řízení sledovali, známou.

Rozhodnutí je kontroverzní i kvůli nepřesvědčivému poměru soudců, kteří zastávali stejné stanovisko oproti jejich kolegům se stanoviskem odlišným (5:3) a zveřejnění těchto odchylných stanovisek. Řízení opět rozvířilo diskuzi ohledně svobody umění a cenzury.

V odchylných stanoviscích se soudci vyjádřili zejména k tomu, jaká je povaha umění a jakým způsobem vzniká román. Dle jejich názoru je potřeba nahlížet na román optikou umění, tedy že autor sice často vychází z nějaké reality, nicméně tuto realitu dále rozvíjí a přetváří v realitu novou. Taková nově vytvořená realita tak nemůže být srovnávána s realitou „skutečnou“. Zároveň je napadán argument, který směřuje k závěru, že čím více abstrakce, tím více se jedná o umění. Poukazují i na stanovisko soudce Steina ve věci Mephisto, který byl toho názoru, že stupeň shody mezi skutečností a realitou vytvořenou v románu je v podstatě irelevantní, neboť románová realita je realitou estetickou, kde se nerozlučitelně mísí skutečné s fiktivním, a nikoli „reálnou realitou“.

Poukazováno je i na to, že větší abstrakce dějů a jejich odpoutání od reality nepomůže, pokud je osoba rozeznatelná. Čtenář totiž neví, zda již nyní jsou jednotlivé scény smyšlené, či nikoli.

Z rozhodnutí navíc vyplývá, že by autor měl pouze dvě volby, buď při použití skutečné osoby jako předlohy nelíčit žádné scény z intimního života, což si v případě milostného románu lze jen těžko představit, nebo, pokud by se tématu dotknout chtěl, vyvarovat se jakéhokoli podezření, že se dané líčení dotýká skutečné osoby. Dle odchylného stanoviska soudců BVerfG to v podstatě vede k tabuizaci líčení intimního života.

Disentující soudci poukázali také na to, že román *Esra* snese srovnání s dílem *Utrpení mladého Werthera*, kde jsou osoby také jasně rozpoznatelné. V historii je navíc takových knih celá řada.¹⁸⁴ Soudci dále kritizují rozhodnutí týkající se druhé žalující z výchozího řízení. Dle jejich názoru není méně rozpoznatelná, než její dcera. S tím nelze než souhlasit, neboť rozpoznatelnost jedné osoby v sobě v tomto případě na základě příbuzenského vztahu nese seznatelnost i osob dalších.

Pro rozhodnutí by tedy mělo být dle menšinového stanoviska soudu rozhodující pouze to, zda se v konkrétním případě jedná o román, či nikoli. Pokud ano, má se vycházet z toho, že román je směsí fiktivního a skutečného a že „realita“ románu nemůže být posuzována měřítkem „reality skutečné“. Zákaz díla by měl být možný jen tehdy, když je forma románu pouze zneužita jako záminka, přičemž faktickým cílem je poškodit reálnou osobu.

Zatímco zákaz románu *Mephisto* a *Esra* vzbudil rozsáhlou veřejnou diskuzi, pozadí zájmu zůstal další případ, který se dotýkal umělecké svobody. V tzv. „Věci cti“¹⁸⁵ zakázal zemský soud uvedení divadelní hry „*Ehrensache*“, která svůj děj zakládala na skutečné události. Tou byla v Německu mediálně sledovaná vražda, jejíž obětí byla nezletilá dcera žalobkyně. Spor se dostal až ke Spolkovému ústavnímu soudu¹⁸⁶, který konstatoval, že posmrtné osobnostní právo dcery stěžovatelky není uvedením divadelní hry dotčeno, neboť při uměleckém ztvárnění hry nemůže být dotčena lidská důstojnost zemřelé osoby jen tím, že je v díle rozpoznatelná. Na případ tedy nelze vztáhnout rozhodnutí ve věci „*Esra*“, protože v posuzovaném případě nebyly dostatečně naplněny požadavky na zákaz uměleckého díla. Těmi jsou jednoznačnost a vysoká závažnost zásahu do všeobecného osobnostního práva.

V případě dle německého Ústavního soudu nehraje roli ani to, že se jednalo o nezletilou osobu (dívce bylo v době vraždy 14 let). Ochrana nezletilých je totiž dána potřebou zajistit jejich další zdravý vývoj, což na zesulé osoby aplikovat nelze.

Dalším z případů z poslední doby je spor mezi žalobcem, který byl odsouzen v případě „*Kanibal z Rohtenburgu*“, a společností, která na motivy příběhu připravila

---

¹⁸⁴ K dílům obdobného charakteru také KASTNER, K. *Freiheit der Literatur und Persönlichkeitsrecht*, *Neue Juristische Wochenschrift*, roč. 1982, sešit 12, str. 601.

¹⁸⁵ Rozsudek LG Hagen ze dne 9.5.2006, sp. zn. 4 O 82/06 *Ehrensache*.

¹⁸⁶ Rozsudek BVerfG ze dne 19.12.2007, sp. zn. 1 BvR 1533/07.

horor, který uvádí celou řadu podrobností události. Vrchní zemský soud¹⁸⁷ rozhodl o zákazu filmu, který bez ohledu na to, že je žalobce osobností veřejného života a že pachatelem trestného činu, může být v rozporu s ochranou jeho osobnosti. V současné době se případem zabývá BVerfG. Prozatím bylo zamítnuto předběžné opatření týkající se zákazu uvedení filmu¹⁸⁸, ve věci samé zatím soud nerozhodl.

Z judikatury, která se dotýkala svobody umění dovozovali někteří autoři, že neplatí zásada „in dubio pro arte“.¹⁸⁹ Z rozsudků z poslední doby se však zdá patrná snaha BVerfG omezit svobodu umění co nejméně. To se zatím netýká rozhodnutí soudů nižších instancí.

V České republice je jedním z případů, kdy soud nižší instance dospěl k závěru, že je nutné zakázat šíření knihy, kauza ve věci knihy Jany Soukupové „Kdo na Hradčanech zraje pro peklo“¹⁹⁰. Spor probíhal mezi autorkou a nakladatelstvím na jedné straně a opatem kláštera premonstrátů na pražském Strahově na straně druhé.

Církevní hodnostář se cítil být dotčen na svých právech výroky obsaženými v knize, dle kterým mimo jiné porušil zpovědní tajemství, měl sklony k antisemitismu a nepřímo je obviňován z toho, že nedodrжуje celibát.

Žalovaná autorka se bránila tím, že jde ve všech případech o svědectví konkrétních osob, když jednotlivé osoby jsou jmenovitě uvedeny v poznámkách pod čarou.

Krajský soud rozhodl tak, že nařídil žalovaným, aby se žalobci veřejně omluvili a dále rozhodl o zákazu šíření knihy. Požadované odškodnění ve výši 1,5 soud nepřiznal.

Rozsudek nižší instance nakonec zrušil Vrchní soud v Olomouci s poukazem na to, že zákaz knihy je nepřiměřeným opatřením.

Případ se však více než umělecké svobody dotýkal práva na informace a svobody projevu. Zároveň nosným bodem byla z hlediska ochrany osobnosti ochrana dobrého jména, životního obrazu, lidské cti a zprostředkovaně také ochrana soukromí.

---

¹⁸⁷ Rozsudek OLG Frankfurt am Main, ze dne 03.06.2006, sp. zn. 14 W 10/06.

¹⁸⁸ Usnesení BVerfG ze dne 17.06.2009, sp. zn. 1 BvQ 26/09.

¹⁸⁹ KASTNER, K. Freiheit der Literatur und Persönlichkeitsrecht, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1982, sešit 12, str. 601.

¹⁹⁰ Řízení u Krajského soudu v Brně sp. zn. 24 C 37/94, rozsudek ze dne 13.10.1998.

3.3 Ochrana soukromí ve smyslu ochrany osobních údajů

Osobní údaje jsou chráněny prostřednictvím zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Za osobní údaj se podle tohoto zákona považuje informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu. Svůj cíl, naplnění práva každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí, deklaruje zákon již ve svém úvodním ustanovení. Vztahuje se na státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, fyzické a právnické osoby, které zpracovávají osobní údaje. Toto široké vymezení je redukováno řadou výjimek, které umožňují nakládání s osobními údaji, pokud je to nezbytné pro plnění povinností správce stanovených zvláštními zákony. Ustanovení § 5 odst. 1 a § 11 a 12 zákona se tak nepoužijí pro plnění úkolů předcházení, vyhledávání, odhalování trestné činnosti a stíhání trestných činů, zajištění obrany a bezpečnosti České republiky apod. Z hlediska ochrany osobnosti představují tyto výjimky veřejný zájem, který v konkrétním případě převažuje nad právem na ochranu osobnosti, i když ve své podstatě sám k ochraně osobnosti, zejména života a zdraví fyzických osob směřuje.

Další kategorií výjimek je výjimka pro zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro osobní potřebu. Takto nashromážděné údaje nesmí být použity pro obchodní účely. Bude se jednat např. o sestavení adresářů přátel, tvorbu rodokmenu apod.

Zákon se nevztahuje ani na případy, kdy jsou osobní údaje shromažďovány nahodile a nejsou dále zpracovávány. Jednotčím prvkem této kategorie je chybějící prvek systematickosti. Dle důvodové zprávy k návrhu zákona jde například o „*záznam adresy zákazníka při poskytování konkrétní služby (čistírny, kadeřnictví a pod.)*. *Nejedná se však o systematicky vedené adresáře zákazníků, kterým je pak např. následně zasílána nabídka jiných služeb a pod.*“¹⁹¹

---

¹⁹¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR sněmovní tisk č. 374/0.

Hlavní zásadou zákona je zpracování údajů pouze se souhlasem subjektu údajů. Tento souhlas musí prokázat zpracovatel, a to po celou dobu zpracovávání údajů. Bez udělení takového souhlasu je možné zpracovávat údaje jen v taxativně vymezených případech. Zároveň pro všechny případy zpracovávání osobních údajů platí povinnost zpracovatele a správce dbát na to, aby subjekt údajů neutrpěl újmu na svých právech. Výslovně je uvedeno právo na zachování lidské důstojnosti, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů.

Zákon stanoví zejména povinnosti subjektů, které zpracovávají osobní údaje, a také práva subjektu údajů. Z hlediska ochrany soukromí osoby je důležité její právo domáhat se výmazu osobních údajů, jakmile pomine účel, pro který byly osobní údaje zpracovány. Subjekt údajů také nemusí strpět zpracování svých osobních údajů v rozporu s ochranou soukromého a osobního života nebo v rozporu se zákonem. Může požadovat, aby správce nebo zpracovatel odstranil takto vzniklý závadný stav, a to zejména tak, že bude údaje blokovat, provede jejich opravu, doplnění nebo likvidaci. V případě, že subjektu údajů vznikne při zpracování údajů nemajetková újma, postupuje se podle § 13 OZ. Speciální zacházení pak vyžadují tzv. citlivé údaje¹⁹².

Nad dodržováním zákona dohlíží Úřad na ochranu osobních údajů, který je ústředním nezávislým orgánem v této oblasti.

Zákon stanoví za porušení povinností při zpracování osobních údajů sankce¹⁹³. Současná aplikace OZ není vyloučená, naopak, zákon na tento soukromoprávní předpis odkazuje pro případ, že by vznikla jiná než majetková újma.

V Německu je ochrana osobních údajů zajištěna prostřednictvím kombinace spolkového zákona¹⁹⁴ a zákonů zemských. Je zároveň chápána jako ochrana všeobecného osobnostního práva resp. jeho součástí označované jako právo na informační sebeurčení.

Právo na informační sebeurčení vyjadřuje (zjednodušeně řečeno) právo každého rozhodnout o tom, jaké osobní údaje budou známy jakým subjektům. Ochrana osobních údajů sice není explicitně zakotvena ve spolkové ústavě (GG), je však často zmiňována

---

¹⁹² K otázce citlivých údajů např. také NOVÁK, D. Informace v režimu zvýšené ochrany právem Evropské unie: citlivé údaje, Časopis pro právní vědu a praxi, roč.2010, č. 3, str. 269.

¹⁹³ blíže k otázce sankcí v oblasti ochrany osobních údajů např. KOLMAN, P. Správní sankce na úseku ochrany osobních údajů, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. 7-8, str. 47 an.

¹⁹⁴ Bundesdatenschutzgesetz (BDSG) vom 14. Januar 2003 (BGBl. I S. 66), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 14. August 2009 (BGBl. I S. 2814) geändert worden ist.

v ústavách spolkových zemí. Příkladem může být ústava Berlína (Art. 33), Brandenburska (článek 11), Brém (článek 12), Meklenburska (článek 6 odst. 1 a 2), Saska (článek 33) atd.

Zvláštní úpravu představují právní předpisy týkající se sčítání obyvatel. Statistické sčítání je určitým zásahem do všeobecného osobnostního práva resp. jeho součástí (práva na informační sebeurčení). Dle judikátu BGH ve věci sčítání lidu¹⁹⁵ má každý právo rozhodnout o poskytnutí svých osobních údajů. Toto právo může být limitováno jen na základě převažujícího veřejného zájmu.

I v oblasti ochrany údajů se právní úprava v Německu celkově podobá úpravě české, východiskem jim byla shodně směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů. Základní zásadou je i zde zásada souhlasu subjektu údajů s jejich shromažďováním a zpracováním, která je doplněna řadou výjimek ve prospěch činností, které jsou státem aprobované. Stejně jako v českém zákoně je zde pro všechny případy shromažďování a zpracovávání osobních údajů zakotveno právo subjektu údajů být informován o tom, jaké údaje jsou o něm vedeny.

Ochrana osobních údajů je zde jen nastíněna, neboť se jedná o velmi komplexní problematiku, jejíž detailnější zpracování přesahuje cíle této práce. Jedná se o, zejména v posledních letech, velmi dynamicky se rozvíjející oblast práva. Je to způsobeno nejen stále se rozšiřující tendencí podnikatelských subjektů o sběr a zpracování osobních údajů v rámci registrací a „slevových“ akcí pro zákazníky, ale i nutností předávat osobní údaje v rámci Evropské unie do jiných členských států jako daně za volný pohyb osob. Přitom není třeba připomínat, že této svobody nevyužívají jen osoby s „čistými“ úmysly.

Pro tyto oblasti pak platí speciální právní úprava spočívající zejména na sekundárním právu EU¹⁹⁶ a mezinárodních smlouvách (např. smlouvy o poskytování osobních údajů v letecké dopravě). Speciální ustanovení se vyskytují také v předpisech upravujících poskytování zdravotnické péče a s ní související povinnosti vést zdravotnickou dokumentaci, nebo v předpisech z oblasti pracovního práva.

---

¹⁹⁵ Rozsudek BGH ze dne 15. 12. 1983, sp. zn. 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83.

¹⁹⁶ NOVÁK, D. Zásady ochrany osobních údajů v právu Evropské unie, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2009, č. 4. str. 270.

Pro úplnost lze zmínit ještě zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o elektronických komunikacích“), který se snaží reagovat na jev velmi rozšířený v poslední době, a to narušování soukromí jedinců prostřednictvím obtěžujícího volání. Zákon o elektronických komunikacích poskytuje ochranu osobám, které se cítí být dotčeny obtěžujícím voláním, v tom smyslu, že ukládá povinnost podnikateli provozujícímu veřejně dostupnou telefonní službu zajistit identifikaci čísla, ze kterého bylo obtěžující volání uskutečněno. O identifikaci musí oprávněná osoba požádat do dvou měsíců od uskutečnění obtěžujícího volání, a to u svého operátora.

Souvislost s ochranou osobních údajů najdeme nakonec i v zákoně č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Zákonem č. 61/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, bylo do výše uvedeného zákona vloženo ustanovení § 8a, dle kterého: „informace týkající se osobnosti, projevů osobní povahy, soukromí fyzické osoby a osobní údaje poskytne povinný subjekt jen v souladu s právními předpisy, upravujícími jejich ochranu.“ To celé s odkazem na ustanovení OZ týkající se ochrany osobnosti.

3.4 Právo na soukromí ve světle nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 24/10

Návrh na zrušení ustanovení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchovávání a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání podala skupina poslanců dne 26. 3. 2010.

Důvodem byl nepřiměřený zásah do soukromí osob při aplikaci výše uvedených právních předpisů, na jejichž základě byla zejména operátorům a poskytovatelům internetového připojení uložena povinnost po dobu 6 až 12 měsíců uchovávat provozní

a lokalizační údaje o veškeré telefonní a faxové komunikaci, e-mailové a SMS komunikaci, návštěvách webových stránek a využívání některých internetových služeb.

Shromažďované údaje byly na žádost poskytovány orgánům činným v trestním řízení. Ústavní soud nejprve konstatoval, že „*Požadavek respektu ke svébytnému uspořádání života se stal, vedle požadavku na respekt k vlastnímu životu, fyzické, psychické a duchovní integrity, osobní svobodě a k vlastnictví, centrálním lidskoprávním nárokem na autonomii jednotlivce, jež má formativní význam pro evropské vnitrostátní katalogy lidských (základních) práv.*“¹⁹⁷ Jak již Ústavní soud zmínil ve svých předchozích rozhodnutích¹⁹⁸, má právo na nerušený soukromý život v liberální demokratické společnosti zvláštní postavení a zahrnuje i právo na informační sebeurčení. Právo na soukromí je tak dle soudu nutné vnímat v jeho celistvosti a dynamice a vykládat jej v jeho dobové celistvosti.

Ústavní soud v dané věci postupoval při posuzování střetu práva na ochranu soukromí a veřejného zájmu na odhalování trestné činnosti uplatněním testu proporcionality, kdy se posuzuje účel resp. cíl zásahu a použité prostředky. Jako základní požadavky právní úpravy, která zasahuje do ústavně zaručeného práva, soud jmenuje přesnost, zřetelnost a předvídatelnost takové právní úpravy a dále přesné a jasné zakotvení oprávnění státních orgánů, které poskytuje osobám záruky před nepřiměřenými zásahy. Vedle toho se v rámci testu proporcionality uplatní tři fáze testu. Prvním je zkoumání, zda předmětná opatření jsou s to dosáhnout sledovaného cíle. Dále pak, zda použití prostředek je prostředkem, který do ústavně zaručeného práva zasahuje v co nejmenší míře, při dosažení stejného účelu tzn. zda byl zvolen nejšetrnější prostředek. Poslední etapu představuje zkoumání proporcionality v užším slova smyslu, tedy, zda zásah jako takový nezasahuje nepřiměřeně ústavně zaručené právo. Negativní důsledky zásahu totiž nesmí být neúměrné přínosu spatřovaném ve veřejném zájmu.

Soud vypočetl, v jakém rozsahu dochází ke zpracovávání údajů, když se jednalo o: „*všechny dostupné údaje o uskutečněných hovorech i (pokud jsou zaznamenávány) o jejich neúspěšných pokusech (typicky „prozvánění“).* Jedná se zejména o údaje o typu uskutečněné komunikace, o telefonních číslech volajícího a volaného, o datu a času zahájení a ukončení komunikace, označení základové stanice, která zajišťovala hovor v

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu, ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2048/09.

okamžiku spojení, identifikaci předplacené telefonní karty, veřejného telefonního automatu, u mobilní komunikace navíc data o jednoznačném kódu používaného k identifikaci každého mobilního telefonu, který je používán v rámci GSM sítě (IMEI), o jeho poloze a pohybu, a to i pokud komunikace neprobíhá (stačí zapnutý mobilní telefon), čísla dobíjecích kuponů a jejich přiřazení k dobíjenému číslu, vazbu mezi mobilním přístrojem a všemi vloženými SIM kartami aj.“ a pokračuje výčtem u dalších služeb elektronických komunikací, přičemž jde o údaje: „vztahující se k přístupu ke schránkám elektronické pošty a přenosu zpráv elektronické pošty (v tomto případě jsou uchovávány prakticky veškeré údaje kromě obsahu samotných zpráv, tj. včetně identifikace adres, objemu přenesených dat aj.), a v neposlední řadě i údaje o serverových a ostatních službách [např. zadané URL adresy, druh požadavku, údaje o použití chatu, usenetu, instant messagingu (např. ICQ) a IP telefonie, a to včetně identifikace komunikujících stran, doby a použité služby (např. přenos souborů či transakce)]. Nad rámec předmětné Směrnice o data retention se u internetového připojení a služeb a e-mailové komunikace sleduje a uchovává množství přenesených dat, informace o použití šifrování, metoda a status požadavků na službu a její realizace a rovněž i informace o posílání SMS z internetových bran a další „zájmové identifikátory“. U telefonie nad rámec směrnice o data retention napadená právní úprava vyžaduje uchovávat údaje o identifikaci předplacené telefonní karty, veřejného telefonního automatu, číslech dobíjecích kuponů a jejich přiřazení k dobíjenému číslu, vazbách mezi mobilním přístrojem a vloženými SIM kartami.“.

Z uvedených údajů se dá, aniž je zapotřebí znát obsah zpráv a hovorů, sestavit poměrně komplexní obrázek o zvycích a chování osob, neboť z údajů je zřejmé, kdy, kam daná osoba chodí, s kým a jak často se stýká, jaké informace vyhledává na internetu apod.

Soud při zkoumání proporcionality napadených ustanovení konstatoval, že není splněn druhý ze tří testů, neboť využití a přístup k údajům, aniž by bylo zahájeno trestní stíhání, nelze považovat za nejšetrnější řešení. Ústavní soud dále spatřoval nedostatky v nedostatečném stanovení účelu a vágnímu vymezení orgánů, které si mohou údaje vyžádat. Kritice bylo podrobena také časové určení uchovávání údajů, které představuje dobu ne kratší než 6 měsíců a ne delší než 12 měsíců.

Inspiraci německou judikaturou Spolkového ústavního soudu najdeme v uvedeném nálezu hned na několika místech, když kromě rozsudku ve věci sčítání lidu, odkazuje i na rozhodnutí ve věci Rasterfahndung II¹⁹⁹.

Přímo s uvedeným rozsudkem pak souvisí dvě rozhodnutí BVerfG, a to rozhodnutí týkající se odposlechů a rozhodnutí týkající se práva na počítačovou ochranu²⁰⁰.

Ústavní soud se však neobrací pouze na německou judikaturu, zahrnuje do svého rozhodnutí i rozsudky Evropského soudu pro lidská práva, který za nepřipustný zásah do soukromí jednotlivce považuje v některých případech kontroly dat, obsahu pošty a odposlechu telefonních hovorů²⁰¹ nebo zjišťování telefonních čísel telefonujících osob a údajů o telefonním spojení²⁰². Evropský soud pro lidská práva se však neomezuje na konstatování povinnosti nezasahovat do soukromí, v rozhodnutí Rotaru proti Rumunsku²⁰³ dospěl k závěru, že chráněné právo v sobě zahrnuje i povinnost státu, zlikvidovat data, která v oblasti osobní sféry osoby shromáždil a zpracoval stát.

Vedle těchto soudních institucí odkázal Ústavní soud i na ústavní soudy dalších států EU, ve kterých implementace směrnice o „data retention“²⁰⁴ překročila ústavněprávní limity. Ty jsou obecně i pro Českou republiku dané zákazem sledovat bez ohledu na podezření ze spáchání trestného činu všechny osoby používající komunikační zařízení.

3.5 Ochrana soukromí v kolizi s ochranou autorských děl prostřednictvím Digital Rights Management (DMR)

V dnešní době je nepochybné, že autorská díla, a zejména ta, která jsou v digitalizované podobě, vyžadují ochranu před kopírováním popř. jinými protiprávními

---

¹⁹⁹ Rozhodnutí BVerfG ze dne 4. 4. 2006, BVerfGE 115, 320.

²⁰⁰ Rozhodnutí BVerfG ze dne 27. 7. 2005, BVerfGE 113, 348 (Vorbeugende Telekommunikationsüberwachung) či Rozhodnutí BVerfG ze dne 27. 2. 2008, BVerfGE 120, 274 (Grundrecht auf Computerschutz).

²⁰¹ Klass a další proti Německu (no. 5029/71) ze dne 6. 9. 1978, rozhodnutí ve věci Leander proti Švédsku (no. 9248/81) ze dne 26. 3. 1987, rozhodnutí ve věci Kruslin proti Francii (no. 11801/85) ze dne 24. 4. 1990 či rozhodnutí ve věci Kopp proti Švýcarsku (no. 23224/94) ze dne 25. 3. 1998]

²⁰² P. G. a J. H. proti UK (no. 44787/98) ze dne 25. 9. 2001, nebo Amman proti Švýcarsku

²⁰³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (no. 28341/95) ze dne 4. 5. 2000 Rotaru proti Rumunsku.

²⁰⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 o uchovávání údajů vytvořených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

zásahy. Jednou z metod, jak ochrany dosáhnout je i Digital Rights Management (DRM), tedy jakási správa digitálních práv. Jestliže původním cílem DRM bylo skutečně jen zamezení nelegálnímu kopírování a ochrana autorských práv, v současnosti je více než zřejmé, že v řadě případů, kdy je tato ochrana použita, dochází k zásahům do všeobecného osobnostního práva. Tento zásah spočívá v tom, že jsou digitální soubory opatřeny programem, který je monitoruje a zároveň s tím monitoruje i chování osoby, která soubory spouští. V některých případech pak takové informace odesílá správci dat, který je vyhodnocuje.²⁰⁵

Takového zpracování osobních údajů nejen neodpovídá požadavkům zákona o ochraně osobních údajů, je zároveň zřejmým zásahem do práva na soukromí dané fyzické osoby, neboť z jednotlivých údajů může být sestaven jakýsi profil uživatele, který může ukázat preference uživatele, denní dobu a délku práce se spuštěným souborem apod.

Vzhledem k tomu, že fyzická osoba mnohdy ani netuší, že jsou o ní shromažďovány údaje, nelze ani předpokládat, že by k tomu dala souhlas. Tento případ zásahu do všeobecného osobnostního práva se do jisté míry podobá výše popsanému shromažďování údajů mobilními operátory, ovšem s tím rozdílem, že ti měli shromažďování stanoveno jako povinnost přímo ze zákona.

Pro úplnost je třeba uvést, že výše popsaný zásah do všeobecného osobnostního práva se týká jak České republiky, tak Německa.

4. Jméno

Současné pojetí práva na jméno prošlo vývojem od pojetí práva jako práva vlastnického, přes systematické zařazení k právu rodinnému a správnímu až k právu

---

²⁰⁵ Hrušešová H. Osobnostní práva a práva na ochranu soukromí uživatelů autorských děl chráněných pomocí DRM zakoupených přes internet, Právní rozhledy č.4, roč.2010, s. 121.

osobnostnímu²⁰⁶. Jméno mělo primárně rozlišující a určující úlohu, která měla společně s dalšími osobnostními atributy odlišit jednu osobu od druhé.²⁰⁷

Ochrana jména je zakotvena jak v občanském zákoníku, tak i v jiných právních normativních aktech, z nichž můžeme jmenovat např. článek 10 Listiny základních práv a svobod nebo článek 8 Úmluvy o právech dítěte. Tyto právní předpisy chrání jméno jako hodnotu osobnosti. Naproti tomu zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů chrání jméno jako takové. V Německu je základním ustanovením na ochranu jména, vedle ustanovení GG, § 12 BGB.

Obsahem práva na jméno je na jedné straně právo nositele jména toto jméno užívat (ve styku s úřady jde zároveň o povinnost) a disponovat s ním, na druhé straně je pak odpovídající povinnost všech ostatních subjektů nezasahovat do tohoto práva.

Ochrany požívá jak jméno křestní, tak příjmení. Křestní (vlastní) jméno je však samostatně chráněno pouze, pokud toto jméno umožňuje individualizovat konkrétní osobu. V takových případech pak může být chráněna i jen část vlastního jména. U práva na jméno se tak setkáváme stejně jako u některých jiných součástí všeobecného osobnostního práva s pojmem identifikovatelnosti.

Jako jméno je chráněno také jméno krycí (pseudonym), přezdívka, jestliže na základě ní lze identifikovat jejího nositele. V tomto směru postačí, je-li toto splněno pro část veřejnosti např. určité zájmové kruhy. Ochrany požívá také za určitých podmínek část jména nebo též počáteční písmena jména nebo zdrobnělina vlastního jména.²⁰⁸

Obecně lze říci, že se ochrany nelze domáhat ve vztahu ke jménu postav uměleckých děl jen proto, že bylo použito jméno skutečně žijící osoby, zvláště jedná-li se o jméno obvyklé či běžné. Po autorech uměleckých děl nelze požadovat, aby s ohledem na ochranu osobnosti používali jen čistě fantazijní jména. Situace však není vždy tak jednoznačná. Jakmile taková shoda vyvolá představu, že je pod takovým jménem třeba spatřovat konkrétní fyzickou osobu, v konkrétním případě by se mohlo

---

²⁰⁶ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str.282.

²⁰⁷ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str.70.

²⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99.

docházet k neoprávněnému zásahu. I zde by pak muselo dojít k vyvážení mezi právem na ochranu jména a uměleckou svobodou.

Naopak každý má právo užívat své jméno, i když se shoduje se jménem jiné známější fyzické osoby. Známa osobnost musí strpět, že jeho méně známý jmenovec používá v souladu se zákonem své vlastní jméno. Právo na jméno totiž náleží oběma stejně.

Problematika porušení práv ke jménu je nejčastěji spojena s reklamou. Jedním z případů, kdy byl namítán zásah do tohoto práva je případ Caterina Valente²⁰⁹. Známa zpěvačka, jejíž jméno se objevilo ve sloganu reklamy na zubní protézu podala žalobu s tím, že došlo k zneužití jejího jména. K použití svého jména v reklamě totiž nedala souhlas. Nicméně soud odkaz na § 12 BGB neuznal s tím, že pouhý odkaz na něčí jméno v reklamě nemusí znamenat dotčení práva na jméno. V reklamě bylo uveden následující slogan „...I když jsem nebyla tak známá, jako má velká kolegyně Caterina Valente, přece bylo jeviště můj svět. ...“

V tomto případě podle soudu k takovému zásahu nedošlo, neboť použití jména nevedlo k domněnce, že je výrobek s danou osobou jakkoli spojován. Soud však zdůraznil, že ačkoli není dotčeno speciální osobnostní právo, neznamená to, že nemůže být dotčeno všeobecné osobnostní právo resp. některý jeho atribut odlišný od jména.

Jméno fyzické osoby je dále velmi často použito ve zpravodajství. Vycházíme-li ze striktního výkladu OZ, není užití jména součástí tzv. zpravodajské licence. Tato licence zahrnuje pouze využití podobizen, obrazových snímků a obrazových a zvukových záznamů. Přesto lze na základě práva na informování o veřejných záležitostech dospět k závěru, že užití jména ve zpravodajství možné je. Jde o klasickou kolizi práv, z nichž v případě, že je dán veřejný zájem na informování společnosti, může být zásah do práva na jméno ospravedlněn.

5. Právo na osobní svobodu

Přímý zásah do práva na osobní svobodu má své těžiště v trestním procesu, tedy v institutu vazby, výkonu trestu odnětí svobody apod. Tato problematika je předmětem

---

²⁰⁹ Rozsudek BGH ze dne 18.3.1959, sp. zn. IV ZR 182/58.

celé řady odborných článků a publikací a je součástí zejména práva veřejného, a proto se jí tato práce blíže nezabývá. Pro úplnost lze konstatovat, že se jedná o střet zaručeného práva na svobodu s veřejným zájmem na ochranu osob a společnosti. Stejně jako jiné součásti všeobecného osobnostního práva má tedy i toto právo své limity.

S tématem však blíže souvisí také nepřímé zásahy do práva na osobní svobodu. Otázka začala být více aktuální s prudkým rozvojem techniky. A tak např. podprahová reklama, jejíž vliv na podvědomí fyzické osoby není ještě zcela prozkoumán, nebo informace, která se tváří jako seriózní zpráva, ač je reklamou (tzv. skrytá reklama), může působit na rozhodování fyzické osoby, aniž by tato osoba věděla, že je ovlivněna. Z tohoto pohledu jsou tyto praktiky někdy považovány za zásah do práva na osobní svobodu, jejíž součástí je i svoboda rozhodování.

Podprahová reklama je vědomým sdělováním informace takovým způsobem, že si to osoba, která je příjemcem sdělení, sdělení samotné neuvědomuje. Tyto informace nevidí nebo neslyší. Mozek je však orgánem, který si podle některých odborníků dokáže během spánku i takovéto informace přetřídit a zařadit. Metoda vychází z metod podprahového vnímání, které se uplatňovaly původně pouze v psychiatrii. Její vliv se nepodařilo dodnes ani přesvědčivě prokázat ani vyvrátit.

Z případů, kdy se podprahová reklama objevila na českých obrazovkách lze jmenovat zakomponování sloganu Hlasuji pro mír! v jednom s dílů seriálu pro děti Pojd'te pane, budeme si hrát, nebo slogany Watch the TV a Boms make us free, které se objevily v pořadu televize Nova Peříčko.

Vzhledem k existujícímu potenciálnímu nebezpečí zásahu do svobodného rozhodování člověka, jsou podprahová sdělení v obou zkoumaných právních řádech zakázána.

Ochrana se v poměrech českého práva nabízí hned z několika oblastech. Podprahová sdělení zakazuje zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů a zároveň stanoví sankce pro takové jednání. Podobně je pak taková reklama sankcionována podle zákona č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy. Možná je také ochrana v rámci nekalé soutěže nebo ochrany osobnosti.

Problém nicméně nespočívá v nedostatku prostředků ochrany, ale ve skutečnosti, že se dotčená fyzická osoba vůbec nedozví, že byla manipulována.

6. Právo na podobu

Podoba tvoří nejen základ biologické existence člověka, ale propůjčuje mu nezaměnitelnou identitu a individualitu²¹⁰.

Prvně bylo právo na podobu v odborné literatuře popsáno italským právníkem Amarem, který dovozoval právo na podobu z vlastnického práva na vlastní tělo. Amar tvrdil, že by měla mít osoba právo rozhodnout se o výrobě a rozšiřování své podoby. Z obdobné argumentace pak vycházela francouzská judikatura. Ve Francii bylo právo na podobu v judikatuře uznáno již v 19. století²¹¹, když na základě článku 1382 Code civile soudy dovodily, že každý má výlučné právo na rysy svého obličeje má zároveň právo rozhodnout, zda budou tyto rysy reprodukovány.

I Německu je věnována právu na ochranu podoby dlouhodobě značná pozornost. Počátky ochrany tohoto práva jsou spojovány s rozvojem autorských práv. Právo bylo považováno za limit práva autora fotografie. Z hlediska ochrany osobnostních práv však vykazovala tato úprava značné nedostatky. Za prvé bylo možné uplatnit právo pouze akcesoricky, tedy v návaznosti na autorské právo. Nutnou podmínkou bylo, aby sama fotografie naplnila požadavky stanovené zákonem, tedy zejména to, že mohla být považována za umění. Druhý problém spočíval v tom, že práva autora fotografie nebyla omezena ve směru k zobrazované osobě, ale k objednateli. Zákonodárce při tvorbě právní normy vycházel z tehdejšího technického vývoje a stavu ve společnosti. Pro fotografování před rozšířením tzv. momentek bylo obvyklé, že fotografovaná osoba, stejně jako před vynálezem fotografie osoba zobrazovaná malířem, stála modelem. Z toho také vyplývalo, že k takové činnosti dala nejen svůj souhlas, ale že byla velmi často i objednatelem fotografie. Zákonodárce tedy vycházel z předpokladu, že zobrazovaná osoba je identická s osobou objednatele.

Tato úprava, která byla zakotvena v bavorském zákoně na ochranu autorských práv k literárním dílům a dílům uměleckým²¹² a poté i v zákoně na ochranu fotografií²¹³

---

²¹⁰ KEYSSNER, H. Das Recht am eigenen Bilde, Berlin: J. Guttentag Verlagsbuchhandlung, 1896. str. 15.

²¹¹ KEYSSNER, H. Das Recht am eigenen Bilde, Berlin: J. Guttentag Verlagsbuchhandlung, 1896. str. 15.

²¹² Gesetz zum Schutze der Urheberrechte an literarischen Erzeugnissen und Werken der Kunst, 28. Juni 1865 (G 1865); blíže k tomu RICKE, S. Entwicklung des rechtlichen Schutzes von Fotografien in Deutschland unter besonderer Berücksichtigung der Preußischen Gesetzgebung, Münster: Lit Verlag,

z roku 1876, vedla k absurdním důsledkům, kdy právě v případech, kdy fotografie byla pořízena proti vůli zobrazované osoby, neměla tato žádnou možnost obrany. Práva se totiž mohl dovolat pouze objednatel. Vzhledem k tomu, že neexistovaly žádné jiné prostředky ochrany, uchýlovaly se soudu k aplikaci trestněprávní ochrany cti.²¹⁴

Průlomovým v oblasti ochrany podoby se ukázal také výše uvedený rozsudek Říšského soudu ve věci Bismarck²¹⁵, který debatu ohledně práva na podobu značně rozvířil.

Ochranou podoby jakožto osobnostního práva se zabýval v letech 1904 a 1905 také Německý právnický sjezd (der Deutsche Juristentag). Roku 1907 vstoupil v platnost zákon, jehož součástí byl i dnešní § 22 KUG. Zákonodárce se přitom držel původní koncepce a navázal právo na ochranu podoby na autorské právo. Odstraněn však byl výše popisovaný nedostatek týkající se osoby, která se může dovolávat ochrany svých práv. Na rozdíl od předchozí úpravy je akcentována zobrazovaná osoba a nikoli objednatel. Další zásadní změna spočívá v tom, že právo osoby, která byla dotčena na svých osobnostních právech, není z časového hlediska závislé na právu autora. Toto pozitivum pro nositele práva na podobu má však své kritiky. Zejména je namítáno, že specifická samostatnost tohoto práva působí nesystemicky a nekoncepčně. Právo by mělo být zařazeno spíše do BGB, jako je tomu u práva na jméno.²¹⁶

Základním principem zakotveným v § 22 KUG je, že vyobrazení smějí být rozšiřována a veřejně vystavována pouze se souhlasem zobrazené osoby. Souhlas se považuje za udělený, jestliže zobrazovaný obdržel úplatu. Po smrti této osoby se po dobu deseti let požaduje souhlas přeživšího manžela či partnera a dětí. V případě, že takové osoby nežijí, přicházejí na řadu rodiče zobrazené osoby.

Nová právní úprava přinesla při aplikaci další problémy, které musela vyřešit teorie a praxe. §22 KUG se výslovně vztahuje pouze na šíření a veřejné vystavování

1998. str. 75; GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 16.

²¹³ Photographieschutzgesetz 1876

²¹⁴ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 16.

²¹⁵ Rozsudek Říšského soudu ze dne 28. prosince 1899, publikovaný ve sbírce rozhodnutí RGZ Band 45, Seite 170 - "Bismarck".

²¹⁶ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 23.

děl, která zachycují podobu, bylo tedy otázkou, zda se fyzická osoba může dovolat ochrany již v okamžiku výroby resp. vzniku díla, které podobu zahrnuje. V současné době je obecně přijímáno, že již v okamžiku vyobrazení, je fyzická osoba chráněna. Teorie a judikatura si zde vypomohla všeobecným osobnostním právem, které zaručuje ochranu již „v předpolí“ § 22 KUG („Vorfeldschutz“).

BGH ve svém rozsudku z 10. 05.1957 judikoval, že ani osoby podle § 23 KUG nemusí strpět, aby byla zhotovena jejich vyobrazení, jejichž účelem je následné zveřejnění. Z pojetí všeobecného osobnostního práva vyplývá, že každá osoba má právo na ochranu proti narušení soukromé sféry, nejsou-li dány důvody ochrany vyšších hodnot.²¹⁷ Jak vyplývá z uvedeného judikátu, není namístě vykládat dané ustanovení KUG úzce v pouze v jazykovém slova smyslu.

Také pojem vyobrazení zakotvený v KUG je vykládán široce. Je jím každé zobrazení, které umožňuje třetí osobě rozpoznat osobu zobrazovanou. Na technice zobrazení nezáleží. Pod pojem je zahrnuta mimo fotografie, malba, sochařské dílo popř. další zobrazení. Některými autory je zastáváno i velmi široké pojetí zahrnující pod pojem podoba i podobu charakterovou resp. životní obraz určité osoby. Převažuje však mínění, že poslední jmenované atributy spadají pod všeobecné osobnostní právo samostatně.²¹⁸ Tomuto tvrzení dává zapravdu také judikatura.²¹⁹

Sporu ovšem není ohledně základní podmínky pro uplatnění práva, a to rozpoznatelnosti zobrazované osoby. Nejčastěji se bude jednat o rysy obličeje, podmínkou však zobrazení obličeje není. Postačí jakýkoli charakteristický znak. Příkladem může být případ Fußballtor²²⁰, ve kterém šlo o zobrazení brankáře zezadu, byl však i přesto rozpoznatelný pro ne nepatrný okruh osob.

Dalším významným rozsudkem pro oblast ochrany podoby je rozsudek ve věci Familie Schölermann²²¹, kde BGH dospěl k závěru, že ochrana se týká také herce, který ztvárnil určitou roli. Pokud je rozpoznatelný ve vztahu ke svému soukromému životu, nedává to nikomu právo svévolně jej zobrazovat.

---

²¹⁷ Rozsudek BGH ze dne 10. 5. 1975, sp. zn. I ZR 234/55 Spätheimkehrer.

²¹⁸ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 26.

²¹⁹ Rozsudek BVerfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 Mephisto.

²²⁰ Rozsudek BGH ze dne 26. 6. 1979, sp. zn. VI ZR 108/78.

²²¹ Rozsudek BGH ze dne 17. 11. 1960, sp. zn. I ZR 87/59 „Familie Schölermann“.

Rozhodující je, jak vyobrazení působí na příjemce informace. Takové pojetí ochrany podoby je velmi praktické s ohledem na využití dvojníků pro komerční účely. Nezřídka docházelo k praxi, kdy byla osoba podobná známé osobnosti použita v reklamě, přičemž měla budit dojem, že je jedná právě o „známou tvář“.

Při použití dvojníka je zakázáno nejen v případě zjevné podoby v tváři, ale i vyvolání představy, že jde o známou osobnost např. vytvořením obdobné scény jako ve filmu, ve kterém známá osobnosti hrála²²².

Právo na podobu patří mezi ty chráněné atributy, se kterými může jejich nositel poměrně volně disponovat. V německé literatuře se můžeme setkat i s pojmem „Selbstbestimmungsrecht“²²³, kterým má být řečeno, že je pouze na nositeli osobnostního práva, komu, kdy, za jakých podmínek a v jakém rozsahu dá oprávnění k využití jeho osobnostního atributu.

Limity z nedotknutelnosti práva na podobu jsou zakotveny v § 23 KUG. Bez souhlasu lze rozšiřovat a veřejně vystavovat vyobrazení osob veřejně známých (Personen der Zeitgeschichte), vyobrazení, na nichž jsou osoby jen součástí krajiny, nebo jiného vyobrazení místa, vyobrazení ze zasedání, průvodů a podobných událostí, kterých se tyto osoby účastnily a dále vyobrazení, která nebyla vytvořena na zakázku, pokud rozšiřování a vystavování slouží vyššímu uměleckému cíli.

Toto oprávnění se nevztahuje na situace, kdy by byla dotčena práva a oprávněné zájmy zobrazované osoby nebo jejích příbuzných, pokud zobrazovaná osoba již nežije.

§ 23 představuje jednu z tzv. zákonných licencí. Pokud jde o vymezení pojmu „Personen der Zeitgeschichte“ tedy osoby v určité době významné, nebo osoby veřejného zájmu, jde v podstatě o okruh osob, které stojí v centru zájmu společnosti, a to díky svému postavení ve společnosti, svojí specifické činnosti apod. Rozlišit pak můžeme osoby, které se na základě výše uvedeného nacházejí v centru zájmu po delší časový úsek, a dále pak takové osoby, u kterých je tato vlastnost jen krátkodobou záležitostí založenou nejčastěji na nějaké události či okolnosti.

Zatímco první skupinu nazývá německá teorie a praxe „absolute Personen der Zeitgeschichte“, tedy absolutní osoby veřejného zájmu, druhé jsou nazývány jako

---

²²² Rozsudek BGH ze dne 1. 12. 1999, sp. zn. I ZR 226/97 „Der blaue Engel“.

²²³ GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 29.

„relative Personen der Zeitgeschichte“, tedy relativní osoby veřejného zájmu. Rozlišování nemá až tak dalekosáhlé dopady do praxe, neboť obě skupiny osob musí v určité míře strpět zásah do svého práva na podobu, zejména to, že je jejich vyobrazení zhotoveno a šířeno bez jejich souhlasu. Ani zde ale nejsou práva ostatních vůči takové osobě bezmezná. Hlavním určovacím kritériem je, zda existuje zájem společnosti na informování o takové osobě, přičemž tento celospolečenský zájem musí být takového rozsahu, aby potlačil právo zobrazované osoby rozhodnout, zda chce být vyobrazena a zda toto vyobrazení má být dále šířeno.

Při zkoumání, které právo, či oprávněný zájem má přednost, je potřeba zkoumat případ v celé jeho šíři a kontextu. Zejména je nutné vzít v úvahu, o jaký druh vyobrazení se jedná, jaký je jeho účel a obsah.

Obecně problematičtější je využití pro komerční účely než využití pro účely čistě informativní. Někdy je ovšem obtížné najít hranici mezi běžným informováním veřejnosti a komerčním využitím podoby fyzické osoby. Je zobrazení známé osobnosti zábavního průmyslu či vrcholového sportovce na titulní stránce knihy nebo časopisu samotnou informací, nebo spíše „poutačem pozornosti“? Dovozuje se²²⁴, že výjimka z povinného poskytnutí souhlasu s použitím osobnostního atributu podle § 23 odst. 1 KUG se uplatní i v případech, kdy je podoba využita pro komerční účely, nicméně splňuje podmínky uvedené ve výše zmíněném ustanovení. Využití podoby v případech, kdy je zastoupen i komerční prvek, nebrání aplikaci KUG. Samotná aplikace zmíněného zákona však ještě neznamená, že zásah do osobnostního práva spadá vždy pod zákonnou výjimku § 23 odst. 1 KUG.

Z tohoto hlediska bude nejzásadnější posouzení, jaký je vztah mezi zobrazením dané osoby a obsahem knihy, časopisu apod. Jinak řečeno, je nutné rozlišit, zda se jedná o úzký vztah mezi zobrazovanou osobou a tématem např. knihy, nebo zda je zobrazovaná osoba jen jakýmsi poutačem, jehož cílem je přilákat pozornost k produktu, který se zobrazovanou osobou má jen pramálo společného. Vztah mezi obsahem a titulní stránkou (přebalem) je dána nejen obsahově, ale i časově. V případě Boris Becker²²⁵ zemský soud konstatoval, že svoboda tisku zahrnuje i reklamu na tisk jako

---

²²⁴GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 36

²²⁵ Rozsudek LG Köln ze dne 13.01.2010, sp. zn. 28 O 756/09 Boris Becker.

takový, a v případě, že je dána podmínka souvislosti mezi obsahem a osobou zobrazovanou na titulní stránce, může být taková titulní stránka použita i v rámci reklamy v jiných sdělovacích prostředcích. Nicméně rok poté, co titulní stránka reflektovala obsah jednotlivého čísla časopisu, již není prvek souvislosti dán a reklama s použitím takové titulní stránky není kryta svobodou tisku v takovém rozsahu, aby se prosadila vůči ochraně osobnosti.

V českém pojetí je v právu na podobu zahrnuto právo na podobu v užším smyslu, tedy právo na zachycení vlastní podoby obrazem, a právo k podobizně tzn. právo k hmotnému substrátu, na kterém je podoba fyzické osoby zachycena²²⁶. Nosič jako takový a jeho povaha není z hlediska chráněné součásti všeobecného osobnostního práva nijak zásadní. V úvahu je však potřeba vzít skutečnost, že i zde jde o kolizi práv, a to všeobecného osobnostního práva a práva k hmotnému substrátu, který zachycuje podobu (totéž platí i pro další atributy např. hlas, jméno...) Při kolizi těchto práv se vychází ze společenské váhy těchto práv. Obecně platí, že se vlastnické právo k hmotnému substrátu neprosadí v plné míře vůči právu osobnostnímu, a to ve smyslu volného nakládání s takovým hmotným substrátem. Totéž platí pro právo autorské. Autor sice zůstává autorem, je však omezen ve volné dispozici s dílem, pokud by tím nepřijatelně zasahoval do všeobecného osobnostního práva²²⁷.

Významu práva a zároveň četnosti zásahů do něj odpovídá jeho zachycení jak v generální klauzuli § 11 OZ, tak jeho vyjmenování v § 12 OZ.

Podoba fyzické osoby je chráněna jako podoba za života i jako podoba po smrti, tedy jako posmrtná maska.

Stejně jako podobizna (portrét) je chráněno i další vyobrazení fyzické osoby. Podmínkou je, stejně jako v německém pojetí, rozpoznatelnost resp. identifikovatelnost.²²⁸ V souladu s výše uvedeným rozsudkem ve věci Fußballtor je tedy i dle české právní úpravy chráněna osoba, která je identifikovatelná podle postavy, siluety, držení těla nebo účesu.

---

²²⁶ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. s.127, 128.

²²⁷ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. s. 294.

²²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

Shodně je pro české pojetí podoby a vyobrazení typické jeho široké vymezení. To je praktické zejména s ohledem na rozvoj technologií. Ochrana se tak vztahuje i na zobrazení ve filmu, televizi, fotomontáže apod. Že jde o nevypočitatelné množství situací dokazuje film *The Crow*²²⁹, když v průběhu jeho natáčení tragicky zahynul jeden z hlavních hrdinů. Film se dotočil bez známého herce jednak za pomoci dvojníka, jednak prostřednictvím počítačové techniky, která dokázala analyzovat a nahradit pohyby a vzhled živého člověka.

Zásadou pro nakládání s podobou fyzické osoby je její souhlas. Opět platí, že samotné svolení k zachycení podoby není automaticky svolením k rozšiřování takto vytvořeného díla. V pochybnostech třeba vycházet z restriktivního pojetí rozsahu využití práva na podobu. Totéž se uplatní v případě, že je souhlas dán jen pro určitý účel např. otištění fotografie v odborném časopise. Takový souhlas není zároveň souhlasem k otištění v jiném časopise, už vůbec ne, pokud jde o tiskovinu bulvární.

Výrazným celosvětovým trendem je v poslední době tzv. character merchandising neboli využití zejména postav z uměleckých děl, známých osobností apod. ke komerčním účelům. Tyto charaktery se objevují na oblečení, batozích, penálech, sešitech, tapetách, ..., prostě kdekoli. Někdy se také mluví o sekundárním zhodnocení všeobecného osobnostního práva²³⁰. Přesnější by ale asi bylo hovořit o sekundární komercializaci konkrétního díla.

Z hlediska ochrany osobnosti je nutný souhlas zobrazované osoby, neboť jde o čistě komerční využití všeobecného osobnostního práva resp. jeho součásti, které není limitováno žádnou ze zákonných licencí. To platí pro oba zkoumané právní řády. Platí to i v případě, že by merchandisingový výrobek vykazoval vysokou uměleckou hodnotu. Vždy je totiž třeba zkoumat, jaký je hlavní cíl jednání. V případě merchandisingu je to jednoznačně odbyt výrobků.²³¹

---

²²⁹ Český Vrána, režie: Alex Proyas.

²³⁰ K tomuto tématu také BOECKH, T. Markenschutz an Namen und Bildnissen realer Personen, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2001, sešit 01, str. 29, SCHERTZ, Ch. Merchandising: Rechtsgrundlagen und Rechtspraxis. 1. vydání. München: C.H. Beck Verlag, 1997. str. 4 an.

²³¹ GAUß, H. Oliver Kahn, Celebrity Deathmatch und das Right of Publicity: Die Verwertung Prominenter in Computer- und Videospiele in Deutschland und den USA, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 2004, sešit 7-8, str. 558.

7. Právo na projevy osobní povahy

Projevy osobní povahy jsou slovní, zvukové, písemné ale i jiné vnější projevy fyzické osoby, které zároveň vykazují osobní rozměr. Ochrana této součásti všeobecného osobnostního práva úzce souvisí s vývojem technologií, nelze však říci, že sám rozvoj by byl jediným podnětem k výslovnému zakotvení tohoto práva do občanského zákoníku.

V Německu je ochrana těmto projevům garantována v souladu s průlomovým rozsudkem ve věci *Leserbrief*²³², ve kterém BGH konstatoval, že všeobecné osobnostní právo je jedno z „jiných práv“ (*sonstiges Recht*) podle § 823 odst. 1 občanského zákoníku (BGB).

Konkrétně šlo o případ, kdy žalovaná strana uveřejnila ve svém časopise v rubrice dopisů od čtenářů dopis právního zástupce osoby, o níž žalovaná v jednom ze svých článků psala v souvislosti s činností během nacionálně socialistického režimu v Německu. Advokát v dopise žalované požadoval opravu informací uvedených článku, nedostal však od žalované žádnou odpověď. Namísto toho byl dopis zveřejněn v rubrice dopisů od čtenářů.

Soud konstatoval, že takové osobní písemnosti mohou být zveřejněny pouze se souhlasem jejich pisatele a zároveň způsobem, který odpovídá vůli pisatele.

Stejně jako v případě práva na podobu, je i u práva na projevy osobní povahy třeba rozlišovat mezi všeobecným osobnostním právem a právem k hmotnému substrátu zachycujícímu takový projev. Celou problematiku lze vnímat ve třech rovinách. První je právo na projev osobní povahy, dalším zachycení takového projevu, přičemž v okamžiku zachycení projevu vzniká právo nositeli projevu k takto zachycenému projevu. Třetí rovinu pak vytváří vlastník nosiče, na kterém je projev zachycen, přičemž tento může a nemusí být osobou odlišnou od nositele práva na projev osobní povahy. Předmět ochrany v rámci všeobecného osobnostního netvoří hmotný předmět, na kterém je projev zachycen, ale samotný projev jako součást osobnosti fyzické osoby. A to bez ohledu na to, zda lze takový projev zároveň označit jako dílo podle ustanovení autorského zákona, či jaká je jeho obsahová hodnota.

---

²³² Rozsudek BGH, ze dne 25.5.1954, sp. zn. I ZR 211/53, *Leserbrief-Urteil*.

Obvykle jsou projevy osobní povahy zachyceny v denících, dopisech, nahraných zprávách apod. Za projevy osobní povahy jsou však považována i autorská díla, přestože je jejich úprava samostatně zakotvena.²³³

Právo na projevy osobní povahy je často v úzké souvislosti s dalšími právy osoby, jíž se takový projev týká. Může jít o jednu a tutéž osobu, velmi často ale půjde o další osobu popř. i více osob. Tak například u soukromého dopisu, jakožto typického příkladu projevu osobní povahy, se obsah vztahuje kromě osoby, jejíž projev je v dopisu zachycen, také na osobu, které je učen a může se týkat i dalšího počtu osob. Záměrně je zde uvedeno slovní spojení „osoba, jejíž projev je v dopise zachycen“, neboť do právního vztahu může v konkrétním případě a z různých důvodů vstoupit ještě osoba pisatele. Tomu však není přiznána ochrana projevu osobní povahy co se obsahu psaného textu týká. Nicméně vyloučena není ochrana specifického způsobu psaní, jakožto zvláštního projevu osobnosti.

8. Svobodný rozvoj osobnosti

S pojmem svobodného rozvoje osobnosti se spíše než v českém právu setkáme v právu německém. Neznamena to však, že svobodný rozvoj osobnosti není chráněn dle ustanovení § 11 a následujících OZ. Tuto součást všeobecného osobnostního práva lze zahrnout pod neuzavřený výčet osobnostních atributů chráněných generální klauzulí.

Pro německou právní úpravu je pojem stěžejní s ohledem na jeho zakotvení v článku 2 GG. Jedná se o velmi široce vymezené právo, které mimo jiné zahrnuje právo odsouzeného na resocializaci²³⁴ (resp. jeho právo „začít znovu“), právo znát svůj původ nebo právo nezletilého vstupovat do zletilosti bez dluhů²³⁵.

---

²³³ TELEC, I. Chráněné statky osobnostní, Právní rozhledy, roč. 2007, č. 8, str. 271 – 281.

²³⁴ Rozsudek BVerfG ze dne 05.06.1973, sp. zn. 1 BvR 536/72.

²³⁵ EPPING, V., LENZ, S., LEYDECKER, P. Grundrechte. 2. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2005. str. 254.

9. Právo na biomateriální seburčení

V poslední době se jako součást všeobecného osobnostního práva nezřídka jmenuje i právo na biomateriální seburčení. Tato konkretizace všeobecného osobnostního práva je poměrně mladá a souvisí se stále se rozvíjejícími způsoby použití genetického materiálu. Příkladem může být odebírání vzorků pro účely určení otcovství, pro vědecké a výzkumné účely apod.

Obsahem práva je zejména právo fyzické osoby rozhodnout o svém biologickém materiálu. Součástí jsou i otázky týkající se odběrů orgánů, krve apod., které jsou nastíněny výše v části věnující se právu na život a zdraví.

V souvislosti s právem na biomateriální seburčení se někdy hovoří také o právu na bioetické seburčení, které zahrnuje zejména etické otázky jako právo jedince rozhodovat o svém životě a smrti.²³⁶ V celé řadě oblastí se pak obě kategorie, právo na biomateriální seburčení a právo na bioetické seburčení, překrývají a při velmi širokém vymezení dochází z častému průniku s jinými výše uvedenými součástmi všeobecného osobnostního práva.

Vzhledem k tomu, že osobnostní atributy související s tělesnou integritou mají svoje specifika, mají je i prostředky ochrany proti neoprávněnému zásahu. Zcela jistě není možný návrat do původního stavu, vyloučena je i licenční analogie a problematické by bylo i vydání bezdůvodného obohacení, protože právě otázka komerčních aspektů týkajících se tělesné integrity společnost značně polarizuje.

Je třeba také zmínit silný veřejnoprávní prvek formující celou tuto oblast.

---

²³⁶ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLÍČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 83.

IV. Dispozice s osobnostními právy

1. Obecně k dispozicím se součástí všeobecného osobnostního práva

Jak již bylo nastíněno výše, subjektivní osobnostní právo opravňuje fyzickou osobu k dispozici se svými právy. To avšak jen v rámci platných právních předpisů.

Některé součásti všeobecného osobnostního práva jsou charakteristické poměrně širokou volností dispozice (např. právo na podobu, právo na jméno), s jinými disponovat nelze, nebo lze jen velmi omezeně (právo na život). Ani nejširší možná dispozice ale neumožňuje fyzické osobě vzdát se osobnostního atributu, nebo jej zcela převést na jinou osobu. Je tedy možné udělit souhlas s využitím práva (v řadě případů i ke komerčním účelům), platný by však nebyl úkon, kterým by se fyzická osoba vyloučila z užívání.

Využití osobnostního atributu, tak aby nebyl konstatován zásah do subjektivního práva, má tyto základní formy: svolení resp. souhlas nositele práva, využití zákonné licence. Vedle těchto situací může při kolizi práv převážit nad ochranou osobnosti ochrana jiného práva či svobody (např. svobody tisku). Takový zásah pak bude, za splnění určitých podmínek, považován za povolený.

2. Svolení

Jednou ze základních možností, jak využít součástí všeobecného osobnostního práva fyzické osoby, aniž by se zároveň jednalo o neoprávněný zásah, je souhlas oprávněné osoby. Jedná se o volný projev fyzické osoby, který je bez ohledu na formu, kterou je učiněn, právním úkonem, a proto musí splňovat základní požadavky na právní úkon.

První podmínkou tedy je, že jej musí učinit osoba způsobilá k takovému právnímu úkonu. Obecně se vychází z postupného nabývání způsobilosti k právním úkonům, u některých konkrétních dispozic je přímo stanoven požadavek na věk a způsobilost fyzické osoby (např. u některých lékařských zákroků).

Svolení může fyzická osoba dát pouze ve vztahu k hodnotám osobnosti, se kterými může disponovat. Jak je uvedeno výše, v určitých případech je osobnost fyzické osoby chráněna i proti její vůli, neboť zde převažuje celospolečenský zájem nad volnou dispozicí. Úkony směřující k nakládání s osobnostním atributem jsou typicky vyloučeny v řadě případů, kdy je chráněno zdraví a život fyzické osoby. Z judikatury německých soudů pak vyplývá nemožnost disponovat s lidskou důstojností²³⁷. Jde tedy o to, aby byl způsobilý také předmět právního úkonu.

Kromě toho musí být dle obecných ustanovení o právních úkonech projev vůle svobodný, vážný, srozumitelný a určitý. Nesmí být výsledkem omylu. Právní úkon jako takový nesmí být v rozporu se zákonem a nesmí zákon ani obcházet, či přičít se dobrým mravům. Rozpor se zákonem a jeho obcházení budou nejčastěji dány v případech, kdy budou dotčeny hodnoty osobnosti s omezenou dispozicí jejich nositele jako např. život, zdraví, lidská důstojnost.

Forma svolení jako právního úkonu není občanským zákoníkem stanovena. Svolení fyzické osoby může být dáno písemně, ústně nebo konkludentně. Konkludentní forma spočívá např. v přikývnutí, posunku vyjadřujícím souhlas, dostavení se na preventivní prohlídku apod. Jinak tomu z hlediska formy může být ve zvláštním právním předpise. Jako příklad lze uvést zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů, který v § 27c stanoví, že k zákroku, který není v bezprostředním zájmu fyzické osoby se vyžaduje předchozí písemný souhlas. Navíc musí jít o tzv. informovaný souhlas.

V oblasti televizního a rozhlasového vysílání nebo ve filmové tvorbě může být za souhlas považováno přijetí odměny za účinkování ve filmu, reklamě, televizním nebo rozhlasovém vysílání. Dle § 22 KUG se souhlas přímo presumuje, pokud je zobrazované osobě poskytnuta odměna. Za konkludentně vyjádřený souhlas bude možné považovat i vstup do prostor, které jsou střeženy kamerovým systémem, v případě, že je u vstupu osoba upozorněna na to, že jsou prostory monitorovány kamerami. Většinou se bude jednat o banky, obchodní domy. Tento souhlas je dán pouze po dobu, kdy se osoba v daných prostorách vyskytuje. Další použití pro jiné účely je vyloučeno.

---

²³⁷ Rozsudek BVerfG ze dne 15. prosince 1981, sp. zn. BVerfG 1 C 232.79.

Přesto můžou vznikat pochybnosti ohledně udělení souhlasu, a to v případě osob, které neumějí číst, jsou nevidomé, nebo jinak nejsou schopné zaznamenat upozornění na vstupu. Totéž se pak týká osob, které nejsou pro svůj věk, duševní poruchu či duševní vývoj způsobilé k takovému právnímu úkonu.

Otázkou je monitorování hovorů v rámci tzv. zkvalitnění servisních služeb. Dá se říci, že se s tímto trendem setkáváme u všech větších poskytovatelů služeb a prodejců zboží. Zákazník tak má jen málo možností, jak jinak poskytovatele služeb kontaktovat, a s monitorováním hovorů, v podstatě souhlasit musí.

Souhlas s využitím jednotlivých hodnot osobnosti může být dán pro jednotlivé atributy samostatně nebo jako určitý „balík“. Udělení souhlasu s využitím jednoho atributu není bez dalšího souhlasem s využitím atributu souvisejícího. V pochybnostech je třeba chápat souhlas úžeji. Zároveň platí, že osoba, která souhlas dává, si musí být vědoma, jaký je rozsah takového souhlasu a s jakými atributy vlastně souvisí. Pokud by v tomto směru došlo k odchylce, jednalo by se již o neoprávněný zásah. Je zřejmé, že právní úkon, kterým fyzická osoba uděluje souhlas k užití hodnoty své osobnosti, je vázán na několik hledisek, a to hledisko místní, hledisko časové a hledisko věcné. Jakmile se změní podmínky udělení souhlasu z jakéhokoli hlediska, bude již další zásah zásahem neoprávněným.

Smlouvy (bez ohledu na formu) o užití hodnoty osobnosti jsou smlouvami kauzálními, tedy smlouvami vázanými na účel. Za porušení osobnostního práva je chápáno také užití hodnoty osobnosti, ke kterému dala fyzická osoba souhlas, tento souhlas se však vztahoval k jinému účelu tzn. zveřejnění fotografie fyzické osoby v určitém časopise (např. odborném) neznamena souhlas této osoby s uveřejněním v časopise bulvárním.

Obecně dá také říci, že souhlas k zachycení některé z hodnot osobnosti na nosič informací není zároveň souhlasem ke zveřejnění těchto informací (např. podoby). Výjimku tvoří případy, kdy fyzická osoba s přihlédnutím ke všem okolnostem věděla o účelu zachycení hodnot své osobnosti a s tímto vědomím dala souhlas.

V případě komplikací s výkladem rozsahu daného svolení s využitím součástí všeobecného osobnostního práva se uplatní domněnka, že svolení není dáno pro účely, které nejsou obvyklé a o kterých poskytovatel souhlasu nevěděl popř. nemohl vědět.

Tak např. platí, že samotné přijetí role ve filmu není automatickým souhlasem k výrobě merchandisingových produktů zahrnujících osobnostní atributy herce.

Platnost souhlasu není obecně podmíněna poskytnutím odměny, v některých případech je však úplata obvyklá (např. poskytnutí souhlasu s využitím podoby v reklamě), v některých případech je přímo vyloučena (odběr orgánů za úplatu).

Souhlas se zásahem do osobnostních práv může fyzická osoba kdykoli platně odvolat. Toto platí i v případech, kdy se fyzická osoba zaváže, že svůj souhlas neodvolá. Jednak by bylo možné aplikovat § 584 odst. 2 OZ, tedy pravidlo, že dohoda o vzdání se svých práv, která mají v budoucnosti teprve vzniknout, je neplatná. Dále je zde třeba vzít v úvahu skutečnost, že osobnostní práva jsou těsně spjata s časovým, místním a věcným hlediskem a jsou tedy dynamická. V případech, kdy se podstatně změni poměry, nelze po fyzické osobě spravedlivě vyžadovat, aby dodržela svůj závazek.

Odstoupí-li fyzická osoba od závazku umožnit jiné osobě využití hodnot své osobnosti, ač se zavázala, že tak neučiní, odpovídá za škodu, kterou tímto jinému způsobí.

Jistá specifika se týkají osobnostních práv, která jsou upravena zvláštními právními předpisy a mezinárodními úmluvami. Tak např. Úmluva o biomedicíně stanoví možnost fyzické osoby odvolat souhlas daný v souvislosti s poskytováním zdravotní péče kdykoli do doby, než je zákrok proveden nebo než jsou provedeny nezvratné zákroky nebo pokud by přerušení prováděného zákroku mohlo ohrozit život pacienta.

3. *Zákonné licence*

Další možností, jak oprávněně využít hodnot osobnosti fyzické osoby, jsou tzv. zákonné licence. Jde o jakési zákonné vyjádření vyvážení zájmů fyzické osoby a veřejných zájmů, přičemž při naplnění podmínek stanovených právním předpisem není potřeba žádat fyzickou osobu o poskytnutí souhlasu.

Tyto licence upravuje v českém právním prostředí zejména občanský zákoník; jsou však obsaženy i v dalších právních předpisech (např. autorský zákon v § 31 an.).

Občanský zákoník obsahuje v §12 taxativní výčet hodnot, do nichž lze vymezeným způsobem oprávněně zasáhnout. Jedná se o písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky, obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy.

První z licence je označována jako úřední. Základní úprava je obsažena v § 12 odst.2 občanského zákoníku. Tato licence se vztahuje na písemnosti osobní povahy, na podobizny, obrazové snímky a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo projevů osobní povahy. Písemnostmi osobní povahy se rozumí deníky, dopisy soukromé povahy, zápisky apod. jedná se vždy o písemnosti, které jsou z hlediska autora, adresáta nebo jiné osoby, které se daná písemnost týká, chápány jako osobní resp. soukromé povahy. Nemusí však nutně jít o informace důvěrné nebo utajované.

Pod tento pojem (písemnosti osobní povahy) nespadá obchodní korespondence, úřední záznamy orgánů státní správy a samosprávy, jejich rozhodnutí apod. Naopak na řadu těchto dokumentů se vztahuje právo na svobodný přístup k informacím.

Podobizny jsou vyobrazení charakteristických rysů fyzické osoby, která je na základě toho identifikovatelná. Může jít jak o vyobrazení obličeje (portrét) tak o vyobrazení postavy. Na použité technice. Obrazovými záznamy jsou pro tyto účely chápána jiná vyobrazení fyzické osoby, která umožňují danou osobu identifikovat.

Licence pro úřední účely se vztahuje pouze na výše uvedené hodnoty osobnosti. Jiné hodnoty nesmí být pro tento účel bez souhlasu fyzické osoby použity.

Při posuzování rozsahu úřední licence vůči licencím jiným, můžeme konstatovat, že se jedná o licenci v určitém směru širší a v určitém užší než ostatní zákonné licence upravené občanským zákoníkem. Širší je úřední licence v tom smyslu, že oproti licenci vědecké, umělecké a reportážně zpravodajské zahrnuje úřední licence také písemnosti osobní povahy, které jsou při nakládání s hodnotami osobnosti na základě vědecké, umělecké a reportážně zpravodajské licence vyloučeny. Užší než tyto licence je úřední licence v tom, že k využití hodnot osobnosti je třeba, aby takové nakládání umožňoval zákon. Tímto je úřední licence omezena na účel, který je stanoven zákonem. Jedná se např. o využití pro oblast trestního nebo občanskoprávního řízení, pro oblast zpracování osobních údajů a nakládání s fotografiemi při vydávání občanských průkazů, cestovních dokladů apod. Z ustanovení zároveň vyplývá, že samostatná úprava v podzákoném

právním předpise, aniž by k jeho vydání byl normotvůrce zmocněn v zákoně, postačovat nebude.

I pro řízení před státním orgánem nebo orgánem místní samosprávy je nutné, aby rozsah užití chráněných hodnot byl pouze takový, který postačí k naplnění účelu, pro který mají být vymezené hodnoty lidské osobnosti využity. V některých případech však bude těžké určit, jaký zásah je ještě kryt úřední licencí a který je již zásahem neoprávněným. Problematické to bude např. při posuzování, zda určitý důkaz přesahuje meze úřední licence či nikoli. V tomto ohledu je určující zejména náleží Ústavního soudu²³⁸, ve kterém se soud zabýval otázkou vztahu práva na ochranu osobnosti a rekognice fotografiemi prováděné v trestním řízení. Stěžovatelé se domáhali omluvy a úhrady částky 500 000 Kč za utrpěnou morální újmu, která jim dle jejich tvrzení vznikla postupem Policie České republiky, když tato použila fotografie s uvedením jejich jmen, příjmení a dat narození pro účely rekognice. Fotografie a osobní údaje byly použity z registru občanských průkazů bez souhlasu subjektů těchto údajů. Dle názoru stěžovatelů může laická veřejnost dospět k názoru, že zobrazované osoby mají s trestným činem něco společného, což je může v očích veřejnosti poškodit.

Co se týká sestavení souborů fotografií pro rekognici, získávala je Policie ČR z evidence občanských průkazů, což jí v té době umožňoval dnes již neplatný zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky. Ústavní soud posuzoval kolidující právo na ochranu osobnosti s právem na ochranu společnosti před trestnými činy, přičemž jedním z nástrojů pro dosažení druhého jmenovaného zájmu jsou i důkazní prostředky včetně rekognice. Zároveň je zřejmé, že rekognice není coby prostředek k dosažení cíle zjevně nepřiměřená a že pomocí ní lze dosáhnout stanoveného účelu, tedy prokázání věrohodnosti tvrzení. Otázkou, kterou si Ústavní soud položil však bylo i to, zda lze uvedeného účelu dosáhnout i při větší ochraně všeobecného osobnostního práva fyzické osoby tím, že se bude k použití její fotografie žádat o souhlas. V tomto ohledu je potřeba zhodnotit zejména, zda je získání takového souhlasu reálně proveditelné a zda by při stanovení takové podmínky nebylo ohroženo dosažení sledovaného cíle.

Rekognice na základě fotografií se od rekognice in natura odlišuje zejména tím, že je prováděna většinou v počátcích vyšetřování jako neodkladný úkon. Z toho důvodu by

---

²³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. března 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

získávání souhlasu s použitím fotografií bylo značně komplikované. Jiná varianta, dle které by se již v a priori vytvářely databáze se souhlasem fyzických osob, je pak dle soudu iluzorní představou. Soud tedy konstatoval, že zákonnou úpravu úřední licence lze mít za ústavně konformní tehdy, když požadovaného účelu nelze dosáhnout pomocí fotografií získaných pro účel rekognice se souhlasem fyzické osoby.

Ochrana společnosti před pachateli trestných činů často zasahuje do ochrany osobnostních práv. Kromě zmíněné rekognice je to např. povinnost strpět domovní prohlídku, nařízení pitvy, povinnost svědčit apod. V porovnání s rekognicí in natura jde pak při rekognici pomocí fotografií o mírnější zásah do všeobecného osobnostního práva. Celou problematiku je tedy potřeba vnímat z hlediska principu proporcionality, který dle názoru Ústavního soudu nebyl narušen. Dle uvedeného nálezu dále vyplývá, že jednou z podmínek výběru fotografií pro provedení rekognice je skutečnost, že daná osoba nemá s případem samotným nic společného. Nadto je spis neveřejný. S ohledem na výše uvedené skutečnosti a skutečnost, že použití fotografií nevybočuje z rámce úřední licence dle § 12 odst. 2 OZ, soud konstatoval, že k dotčení osobnostních práv nedošlo.

Dalšími zákonnými licencemi dle OZ jsou licence vědecká, umělecká a licence pro tiskové, filmové, rozhlasové či televizní vysílání (tzv. reportážní-zpravodajská licence). Tyto licence jsou upraveny v § 12 odst. 3 občanského zákoníku.

Všechny tyto licence mají společně dva rysy. Za první je to okruh hodnot, které lze pro účely licence využít, za druhé je to skutečnost, že k využití hodnot osobnosti nedochází na základě nějakého dalšího zákona jako u licence úřední.

Hodnotami, které je možné v rámci těchto licencí využít jsou podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy, nespádají sem písemnosti osobní povahy.

V rámci těchto licencí se taktéž střetává ochrana osobnosti s veřejným zájmem. Ten je dán zájem společnosti na rozvoji vědy a umění a zároveň na včasném a spolehlivém informování.

Podmínkou pro řádnou realizaci zákonných licencí je dodržení principu přiměřenosti zásahu. To znamená, že přestože je zásah ze zákona povolen, je potřeba šetřit v maximální možné míře osobnost člověka, aby nedocházelo k situacím, že je právo zásahem ve své podstatě anulováno.

Licence se vztahují jednak na samotné pořízení záznamu, ale také na jeho zveřejnění. Zde však musí platit, že jde o informace, údaje, díla apod. na jejichž pořízení popř. zveřejnění má společnost oprávněný zájem, ten je dán jednak zájmem na vědeckém bádání a nových objevech (vědecká licence), zájmem a právem svobodně tvořit (umělecká licence) nebo zájmem na informování společnosti a svobodě tisku (reportážní zpravodajská licence) .

Otázkou je, zda je zpravodajskou licencí kryt postup, kdy jsou reportáže pořízené skrytou kamerou. Zákon sám způsob pořízení záznamu nestanoví, pořizovatel tedy není limitován použitím konkrétní techniky. Nesmíme ale zapomenout, že i v těchto případech je nutné dbát na přiměřenost zásahu do všeobecného osobnostního práva. Pokud by pořízení skrytou kamerou v konkrétním případě nebylo adekvátní, nebylo by takové jednání kryto zpravodajskou licencí. Totéž platí pro další podmínku, a to, že pořízení (potažmo tedy i zveřejnění) nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby, která je tímto dotčena.

Nicméně jmenovanou podmínku nelze vnímat tak striktně, že by zakazovala pořídít a odvyšít záznam, ze kterého vyplývá, že došlo ke spáchání trestného činu. Za oprávněné zájmy fyzické osoby lze v tomto kontextu považovat jen zájmy, na jejichž ochraně je nutné za všech okolností trvat. Subjektivním zájmem pachatele trestného činu je samozřejmě i to, aby se o jeho konání nikdo nedozvěděl. Bez korekce veřejným zájmem by však nebylo možné realizovat zaručenou svobodu tisku a svobodný přístup k informacím. Vedle § 12 OZ se tak uplatní jistá míra prozařování LZPS.

Pro úplnost je třeba konstatovat, že ani zpravodajská licence neumožňuje zasahovat do nejužší soukromé sféry fyzických osob, jak je tomu často u některých bulvárních tiskovin.

Přestože by se ze systematického výkladu mohlo dovozovat, že se podmínky stanovené v §12 odst. 3 (použití přiměřeným způsobem a zákaz rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby) vztahují pouze na licence uvedené v tomto ustanovení, není toto ustanovení aplikováno takto úzce a vztahuje se i na případy, kdy svolení se zásahem poskytne oprávněná fyzická osoba. Tzn. i tehdy je potřeba šetřit všeobecné osobnostní právo.

Základní zákonnou licenci představuje v Německu § 23 KUG, na jehož základě lze bez souhlasu fyzické osoby rozšiřovat a veřejně vystavovat vyobrazení osob veřejně

známých, či osob veřejného zájmu (Personen der Zeitgeschichte), vyobrazení, na nichž jsou fyzické osoby jen součástí krajiny, nebo jiného vyobrazení místa, vyobrazení ze zasedání, průvodů a podobných událostí, kterých se tyto osoby účastnily a dále vyobrazení, která nebyla vytvořena na zakázku, pokud rozšiřování a vystavování slouží vyššímu uměleckému cíli.

Toto oprávnění se nevztahuje na situace, kdy by byla dotčena práva a oprávněné zájmy zobrazované osoby nebo jejích příbuzných vyjmenovaných v zákoně, pokud zobrazovaná osoba již nežije.

Vedle tohoto ustanovení je v § 24 KUG zakotvena ještě jakási obdoba úřední licence, dle které mohou být vyobrazení rozmnožována, šířena a veřejně vystavována bez souhlasu zobrazované osoby popř. jeho příbuzných, pokud je to třeba k výkonu spravedlnosti nebo pro zajištění veřejné bezpečnosti.

Ani v případě této licence se neuplatní vážení zájmů, je však třeba zachovat zásadu přiměřenosti zásahu. Že je tato licence poměrně úzká dokládá např. to, že dle některých autorů není přiměřenost dána při pátrání po pachatelích trestných činů, jejichž závažnost není dostatečně významná.²³⁹

Licence dle § 23 a § 24 KUG jsou specifické tím, že se vztahují právě a jen na podobu. Obdoba zákonných licencí dle OZ v německém právním řádu neexistuje. Při realizaci jiných zaručených práv se vychází vždy z vážení jednotlivých práv a oprávněných zájmů navzájem, popř. z limitů stanovených v jednotlivých zákonech. Taková ustanovení nalezneme v právních předpisech z oblasti trestního práva, ochrany osobních údajů, nebo zdravotnického práva. Z funkce a účelu všeobecného osobnostního práva lze i pro německé právo dospět k závěru, že se uplatní zásada přiměřenosti, jak je tomu v českém právu.

---

²³⁹ DREYER, G., KOTTHOFF, J., MECKEL, A. Urheberrecht: Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz. 2. vydání. Heidelberg: C.F. Müller, 2009. str. 1548.

V. Ochrana osobnostních práv

V případě, že není dán souhlas fyzické osoby k nakládání se součástí všeobecného osobnostního práva, není dána žádná ze zákonných licencí ani neexistuje právní norma, která by všeobecné osobnostní právo limitovala ve prospěch třetí osoby, bude každý zásah do subjektivního práva jednotlivce považován za neoprávněný. Fyzické osobě, která je zásahem dotčena (popř. jiným osobám, než je-li tato osoba) jsou dány právní prostředky k obraně proti takovému zásahu do jejích práv.

Vůči osobě, která do všeobecného osobnostního práva zasáhla, má dotčená fyzická osoba zejména následující nároky: nárok na zdržení se jednání, nárok na odstranění závadného stavu, nárok na přiměřené zadostiučinění, nárok na náhradu škody, nárok na vydání bezdůvodného obohacení, nárok na uveřejnění odpovědi, nárok na opravu uveřejněných tvrzení apod.

Neuzavřený výčet je zvolen úmyslně s ohledem na § 13 OZ, který je také výčtem demonstrativním. § 13 OZ je základním ustanovením, které v návaznosti na hmotněprávní úpravu stanoví příkladný výčet prostředků ochrany. Takové ustanovení v německém BGB ani v jiném předpise nenajdeme. Jistou výjimku tvoří německý antidiskriminační zákon. Prostředky ochrany tak vyplývají z jednotlivých ustanovení BGB, jejich kombinací a kombinací s jinými právními předpisy. Speciálně je upravena ochrana dobrého jména či pověsti, která vychází z ustanovení § 824 BGB. Týká se ovšem jen náhrady škody, pro uplatnění jiných nároků bude opět potřeba využít analogie. Nicméně shodně s českou právní úpravou lze konstatovat, že není dán žádný taxativně vymezený okruh nároků.²⁴⁰

Před tím, než byla osobnostním právům přiznána ochrana podle § 823, bylo možné pro některé případy využít § 826, který poskytuje ochranu proti úmyslnému způsobení škody v rozporu s dobrými mravy. Toto ustanovení je však založené spíše na náhradě škody materiální, a proto není pro ochranu osobnostních práv příliš vhodné. Další nevýhodou je nutnost důkazu úmyslu.

---

²⁴⁰AHRENS, C. Fragen der erbrechtlichen Gestaltung postmortaler Persönlichkeitsrechtsverwertungen, Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge, roč. 2006, sešit 6, str. 237.

Je zřejmé, že pro běžného adresáta, je německé uchopení prostředků ochrany ve srovnání s českou úpravou značně komplikované. Ucelená úprava by jistě mohla přispět k lepší informovanosti nositelů práv.

1. Nárok na zdržení se jednání a na upuštění od jednání

Jedná se o základní nárok, který je v českém právním řádu zakotven v § 13 odst. 1 OZ. Německá úprava je v tomto ohledu poněkud komplikovanější. Důvodem je, že na rozdíl od českého zákonodárce, německý normotvůrce nezakotvil všeobecné osobnostní právo celistvě a systematicky na jednom místě BGB. Protože samo uznání všeobecného osobnostního práva vychází z výkladu soudu, není překvapivé, že i nárok na zdržení se jednání je kombinací několika ustanovení, a to konkrétně § 12, § 862 odst. 1 a § 1004 odst. 1 BGB. Přestože byla tato ustanovení původně aplikována převážně na vlastnické právo, postupně se začala uplatňovat i ve vztahu k právům osobnostním.²⁴¹

Uplatnění nároku může vykazovat rozmanitost v tom, čeho se konkrétně dotčená osoba dožaduje. Může jít o zdržení se uveřejnění článku, výmaz textu na internetové stránce²⁴², zdržení se výroby a prodeje postaviček s podobou dotčené osoby apod.

Nárok může fyzická osoba uplatnit vůči osobě, která do všeobecného osobnostního práva zasahuje, nebo má v úmyslu zasáhnout. Může samozřejmě podat návrh k soudu. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, lze podat návrh na předběžné opatření.

Občanský soudní řád obsahuje demonstrativní výčet předběžných opatření, je tedy na žalobci a následně na soudu, aby bylo zvoleno předběžné opatření, které bude účinné a zároveň nebude nepřípustně zasahovat do práv osob předtím, než bude pravomocně rozhodnuto.

Obsah návrhu a návrh samotný má své limity. Jak konstatoval Vrchní soud v Praze²⁴³ předběžné opatření, které by žalovanému ukládalo, aby se ve svém deníku zdržel uveřejňování jakýchkoli komentářů a informací o žalobci s výjimkou zpráv

---

²⁴¹ STUHLMANN, Ch. Der Zivilrechtliche Persönlichkeitsschutz bei Ehrverletzung und Kommerzieller Vermarktung in Deutschland. 1. vydání. Books on Demand GmbH, 2001. str. 64.

²⁴² Ott, S. Erfüllung von Löschungspflichten bei Rechtsverletzungen im Internet, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2007, str. 605-609.

²⁴³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7.2.1994, sp. zn. Co 16/94.

převzatých z tiskových agentur, je nepřípustné, neboť v podstatě neguje právo na svobodu projevu a svobodu tisku.

2. Přiměřené zadostiučinění

Dle § 13 OZ má fyzická osoba jako jeden z dalších prostředků ochrany právo, aby jí bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. To může mít jak formu nepeněžitou např. omluvu, tak formu peněžitou. Čistě jazykovým výkladem ve spojení s judikaturou dospějeme k závěru, že přednost má satisfakce morální. Dle § 13 odst. 2 má fyzická osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, pokud by se morální zadostiučinění nejevilo jako postačující zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti. Ustanovení pouze demonstrativním výčtem zmiňuje možné situace, za kterých má fyzická osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Jasně ale naznačuje, že zásah do osobnostních práv musí být dostatečně intenzivní.

V OZ používaný pojem újma se pokusil definovat Ústavní soud, který konstatoval, že újma pro poškozeného neznamena přímé snížení jeho majetku. Nemateriální újma je ztrátou, která není škodou na majetku nebo příjmech²⁴⁴.

Přiměřené zadostiučinění v penězích nemá povahu náhrady škody; ta může být přiznána současně s přiměřeným zadostiučiněním, nebo samostatně, aniž by fyzická osoba přiměřené zadostiučinění požadovala. V praxi není vyloučena ani kumulace přiměřeného zadostiučinění v penězích a morálního zadostiučinění. Půjde o případy, kdy nebude dostačující morální zadostiučinění, peněžní forma sama o sobě však také ne. Pokud je kombinace obou forem řešením, při němž doopravdy dojde ke zmírnění nebo odstranění újmy, která fyzické osobě vznikla, není důvod, proč by se nemohla tato osoba domáhat obou nároků.

O tom, zda je morální zadostiučinění nedostatečné, rozhoduje nejčastěji soud na základě svého uvážení. Případy, kdy by se obě sporné strany dohodly, nebudou v praxi příliš obvyklé.

---

²⁴⁴ Nález ÚS ČR sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. 3. 2000.

Ustanovení § 13 odst. 2 má však své další specifikum. Zatímco obecně je zásah do všeobecného osobnostního práva chápán jako delikt ohrožovací, tedy ke skutečnému vzniku újmy nemuselo dojít, ale hrozí, že k němu dojde, nebo by mohlo dojít, platí u přiměřeného zadostiučinění v penězích, že k takové újmě skutečně došlo. Nestačí již možné způsobení takové újmy nebo její hrozba. Pro přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích jsou tak dány přísnější podmínky než v případě přiznání morálního zadostiučinění.

Zákon nepřipouští, aby bylo přiměřené zadostiučinění v penězích přiznáno třetí osobě, která není účastníkem ve sporu, neboť finanční částka má sloužit právě konkrétní osobě ke zmírnění následků způsobených zásahem do všeobecného osobnostního práva.

Přiměřeného zadostiučinění v penězích se nemohou podle současného převládajícího názoru domáhat osoby uvedené v §15 OZ tedy manžel, děti popř. rodiče zemřelého²⁴⁵. Vázanost těchto práv na fyzickou osobu je dle argumentace soudu tak velká, že smrtí zaniká. Osoby podle §15 mohou požadovat pouze, aby rušitel upustil od neoprávněného zásahu, aby odstranil nepříznivý následek případně, aby bylo přiznáno morální zadostiučinění. Ve svých důsledcích je ale tato koncepce příznivá pro toho, kdo neoprávněný zásah způsobil. Zejména z tohoto důvodu zastávají někteří autoři odlišný postoj ohledně prostředků ochrany, které mohou osoby podle § 15 OZ uplatnit²⁴⁶.

Stejně pochybnosti ohledně možnosti uplatnit po smrti fyzické osoby nárok na finanční satisfakci panují v Německu a převažující stanovisko, které se shoduje s českým, je často terčem kritiky právě s ohledem na oslabenou ochranu práva a zjednodušené postavení osoby, která se dopouští protiprávního jednání²⁴⁷. Pohled na celou záležitost nesjednocují ani německé soudy. Zatímco z případu Mephisto²⁴⁸ jednoznačně vyplynula nemožnost uplatnit nárok spojený s peněžitou satisfakcí, v případě „Marlene Dietrich nackt“²⁴⁹ přiznal Vrchní zemský soud žalobkyni, dceři zesnulé Marlene Dietrich, částku v hodnotě 5000 Euro vycházející právě z nutnosti ochrany, která je bez materiálního odškodnění velmi slabá. Soud své rozhodnutí

---

²⁴⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.4.1995, sp. zn. 1 Co 338/94.

²⁴⁶ HOLUB, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 105.

²⁴⁷ GÖTTING, H.-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str.41; GÖTTING, H.-P. Sanktionen bei Verletzung des postmortalen Persönlichkeitsrechts, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2004, sešit 10, str. 801.

²⁴⁸ Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 Mephisto.

²⁴⁹ Rozsudek OLG München ze dne 09.08.2002, sp. zn. 21 U 2654/02 Marlene Dietrich nackt.

zdůvodnil tím, že zde bylo výrazně zasaženo do osobnostního práva. Známa herečka, která byla zobrazená nahá, totiž za svého života nikdy neposkytla žádnou fotografii aktu. Přestože na uvedeném snímku ve skutečnosti nebyla ona, ale dvojnice, mohl u veřejnosti vzniknout dojem, že se jedná o uvedenou známou osobnost.

Nejednota ohledně této problematiky vyvolává kromě otázky předvídatelnosti soudních rozhodnutí ještě jednu zásadní otázku, a tou je, co je vlastně předmětem postmortální ochrany.²⁵⁰

Zákon nestanoví ani minimální ani maximální výši zadostiučinění v penězích, kterou může soud přiznat poškozené osobě. Přiměřenost je třeba zkoumat vzhledem k tomu, jaká částka je schopná účinně napravit nebo zmírnit nemajetkovou újmu, která poškozenému vznikla.

Při rozhodování soud přihlíží ke všem okolnostem, za kterých k zásahu došlo. K těmto okolnostem patří okolnosti na straně toho, kdo do osobnostního práva zasáhl, tak i toho, kdo byl tímto zásahem dotčen. Lze se setkat také s názorem, že pod pojem všechny okolnosti případu lze podřadit také subjektivní okolnosti, tedy zavinění rušitele. Zavinění sice není podmínkou vzniku odpovědnosti, ale není vyloučeno, že by k němu mohlo být přihlédnuto při rozhodování soudu o výši přiznané satisfakce. Zohledňování subjektivního prvku však nesmí být na úkor satisfakční funkce peněžitého zadostiučinění. Otázkou je, zda se můžou v konečné částce promítnout majetkové poměry žalované osoby. Podle dosavadního převažujícího názoru situaci osoby, která do práv jiného zasáhla, není možné brát v potaz²⁵¹.

Opačné stanovisko zastává např. Hajn, který se domnívá, že ačkoli ustanovení § 13 OZ reflektuje spíše satisfakční roli přiměřeného zadostiučinění, nelze opomenout, že v případě zásahu do všeobecného osobnostního práva jde o civilní delikt. Sankce by tedy měla odrážet i roli preventivní, tedy odrazovat případné rušitele²⁵². Zejména by se tato funkce měla projevit u rušitelů, kteří se dopouštějí porušování práv soustavně a dá se říci z pozice své profese. Do této kategorie rušitelů by bylo bezesporu možné zařadit subjekty pohybující se na poli bulvárních časopisů. Vzhledem k tomu, že motivace

---

²⁵⁰ PEIFER, K.-N. Eigenheit oder Eigentum - Was schützt das Persönlichkeitsrecht? Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2002, sešit 06, str. 49.

²⁵¹ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 190, 191.

²⁵² HAJN, P. K přiměřenému zadostiučinění ve sporech na ochranu osobnosti, Bulletin advokacie, roč. 2003, č.4, str. 7.

těchto subjektů je čistě finančního charakteru, nebude z hlediska preventivní funkce omluva obvykle dostatečná a ani nízká částka přiznaná soudem jako satisfakce nebude dostatečně motivační.

Se stejným názorem se můžeme setkat v německé soudní praxi. Judikatura Spolkového soudního dvora²⁵³ zdůrazňuje, že není dostačující, pokud soud přizná přiměřené zadostiučinění v penězích s ohledem na to, co bude postačující ke zmírnění újmy poškozené fyzické osoby. Je důležité vyřešit otázku, zda je tato ochrana účinná i vůči tomu, kdo do osobnostních práv zasáhl. Spolkový soudní dvůr se tak snaží vypořádat s problematikou médií, především pak těch bulvárních. Přiměřené zadostiučinění, které bude postačovat ve vztahu k zájmům poškozeného, totiž může být pro prosperující právnickou osobu naprosto nepatrnou částkou a není dostatečně motivační v tom smyslu, aby rušitel ve svém protiprávním konání ustal. Především skutečnost, že média protiprávním chováním zvyšují své výdělků, by mohla být důvodem pro uložení vyššího zadostiučinění v penězích. Zákon totiž mluví o přiměřenosti obecně, pokud bychom se inspirovali německou judikaturou, pak by se přiměřenost vztahovala na obě sporné strany. Takový přístup však prozatím není v rozhodovací praxi českých soudů obvyklý a zdá se, že i německé soudy hledali inspiraci v americkém systému punitive damages. Ten spočívá kromě samotné náhrady poškozenému zejména v odrazení škůdce od dalších zásahů a v neposlední řadě má být výstrahou pro další osoby do budoucna.

Konkrétně se taková argumentace objevila hned ve dvou rozhodnutích týkajících se stejné žalobkyně. V prvních z obou sporů²⁵⁴ šlo o spor žalobkyně a bulvárního časopisu, který otiskl fiktivní rozhovor s žalobkyní, ve kterém byla mimo jiné oznámena svatba žalobkyně. Smyšlené interview vzniklo v době, kdy Caroline von Monaco odmítla poskytovat jakékoli rozhovory pro bulvární časopisy. Žalobkyně se následně domáhala finančního odškodnění, odvolání nepravdivých tvrzení a uvedení na

---

²⁵³ Rozhodnutí BGH ze dne 15.11.1994, sp. zn. VI ZR 56/94 Caroline von Monaco; Rozhodnutí BGH ze dne 12.12.1995, sp.zn. VI ZR 223/94, k uvedeným rozsudkům také STENDER-VORWACHS, J., THEIßEN, N. Das Persönlichkeitsrecht der Frau in den Medien, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 2006, sešit 9, str. 549; KRNETA, S. Kommerzielle Aspekte des Rechts am eigenen Bild, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 1996, sešit 04, str.298.

²⁵⁴ Rozhodnutí BGH ze dne 15.11.1994, sp. zn. VI ZR 56/94 Caroline von Monaco; Rozhodnutí BGH ze dne 12.12.1995, sp.zn. VI ZR 223/94, k tomu také ULLMANN, E. Caroline v., Marlene D., Eheleute M. - ein fast geschlossener Kreis, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2000, str. 1049-1054.

pravou míru proti časopisu. Poté, co byl BGH případ vrácen k novému rozhodnutí, byla výše odškodnění stanovena na 180 000 DM. Soud se přitom vyslovil k výši přiměřeného zadostiučinění, když zdůraznil jeho preventivní funkci.

Další spor se týkal neoprávněného zveřejnění fotografií dítěte žalobkyně. Žalovaný byl mimo jiné povinen zaplatit 20.000 DM jako náhradu nemotné újmy v penězích. I v tomto rozsudku je patrné směřování k preventivní funkci přiměřeného zadostiučinění.

Jak je vidět, stanovení výše přiměřeného zadostiučinění v penězích není jednoduché a české soudy se s touto otázkou snaží již delší dobu vypořádat. Judikatura se navíc v poslední době musela vyrovnat s existencí zákona č. 47/2004 Sb., kterým byl do OZ vložen mimo jiné § 444 odst. 3. Ustanovení včleněné do části týkající se náhrady škody stanoví jednorázové odškodnění v případě, že dojde k usmrcení osoby. Škůdce tak má pozůstalým vyplatit následující částky: manželovi nebo manželce, každému dítěti a každému rodiči 240 000 Kč, každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč, sourozenci zesnulého 175 000 Kč a každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.

Ačkoli se toto ustanovení zdálo jako jednoznačné, vyvolalo otázky ve vztahu k použití § 13 OZ, a to zejména v tom smyslu, zda má být ustanovení § 444 odst. 3 vodítkem pro stanovení výše materiální satisfakce.

Soudy tak nejprve judikovaly, že uplatněním § 444 odst. 3 je konzumován nárok dle § 13, že lze § 444 odst. 3 použít jako vodítko i pro případy před účinností novely OZ, pokud se fyzická osoba domáhá peněžitého zadostiučinění v penězích dle § 13. Takové pojetí by však ve svém důsledku mohlo znamenat, že není třeba zkoumat přiměřenost zadostiučinění dle § 13 OZ, ale postačuje v souladu s jakýmsi finančním stropem § 444 odst. 3 rozhodovat v jednotlivých případech. Takové pojetí by bylo nepřipustné především proto, že v §444 fixně stanovené částky by představovaly strop i pro další zásahy do všeobecného osobnostního práva, tedy nejen případy, kdy dojde k usmrcení osoby. Je-li totiž smrt blízké osoby největším zásahem do všeobecného osobnostního práva blízkých, pak jakýkoli jiný zásah by musel být finančně ohodnocen částkou o poznání nižší.

Do diskuze nakonec přispěl Ústavní soud, když konstatoval, že „*Ustanovením § 444 odst. 3 obč. zák. zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody. Tato úprava neumožňuje svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevylučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.*“²⁵⁵ Stanovisko soudu však nebylo jednomyslné. Disent připojilo několik soudců Ústavního soudu.

Výše fixních částek tak představuje spíše odškodnění v obvyklých případech, není však vyloučeno za současné aplikace § 13 odst. 2 a 3 OZ dospět k částce vyšší.

Takový závěr má smysl také tam, kde dotčená osoba není osobou vyjmenovanou v § 444 odst. 3. Toto ustanovení totiž taxativně vypočítává osoby, kterým je náhrada vyplacena. Pro osoby blízké je dána podmínka spolužití ve společné domácnosti, což nemusí všechny dotčené osoby splňovat. Nicméně své pozitivum stanovení konkrétních částek v některých případech má, a to zejména neexistující potřebu jakkoli vyčíslit vzniklou újmu a dále neexistenci prokazování vzájemného citového vztahu mezi zesnulým a vypočtenými osobami.

Pro zvýšení přiznané satisfakce v penězích je dán prostor zejména tehdy, kdy jde o mimořádné okolnosti, tedy existuje mimořádné závažná újma popř. jsou mimořádné okolnosti, za nichž k zásahu do osobnostního práva došlo.

Mluvíme-li o fixních částkách, neznamená to, že jsou absolutně nedotknutelné směrem dolů. V případě spoluzavinění poškozeného bude zřejmě možné odškodnění snížit²⁵⁶. Snížení by se však nemělo aplikovat na případy, kdy sice došlo k usmrcení fyzické osoby, ale vyjmenovaným osobám nevznikla újma ve stanoveném rozsahu. V tomto smyslu je totiž ustanovení zcela zřejmé a další podmínky pro přiznání nároku, jako např. citové pouto mezi osobami, nestanoví.

Někteří autoři se dokonce přiklání k názoru, že do budoucna bude § 13 odst. 2 hrát ještě významnější roli, neboť by se mohl uplatnit i v případech, kdy bude způsobena

---

²⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl ÚS 16/04.

²⁵⁶ VLASÁK, M. Náhrada nemajetkové újmy v případě usmrcení osoby blízké, Právní fórum, roč. 2010, č. 4, str. 189; Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15.11.2005, sp. zn. 14 To 290/2005.

škoda na věci, jejíž majetková hodnota bude sice nepatrná, její hodnota z hlediska citové obliby značná.²⁵⁷

V Německu se nárok na odčinění škody nebo nemateriální újmy dovozuje na základě celé řady ustanovení. Zejména § 832 odst. 1 BGB a dále pak § 823 odst. 2 ve spojení s § 186 StGB. Ochrana jména je prosazována díky spojení § 12 a § 823 odst. 1 BGB. V úvahu přichází také § 253, jehož aplikace však není bez problémů. Ustanovení říká, že odškodnění nemajetkové škody (německá terminologie nerozlišuje nutně mezi škodou a újmou) v penězích je možné, pokud to zákon předvídá. V odstavci druhém je toto předvídáno pro případy škody na zdraví, dotčení svobody nebo sexuálního sebeurčení. Další případy, kdy by bylo možné požadovat odškodnění v penězích, zákon nestanoví. Také spojení dalších dvou ustanovení §§ 249 a 253 BGB je problematické, neboť se § 249 týká odškodnění v penězích, které se má uskutečnit namísto navrácení do původního stavu.

V úvahu v minulosti přicházel také dnes již zrušený § 847 BGB týkající se náhrady škody. Ustanovení se vykládalo v tom smyslu, že přes absenci výslovného zakotvení zahrnuje také škodu duševní²⁵⁸.

Přes různé přístupy uvedené výše se však setkáme se i samostatnou aplikací § 249 odst. 1. Ten stanoví, že ten, kdo je povinen k náhradě škody, má obnovit stav, který by zde existoval, kdyby nedošlo k okolnosti, která škodu způsobila. Opět je třeba zdůraznit, že ustanovení se sice vztahuje na škodu, výkladem se ale dospělo k tomu, že za škodu je považována i imateriální újma.

Přednost má naturální restituce. Pokud tato není možná, nebo pokud i přes odstranění jednání, které k zásahu vedlo, vznikají pro dotčenou osobu nepříznivé důsledky, je možná náhrada v penězích, a to prostřednictvím aplikace § 253. Používá se negativní vymezení „škoda, která není majetkovou škodou“. Co je za takovou škodu v případě dotčení všeobecného osobnostního práva považováno, vymezil BGH v rozsudku Herrenreiter²⁵⁹. Je jí škoda, která se projeví jako snížení hodnoty osobnosti. Nalezení definice, popř. vyjmenování případů, kterými by se dala charakterizovat

---

²⁵⁷ VLASÁK, M. Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu občanského zákoníku, *Jurisprudence*, roč.2009, č. 4, str. 40.

²⁵⁸ MATSKIDIS, Ch. P. *Der deliktische Anspruch auf Geldentschädigung für immateriellen Schaden unter besonderer Berücksichtigung der Persönlichkeitsverletzungen*. 1. vydání. Atény: Recht & Wirtschaft Verlag, 2002.str. 44.

²⁵⁹ Rozsudek BGH ze dne 14.2.1958, sp. zn. I ZR 151/56 „Herrenreiter“.

nemateriální újma, je komplikované. Německá teorie a praxe tak od podobných pokusů upustila.²⁶⁰

Shodně s českým pojetím je i v Německu právo na přiměřené zadostiučinění v penězích výjimečným institutem, který se uplatní, pokud není postačující nepeněžité zadostiučinění.²⁶¹

Přiměřené zadostiučinění, které nemá povahu hmotné satisfakce, je realizováno nejčastěji jako omluva. Neochota některých žalovaných omluvit se žalobci, může vést ke všem možným kuriozním pokusům, jak se soudem uložené povinnosti vyhnout.

Dokladem toho může být usnesení Nejvyššího soudu²⁶², které se zabývá otázkou, jak má vypadat řádná omluva. Na základě soudního rozhodnutí bylo povinné uloženo zveřejnit v jednom z českých periodik omluvu z důvodu, že povinná neoprávněně zasáhla do osobnostních práv, když v článku uvedla difamující tvrzení, která neoprávněně zasáhla do cti a důstojnosti oprávněného. Dle rozhodnutí NS nesplnila povinná povinnost uloženou v nalézacím řízení, neboť k omluvě tučným písmem připojila komentář, kterým potvrzovala pravdivost svých původních tvrzení. Omluva zveřejněná s dodatkem nebo komentářem, který neguje samotnou omluvu, není považována za omluvu řádnou.

Povinnosti lze dostát pouze za předpokladu, že je omluva zveřejněna v souladu s rozhodnutím soudu, a to co do své formy, rozsahu a obsahu.

Naopak nelze přiznat nárok na omluvu, která je svou povahou či formou nepřiměřená. Za nepřiměřenou je považována např. omluva spočívající v povinnosti žalovaného doručit písemnost obsahující omluvu všem občanům obce.²⁶³

Velmi specifická je situace při uplatnění nároku na přiměřené zadostiučinění za imateriální újmu způsobenou zejména neadekvátně dlouhým trestním stíháním či neoprávněným trestním stíháním,²⁶⁴ a to zejména proto, že se zde namísto ustanovení

---

²⁶⁰ WITZLEB, N. Geldansprüche bei Persönlichkeitsverletzungen durch Medien. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2002. str. 49.

²⁶¹ DAMM, R., REHBOCK, K. Widerruf, Unterlassung und Schadensersatz in Presse und Rundfunk. 3. vydání, München: C.H. Beck Verlag, 2007. 454 stran. ISBN 978-3406559037. 316an., MÜLLER, G. Neue Perspektiven beim Schadensersatz, Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht, roč. 2006, str. 1289-1297..

²⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2008, sp.zn. 20 Cdo 3272/2006.

²⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004.

²⁶⁴ VLK, V. Otevírá se nový prostor pro odškodňování morální újmy při zásazích státu?, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. 1/2, str. 49; SKOPAL, R. K odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu

OZ uplatní zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Dle § 1 tohoto zákona stát a územní samosprávné celky odpovídají za škodu, kterou způsobí při výkonu státní resp. veřejné moci. Dle odstavce 2 tohoto ustanovení hradí za podmínek stanovených tímto zákonem též vzniklou nemajetkovou újmu.

V následujících ustanoveních je pak konkretizováno, že náhrada se týká případů, kdy byla škoda způsobena a) rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, nebo b) nesprávným úředním postupem.

Zákon se potýkal s celou řadou problémů, které paradoxně prohloubila novela zákona č. 160/2006 Sb., jejímž cílem měla být naopak v návaznosti na rozhodování Evropského soudu pro lidská práva větší ochrana práv jednotlivce. Důvodem bylo velmi nekoncepční zakotvení nároku na kompenzaci nemajetkové újmy, které vedlo nakonec k tomu, že judikatura musela překonávat značné obtíže, aby dospěla závěrům, které by byly v demokratickém právním státě obhajitelné.

Od počátku nebyla zřejmá ani věcná příslušnost soudu, pokud chtěla dotčená osoba nárok podle uvedeného zákona uplatnit. Teprve s nálezem Ústavního soudu²⁶⁵ postavil tento mimo jakoukoli pochybnost, že věcně příslušný je okresní soud.

Pro otázku přiznání přiměřeného zadostiučinění však byla zásadní ještě jedna sporná záležitost, a to, jak interpretovat pojem škoda, který obecné soudy obvykle vykládaly tak, že se jedná pouze o škodu majetkovou. Ústavní soud konstatoval, že se jím rozumí nejen škoda hmotná, ale též imateriální újma. Odkázal také na svůj předchozí nálezh²⁶⁶, ve kterém úzký výklad pojmu kritizoval a uvedl, že podobným směrem jako jeho úvahy směřují i Principy evropského deliktního práva (PETL)²⁶⁷.

Z hlediska náhrady nemateriální újmy dle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci je zajímavé zejména rozhodnutí Nejvyššího soudu

---

veřejné moci [online], c 2009, poslední revize 19.6.2009, [citováno dne 5.1.2011] dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-odpovednosti-statu-za-skodu-zpusobenou-pri-vykonu-verejne-moci-56847.html>

²⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08.

²⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

²⁶⁷ K tomu blíže VLASÁK, M. Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu občanského zákoníku, *Jurisprudence*, roč.2009, č. 4, str. 40; ELISCHER, D. Náhrada nemateriální újmy de lege ferenda s ohledem na současné trendy deliktního práva, *Právník*, roč. 2008, č. 10, str. 1101.

ČR²⁶⁸, ve kterém se soud zabýval otázkou výše peněžité satisfakce za příliš dlouhé soudní řízení. To trvalo více jak patnáct let, což lze považovat za nepřiměřenou délku řízení. Ve výchozím řízení dospěl soud nižší instance k závěru, že jsou dány podmínky pro přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích, dospěl však za použití § 444 OZ k nesprávnému závěru, že ani částka přiznaná dle zákona 82/1998 Sb. nesmí překročit hranici 240 000 Kč, která představuje náhradu v případě úmrtí fyzické osoby. Nejvyšší soud kontroval, že soud prvního stupně porovnává instituty, které spolu souvisí jen nepřímo a odvolání se na ustanovení § 444 OZ není tedy ničím podepřeno.

Namísto toho by se soudy měly v této oblasti přidržet spíše rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, který ve sporech z nepřiměřeně dlouhého projednání věci soudy rozhoduje na základě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť úprava zákona by měla reflektovat předchozí rozhodnutí tohoto soudu v dané věci. Z toho vyplývá, že by vnitrostátní soudy měly rozhodovat tak, jak by zřejmě rozhodl ve stejné věci Evropský soud pro lidská práva. Neznamená to nutně, že by musely české soudy přiznávat přiměřené zadostiučinění ve výši odpovídající satisfakci poskytnuté např. v Německu. Sám Evropský soud pro lidská práva v tomto ohledu ctí zásadu, že každý případ je nutné posuzovat individuálně. Je tedy nutné brát úvahu životní úroveň v daném státě atd.

3. Právo na odpověď a dodatečné sdělení

Každý den je veřejnost informována o řadě událostí, které se dotýkají jednotlivých fyzických osob. Ty tak mohou být nejen zmiňovány, ale i kritizovány, karikovány či jinak znázorňovány médii, přičemž s tím nemusí být vždy srozuměny. Obecně lze říci, že v nadpisu uvedený nárok vzniká, jestliže byla dotčena osobnostní práva osoby, a tato práva či oprávněné zájmy převažují nad právem společnosti na informace a svobodou tisku. Velmi často se bude jednat o případy, kdy je informace médií nepravdivá nebo zasahuje čest nebo lidskou důstojnost.

---

²⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 2301/2009; k tomuto rozsudku také RYŠKA, M. Komparace se smrtícím paušálem překonávány [online], c 2010, poslední revize 20.1.2011, [citováno dne 2.3.2011] dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2011/01/michal-ryska-komparace-se-smrticim.html>.

Právo na odpověď a dodatečné sdělení je zjevným zásahem do svobody médií. Na druhou stranu lze na toto právo fyzické osoby, která se cítí být dotčena na svých právech, nahlížet jako na institut, který právu společnosti na informace přispívá, neboť kromě sdělení médií je příjemci informace poskytnuto i stanovisko „druhé strany“²⁶⁹.

Právo na odpověď sice nevyplývá přímo z GG, ale ve spojení článků 1 odst. 1 a 2 odst. 1 je ústavně podloženo, neboť každá fyzická osoba má právo na určení toho, jaký bude její obraz ve společnosti.²⁷⁰ Stejně tak není právo v rozporu s článkem 5 GG (svoboda smýšlení), neboť i když se jedná o jasný zásah do práva médií rozhodovat o obsahu sdělení, je protisdělení také vyjádřením práva na svobodu projevu. Současně pluralita zdrojů informací může přispět ke komplexnějšímu pochopení souvislostí a skutečností.

Na rozdíl od odvolání tvrzení (korektury) (tedy případů sdělení, kdy media uvedou, že jimi poskytnutá informace není pravdivá), určuje obsah sdělení při právu na odpověď sama osoba, která se cítí být dotčena na svých osobnostních právech.

Vedle nároku podloženého na základě všeobecného osobnostního práva vyplývajícího z BGB a jeho spojení s GG, je právo na odpověď zakotveno ještě ve speciálních předpisech.

V Německu se toto právo objevilo poprvé v říšském tiskovém zákoně z roku 1874²⁷¹, i když zatím ne v té podobě, v jaké je zakotveno dnes. Jednalo se o „Berichtigungszwang“, tedy o jakousi povinnou korekturu, k níž byl zavázán redaktor periodického tisku. Tato korektura byla provedena bezplatně, pokud její délka nepřesáhla délku původního článku. Sdělení muselo vyjít v následujícím vydání periodika a velikost písma musela odpovídat velikosti písma původního článku. Za nesplnění povinnosti otisknout korekturu předvídal zákon trestněprávní sankce.

V roce 1948 vydaly jednotlivé spolkové země vlastní tiskové zákony, čímž byl říšský zákon z roku 1874 částečně zrušen a částečně modifikován. Namísto

---

²⁶⁹ Rozsudek BGH ze dne 06.04.1976, sp. zn. VI ZR 246/74 Panorama.

²⁷⁰ Usnesení BVerfG ze dne 14.11.2007, sp. zn. 1 BvL 20/81.

²⁷¹ Říšský zákon o tisku ze 7. května 1974, RGBl. 1974, S.65.

Berichtigungszwang se objevuje pojem Gegendarstellungspflicht (povinnost zveřejnit odpověď), změna byla však spíše pojmová, než faktická.²⁷²

Po znovusjednocení Německa přebraly bývalé východoněmecké spolkové země téměř zcela úpravu, která platila u jejich západních sousedů.

Ve srovnání s tiskovým zákonem se právo na odpověď ve spojení s provozem rozhlasu objevuje o něco později, a to v roce 1948. V tom roce vstoupily v Bavorsku a Hesensku v platnost zákony, které regulovaly veřejnoprávní rozhlasové vysílání²⁷³.

Vzhledem k tomu, že je právo na odpověď zakotveno v zákonech s odlišným věcným rozsahem (mediální zákony, zákony rozhlasové,...) a že tyto zákony jsou normami na úrovni spolkových zemí, objevuje se toto právo ve více než čtyřiceti různých právních předpisech. Co se tiskových zákonů týká, je úprava v jednotlivých spolkových zemích téměř identická. Důvodem je, že se většina zákonů přidržela modelového zákona v této oblasti.

Zatímco pro tisk platí jednotlivé zemské zákony, rozhlasové vysílání je regulováno celou řadou aktů, od zákonů po veřejnoprávní normativní smlouvy v oblasti veřejnoprávního vysílání. Přestože jsou odlišnosti, co se pramenů práva týká, poměrně velké, obsahově nejde o žádné zásadní rozdíly v právní úpravě. Avšak i drobné rozdíly mohou být komplikací, obzvláště když vysílání přesahuje hranice jedné spolkové země.

I přes některé odlišnosti lze obecně říci, že oprávněným z nároku je vždy fyzická osoba, v některých úpravách také právnická osoba či orgán²⁷⁴, je-li tato osoba dotčena (v některých spolkových zemích přímo dotčena) sdělením médií.

Za právnickou osobu se ve smyslu těchto zákonů považuje osoba, která má subjektivitu, může žalovat a být žalována. Některé úpravy, mezi nimi např. úprava berlínská, hesenská či bavorská, používají vedle pojmu osoba pojem „Stelle“, který je sice do češtiny možné přeložit jako orgán, pojetí je však širší a kromě již zmíněného překladu zahrnuje i další entity, které nespádají pod pojem právnická osoba. Cílem zákonodárce tak zřejmě bylo umožnit uplatnění práva na odpověď v co nejširšímu

---

²⁷² EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. str. 8.

²⁷³ EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. str. 8.

²⁷⁴ např. bavorská či hesenská úprava.

okruhu adresátů. V této souvislosti však vzniká otázka, jak mají takové entity uplatnit právo na odpověď, když nejsou nadány subjektivitou, která by jim umožnila podat žalobu.

V německé literatuře se sice lze setkat s myšlenkou, že pro tyto případy by byly entity bez právní subjektivity vybaveny částečnou způsobilostí k právním úkonům a procesní způsobilostí, tento názor je však spíše ojedinělý. Důvodem je mimo jiné skutečnost, že úprava práva na odpověď je ve většině případů obsažena v právních předpisech spolkových zemí, zatímco obecné otázky subjektivity osob jsou upraveny na spolkové úrovni. Z GG přitom plyne, že zákony jednotlivých spolkových zemí nemůžou novelizovat ani být v rozporu se zákony na celostátní úrovni. Tento trend nepodporuje ani judikatura²⁷⁵. Zatím tedy zůstává pouze ta možnost, že žalují všichni členové takové entity či uskupení společně.

Zásah do cti, osobní důstojnosti či dobrého jména není podmínkou uplatnění nároku. Totéž platí pro otázku pravdivosti, či nepravdivosti původního sdělení. Osoba, která se cítí být dotčena jednáním médií nemusí prokazovat, že zveřejněné bylo nepravdivé.²⁷⁶

V souvislosti rozsahem sdělení, proti kterým se může osoba (či entita) bránit, je možné zmínit dva základní modely. První z nich, který je mimo jiné reprezentován francouzským přístupem, je velmi široký, a kromě odpovědi na sdělení médií lze požadovat totéž i ve vztahu ke kritikám, názorům, osobním komentářům apod. Je tak mimo jiné možné uveřejnit jako odpověď vlastní kritiku či názor. Systém německý je v tomto směru užší a odpověď na kritiku či názor není automaticky právem kritizované osoby.

Německá úprava tedy neumožňuje uplatnit nárok v případě, že se nejedná o sdělení, které naplňuje znaky tvrzení skutečností. O takovéto tvrzení se nejedná v případě, že jde o názor, kritiku, satiru apod. Cílem omezení nároku na tvrzení skutečností je ponechání prostoru médiím, která kromě informativní funkce plní i další funkce a role, včetně vyvolání diskuze ve společnosti, kritického náhledu na události apod.

---

²⁷⁵ Rozsudek BGH ze dne 6. 10. 1989, sp. zn. V ZR 152/88.

²⁷⁶ BVerfG: Gegendarstellung - Caroline von Monaco I BUNDESVERFASSUNGSGERICHT Beschluss Aktenzeichen: 1 BvR 1861/93, 1864/96, 2073/97 Verkündet am: 14.01.1998.

V praxi však může být pro dotčenou osobu (resp. entitu) obtížné rozlišit, zda se jedná o tvrzení skutečností, či nikoli. Jasně to demonstruje fakt, že v Německu má úspěch jen malé procento žalob na zveřejnění odpovědi.²⁷⁷

Přebírání informací z agentur či jiných sdělovacích prostředků naopak danému pojmu vyhovuje a odpovědnosti se nelze zbavit ani frázemi „Bez záruky“, „Jak informovala agentura...“.²⁷⁸

Specifické jsou v tomto směru předvolební (ale i jiné) politické „boje“ odehrávající se na mediálním poli. Vzhledem k tomu, že se velmi často jedná o sdělení, která mají z velké části povahu názoru, jsou nezřídka politicky i jinak zabarvená, splňují takové výroky jen vzácně podmínku, že se jedná o tvrzení skutečností. Ani sám adresát taková „tvrzení“ obvykle za tvrzení nepovažuje.

Otázkou zůstává, zda nárok existuje i v případě, že sdělení samo je již odpovědí na původní sdělení. Část německé teorie se domnívá, že i v takovém případě, by mělo být právo na odpověď zaručeno, neboť v opačném případě by byla dotčená osoba bez právních prostředků ochrany. Zaznamenat však lze i opačný názor, který spočívá v tvrzení, že samotná odpověď již není sdělením, za které by nesl odpovědnost sdělovací prostředek. Ten totiž již neurčuje obsah ani nemůže rozhodnout o dalších okolnostech zveřejnění. Navíc by takový přístup vedl k nekonečnému kolotoči odpovědí a odpovědí na odpovědi.²⁷⁹ Druhý z názorů lze podpořit i s ohledem na výklad pojmu tvrzení skutečností. V případě uveřejnění odpovědi nejde o tvrzení skutečností sdělovacího prostředku. Ochrany se tak lze dovolat spíše než na základě ustanovení mediálních zákonů odkazem na všeobecné osobnostní právo, pokud by odpovědí či dodatečným sdělením bylo do tohoto zasaženo. Protože by však nešlo o zásah ze strany sdělovacího prostředku, nejednalo by se o právo na odpověď ve smyslu mediálních zákonů a také náklady by v případě úspěšné žaloby nesla osoba, která do všeobecného

---

²⁷⁷ EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. str. 45.

²⁷⁸ EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. str. 42.

²⁷⁹ EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. str. 44.

osobnostního práva zasáhla (většinou tedy osoba, která realizovala své právo na odpověď vůči sdělovacímu prostředku).

Další podmínkou uplatnění nároku je existence oprávněného zájmu dotčené osoby na zveřejnění odpovědi. Tento požadavek upravují některé zákony výslovně (např. tiskový zákon Berlína nebo tiskový zákon Hesenska). I bez explicitní úpravy ve speciálních zákonech je požadavek existence oprávněného zájmu dotčené osoby dovozován z obecného zákazu zneužití práva zakotveného v německém občanském zákoníku.

Většina úprav obsahuje také výjimku pro případy pravdivého zveřejňování zpráv o veřejných zasedáních zákonodárných a výkonných orgánů a soudů. Za pravdivé informování se bez dalšího nepovažuje tendenční nebo jednostranné poskytování informací.

Patříčná ustanovení sice operují s pojmem pravdivé zveřejňování, pro dokreslení se ale dá použít i slovo nezkreslené. V takovém případě totiž jde o čisté citace jednotlivých aktérů. Platí tedy například, že žalovaný v rámci soudního řízení se nemůže bez dalšího domáhat, aby byla ve sdělovacím prostředku uveřejněna jeho reakce, protože svědek, který vypovídal v průběhu procesu, neřikal pravdu.

Dalším omezením je nezveřejnění odpovědi, která je svou povahou inzerátem nebo reklamou. Má se tak zabránit zneužívání ze strany podnikatelů, kteří by se tímto postupem domohli bezplatného uveřejnění informace, která je jinak zpoplatněna. Ustanovení, které se vyskytuje jen v některých spolkových zemích ale není třeba přeceňovat. I tam, kde není omezení výslovně upraveno se dá vycházet ze zákazu zneužití práva a ze skutečnosti, že institut zveřejnění odpovědi neslouží podnikatelům jako bezplatná cesta k inzerci. V případě reklamy by jistě nebyl dán oprávněný zájem podnikatele ve výše uvedeném smyslu.

Pro rozsah zveřejněného textu platí podmínka přiměřenosti, která je obvykle dána, pokud rozsah odpovědi nepřesáhne rozsah původního textu. Text odpovědi musí být doručen odpovědnému redaktorovi bezprostředně, nejpozději však do tří měsíců ode dne, kdy došlo ke zveřejnění napadané informace. Do zaslání textu nesmí být zasahováno, nesmí být tedy upravován, vypouštěna slova, vkládána jiná apod. S ohledem na princip rovnosti zbraní musí být dodržena stejná velikost písma a jevově musí zveřejňovaná odpověď korespondovat s napadanou informací.

V případě nečinnosti ze strany povinného, nebo jestliže nebudou dodržena všechna stanovená pravidla pro otisknutí odpovědi, může se dotčená osoba (entita) obrátit na soud.

V českém právním řádu lze dosáhnout práva na uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení také dvěma způsoby. Jednak ustanovení § 13 je pouze demonstrativním výčtem, lze tedy na jeho základě žádat i uveřejnění textu v tisku apod., jednak je samostatná úprava práva zakotvena v tiskovém zákoně a zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Na rozdíl od německé úpravy rozlišuje ta česká mezi odpovědí a dodatečným sdělením.

Právo na odpověď je v českém právním řádu zakotveno v zákoně o rozhlasovém a televizním vysílání a v tiskovém zákoně. V obou právních normách je upraveno totožně, jediným rozdílem je pasivně legitimovaná osoba. V obou případech jde o situace, kdy je v periodickém tisku (resp. v rozhlasovém či televizním vysílání) uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby.

Za skutkové tvrzení se považuje tvrzení, jehož pravdivost lze dokázat; skutkovým tvrzením tedy není subjektivní názor nebo hodnocení. Hodnotící soud spočívá ve vyjádření subjektivního postoje autora, který zaujímá svůj názor, přičemž hodnotícími kritérii jsou zejména správnost a přijatelnost konkrétního chování, situace apod.

Z tohoto důvodu nelze zkoumat pravdivost hodnotícího soudu či názoru. Co však posoudit lze, zda způsob prezentace takového názoru nezasahuje do práva na ochranu osobnosti tj. kritika a hodnotící soudy jsou sice z hlediska svobody projevu přípustné, vždy je však potřeba zkoumat, zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby.²⁸⁰

Dospějeme-li k závěru, že se jedná o hodnotící soud, nelze sice postupovat podle tiskového zákona resp. zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, tento fakt ale nevylučuje použití obecných ustanovení o ochraně osobnosti podle OZ. V takovém případě se dostáváme ke kolizi všeobecného osobnostního práva s právem na svobodu projevu, kterou je třeba řešit pomocí testu proporcionality.²⁸¹

---

²⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. 30 Cdo 996/2007.

²⁸¹ MORAVEC, O. Právo na odpověď z pohledu ústavního práva, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2007, č. 4, str.289.

Dalším kritériem pro aplikaci uvedených speciálních zákonů je dotčení cti nebo důstojnosti. Posouzení, zda byla dotčena čest nebo důstojnost osoby, není otázkou objektivní, ale „*předpokládá subjektivní pocíťované poškození cti, důstojnosti nebo dobré pověsti dotčené osoby*“²⁸².

Z obou výše uvedených zákonů vyplývá, že napadnout lze nepravdivé či zkreslené informace: viz § 10 odst. 2 tiskového zákona a § 35 odst. 2 zákona o rozhlasovém a televizním vysílání, dle nichž se skutkové tvrzení uvádí na pravou míru, doplňuje se nebo zpřesňuje. Na pravdivé informace (a zejména ty vyčerpávající) se právní úprava nevztahuje, a to ani tehdy, kdy jde o informaci ze soukromí fyzické osoby, je dotčena její čest apod. Obecně také platí, že pravdivá sdělení sama o sobě do osobnostních práv nezasahují²⁸³, vždy je však potřeba zkoumat, zda sdělení svou formou nezasahuje nepřipustným způsobem²⁸⁴.

Přestože účelem tohoto prostředku ochrany osobnosti je uvedení příslušného skutkové tvrzení na pravou míru, resp. doplnění či zpřesnění neúplného či jinak pravdu zkreslujícího tvrzení, nelze z dikce zákona dovodit, že jakékoli nepřesné tvrzení má být doplněno či zpřesněno. Samotné zjednodušení nebo použití ne zcela přesných termínů vyplývá z povahy zpráv uveřejňovaných ve sdělovacích prostředcích. Z judikatury jasně vyplývá, že důležité je celkové vyznění zprávy,²⁸⁵ neboť v opačném případě by byly na sdělovací prostředky kladeny nereálné požadavky.

Jistá specifika se týkají také sdělení o politicích a jiných veřejně činných osobách, které i dle obecné ochrany všeobecného osobnostního práva musí strpět zásahy vyšší intenzity. Nejinak je tomu i v případě posuzování, zda sdělení zasáhlo do cti a důstojnosti dané osoby, či do jejího soukromí.²⁸⁶

Bylo-li výše uvedeno, že na pravdivá sdělení se ochrana podle těchto zákonů nevztahuje, neznamená to, že není fyzická osoba dostatečně ochráněna. Nemá sice jako

---

²⁸² např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 4629/2007; rozsudek Nejvyššího soudu dne 12. listopadu 2009, sp. zn. 30 Cdo 140/2008; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008.

²⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. 30 Cdo 996/2007.

²⁸⁴ SOEHRING, J. Presse, Persönlichkeitsrechte und "Vorverurteilungen", Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč 1986, sešit 07, str. 518.

²⁸⁵ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 156/99; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008.

²⁸⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp.zn. IV. ÚS 146/04; rozsudek Nejvyššího soudu dne 12. listopadu 2009, sp. zn. 30 Cdo 140/2008.

prostředek ochrany právo na odpověď, zůstávají jí však zachovány nároky vyplývající z práva na ochranu osobnosti, tedy zejména z ustanovení § 13 občanského zákoníku. Zde je nutno podotknout, že ani právem na uveřejnění odpovědi nejsou práva osoby na ochranu podle jiných ustanovení na ochranu osobnosti dotčena či automaticky konzumována. Vedle uveřejnění odpovědi tak může osoba uplatnit i další prostředky ochrany, pokud to jejich povaha nevyklučuje. Jestliže však byla oprávněná osoba uspokojena v rámci soudního řízení, nemůže ve stejné věci podat další žalobu jen s odkazem na jiný právní předpis.

Právo na odpověď náleží osobě, do jejíž práv bylo uveřejněním sdělení zasazeno. Po smrti fyzické osoby může toto právo uplatnit její manžel a děti, a není-li těchto osob, pak její rodiče.

Rozsahem by měla odpověď korespondovat rozsahu sdělení, pokud je napadána jen část takového sdělení, pak jeho části. Ustanovení týkající se rozsahu odpovědi je třeba vykládat v souladu s judikaturou²⁸⁷ tak, že rozsah navrhovaného textu nemá zásadním způsobem překračovat rozsah původního sdělení. Pokud ovšem osoba využije své právo na odpověď tak, že její návrh je znatelně kratší, než původně uveřejněná informace, není toto v rozporu s požadavky na návrh odpovědi. Výrazně kratší text je výrazem rozhodnutí oprávněného, stejně tak jako rozhodnutí reagovat jen na část skutkových tvrzení obsažených v původním sdělení.

Žádost o uveřejnění odpovědi musí mít písemnou formu a musí z ním být zřejmé, čem se skutkové tvrzení, obsažené v uveřejněném sdělení, dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti právnické osoby, a dále musí být zřejmé, kdo ji podává. Součástí je i návrh obsahu odpovědi. Z tohoto návrhu musí být pro veřejnost seznatelné, jaké skutkové tvrzení oprávněný napadá. Nestací, pokud v rámci následného soudního řízení vyjde najevo, o jaký článek v tisku se jedná.²⁸⁸

Ač zákon pracuje s pojmem návrh odpovědi, není tento pro povinného jen jakýmsi vodítkem pro samotný zveřejněný text. Do návrhu odpovědi není povinný oprávněný nic připisovat, nesmí jej ani komentovat takovým způsobem, že by samotnou odpověď negoval.

---

²⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 4629/2007.

²⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 30 Cdo 1713/2007.

Otázkou, která přetrvává, je, zda je k drobným úpravám návrhu odpovědi oprávněn soud, a to bez ohledu na to, že k takovým situacím již dochází. Dle některých autorů se na první pohled zdá rozumné, aby soudy v některých případech návrh odpovědi upravily (zúžily, rozšířily) a následně uložily povinnému zveřejnění textu. Problematické však je, že tak vlastně povinný bude osobou, která je ve sporu neúspěšná (nese tedy i následek v podobě náhrady nákladů řízení), aniž by měla možnost sama před zahájením soudního řízení do textu odpovědi zasáhnout.²⁸⁹

K otázce modifikace odpovědi ze strany soudu se mimo jiné vyjádřil Vrchní soud v Praze, a to následovně: *"Zatímco vydavatel má možnost žádosti o odpověď vyhovět nebo ji zamítnout, soud může s odkazem na § 153 odst. 2 o.s.ř. žalobnímu návrhu, jímž je zcela vázán, vyhovět i částečně."*²⁹⁰ Tento rozsudek však nelze brát za určující, neboť byl soudem vyššího stupně zrušen a řízení bylo vráceno k dalšímu řízení.²⁹¹

Naopak Nejvyšší soud se v rozhodnutí z ledna 2007 vyjádřil naprosto jasně v tom smyslu, že soud nemůže domýšlet či dotvářet odpovědi pokud jsou neúplné nebo nelogické²⁹². Nedá se tedy předpokládat, že by např. ohledně rozšíření rozsahu odpovědi uplatnil jiný názor.

Nicméně i oprávněný je omezen při formulování svého návrhu, a to nejen rozsahem. Nejvyšší soud judikoval²⁹³, že pokud je návrh odpovědi formulován tak, že není schopen naplnit účel zákona, kterým je uvedení příslušného skutkového tvrzení na pravou míru, resp. doplnění či zpřesnění neúplného či jinak pravdu zkreslujícího tvrzení, nemůže být soudem vyhověno žalobě na uveřejnění takového textu. Soud dále na základě jím rozhodovaného případu specifikoval, že půjde zejména o případy, kdy *„by uplatňovaný návrh odpovědi obsahoval případné logické nedostatky kompozice textu, zahrnoval v sobě obecné úvahy žadatele, byla v něm obsažena tvrzení, která by nebyla bezprostřední reakcí na uveřejněná sdělení, ale jednalo by se eventuálně o informace relativně samotného obsahu ve vztahu k informaci, na niž by mělo být odpovědí reagováno, resp. koncipovaný návrh odpověď by nebral v úvahu možný další*

---

²⁸⁹ SOKOL, T. Tiskový zákon - deset let účinnosti, Právní rádce [online], c 2010, poslední revize 24. 3. 2010, [citováno dne 29.10.2010] dostupné na <http://ihned.cz/mail/0/41717760/10078260>

²⁹⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 6. 2007, č.j. 1 Co 50/2007-101.

²⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 30 Cdo 4629/2007.

²⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2711/2006.

²⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008.

*vývoj, resp. též změnu okolností případu, pokud by ovlivňovaly předpoklady pro utváření jejího znění, apod.*²⁹⁴

K podání žádosti je stanovena prekluzivní lhůta v délce 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení.

Pro vydavatele periodického tisku resp. provozovatele rozhlasového a televizního vysílání platí, že je povinen odpověď, která splňuje výše uvedené požadavky, zveřejnit.

Jak zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, tak tiskový zákon stanoví podmínky, při jejichž splnění tato povinnost zaniká. Jsou jimi situace, kdy by uveřejněním navrženého textu byl spáchán trestný čin nebo správní delikt, uveřejnění by bylo v rozporu s dobrými mravy, napadené sdělení, popřípadě jeho napadená část, je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací a jako takové bylo označeno nebo prezentováno, nebo jestliže žádost směřuje vůči sdělení uveřejněnému na základě prokazatelného předchozího souhlasu osoby, která žádost podala.

Výčet je sice taxativní a nelze jej proto rozšiřovat o další důvody, jak je však uvedeno výše, není vydavatel ani provozovatel povinen uveřejnit odpověď, která nesplňuje základní nároky na text takového charakteru. Není povinen uveřejnit ani odpověď která by reagovala na sdělení obsažená v reklamě nebo v inzerci, neboť za jejich pravdivost neodpovídá.²⁹⁵ Toto pravidlo neplatí bez dalšího pro převzatá skutková tvrzení či citace. Jak konstatoval Ústavní soud²⁹⁶ v každém případě je nutné posoudit, o jakou kategorii převzatých tvrzení se jedná. Zda jde tvrzení převzatá od zpravodajských agentur, sdělení o projevech státních a společenských činitelů, sdělení o činnosti orgánů veřejné moci, názory třetích osob, apod.

Kromě požadavků na odpověď jako takovou stanoví oba výše uvedené zákony požadavky na její zveřejnění, tyto povinnosti jsou adresované vydavateli periodického tisku resp. provozovateli vysílání. Provozovatel rozhlasového a televizního vysílání musí zajistit, aby byla odpověď uveřejněna ve stejném pořadí, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení, a není-li to možné, ve stejně hodnotném vysílacím čase, v jakém bylo uveřejněno napadené sdělení, přičemž forma sdělení musí být srovnatelná, rozsah

---

²⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008.

²⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2005, sp. zn. 30 Cdo 993/2005.

²⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. února 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02.

přiměřený a jazyk totožný jako v případě původního sdělení. Povinný výslovně označí takové sdělení jako „odpověď“ a uvede jméno a příjmení, u právnických osob název, osoby, která o uveřejnění odpovědi žádá.

Provozovatel vysílání je povinen uveřejnit odpověď do 8 dnů od doručení žádosti, a to na své vlastní náklady.

Pro vydavatele periodického tisku platí totožné povinnosti. Vzhledem ke specifickým periodického tisku, je však povinnost uveřejnit odpověď do 8 dnů od doručení žádosti prolomena pro případy, kdy by tato lhůta byla nesplnitelná. Bude se jednat zejména o periodika, která nevycházejí s takovou četností, aby mohla být osmidenní lhůta dodržena. V takovém případě je vydavatel povinen informovat oprávněného do osmi dnů o tom, že jeho odpověď bude zveřejněna v nejbližším následujícím vydání stejného periodického tisku a zároveň toto vydání označit.

Zákonodárce myslel i na situace, kdy nebude možné zveřejnit odpověď ve stejném periodiku. Nejde zde ale o otázku ekonomické možnosti, ale možnosti faktické²⁹⁷, objektivní. V takovém případě musí vydavatel splnit svou povinnost prostřednictvím jiného vydavatele periodického tisku. Výběr však není pouze na povinném. Tiskový zákon stanoví povinnost dohodnout se na takovém řešení s oprávněným, přičemž součástí dohody je také místo a forma zveřejnění odpovědi.

Obdobné řešení obsahuje i zákon o rozhlasovém a televizním vysílání, ovšem jen pro případ, že provozovateli zanikne oprávnění vysílání provozovat. V ostatních případech musí své povinnosti dostát prostřednictvím vlastního vysílání. Nad rámec tiskového zákona pak zákon o rozhlasovém a televizním vysílání stanoví, že v případě realizace práva na odpověď prostřednictvím jiného provozovatele vysílání, musí tento vysílatel pokrývat obdobný počet posluchačů nebo diváků ve shodném regionu jako vysílání, ve kterém bylo napadené sdělení uveřejněno.

Pokud provozovatel resp. vydavatel nesplní povinnost uveřejnit odpověď tak, jak mu ukládá zákon, může se oprávněný obrátit na soud. Má k tomu však poměrně krátkou patnáctidenní lhůtu počínající dnem, kdy uplynula lhůta, ve které měl povinný odpověď uveřejnit. V případě tiskového zákona má navíc oprávněný možnost obrátit se na soud, pokud nedojde k uzavření dohody ohledně uveřejnění odpovědi v jiném periodiku.

---

²⁹⁷ BOULOVÁ, K. Institut odpovědi a dodatečného sdělení, Právní rádce, roč. 2001, č. 2, str. 21.

Z hlediska zásahu do práva na informace a práva na svobodu projevu a svobodu tisku nelze než dojít k názoru, že právo na odpověď tato ústavně zaručená práva neomezuje. Naopak u práva na informace dochází spíše k jeho prosazování, neboť prostřednictvím odpovědi se veřejnost dozvídá o události z pohledu více stran a komplexněji. Platí tedy shodně to, co bylo uvedeno v části vztahující se k německému zakotvení práva na odpověď.

Závěrem je třeba k právu na odpověď ještě doplnit, že právo na odpověď nevzniká pouhým zveřejněním fotografie. Toto právo se vztahuje k verbálnímu projevu²⁹⁸. V případě, že je zveřejněna pouze fotografie, lze se domáhat ochrany zejména prostřednictvím ustanovení OZ.

Dodatečné sdělení je druhým ze specifických prostředků ochrany osobnosti, který je zakotven v tiskovém zákoně a v zákoně o rozhlasovém a televizním vysílání. Toto právo chrání fyzickou a právnickou osobu v souvislosti s informováním o trestním řízení, řízení o přestupcích a řízení o správních deliktech. Důvodem pro zavedení tohoto institutu je fakt, že informace o uvedených řízeních můžou dotyčnou osobu značně poškodit. Jestliže bylo uveřejněno sdělení týkající se výše uvedených řízení, je splněna podmínka identifikovatelnosti osoby, proti které se řízení vede, a toto řízení neskončilo, má taková osoba následně právo uveřejnění informace o výsledku tohoto řízení jako dodatečného sdělení. Povinným je stejně jako v případě odpovědi provozovatel rozhlasového a televizního vysílání resp. vydavatel periodického tisku.

Toto právo může uplatnit přímo dotčená osoba, po smrti fyzické osoby pak její manžel a děti, a není-li takových osob, pak rodiče.

Žádost o uveřejnění musí být písemná a její součástí musí být návrh znění dodatečného sdělení. Oprávněný má stanovenou prekluzivní třicetidenní lhůtu na to, aby žádost doručil povinnému. Lhůta se počítá od právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení pravomocně skončeno. Podmínky uveřejnění dodatečného sdělení týkající se jazyka, rozsahu, způsobu a lhůty pro uveřejnění se shodují s podmínkami stanovenými pro odpověď. Totožné jsou i výjimky z povinnosti uveřejnit dodatečné sdělení.

---

²⁹⁸ MORAVEC, O. Právo na odpověď v české aplikační praxi Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2008, č. 1. str. 55.

4. Licenční analogie

Vedle výše uvedených nároků se v německé teorii a praxi setkáme také s pojmem licenční analogie (Lizenzanalogie). Jedná se o specifický nárok, kolem kterého panují značné dohady.

Obecně se uvádí, že jej lze využít pouze v případech, kdy by fyzická osoba uzavřela licenční smlouvu (myšleno smlouvu o využití součásti všeobecného osobnostního práva). Z judikatury vyplývá, že se tento institut uplatní u osob jako jsou herci, zpěváci, modelky popř. jiné osobnosti, které obvykle poskytují své osobnostní atributy k využití úplaty. Můžeme tedy mluvit o profesionálech v této oblasti.

Další důležitou podmínkou je, zda tato osoba již dříve své osobnostní právo ke komerčním účelům využila resp. zda toto právo bylo možné k takovému účelu využít. Jinými slovy, zda má osobnostní atribut takovou komerční hodnotu, že je obvykle využit pouze pokud je poskytnuta úplata.

Vedle těchto objektivních kritérií je potřeba posoudit i kritérium subjektivní, tedy zda by v konkrétním případě fyzická osoba dala svolení, pokud by jí byla nabídnuta úplata. Skutečnost, že někdo v konkrétním případě svolí k využití svého osobnostního atributu neznamena, že by takový souhlas dal v jiném případě. Jednat se bude zejména o situace, kdy má být jméno popř. podoba dané fyzické osoby spojena s výrobkem či službou, která ji staví do choulostivého postavení, kdy vyobrazení či rozhovor v časopisu pochybných kvalit může být pro fyzickou osobu poškozující apod.

Tento přístup bývá často kritizován²⁹⁹, neboť neodpovídá tomu, jak by měla být zajištěna efektivní ochrana fyzické osoby. Zejména kritérium dřívějšího svolení k využití osobnostního práva za úplatu neúměrně zužuje možnost některých osob domoci se ochrany. Má-li být zohledněno, zda se jedná o osoby, které jsou jakýmsi „profesionály“ při poskytování souhlasu s využitím osobnostních atributů resp. osoby známé, pak pouze pro určení výše licenční analogie, nikoli pro určení toho, zda může být tento prostředek ochrany uplatněn, či nikoli.

Z tohoto důvodu vychází někteří autoři z myšlenky odpovědnosti za zásah mající za následek bezdůvodné obohacení na straně osoby, která do osobnostních práva

---

²⁹⁹ GÖTTING, H-P. *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. str. 50.

zasáhla. Zkoumá pouze přírůstek na straně takové osoby, nikoli skutečnost, zda osoba, do jejichž osobnostních práv bylo zasazeno, byla ochotná, připravená či způsobilá uzavřít smlouvu o využití svých osobnostních atributů. Někdy se mluví o fiktivním licenčním poplatku.³⁰⁰ V takovémto pojetí už však nárok nemá daleko k vydání bezdůvodného obohacení.

Zatímco řada výše uvedených nároků může být uplatněna současně, neplatí o licenční analogii v kombinaci s přiznáním přiměřeného zadostiučinění v penězích³⁰¹, neboť každý z těchto prostředků ochrany vychází z jiného předpokladu: u licenční analogie je to jakési konstruování souhlasu s využitím osobnostního atributu, zatímco v druhém případě se vychází z toho, že by fyzická osoba pro tento případ souhlas nedala.

Problémem licenční analogie však je nakonec i to, že není shoda na tom, z čeho konkrétně tento nárok plyne. V judikatuře je zdůvodňována buďto s odkazem na §§ 249, 252 BGB³⁰², nebo jako alternativa ušlého zisku³⁰³. Rozsudek ve věci Herrenreiter³⁰⁴ dokonce považuje tento postup za jakousi samostatnou metodu, která přichází v úvahu při zásahu do některých výlučných práv.

Pokud jde o určení „ceny“ za využití osobnostního atributu, je možné rozdělit osobnosti do dvou hlavních skupin. Jednu tvoří prominenti, druhou osoby, které veřejnosti známé nejsou. U druhé skupiny je poměrně snadné určit cenu za využití součástí všeobecného osobnostního práva. Jednotlivec je zde chápán spíše jako modelový příklad reprezentující širší skupinu osob. Cena se tak dá určit jako obecná a průměrná (tedy za předpokladu, že připustíme, že těmto osobám je náhrada licence přiznávána).

Naopak u prominentů je při komercializaci rozhodující naprosto charakteristický znak a nahrazení této osoby jinou nemusí přinést stejné výsledky. Určení ceny za využití osobnostního atributu je tak závislé na celé řadě faktorů a nelze vycházet z nějakého průměru. Rozdíl ve výši odškodnění však nelze považovat za diskriminační

---

³⁰⁰ WITZLEB, N. Geldansprüche bei Persönlichkeitverletzungen durch Medien. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2002. str. 41.

³⁰¹ KRÜGER, Ch. Persönlichkeitsschutz und Werbung, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč.1980, sešit 06, str. 628.

³⁰² např. rozsudky RGZ 35, 63f. - "Ariston"; BGHZ 20, 345 (353) - "Paul Dahlke"; BGH GRUR 1963, 575 (577f.) - "Vortragsabend"; BGHZ 57, 116 (118f.) - "Wandsteckdose II"

³⁰³ RG GRUR 1938, 449 (451) - "Anstecknadel"; BGH GRUR 1974, 53 - "Nebelscheinwerfer"; BGH GRUR 1977, 491 (494f.) - "Allstar".

³⁰⁴ Rozsudek BGH ze dne 14.02.1958, sp. zn. I ZR 151/56 Herrenreiter.

zacházení mezi prominenty a „obyčejnými lidmi“, ale spíše za výsledek výše uvedeného.³⁰⁵

5. Náhrada škody

Náhrady škody se může dotčená fyzická osoba domáhat bez ohledu na to, zda zároveň uplatnila některý z nároků dle § 13 OZ, či nikoli.

V České republice je právo na náhradu škody zakotveno v celé řadě právních předpisů, přičemž základní linii tvoří zejména §§ 415 an OZ a §§ 373 an. ObZ.

Německá právní úprava je opět poněkud komplikovanější a vychází z § 824, který chrání dobré jméno proti nepravdivým tvrzením způsobilým vyvolat negativní důsledky pro výdělek či obchod. K náhradě škody je povinen i ten, kdo o nepravdivosti svých výroků sice nevěděl, ale s ohledem na okolnosti vědět měl. Nároky z § 824 a nároky vyplývající z ochrany všeobecného osobnostního práva můžou být uplatněny současně.

Náhrada škody je dále zakotvena v § 249 BGB, dle kterého ten, kdo je povinen k náhradě škody, má obnovit původní stav. Navrácení do původního stavu je tak německou úpravou upřednostněno v případě, že si osoba, která má na náhradu škody nárok, nezvolí odškodnění v penězích (§ 249 odst. 2).

6. Ostatní nároky

Vzhledem k tomu, že § 13 odst. 1 občanského zákoníku obsahuje pouze demonstrativní výčet možných nároků, je možné, aby se fyzická osoba obrátila na soud i s jiným nárokem. Tak může fyzická osoba například požadovat, aby soud rozhodl, zda šlo o neoprávněný zásah nebo aby konstatoval pouhou nepravdivost výroku jiné osoby. Takovéto žaloby nejsou podle soudní praxe³⁰⁶ žalobami na určení, a proto žalobce nemusí prokazovat naléhavý právní zájem.

Stejně tak je možné domáhat se vydání bezdůvodného obohacení.

---

³⁰⁵ SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. str. 126.

³⁰⁶ Rozhodnutí R 46/95 a 5 Co 190/93, uveřejněno v časopise Právní Rádce roč. 94, č. 9.

Německá právní úprava pak ještě na základě kombinace ustanovení § 823 a § 1004 BGB dává dotčené osobě právo domáhat se, aby ten, kdo do jejího osobnostního práva zasáhl, odvolal konkrétní tvrzení³⁰⁷.

Shodně také německá úprava nestanoví okruh nároků vyčerpávajícím způsobem. Otázkou však zůstává, zda se pouštět do podobně krkolomných nároků, jakými může být licenční analogie.

Jak již bylo naznačeno výše, lze některé prostředky ochrany volně kombinovat, u jiných jsou určité vedle stojící nároky vyloučené. Při volbě prostředků ochrany tak oprávněný musí zvážit celou řadu kritérií, z nichž jedním může být otázka uplatnění práva u soudu, popř. jeho prekluze. Značný rozdíl je v tomto ohledu mezi uplatněním práva na ochranu osobnosti podle obecných ustanovení občanského zákoníku (resp. obecné německé úpravy), kde u nemajetkových součástí osobnostního práva nedochází k promlčení ani prekluzi, a mezi právem na odpověď a dodatečné sdělení podle tiskového zákona a zákona o rozhlasovém a televizním vysílání, kde jsou stanoveny poměrně krátké lhůty, a to jak v souvislosti s uplatněním u povinného, tak s případným uplatněním u soudu. Totéž platí pro německou úpravu.

Zároveň lze shrnout, že se nejčastěji používané prostředky ochrany v obou zemích značně podobají, a to zvláště v případech, kdy vychází shodně z evropského práva.

---

³⁰⁷ PRINZ, M. Der Schutz der Persönlichkeitsrechte vor Verletzungen durch die Medien, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1995, sešit 13.

VI. Uplatnění nároků

K ochraně všeobecného osobnostního práva se může dotčená osoba domoci pomocí celé řady prostředků. K dispozici jí je zejména svépomoc, nutná obrana, ochrana poskytovaná orgánem veřejné moci a obecná soudní ochrana.

Neopomenutelným prostředkem samozřejmě zůstává uplatnění nároku přímo u povinné osoby. V některých případech jde dokonce o obligatorní záležitost (např. právo na odpověď a dodatečné sdělení).

1. Svépomoc

Ustanovení o svépomoci obsahuje §6 občanského zákoníku. Aby svépomoc byla v souladu s právem, musí být splněny podmínky podle uvedeného ustanovení tzn. bezprostředně hrozící neoprávněný zásah a přiměřenost při odvracení ze strany osoby, která se svépomocně brání. Přiměřenost se vztahuje především na způsob, jakým je svépomoc realizována. V současné době je svépomoc chápána jako výjimečný prostředek a má se zato, že by ochrana měla být poskytována veřejnou mocí. Přesto je svépomocné chování praktické zejména při ohrožení takových hodnot, jako je tělesná integrita.

Svépomoc jako mimořádný prostředek připouští také § 229 BGB, a to pro případ, kdy není možné dosáhnout řádného stavu prostřednictvím pomoci ze strany veřejné moci a kdy hrozí nebezpečí, že uskutečnění oprávněného nároku by nebylo možné, nebo bylo významně ztížené. Shodně s českou úpravou je dán limit přiměřenosti (§ 230 BGB).

2. Nutná obrana

Dalším možným prostředkem ochrany proti neoprávněným zásahům do všeobecného osobnostního práva může být nutná obrana je upravena v § 418 odst. 2 občanského zákoníku a § 227 BGB. K dodržení zákona je třeba, aby se jednalo o hrozící

nebo trvající útok, s tím, že i zde musí být jednání přiměřené povaze a nebezpečnosti útoku.

3. Soudní ochrana

Soudní ochrana má v každém právním státě neopomenutelný význam. Je tomu tak i při ochraně všeobecného osobnostního práva. O tom, že se dotčené osoby ve velkém míře obrací na soudy, svědčí i rozsáhlá judikatura.

Řízení ve věcech ochrany osobnosti je řízením návrhovým. Z žaloby musí být patrné, jakému soudu se podává, kdo je osobou dotčenou na právech, proti komu se řízení má vést a samozřejmě čeho se žalobce domáhá. Je-li požadováno přiměřené zadostiučinění v penězích, je nutné stanovit částku, jakou žalobce požaduje.

Věcně příslušným je krajský soud, a to i pro nároky vyplývající ze zákona o rozhlasovém a televizním vysílání a zákona tiskového. V Německu je to pak tradičně zemský soud.

VII. Ochrana osobnosti ve specifický oblastech

1. Pracovní právo

Ačkoli zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce není primárně předpisem, který by cílil na ochranu osobnosti, lze v jeho ustanoveních vystopovat řadu práv a povinností, které s ochranou osobnosti úzce souvisí. Stejně je tomu i u zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Tato ustanovení můžeme rozdělit do několika oblastí podle toho, v jaké fázi právního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem vznikají.

a) fáze před vznikem pracovního poměru

Do první skupiny lze zařadit ustanovení, která se týkají fáze před vznikem pracovního poměru. Již před vznikem pracovního poměru je zaměstnavatel povinen zajišťovat rovné zacházení se všemi fyzickými osobami uplatňujícími právo na zaměstnání. Zároveň je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodu pohlaví, sexuální orientace, rasového nebo etnického původu, národnosti, státního občanství, sociálního původu, rodu, jazyka, zdravotního stavu, věku, náboženství či víry, majetku, manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině, politického nebo jiného smýšlení, členství a činnosti v politických stranách nebo politických hnutích, v odborových organizacích nebo organizacích zaměstnavatelů; diskriminace z důvodu těhotenství nebo mateřství se považuje za diskriminaci z důvodu pohlaví. Za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení spočívající v tom, že zaměstnavatel upřednostní jako zaměstnance osobu, která disponuje specifickými znalostmi. To platí tím spíše, pokud jsou takové znalosti či dovednosti potřebné pro výkon práce.

Zaměstnavatel se musí vyhnout jakékoli formě obtěžování. § 4 odst. 1 zákona o zaměstnanosti definuje obtěžování jako „*jednání, které je druhou fyzickou osobou oprávněně vnímáno jako nevídané, nevhodné nebo urážlivé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského, ponižujícího nebo zneklidňujícího prostředí.*“

Z definice lze jasně vyčíst kontext ochrany osobnostních práv. Osoba, která se již ve stádiu před uzavřením pracovní smlouvy setká s jednáním, které naplňuje výše

uvedené znaky, se může primárně dle § 4 odst. 10 zákona o zaměstnanosti domáhat, aby bylo do takového jednání upuštěno, aby byly odstraněny následky takového jednání, nebo aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Nejeví-li se taková ochrana s ohledem na značné snížení důstojnosti nebo vážnosti fyzické osoby jako postačující, má tato osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Ustanovení odpovídají obecným ustanovením na ochranu osobnosti dle OZ. Na tato ustanovení navazují ustanovení ZP, jehož § 30 odst. 1 zakotvuje právo zaměstnavatele vybrat si svého zaměstnance. Při tomto výběru je však omezen výše uvedeným zákazem diskriminace.

Zaměstnavatel smí v souvislosti s jednáním před vznikem pracovního poměru vyžadovat od fyzické osoby, která se u něj uchází o práci, nebo od jiných osob jen údaje, které bezprostředně souvisejí s uzavřením pracovní smlouvy. To platí obdobně i v průběhu pracovního procesu. Co se rozumí takovými údaji stanoví demonstrativním výčtem § 316 odst. 4 ZP. Ustanovení se sice týká údajů poskytovaných během zaměstnaneckého poměru, z logiky věci ale vyplývá, že tím spíše není zaměstnavatel oprávněn takové informace požadovat před vznikem pracovního poměru.³⁰⁸ Jedná se zejména o údaje o těhotenství, rodinných a majetkových poměrech, sexuální orientaci, původu, členství v odborové organizaci, členství v politických stranách nebo hnutích, příslušnosti k církvi nebo náboženské společnosti, trestněprávní bezúhonnosti. Ze zákazu platí výjimka pro případ, kdy je dán věcný důvod spočívající v povaze práce, která má být vykonávána. Tato výjimka se nevztahuje na údaje o sexuální orientaci, původu, členství v odborové organizaci, členství v politických stranách nebo hnutích a příslušnosti k církvi nebo náboženské společnosti. Pojem věcný důvod nelze vykládat tak, že jej zaměstnavatel jednoduše uvede jako požadavek kladený na zaměstnance. Zákon totiž stanoví, že takový požadavek musí být přiměřený. Vedle toho platí výjimka v případě, že tak stanoví ZP nebo jiný právní předpis.

Vedle ZP stanoví omezení vyžadování některých informací také zákon o zaměstnanosti. § 12 odst. 2 zákona o zaměstnanosti se s § 316 odst. 4 ZP kryje jen částečně. Dle zákona o zaměstnanosti nesmí zaměstnavatel vyžadovat informace o národnosti, rasovém nebo etnickém původu, informace týkající se politických postojů,

---

³⁰⁸ BĚLINA, M. a kolektiv. Zákoník práce komentář. první vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 1084 stran, strana 125.

členství v odborových organizacích, náboženství, filozofického přesvědčení, sexuální orientace, informace, které odporují dobrým mravům, a osobní údaje, které neslouží k plnění povinností zaměstnavatele stanovených zvláštním právním předpisem. Pokud zaměstnavatel některou z uvedených informací zjistit potřebuje, protože se jedná o charakteristiku představující podstatný a rozhodující požadavek pro výkon zaměstnání, zákaz se neuplatní. V žádném případě ale nesmí být poskytnutí takové informace v rozporu s dobrými mravy.

V ustanoveních ZP a zákona o zaměstnanosti tak vzniká rozpor, neboť ZP považuje některé údaje, za ty, jež nesmí zaměstnavatel nikdy požadovat (např. údaje o sexuální orientaci, údaje o členství v politické straně, údaje o členství v církvi...), zatímco ze zákona o zaměstnanosti vyplývá, že za určitých podmínek by bylo možné po uchazeči takové informace požadovat. Literatura řeší tento rozpor tak, že požadování informací uvedených výslovně v § 316 odst. 4 písm. c), d), e), f), g) ZP je absolutně zakázáno, neboť ZP je zákonem pozdějším a právo zaměstnance má v tomto případě ústavněprávní rozměr³⁰⁹.

b) V průběhu pracovněprávního vztahu

Stejně jako ve fázi před vznikem pracovního poměru je zaměstnavatel povinen zajistit rovné zacházení, a to pokud jde o pracovní podmínky zaměstnanců, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, o odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání.

Zákoník práce dále v pracovněprávním vztahu stejně jako před jeho vznikem zakazuje jakoukoli formu přímé či nepřímé diskriminace a obtěžování. Na otázky diskriminace vztahuje antidiskriminační zákon. Co se týká osobních údajů, platí zde to, co bylo řečeno výše, a to, že zaměstnavatel nesmí od zaměstnance vyžadovat některé druhy informací. Běžná praxe se ale od znění zákona často liší.

Oproti první fázi (fáze před vznikem pracovního poměru) zahrnuje ochrana osobnosti zaměstnance také další povinnosti zaměstnavatele. Vzhledem k tomu, že jednou ze součástí osobnostního práva je také právo na život a zdraví, nelze pominout

---

³⁰⁹BĚLINA, M. a kolektiv. Zákoník práce komentář. první vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 1084 stran, strana 125.

povinnosti zaměstnavatele zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci (dále jen „BOZP“). Celá řada pracovních aktivit představuje pro zaměstnance zdravotní rizika, proto je cílem BOZP tato rizika minimalizovat. Zaměstnavatel svojí povinnost plní prostřednictvím vedoucích zaměstnanců. Kromě ochrany zaměstnanců je zaměstnavatel povinen zajistit bezpečnost i dalších fyzických osob, které se s jeho vědomím či souhlasem zdržují na pracovišti.

Hlavní zásadou BOZP je zásada prevence. Zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a přijímat opatření k předcházení rizik. Přitom předcházení rizik znamená aktivní a soustavné vyhledávání rizikových činitelů a jejich vyhodnocování. Součástí prevence je také povinnost zaměstnavatele poskytnout zaměstnancům osobní ochranné pracovní prostředky. Většinou půjde o speciální obuv, oděv, prostředky chránící před nadměrným hlukem, prachem apod.

Vedle zaměstnavatele je také zaměstnanec oprávněn a povinen podílet se na vytváření bezpečného pracovního prostředí. Jeho role je však mnohem pasivnější než je tomu u zaměstnavatele. Zaměstnanec má zejména uplatňovat zaměstnavatelem přijatá opatření, účastnit se školení BOZP, dodržovat stanovené pracovní postupy, používat ochranné prostředky, oznamovat zaměstnavateli závady atd.

Kromě ZP stanoví další požadavky na BOZP zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy.

Oblast BOZP je regulována na evropské unii prostřednictvím směrnic³¹⁰, z nich také vychází vnitrostátní právní úprava. Výše uvedené poznámky o ochraně zdraví při práci tedy obsahuje obdobně i právní úprava německá.

---

³¹⁰ Jedná se např. o směrnici Rady 89/391 ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci; směrnici Rady 89/654 ze dne 30. listopadu 1989 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti; směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/104/ES ze dne 16. září 2009 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání pracovního zařízení zaměstnanci při práci; směrnici Rady 90/269 ze dne 29. května 1990 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro ruční manipulaci s břemeny spojenou s rizikem, zejména poškození páteře, pro zaměstnance; směrnici Rady 90/270 ze dne 29. května 1990 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro práci se zobrazovacími jednotkami; směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/37/ES ze dne 29. dubna 2004 o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí karcinogenům nebo mutagenům při práci.

Dalším ustanovením, které zcela jasně míří do ochrany osobnostních práv, je § 248 odst. 2 ZP, který přímo odkazuje na ochranu osobnosti zakotvenou v OZ. Zaměstnavatel má právo provádět v nezbytném rozsahu kontrolu věcí, které k němu zaměstnanci vnášejí či od něj odnášejí. Chrání se tak vlastnické právo zaměstnavatele, který je však při kontrole povinen jednat v mezích ustanovení § 11 OZ, tedy šetřit osobnost zaměstnance. Z toho důvodu je také přípustná pouze kontrola prostřednictvím fyzické osoby stejného pohlaví. Nicméně lze konstatovat, že i bez odkazu na ustanovení OZ, je zaměstnavatel povinen jednat tak, aby nedocházelo k neoprávněným zásahům do všeobecného osobnostního práva zaměstnance.

V souvislosti se zaměstnáváním smí zaměstnavatel vést osobní spis zaměstnance; jeho obsah je však limitován na písemnosti, které jsou nezbytné pro výkon práce v pracovněprávním vztahu popř. doklady související s výkonem práce (např. doklady vztahující se k sociálnímu pojištění apod.). Za tyto písemnosti se považují listiny dokládající kvalifikaci zaměstnance (např. vysokoškolský diplom, výuční list), listiny týkající se přímo pracovněprávního vztahu (např. pracovní smlouva), listiny prokazující, že byl zaměstnanec seznámen s pracovním řádem apod.³¹¹ Evidovat nelze údaje, které má zaměstnavatel zakázáno získávat dle § 316 odst. 4 ZP popř. dle §12 odst. 2 zákona o zaměstnanosti.

Zaměstnanec má právo nahlížet do svého osobního spisu, činit si z něho výpisky a pořizovat si stejnopisy dokladů v něm obsažených, a to na náklady zaměstnavatele. Okruh dalších osob, které mají oprávnění nahlížet do spisu není s ohledem na vztah k ZOOÚ taxativní³¹², i když se ve svém znění omezuje na vedoucí zaměstnance, kteří jsou nadřízeni zaměstnanci, orgán inspekce práce, úřad práce, soud, státní zástupce, příslušný orgán Policie České republiky, Národní bezpečnostní úřad a zpravodajské služby.

Co se týká časového hlediska, bude osobní spis obvykle veden od vzniku pracovního vztahu, jeho obsahem ale mohou být i informace získané před jeho vznikem např. v rámci pohovoru s uchazečem o zaměstnání. Osobní spis by měl být dle ustanovení ZOOÚ zlikvidován, jakmile pomine účel, pro který byly informace

---

³¹¹ Miroslav Bělina, a kolektiv, Zákoník práce komentář, první vydání Praha, C.H. Beck, 2008. 1084 stran, strana 766.

³¹² Miroslav Bělina, a kolektiv, Zákoník práce komentář, první vydání Praha, C.H. Beck, 2008. 1084 stran, strana 768.

zpracovávají. Tento okamžik nastane obvykle se skončením pracovního poměru. Přetrvávají-li však nějaké další právní vztahy s pracovním poměrem související (např. náhrada škody zaměstnancem), může být spis veden i nadále.

Zaměstnavatel má dále právo nahlížet do evidence, která je o něm vedena v souvislosti se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Dle § 316 odst. 2 a 3 ZP je zaměstnanec chráněn proti narušování soukromí na pracovišti a ve společných prostorách. Pro sledování zaměstnance, odposlech a záznam telefonických hovorů, kontrolu elektronické pošty nebo kontrolu listovních zásilek adresovaných zaměstnanci musí mít zaměstnavatel závažný důvod spočívající ve zvláštní povaze zaměstnavatele. O zavedení kontrol, jejich rozsahu a způsobech provádění musí zaměstnavatel zaměstnance informovat. Limitovaná je možnost zavádění kamerových systémů.³¹³

Německá právní úprava pracovněprávních vztahů je roztržštěná. Její základ tvoří BGB, na ni pak navazují jednotlivé speciální předpisy. Ochranu zdraví při práci zajišťuje v Německu zákon ze 7. srpna 1996 o provádění ochranných opatření ke zlepšení jistoty a ochrany zdraví zaměstnanců při práci³¹⁴. Tímto zákonem se transponují směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci a směrnice Rady 91/383/EHS ze dne 25. června 1991, kterou se doplňují opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci zaměstnanců v pracovním poměru na dobu určitou nebo v dočasném pracovním poměru.

Dle uvedeného zákona má zaměstnavatel usilovat o zlepšování podmínek na pracovišti, aby byla zajištěna bezpečnost práce. Zaměstnavatel má vyhodnocovat situaci a rizika, organizovat práci tak, aby nedocházelo k ohrožení zdraví, informovat a poučovat zaměstnance o možných rizicích. V případě, že je na jednom pracovišti

---

³¹³ Úřad pro ochranu osobních údajů, Stanovisko č. 2/2009, Věstník ÚOOÚ 2009/51, str. 2985; JAKUBKA, J. Ochrana osobních a osobnostních práv zaměstnanců, Práce a mzda, roč. 2005, č. 13, str. 18; HANSEL, M. Problém kamerových systémů instalovaných zaměstnavatelem, Právo a podnikání, roč. 2003, č. 9, str. 6; TINNEFELD, M.-T., VIETHEN, H.-P: Das Recht am eigenen Bild als besondere Form des allgemeinen Persönlichkeitsrechts - Grundgedanken und spezielle Fragen des Arbeitnehmerschutzgesetzes, Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht, roč. 2003, sešit 9, str. 468.

³¹⁴ Gesetz über die Durchführung von Maßnahmen des Arbeitsschutzes zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Beschäftigten bei der Arbeit (Arbeitsschutzgesetz - ArbSchG) vom 7. August 1996 (BGBl. I S. 1246), das zuletzt durch Artikel 15 Absatz 89 des Gesetzes vom 5. Februar 2009 (BGBl. I S. 160) geändert worden ist.

přítomno více zaměstnavatelů, jsou tito povinni spolupracovat při provádění opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Zákon dále stanoví základní pravidla pro zajištění první pomoci pro zaměstnance.

Dále se ukládá zaměstnancům chovat se tak, aby nedocházelo k nebezpečným situacím a aby nebyli ohroženi na zdraví oni, ani další osoby, které mohou být dotčeny jejich jednáním či opomenutím. Nejsou však jen pasivními příjemci rozhodnutí zaměstnavatele ohledně opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. K tomuto tématu mají právo se vyjadřovat, navrhopvat řešení apod. V případě, že jsou přesvědčeni, že zaměstnavatel neprovádí či nepřijímá dostatečné opatření k zamezení rizik, mohou se obrátit na příslušný úřad.

Nicméně nepřekvapí, že pokud nenajdou německé soudy oporu pro konkrétní právo ve speciálním zákoně, obrátí se na úpravu všeobecného osobnostního práva.

Z všeobecného osobnostního práva je tak např. dovozováno právo zaměstnance na to, být během existence pracovněprávního vztahu skutečně zaměstnáván. To potvrdil svým rozsudkem již v roce 1955 Spolkový pracovní soud³¹⁵ a následně potvrdil jeho Velký senát v roce 1985.³¹⁶

Někteří němečtí autoři se dokonce domnívají, že zásahem do všeobecného osobnostního práva může být i situace, kdy zaměstnavatel neochrání zaměstnance proti cigaretovému kouři.³¹⁷

Na rozdíl od české právní úpravy, německý právní řád nemá samostatnou úpravu zákazu diskriminace v pracovněprávních vztazích. Tato problematika je zakotvena v druhém oddílu AGG, který se věnuje ochraně zaměstnanců (a osob jim pro účely zákona postavených na roveň) před diskriminací. Zaměstnavatel je povinen přijmout veškerá vhodná opatření k zabránění diskriminace. Přitom se zákaz diskriminace vztahuje již na okamžik, kdy zaměstnavatel vypíše výběrové řízení na nového zaměstnance. V nabídce zaměstnání se nesmí objevit jakýkoli projev diskriminace. Zákon výslovně stanoví, že se za diskriminaci nepovažuje požadavek určitého náboženského vyznání, jedná-li se o zaměstnavatele, jehož činností je náboženská činnost.

---

³¹⁵ Rozsudek Spolkového pracovního soudu ze dne 10.11.1955, sp. zn. 2 AZR 591/54.

³¹⁶ Rozhodnutí ze dne 27.2.1985, sp. zn. GS 1/84.

³¹⁷ SCHLIEMANN, H. Das Arbeitsrecht im BGB. 2. vydání. Berlin : De Gruyter, 2002. Str. 497.

Následně jsou pak v zákoně speciálně upravené prostředky ochrany proti diskriminaci a lhůty pro uplatnění práva. Dle těchto ustanovení může uchazeč o zaměstnání, který byl diskriminován na základě některého z důvodů uvedeného v AGG, požadovat kromě náhrady škody také odškodnění nemajetkové škody³¹⁸. Toto zadostiučinění nesmí přesáhnout trojnásobek platu, pokud by uchazeč nebyl přijat ani v případě, kdy by k diskriminaci při výběrovém řízení nedošlo.

Lhůta pro uplatnění práva je dva měsíce a počíná běžet od chvíle, kdy se uchazeč dozvěděl o nepřijetí do zaměstnání, v případě jiného znevýhodnění na základě uplatnění diskriminačních kritérií od okamžiku, kdy se o diskriminaci jedná dověděl.

Vedle této speciální úpravy jsou v závěru AGG zakotveny prostředky ochrany i v ostatních případech, tedy nejen pro oblast pracovněprávní. Demonstrativně jsou vyjmenovány možnosti jako odstranění závadného stavu, zdržení se jednání, náhrada škody, přiznání přiměřeného zadostiučinění.

Jak je vidět z výše uvedeného, jsou si obě právní úpravy značně podobné. Vyplývá to především z toho, že značná část právních předpisů, zejména těch v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a dále pak těch z oblasti ochrany před diskriminací, má svůj předobraz v evropských směrniciích. Zásadní rozdíl je v tom, že česká právní úprava je z větší části zakotvena v jednom právním předpise (ZP), zatímco německá je tvořena celou řadou samostatných, na sebe navázaných zákonů.

Poměrně kuriozně pak působí demonstrativní vypočtení prostředků ochrany podle AGG, které je velmi podobné českému § 13 OZ. Zatímco pro ochranu před diskriminací je tato úprava poměrně přehledná, v oblasti ochrany všeobecného osobnostního práva se s ní nesetkáme.

2. Zpravodajství

Již výše bylo naznačeno, že ve vztahu k všeobecnému osobnostnímu právu a jeho součástí má zpravodajství zvláštní vztah. Je to dáno především jeho zásadním významem pro demokratickou společnost, ve které má nezastupitelnou úlohu. Tou je mimo jiné vytváření „*strukturovaného a co možná nejvíce pluralitního prostoru pro*

---

³¹⁸ Stejně jako i v dalších případech nerozlišuje německá právní úprava mezi pojmem nemajetková újma a škoda. V české terminologii by tedy jedním z prostředků ochrany proti diskriminaci byla náhrada škody a dalším přiměřené zadostiučinění v penězích odpovídající nemajetkové újmě.

*vyjadřování názorů. Úlohou médií není poskytovat sterilní informace, nýbrž odrážet realitu včetně v ní obsažených kontroverzí, nejednoznačností, vrstevnatostí a emocionality.*³¹⁹

Zpravodajství má celou řadu podob, od veřejnoprávního a soukromoprávního televizního a rozhlasového vysílání, přes periodický a neperiodický tisk a samozřejmě v neposlední řadě zpravodajství ve formě informací na internetu.

Význam zpravodajství dokresluje i skutečnost, že svoboda projevu a právo na informace jsou jedním ze základních lidských práv a svobod zakotvených v Listině. V Německu je výše uvedené zakotveno v článku 6 GG, dle kterého má každý právo vyjadřovat svobodně své mínění a toto šířit. Zároveň má právo svobodně se informovat z veřejně dostupných zdrojů. Na toto právo navazuje svoboda tisku a svoboda šíření zpráv. Cenzura není přípustná.

Realizace svobody projevu a práva na informace jsou stejně jako existence a uplatňování všeobecného osobnostního práva každodenní realitou. Není tedy divu, že se tato práva dennodenně setkávají. Nemusí se však nutně střetávat v negativním slova smyslu. Tato práva totiž mohou být, a dá se říci, že v převážné míře jsou, v souladu. Jak přílehlavě uvádí někteří autoři³²⁰, ochrana výše uvedených práv má společný cíl, rozvoj demokratické společnosti.

Při běžném pozorování uplatňování práva na informace a svobody projevu, dospějeme k závěru, že pravidlem je spíše situace, kdy ke konfliktu nedochází nebo svoboda projevu a právo na informace přímo slouží k ochraně všeobecného osobnostního práva. Opačnou situaci tedy lze vnímat jako exces.

Právo na informace a svoboda projevu nabývají rozmanitých podob, od strohého věcného informování o skutečnostech, přes satyru a kritiku. Právě dvě poslední jmenované formy bývají těmi projevy, které se do konfliktu s všeobecným osobnostním právem dostávají nejčastěji.

Rozmanitost je třeba spatřovat nejen na straně médií; projevuje se i ve vztahu k všeobecnému osobnostnímu právu. To v tom smyslu, že výše uvedeným ústavně zaručeným právem a svobodou mohou být dotčeny rozličné prvky všeobecného

---

³¹⁹ Nejvyšší správní soud rozsudek z 5.5.2010 sp.zn. 7 As 23/2010.

³²⁰ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLÍČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. 348.

osobnostního práva. Nejčastěji jsou jimi právo na podobu, právo na jméno, právo na soukromí, právo na tělesnou integritu (ve smyslu integrity dušení), právo na projevy osobní povahy, ale i právo na čest a důstojnost. Tyto prvky se pak vyskytují v celé řadě kombinací.

Na střet všeobecného osobnostního práva se svobodou projevu a právem na informace můžou být dva hraniční názory. Prvním z nich je jasná převaha veřejného zájmu na přístup k informacím, přičemž tomuto zájmu má všeobecné osobnostní právo vnímané jako právo jednotlivce ustoupit. Opačným pólem je zdůraznění významu všeobecného osobnostního práva jakožto práva jednotlivce v demokratické společnosti³²¹.

Ani jeden z hraničních přístupů nelze přijmout. Stejně tak jako u jiných střetů práv je nutné vycházet v konkrétním případě z vyváženosti obou zájmů. Pro toto posouzení je potřeba zejména určit, zda jde v konkrétním případě o zpravodajství, které splňuje představu o informování v demokratické společnosti, a zda plní účel sledovaný veřejným zájmem na informování ve společnosti. Ne vždy dojdeme k závěru, že zveřejněná informace taková kritéria splňuje. Často tak budou nedostatkem informační hodnoty trpět informace v bulvárním tisku, jejichž primárním cílem není informování společnosti, ale zisk a snaha po senzaci. Neznamena to však na druhou stranu, že by zisk, jakožto jeden z cílů vylučoval existenci informační hodnoty. Takový názor by vedl k paradoxním závěrům, že nositeli práva na svobodu projevu v rámci zpravodajství jsou pouze veřejné sdělovací prostředky.

Zároveň platí, že podmínka informační hodnoty může být splněna i případě, že má informace povahu kritiky nebo satiry.

Média jsou velmi dynamická. Obrovská konkurence, která se projevuje zejména na trhu tištěných a internetových médií, vede často k tomu, že informace, které se k médiím dostanou, nejsou příliš podrobně analyzovány, zejména pokud jde o jejich přesnost či pravdivost. Otázka rychlosti, s jakou je informace předložena čtenáři hraje větší roli než preciznost zpracování. Právě tlak na rychlé informování může být jedním z důvodů vzniku kolizí mezi právem na ochranu osobnosti na straně jedné a svobodou projevu a právem na informace na straně druhé. Nicméně jak konstatoval Nejvyšší

---

³²¹ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLÍČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. 349.

soud³²², nelze na novináře klást nesplnitelné požadavky. To se týká zejména otázky odbornosti a zjednodušení textu. Vzhledem ke specifickým zpráv sdělovacích prostředků, která jsou určena širokému publiku, nelze očekávat preciznost vyjadřování odpovídající odborným publikacím. Zjednodušení pak vedle nemožnosti zaměstnávat odborníky ze všech oblastí vyplývá také ze skutečnosti, že zpráva v médiích nedosahuje obvykle takové délky, jako odborný text. Určité zjednodušení tedy není samo o sobě zásahem do osobnostních práv.

Specifické je pak informování o trestních řízeních³²³, vyšetřování v trestních věcech apod. Právě v této oblasti, která je pro sdělovací prostředky velmi atraktivní, může dojít k citelným zásahům do práva na ochranu osobnosti. Nejedná se jen o případy, kdy média v rozporu se zásadou presumpce neviny označují podezřelého jako pachatele trestného činu, ale i o informování o poškozeném, ať už jím je sama oběť trestného činu, nebo osoba, která sice obětí není, je však trestným činem poškozená. Zvláště citlivá je oblast některých specifických trestných činů a dále případy, kdy je obětí trestného činu nezletilá osoba.

Že je nesmírně obtížné najít rovnováhu mezi kolidujícími si právy dokazuje novela trestního řádu označovaná jako „náhubkový zákon“³²⁴. Jejím cílem mělo být zabránění sekundární viktimizaci oběti trestného činu. Ta je totiž často znovu traumatizována medializací svého případu a zájmem o svou osobu.

Novelou došlo k omezení podávání informací orgány činnými v trestním řízení a zároveň k restrikci šíření informací o poškozeném, pokud jde o nezletilého nebo oběť trestných činů kuplířství, šíření pornografie, trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti nebo proti rodině a mládeži. Ustanovení je doplněno o zákaz zveřejnění obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, pokud by bylo možné jejich prostřednictvím identifikovat nezletilého poškozeného nebo oběť výše uvedených trestných činů.

---

³²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008.

³²³ K otázce poskytování informací v trestním řízení také KMEC, J. K otázce poskytování informací v trestním řízení, Trestní právo, roč. 2004, č. 10, str. 2.

³²⁴ Zákon č. 52/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Další omezení se vztahuje na zveřejnění rozsudku. Zakázáno je zejména zveřejnění jména a adresy výše uvedených zvláště zranitelných poškozených.

Zákazy zveřejnění informací jsou prolomeny jen v několika případech, a to za situace, kdy zveřejnění umožňuje trestní řád, je-li zveřejnění nezbytné pro účely pátrání po osobách nebo pro dosažení účelu trestního řízení, nebo dala-li poškozená osoba, nebo její zákonný zástupce, předem písemný souhlas.

Sankce za porušení zákazu zveřejňovat výše uvedené informace může být uložena na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Tato nikoli rozsáhlá novela vyvolala řadu diskuzí a několik pokusů ustanovení týkající se poskytování informací novelizovat. Kritizováno je především silné omezení práva na informace, a to i v případech, kdy restrikce není nezbytně nutná.

Pokud jde o informování o osobě podezřelého, obžalovaného či odsouzeného, nemá sice trestní řád specifickou úpravu, neznamená to však, že zde nejsou médiím dány žádné hranice.

Prvním mantinelem je ústava, zaručující mimo jiné ochranu cti a důstojnosti, dalším je pak ochrana všeobecného osobnostního práva zakotveného v občanském zákoníku. V neposlední řadě je to samotné trestní právo, jehož zásadu presumpce nevinny musí sdělovací prostředky respektovat.

O osobě lze mluvit jako o pachateli trestného činu až ve chvíli, kdy nabyl právní moci rozsudek o vině. Opačný přístup je nepřijatelný, neboť je to pouze soud, který může rozhodnout o vině. Kromě trestněprávních aspektů jako možné ovlivnění svědka, může dojít na straně osoby, která nebyla pravomocně odsouzena k závažnému zásahu do osobnostních práv. Není zřejmě potřeba zdůrazňovat, že sdělovací prostředky mají s ohledem na šíři svého působení obrovský vliv.

Navíc v případě, že se vina neprokáže, nebývá taková informace natolik atraktivní, aby jí média věnovala stejný prostor jako v případě podezření z trestného činu. Tuto nerovnováhu se pokusil zákonodárce vyřešit zavedením institutu dodatečného sdělení. Tento institut je součástí jak tiskového zákona, tak zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Dle § 11 tiskového zákona platí, že uveřejnění sdělení o trestním řízení, přestupkovém řízení nebo řízení o správním deliktu vedeném proti fyzické osobě,

kteřou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, náleží takové osobě právo požadovat na vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení, jestliže řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím. Toto právo náleží v případě smrti takové osoby jejímu manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Shodnou formulaci obsahuje také § 36 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Setkat se lze i s názorem³²⁵, že informace o tom, že konkrétní fyzická osoba je podezřelá ze spáchání trestného činu, by měly sdělovací prostředky zveřejnit až ve chvíli, kdy bylo zahájeno trestní řízení tzn. ve chvíli, kdy již zjištěné skutečnosti jsou dostatečně konkrétní a je tedy důvod trestní řízení zahájit.

S tím lze ve valné většině případů souhlasit. Nelze však opomenout, že jedním z přínosů pro demokracii je ta role médií spočívající v investigativní práci. V takových případech je namístě, aby sdělovací prostředky informovaly o svých zjištěních i v případě, že dosud nebylo zahájeno trestní řízení a svým příspěvkem tak řízení v podstatě iniciovat. Ani investigativní žurnalista by však neměl zapomenout na hlavní etické zásady a hranice stanovené výše uvedenými principy trestního práva a normami na ochranu osobnosti.

Zájem společnosti na informování o trestných činech a jejich pachatelích má i svůj časový rozměr. Plynutí času ovlivňuje skutečnost, zda stále trvá oprávněný zájem společnosti na informování popř. jaký je jeho rozsah. V praxi to znamená, že po uplynutí určitého časového úseku již nemusí zájem společnosti převažovat nad osobnostním právem fyzické osoby-pachatele. Zejména se to bude týkat uvádění jména popř. zveřejňování podoby pachatele trestného činu v době, kdy je trestný čin zahlazen, nebo další případy, kdy se na odsouzeného hledí, jakoby odsouzen nebyl. Osobě, která např. vykonala svůj trest by mělo být dáno právo na resocializaci. Ta je ale v případě, že je pachatel v podstatě „pronásledován“ médii jen těžko uskutečnitelná.

Je nicméně nutné si uvědomit, že v dnešní době provázaných elektronických archivů novin a časopisů se přes propojený odkaz dostaneme na informace o daném pachateli uveřejněné ještě v době, kdy byla tato fyzická osoba odsouzena, zatímco tištěné noviny staré pět let si jen málokdo znovu přečte. Bylo by však nesmyslné přepisovat dějiny a zpětně vymazávat s ohledem na právo osoby na resocializaci údaje,

---

³²⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLÍČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 353.

keré by ji mohly identifikovat. Snadné propojení a získání informací je daní za pohodlí, které nám moderní technologie nabízí a pro pachatele obvykle nutným následkem jeho protiprávního jednání.

V souladu s rozhodnutím Spolkového soudního dvora³²⁶ má fyzická osoba právo na resocializaci, přičemž toto právo je považováno za součást všeobecného osobnostního práva resp. práva na svobodný rozvoj osobnosti. Nicméně v každém konkrétním případě je potřeba na základě testu vážení zájmů zjistit, zda toto právo převáží nad ústavně zaručenou svobodou médií informovat společnost o jednotlivých událostech.

Právě s odvoláním na existenci online archivů byl v konkrétním případě žalobce přesvědčen, že je zasaženo do jeho práva na resocializaci, obrátil se tedy na soud a požadoval, aby se žalovaný (provozovatel rozhlasového vysílání) zdržel individualizovaného informování o trestném činu žalobce. Toto individualizované informování spočívalo v tom, že z online archivu zpráv žalovaného bylo možné vyvolat článek, který s uvedením jména a příjmení žalobce informoval o vraždě známého německého herce, které se žalobce dopustil.

Spolkový ústavní soud sice přisvědčil žalobci, že všeobecné osobnostní právo skýtá ochranu před časově a rozsahem neomezeným zasahováním médií do soukromé sféry pachatele trestného činu, na druhou stranu ale tento musí po určitý čas informování o své osobě jako součást následků svého provinění strpět.

Požadavek žalobce, aby byly informace z archivu týkající se jeho osoby anonymizovány, by ve svém důsledku vedl k nepřijatelné restrikci svobody mínění a svobody tisku a do budoucna by nositele těchto práv mohl odrazovat od realizace těchto svobod.

Při vážení práv soud vzal v potaz i skutečnost, že je z online archivu rozpoznatelné, že se jedná o zprávu z minulosti, nejde tedy o aktuální článek. Vzhledem k tomu, že se informace v době svého zveřejnění nedostala do rozporu s ochranou všeobecného osobnostního práva pachatele trestného činu a že veřejnost má právo být informována jak o událostech současných tak minulých, převážilo v konkrétním případě právo médií na svobodném šíření informací.

---

³²⁶ Rozsudek BGH ze dne 5. 6. 1973, sp. zn. 1 BvR 536/72 a rozsudek BGH ze dne 15. 12. 2009, sp. zn. VI ZR 227.

U dalších osob, kterých se trestní řízení jakýmkoli způsobem dotýká (oběti, svědci, poškozený...), převažuje obecný zájem na informovanosti nad jejich osobnostním právem jen výjimečně např. při pátrání po takové osobě. Plné uvádění jména, jejich vyobrazení apod. je spíše odrazem fascinace společnosti trestným činem, přičemž samotná identifikace těchto osob není z hlediska ochrany společnosti důležitá.

V souvislosti s tím se nabízí otázka, zda je vůbec nutné chránit oběti trestného činu prostřednictvím „nehubkového zákona“, když z výše uvedeného vyplývá, že zveřejňovat identifikující údaje o osobách, které nejsou pachateli trestného činu, je v rozporu s jejich právem na ochranu osobnosti.

Teoreticky by daná úprava zakládající se na vyvážení oprávněného zájmu společnosti na informování a práva na ochranu osobnosti k ochraně dostačovala, pro oběť, či jiného poškozeného by však byla celá situace komplikovanější s ohledem na potřeby dokazování, který z oprávněných zájmů má v daném případě přednost. Současně by ani prostředky ochrany nemusely být dostatečné, aby odradily média od zveřejňování identifikujících údajů. Zatímco nejcitelnější odrazení by pro sdělovací prostředky bylo zadostiučinění v penězích, jeho výše by zřejmě málokdy dosáhla částky až pěti miliónů korun, kterou za porušení ustanovení o zveřejnění informací podle trestního řádu předvídá zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Soud tak nezkoumá otázku vyváženosti mezi dvěma právy, ta je daná zákazem zveřejnit za daných podmínek identifikující informace. Na rozhodnutí orgánu rozhodujícího ve správním řízení je v zásadě jen výše pokuty.

Pokuta však není určena k odčinění újmy osoby, o níž byly zveřejněny údaje, které umožňují její identifikaci. Jejím smyslem, jakožto sankce za porušení zákona, je prevence, tedy odrazení od porušení zákona, jednak represe, jako následek za toto porušení. Proto v případě, že se bude chtít fyzická osoba domoci ochrany osobnosti podle občanského zákona, nemůže jí být tato ochrana odepřena s ohledem na uplatnění veřejnoprávní sankce.

Speciální úpravu ochrany osobnostních práv v trestním řízení doplňují ustanovení §§ 53 a násl. zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). § 53 zakotvuje zákaz zveřejnění jakékoli informace, ve které je

uvedeno jméno, popřípadě jména, a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat. Dalšími ustanoveními chránícími osobnostní práva mladistvého je § 54 odst. 1 omezující okruh osob, které se mohou účastnit hlavního líčení a veřejného zasedání a odst. 2 téhož paragrafu, který stanoví zákaz publikování informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo jiným způsobem. Zatímco odsouzený zletilý pachatel nemůže zveřejnění svého jména ve sdělovacích prostředcích bránit, je v případě mladistvého zveřejnění rozsudku obsahující jeho jméno možné jen na základě rozhodnutí předsedy senátu v případech, kdy jde o zvláště závažné provinění a takové uveřejnění je potřebné z hlediska ochrany společnosti. Soud ale může i naopak rozhodnout o dalších omezeních spojených s uveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku.

Dle § 24 KUG se sice na některé případy může vztahovat úřední licence zakotvená v tomto ustanovení, k její aplikaci však dojde jen výjimečně. Důvodem je skutečnost, že vyobrazení sice mohou být rozmnožována, šířena a veřejně vystavována bez souhlasu zobrazované osoby popř. jejích příbuzných, nutnou podmínkou je nezbytnost tohoto počínání k výkonu spravedlnosti nebo pro zajištění veřejné bezpečnosti. Vzhledem k výkladu ustanovení, kdy se vychází z toho, že je tuto licenci nutno vykládat restriktivně a že dle některých autorů není přiměřenost dána při pátrání po pachatelích trestných činů, jejichž závažnost není dostatečně významná³²⁷, bude možné se v případě médií na tuto licenci odvolat jen v naprosto ojedinělých případech. Jak je naznačeno výše, týká se úřední licence dle § 24 KUG pouze využití podoby, na všechny ostatní případy a na případy, kdy nebudou splněny podmínky aplikace ani ve vztahu k podobě, bude nutné vycházet z vyvažování zájmů mezi ústavně zaručenými právy.

K dalším aspektům regulovaným v oblasti zpravodajství patří také ochrana dětí a mladistvých. Tiskový zákon a zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, stejně tak jako německé mediální zákony vychází ze směrnice Rady ze dne 3. října 1989 o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících

---

³²⁷ DREYER, G., KOTTHOFF, J., MECKEL, A. Urheberrecht: Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz. 2. vydání. Heidelberg: C.F. Müller, 2009. str. 1548.

provozování televizního vysílání. I když hlavním mottem směrnice je volný pohyb služeb, v tomto případě vysílání, obsahuje předpis mimo jiné i ustanovení dotýkající se ochrany osobnosti. Předem je dána povinnost členských států zajistit, aby audiomedialní služby nenarušily duševní a morální vývoj nezletilých osob. Tato povinnost koresponduje v německém pojetí s právem jednotlivce na svobodný rozvoj osobnosti. V českém právním řádu se sice pojem svobodného rozvoje osobnosti neobjevuje, lze jej však podřadit obecně pod všeobecné osobnostní právo jako jeden z jeho prvků. S pojmem navíc pracuje česká judikatura.

Vedle „klasického“ zpravodajství se v médiích setkáme i s publicistickými pořady. Tyto pořady jsou charakteristické tím, že kromě základního poskytnutí informace reflektují subjektivní názory autora, jeho hostů, poskytují analýzy a kriticky hodnotí daná témata.

Pokud jde o tyto pořady, je nutné vykládat povinnost vyváženosti tak, jak to naznačil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud ČR³²⁸, když konstatoval: *„Úkolem veřejnoprávní televize je nejen poskytovat objektivní a vyvážené informace, ale rovněž iniciovat a udržovat veřejnou diskusi o nejrůznějších veřejných tématech, v níž se zprostředkovávají různé názory. Podle ust. § 2 odst. 2 zákona č. 483/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jsou hlavními úkoly veřejné služby v oblasti televizního vysílání zejména poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů; přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky; vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti; rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin; výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích*

---

³²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.5.2010, sp. zn. 7 As 23/2010.

pořadů a pořadů pro děti a mládež. Z citovaného ustanovení tedy nevyplývá, že by veřejnoprávní televize neměla vytvářet publicistické pořady, jež obsahují redakční komentáře, které vyjadřují určitý názor či hodnotový soud. V této souvislosti je nutné poukázat také na čl. 17 odst. 1,2 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) zakotvujících základní právo na svobodný projev, který se vztahuje i na svobodu projevu veřejnoprávních médií masové komunikace jako veřejnoprávních korporací, jež musí být v jejich roli šířitele a zprostředkovatele informací názorů ústavně chráněny i před státem samotným. Z tohoto článku vyplývá, že je každému, tedy i veřejnoprávní televizi jako nositeli tohoto základního práva, zaručeno právo vyjadřovat se v pořadech jí vysílaných k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy, včetně soudů kritických.“

Rozhodnutí se sice týkala veřejnoprávního média, je však přenositelné i na ta soukromoprávní. Jeho hlavním poselstvím je zabránit tomu, aby média poskytovala pouze bezbarvé, opatrné a hyperkorektní názory. Pro posouzení je stěžejní vyznění pořadu (resp. článku, kritiky...) jako celku. Vyhraněnost názorů, kritický přístup je třeba vnímat pozitivně, pokud je zachována objektivita v tom smyslu, že jsou poskytovány pravdivé informace. Právě kritický přístup, pluralita názorů a emocionalita může přispět k otevřené diskuzi a lepšímu pochopení tématu. Zároveň je kritika jakou součástí práva na svobodu projevu důležitým nástrojem demokracie.³²⁹

Co se týká kritického zhodnocení a kritiky obecně, je tato oprávněná, pokud jde o kritiku věcnou, konkrétní a přiměřenou³³⁰. Tato kritéria nespĺňuje kritika, která je naprosto obecná popř. nevychází z žádných podkladů. Jako nepřiměřená je posuzována i kritika, která obsahuje „výrazy, jejichž míra expresivity je ve značném nepoměru k cíli kritiky (tohoto cíle by bylo lze dosáhnout i bez takových výrazů) a z nichž vyplývá úmysl kritizovanou osobu urazit“³³¹, nebo kritika, jejímž cílem jsou „pomluvy, zostouzení, urážky, příp. skandalizace určité fyzické osoby“³³².

---

³²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009 sp.zn. 30 Cdo 2691/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009, sp. zn. 30 Cdo 2033/2009, náleží Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 357/96.

³³⁰ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 316.

³³¹ Rozsudek Krajského soudu Ostrava ze dne 15.1.1996 23 C 96/95

³³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1872/2004.

Taktéž nelze považovat za přípustnou kritiku, která neúměrně zasahuje do všeobecného osobnostního práva. K tomu uvádí Nejvyšší soud následující: „K neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby nedojde výkonem práva kritiky ovšem jedině v případě, že jde o kritiku právem přípustnou, resp. kritiku oprávněnou. Ta předpokládá, že při ní nejsou překročeny meze věcné a konkrétní kritiky a současně to, že je taková kritika přiměřená i co do obsahu, formy i místa, t.j., že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle. O věcnou kritiku nejde především tam, kde kritika vychází z nepravdivých podkladů, a která z těchto nepravdivých podkladů dovozuje vlastní hodnotící úsudky. V takových případech, pokud je utvořený hodnotící úsudek znevažující, není možné již z tohoto důvodu považovat kritiku za přípustnou. Vybočí-li kritika z mezí její přípustnosti, jedná se o exces, který představuje neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby se všemi s tím spojenými následky občanskoprávní odpovědnosti osoby, která se takového zásahu dopustila. Jestliže kritika v konkrétním případě postrádá právní přípustnost, není namístě upřednostňovat právo na kritiku před právem na ochranu osobnosti fyzické osoby.“³³³

Součástí práva na kritiku a svobodu mínění je i karikatura. V zásadě pro ni platí to, co již bylo řečeno, tedy že karikatura reflektující pravdivé informace je v zásadě přijatelná. Karikatura snižující lidskou důstojnost je nepřipustná a nepoživá ochrany.³³⁴

Výše uvedené neplatí o poskytování informací, které svým obsahem citelně zasahují do soukromého života. Nejen že zásah do soukromí není kryt zpravodajskou licencí zakotvenou v OZ (německá úprava s takovou licencí ani nepočítá), ale ani vyvažování zájmů mezi ústavně zaručenými právy nepovede příliš často k výsledku, kdy by převážil zájem společnosti na informování popř. svoboda médií nad všeobecným osobnostním právem.

Určitou výjimku tvoří informace o známých osobnostech resp. o osobnostech veřejného života. Do této skupiny patří zejména politici, herci, sportovci apod. Ani v jejich případě nesmí zpravodajství překročit rozumnou hranici³³⁵. Nelze sice pominout skutečnost, že právě u některých osob veřejného zájmu, se jejich aktivity v soukromí projeví na jejich životě veřejném, vše má ale své meze. Dle rozsudku

³³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2010, sp. zn. 30 Cdo 5161/2008.

³³⁴ K tomu také GESA, S. Persönlichkeitsschutz gegen herabsetzende Karikaturen in Deutschland und Frankreich. 1. vydání. Frankfurt am Main: Lang, 1995. str. 94.

³³⁵ HAJN, P. Umělci a sportovci v reklamě, Právní rozhledy, roč. 1995, č. 2, str. 55-57.

Nejvyššího soudu ČR: „Vstup do politiky znamená konkludentní souhlas s větší mírou zveřejňování informací o své osobě, a to nejen informací pozitivních. Avšak zveřejnění (ať vědomě či nevědomě) nepravdivých informací o fyzické osobě (včetně politika) je třeba v zásadě vždy posuzovat jako neoprávněný zásah do jejích osobnostních práv, a to i v případě, že příslušná informace případně nebude mít vysloveně difamační charakter.“³³⁶

Ačkoli se německé rozlišování na skupiny osob veřejného zájmu a osoby ostatní dá z části použít i v českém právu, není nutné takové rozlišování zavádět. Vzhledem k tomu, že v každém konkrétním případě je potřeba posoudit, zda se o osobu veřejného zájmu jedná, a to zejména u relativních (dočasných) osob veřejného zájmu, zdá se být vhodnější posouzení, zda existuje oprávněný veřejný zájem na informacích o takové osobě, či nikoli. Takový zájem bude dán například tehdy, kdy informace, byť ze soukromého života, ukazuje na schopnost dané osoby vykonávat veřejnou funkci popř. dokládající morální hodnoty takové osoby ve vztahu této funkci. Veřejný zájem není dán touhou po nahlédnutí do soukromí jiných osob, ani zvyšováním prodejnosti periodik prostřednictvím zpráv, které vyvolávají senzaci³³⁷. Pod zpravodajskou licenci tak může spadat informace o zdravotním stavu politika, který kvůli těžké nemoci musí odložit plánovanou důležitou zahraniční návštěvu. Informace o jeho intimním životě však zpravodajská licence až na výjimky krýt nebude.

Souhlas se zveřejňováním informací ze soukromého života lze v některých případech presumovat. Např. jestliže v rámci volební kampaně použije politik svoji rodinu jako součást své prezentace, vtahuje jí svým způsobem do veřejného života. Musí tedy následně strpět určité, avšak přiměřené otázky, týkající se jeho rodinného života. Stejně tak se osoba, která sama médiím poskytne informace ze soukromého života, nemůže domáhat ochrany soukromí v oblasti, kterou sama zveřejnila³³⁸.

V rozporu s právem na ochranu osobnosti je ale obvykle pořízení fotografií politika a jeho rodiny na soukromé dovolené. V konkrétním případě šlo o pořízení fotografií na velkou vzdálenost, přičemž fotografie zobrazovaly žalobkyni v plavkách a

³³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2004, sp. zn. 30 Cdo 923/2004.

³³⁷ K tomu také LETTL, T. Allgemeines Persönlichkeitsrecht und Medienberichterstattung, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2005, str. 1045-1086.

³³⁸ Rozsudek BVerfG ze dne 15.12.1999, sp. zn. 1 BvR 653/96, k tomu také SEILER, F. Persönlichkeitsschutz und Meinungsfreiheit in der neueren Rechtsprechung des EGMR, des BVerfG und des BGH, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2005, str. 545-552.

některé v situaci, kdy si vzájemně s manželem vyměňovala polibky. Takové fotografie a jejich uveřejnění zasahuje do soukromé sféry osob, včetně těch, které jsou veřejně známé³³⁹. Nelze totiž směřovat pouhou snahu nahlédnout do života jiných s právem na informace a svobodným šířením informací. Soud tak rozhodl v souladu se svou předchozí judikaturou, ve které zdůraznil, že soukromí fyzické osoby není dáno hranicí jejich domovních dveří, přesto však musí být prostorově omezena. Zásahem do soukromí však bývá fotografování osob na odlehlých místech.³⁴⁰

Mezi osobami veřejného zájmu lze také rozlišovat ty, které se staly osobami veřejného zájmu na základě vlastní vůle (např. politik, herec,...) a ty, kteří se jimi staly bez této vůle resp. často proti své vůli (oběti trestných činů, oběti živelných katastrof apod.). U těchto osob je kromě otázky právní, tedy přiměřenosti zásahu, nutné zohlednit také otázky etické, které by měl každý novinář dodržovat.

3. Reklama a další způsoby komerčního využití všeobecného osobnostního práva a jeho součástí

3.1 Reklama

Zatímco v předchozí části popisovaný střet práva na ochranu osobnosti a zpravodajství je střetem, kde dochází k vyvažování zájmů a ústavně zaručených práv, reklama a další komerční využití všeobecného osobnostního práva takovou oblastí není. Na jedné straně stojí všeobecné osobnostní právo, na druhé realizace majetkoprávních zájmů další osoby. Přitom platí, že v dnešní době se dá komerčně využít téměř cokoli.

Nejčastěji dochází neoprávněnému využití osobnostních atributů známých osobností nebo osobností obecně uznávaných. Cílem podnikatelů je navodit dojem, že daná osoba jejich výrobek používá, považuje jej za kvalitní, či jej z jiných důvodů doporučuje. K tomu bývá využita zejména podoba, hlas, či jméno známé osobnosti.

---

³³⁹ Rozsudek LG Hamburg ze dne 10.07.2009, sp. zn. 324 O 840/09.

³⁴⁰ Rozsudek BVerfG ze dne 15.12.1999, sp. zn. 1 BvR 653/96 Caroline von Monaco II, k tomu také OHLY, A. Harmonisierung des Persönlichkeitsrechts durch den Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte?: Rechtsvergleichende Anmerkungen zum Urteil in der Sache von Hannover/Deutschland, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 2004, sešit 11, str. 902.

Již zde je nutné konstatovat, že tyto hodnoty mohou být využity pouze se souhlasem dané osoby, neboť reklamu nelze podřadit pod žádnou ze zákonných licencí, a to ani v případě, že by výjimečně měla významnější informační hodnotu. Nebude-li souhlas dán, půjde o jednání protizákonné a dotčená fyzická osoba má právo bránit se takovému zásahu. Platí totiž, že „Je právem fyzické osoby svobodně se rozhodnout, že její zákonem chráněné osobnostní hodnoty budou využity pro komerční, reklamní, resp. obdobné účely, tedy nad rámec zákonné licence.“³⁴¹

Jedním z prvních německých rozsudků, které se týkaly využití podoby významné osobnosti v reklamě, je případ hraběte Zeppelina. Soud jednoznačně konstatoval, že je nepřijatelné, aby kdokoli mohl využít osobnostní právo jiné osoby pro komerční účely. Doslovně uvádí, že „*ne každému je po chuti vidět své vyobrazení na výrobku nějakého obchodníka*“³⁴².

Dalším z významných případů v německé judikatuře je případ „Ženšen“³⁴³, ve kterém se německý profesor mezinárodního a církevního práva domáhal ochrany svého jména, které bylo bez jeho souhlasu bylo použito v reklamě na posilující prostředek z žen-šenu. Celá role žalobce přitom spočívala v tom, že rostlinu přivezl ze své cesty do Asie a následně ji předal svému známému, farmakologovi, ke zkoumání.

Poté, co byl z rostliny vyroben posilující prostředek, objevily se letáky, kterých bylo cca 250 000 kusů a na kterých bylo uvedeno, že droze (tedy ženšenu) přisuzuje velký význam také západní věda. Shodného názoru jsou i významní vědci jako např. žalobce, dle kterých působí ženšen jako čistý přírodní produkt na obnovu zdravého organismu, růst buněk a potenci. Podobná informace se pak vyskytla ještě spolu s reklamou v jednom německém časopise.

Žalobce poukazyval na ochranu svého jména jako takového a dobrého jména odborníka, která je dotčena tím, že žalovaný vyvolává u adresátů představu, že profesor poskytl sporné stanovisko a navíc v oboru, který je jeho vědeckému založení zcela cizí.

S tímto názorem se soud ztotožnil, neboť takové jednání může významnou autoritu zesměšnit a zároveň snížit jeho pověst v odborných kruzích, zejména pokud jde

---

³⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006.

³⁴² Rozhodnutí německého Říšského soudu, publikováno ve sbírce rozhodnutí Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen, Band 74, Seite 308 Graf Zeppelin.

³⁴³ Rozsudek BGH ze dne 19.09.1961 sp.zn. 259/60 ; HAJN, P. Reklama porušující právo na ochranu osobnosti, Právo a podnikání, roč. 1995, č.1, str. 30, 31.

o prostředek zvyšující potenci. BGB tak ponechal v platnosti rozsudek Zemského soudu v Düsseldorfu, který žalobci přiznal zadostiučinění ve výši 8000 DM.³⁴⁴

Rozsudek je zajímavý také s ohledem na již výše zmíněný nedostatek německé právní úpravy, která do dnešního dne nevyplnila mezeru spočívající v chybějícím ustanovení, které by osobám dotčeným na osobnostním právu přiznávala přiměřené zadostiučinění v penězích. BGB se s touto otázkou vypořádal odkazem na ustanovení § 823 odst. 1, které je základem pro občanskoprávní ochranu všeobecného osobnostního práva, když konstatoval, že je-li zaručena právu ochrana, bylo by nedostačující, aby nemohl být v rámci této ochrany využit nárok na přiměřené zadostiučinění, a to přesto, že samotná právní úprava takové ustanovení nezakotvuje. Takový nárok je dán zejména tam, kde je všeobecné osobnostní právo využito jinou osobou za účelem zisku. Navíc je zde prostor pro takové posouzení s ohledem na to, že se čtenář článku nebo letáku může domnívat, že žalobce získal za podporu preparátu finanční odměnu.

Před soudem byl projednáván také případ, kdy byl na koncertě pořízený snímek využit pro reklamní účely. Hudební skupina se cítila tímto jednáním dotčena, neboť podle názoru jejích představitelů došlo mimo jiné k poškození dobré pověsti u části publika.³⁴⁵

K reklamním účelům slouží bezesporu i titulní stránky časopisů, knih, přebaly CD apod. V tomto ohledu je za součást svobody tisku, volného šíření názorů nebo svobody umění třeba považovat i prezentaci nosičů, prostřednictvím kterých je tato svoboda realizována. Nutným předpokladem je věcná a časová souvislost vyobrazovaného. Požadavek časové souvislosti ale nebude dán více než rok poté, co titulní stránka reflektovala obsah jednotlivého čísla časopisu³⁴⁶. Stejně tak neobstojí titulní stránka, která známou osobnost zobrazuje, aniž by byla dána jakákoli souvislost s obsahem. Není však nutné, aby fotografie na titulní stránce byla zároveň obsažena v samotném obsahu tiskoviny, stačí, pokud se obsah osobou vyobrazenou na titulní

---

³⁴⁴ Rozsudek BGH ze dne 19.09.1961 sp.zn. 259/60 ; HAJN, P. Reklama porušující právo na ochranu osobnosti, Právo a podnikání, roč. 1995, č.1, str. 30, 31.

³⁴⁵ KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. str. 371.

³⁴⁶ Rozsudek LG Köln ze dne 13.01.2010 , sp. zn. 28 O 756/09 Boris Becker.

stránce zabývá³⁴⁷. Titulní stránka v takovém případě nepůsobí zavádějícím dojmem a není pouze výrazem upozornit na tiskovinu jako takovou. Výjimkou mohou tvořit případy, kdy je osoba na titulní stránce vyobrazena v „nešťastné“ (choulostivé) situaci nebo kontextu.

Své limity má reklama, i pokud je jinak dána ochrana na základě svobody umění. Tak tomu bylo v případě sporu mezi dědičkou Marlene Dietrich a žalovaným. Ten v roce 1993 produkoval muzikál o životě Marlene Dietrich s názvem „Řekni, kde ty kytky jsou...“. Muzikál jako takový byl chápán jako umělecké dílo, co však již pod ochranu podle Spolkového soudního dvora³⁴⁸ nespadlo, byla celá řada výrobků, které byly, jak se žalovaný hájil, vyrobeny v souvislosti s muzikálem a nesly jméno známé osobnosti nebo její podobu. Mimo jiné šlo o trička, hodinky, telefonní karty, kosmetiku.

V tomto rozhodnutí však neřešil BGH jen otázku, kam až sahá ústavně zaručené právo (zde umělecká svoboda) při střetu se všeobecným osobnostním právem. Důležité je též konstatování, že všeobecné osobnostní právo je sice nepřenositelné a neděditelné, toto však nutně neplatí pro všechny jeho součásti. Majetkoprávní součásti naopak přecházet můžou.

Je-li do těchto osobnostních součástí zasaženo, pak má ten, na koho přešly, právo bránit se takovým zásahům.

Za nepřípustné se považuje také využití dvojníků pro reklamní (popř. i jiné komerční) účely³⁴⁹. Jde zejména o využití hlasu nebo podoby. Konkrétně může jít o loutky, karikatury, fotomontáže, využití hlasu v rádiu apod. Občanský zákoník sice pojem dvojníka či imitátora nezná, operuje však s pojmem „týkající se fyzické osoby“, který zahrnuje právě mimi jiné použití dvojníků. Stejně tak německá úprava výslovně dvojníky nezmiňuje, ochrana proti podobným praktikám je však i tam zaručena.

Někdy se v souvislosti se známými osobnostmi mluví o tzv. Wirtschaftspersönlichkeitsrecht³⁵⁰ tedy o jakémsi hospodářském osobnostním právu. Z něj vyplývá zejména právo rozhodovat o komerčních zájmech souvisejících

---

³⁴⁷ Rozsudek BGH ze dne 14. 5. 2002, sp. zn. VI ZR 220/ 01 Marlene Bildnis; k tomu také FRICKE, M. Personenbildnisse in der Werbung für Medienprodukte, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2003, sešit 05, str. 406.

³⁴⁸ Rozsudek BGH ze dne 1. 12. 1999, sp. zn. I ZR 49/ 97.

³⁴⁹ Hajn, P. Umělci a sportovci v reklamě. Právní rozhledy. 1995, č. 2, s. 55-57.

³⁵⁰ HAUN, M. Werbung mit dem Doppelgänger eines Prominenten. 1. vydání. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2003. str. 20.

s osobností. Přestože je toto právo zmiňováno právě ve vztahu ke známým osobnostem, není důvod neaplikovat jej i na osoby další. Ve vztahu k použití dvojníka pro reklamní účely to ale nebude zcela jistě praktické, neboť „běžný občan“ dvojníkem nahrazován není. Přitom platí, že použití dvojníka je zakázáno nejen v případě zjevné podoby v tváři, ale i vyvolání představy, že jde o známou osobnost např. vytvořením obdobné scény jako ve filmu, ve kterém známá osobnosti hrála³⁵¹.

Důvodem pro využití dvojníka namísto známé osobnosti je několik. Prvním může být snaha ušetřit (známé osobnosti v tomto ohledu své hospodářské zájmy většinou chrání), druhým nemožnost získat souhlas osoby zejména pro její neochotu v reklamě či konkrétní reklamě vystupovat.

Pro posouzení, zda při použití dvojníka došlo k zásahu do všeobecného osobnostního práva rozhoduje „celkový dojem povrchního pozorovatele“³⁵². Ten musí nabýt dojmu, že se jedná o známou osobnost nebo dojmu, že známá osobnost k takovému ztvárnění dala souhlas. Pokud takový dojem vzbuzen nebude, ochrana se v tomto smyslu neuplatní. Není však vyloučena ochrana z jiného titulu, neboť i při nepovedeném použití dvojníka může jít o neoprávněné těžení z něčí dobré pověsti, výkonů jiné osoby apod.

Tak se úspěšně domáhal ochrany syn zesnulého Heinze Ehrhardta, jehož hlas byl napodoben v rádiu pro reklamní účely. Soud mimo jiné uvedl, že je nepřipustné, aby po smrti umělce byla jeho osobnost volně komercializovatelná³⁵³.

Kromě majetkových práv bývají často zasaženy hodnoty jako lidská čest a důstojnost, nebo vážnost. Příkladem může být reklama na energetický nápoj Erektus, která zobrazovala v několika svých verzích dvojníky známých osobností. V jedné byl zobrazen papež dívající se na odhalené ženské nohy, přičemž reklama byla doplněna sloganem „*Když chceš víc, než můžeš...*“. Druhá zobrazovala bývalého politika Josefa Luxe a byla vedle původního sloganu doplněna o slova „luxusní postavení“.

Obě reklamy nejen využily dvojníka, zároveň se dotýkaly cti a pověsti zobrazovaných osob, a to zejména s ohledem na dvojsmyslný lechtivý charakter sloganů.

---

³⁵¹ Rozsudek BGH ze dne 1. 12.1999, sp. zn. I ZR 226/97 „Der blaue Engel“.

³⁵² HAJN, P. Použití politiků v reklamě, Právní praxe v podnikání, roč. 1995, č. 2, str. 11-15.

³⁵³ Rozsudek OLG Hamburg ze dne 8.5.1989, sp. zn. 3 W 45/89 Heinz-Ehrhardt.

Vedle zásahu do všeobecného osobnostního práva dochází při využití dvojníků často také k naplnění některých skutkových podstat nekalé soutěže jako např. klamavé reklamy nebo klamavého označení zboží nebo služeb, jednání můžeme podřadit také pod nekalosoutěžní jednání podle generální klauzule ObZ.

Dalším příkladem je reklama na obuv, ve které figuroval Václav Havel a jeho manželka Dagmar. Pod titulkem VÁCLAVKA A DÁŠENKA byla vyobrazena busta Václava Havla, pes připomínající Dášenu z Čapkovy knihy a houby. Na levé straně pak vyobrazena obuv a nápis „wear Raveli „ a „fuck the world“.

Bývalý prezident s chotí ve sporu uspěli ohledně konstatování, že reklama je neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv. Co se otázky výše přiměřeného zadostiučinění v penězích týká, jim nebylo zcela vyhověno. Vrchní soud v Olomouci přiznal manželskému páru desetinu z požadované částky pět milionů korun.

Reklama se může střetávat také s právem na soukromí. Nejčastěji se bude jednat např. o návštěvníky restaurace, obchodu, kosmetického salónu apod., kteří jsou v prostorách podnikatele vyfotografováni. Není přitom třeba zdůrazňovat, že koupí určitého produktu, či návštěvou obchodu není současně dán souhlas s použitím v reklamě. Nemluvě o tom, že si daná fyzická osoba nemusí přát, aby bylo kdekoli zveřejněno, že výrobek kupuje, nebo že navštěvuje určitý druh obchodů.³⁵⁴ Vedle toho platí, že ani pro případ, že by v konkrétním případě osoba dala souhlas s využitím svých osobnostních atributů v reklamě, není toto automaticky souhlasem pro využití v jiné reklamě, byť by se jednalo o stejného tvůrce³⁵⁵.

Značně problematictější než předchozí příklady jsou případy, kdy není na první pohled zřejmé, zda se jedná o reklamu, nebo zda je realizována právo na šíření informací. Jedním z rozsudků reagujících na tuto problematiku je rozsudek ve věci Ligových hráčů³⁵⁶, jehož předmětem byl prodej sběratelských sérií s vyobrazením hráčů fotbalové ligy. Soud se zde zabýval otázkou, do jaké míry jde o naplnění práva na informování a do jaké je zasazeno do práv zobrazovaných osob. Vzhledem k tomu, že dle jeho závěru bylo hlavním motivem kupujících vlastnit vyobrazení a sběratelskou

---

³⁵⁴ PLECITÝ, V. Právo na soukromí a reklama, Bulletin advokacie, roč.1996, č. 5, str. 8 an.

³⁵⁵ VOZÁR, J. Ochrana osobnostních práv v reklamě, Právní rozhledy, roč. 1998, č. 4.

³⁵⁶ Rozsudek BGH ze dne 20.02.1968, sp. zn. VI ZR 200/66 „Ligaspieler“.

sérii, nikoli jejich zájem na informování, byla dána přednost právům zobrazovaných fyzických osob.

O deset let později se ale vydala judikatura směrem opačným³⁵⁷. Na soud se obrátil Franz Beckenbauer, jehož fotografie z fotbalového zápasu byla použita na titulní straně kalendáře. V této věci BGH dovedl, že takováto fotografie není pouhou reklamou a nese v sobě značnou informační hodnotu. Komerční zájmy jsou sice zřejmé, informační hodnotu kalendáře však nesnižují a ani nejsou sto jí odebrat ochranu v rámci práva na informování společnosti.

Posledním rozsudkem, který dokresluje tuto problematiku je rozsudek ve věci Willy Brandt³⁵⁸. Jednalo se opět o rozhraničení mezi informováním veřejnosti resp. komerčním zájmem a právem na ochranu osobnosti. Vdova po bývalém spolkovém kancléři se bránila proti vydání vzpomínkové mince s vyobrazením a uvedením jména zesnulého manžela. Dle jejího názoru není možné komerčně využít osobnostní atribut bez souhlasu osob uvedených v KUG. V tomto případě byla vzpomínkovému předmětu přiznána informační hodnota, kterou dle soudu nesnižuje to, že vedle toho sleduje žalovaná své komerční zájmy.

Další okruh problematiky je reprezentován reklamou, která je v rozporu s dobrými mravy. Ačkoli primárně je otázka tohoto druhu reklamy, regulována ve veřejnoprávním předpise³⁵⁹, vykazuje také vztah k ochraně osobnosti, zejména k takovým osobnostním atributům jako je lidská důstojnost.

V rozporu s dobrými mravy je podle uvedeného zákona zejména reklama, která obsahuje prvky diskriminace nebo napadá náboženské nebo národnostní citění, ohrožuje obecně nepřijatelným způsobem mravnost, snižuje lidskou důstojnost, obsahuje prvky pornografie, násilí nebo prvky využívá motivu strachu. V rozporu s dobrými mravy je také reklama, která hrubě uráží veřejné mínění.³⁶⁰

---

³⁵⁷ Rozsudek BGH ze dne 06.02.1979, sp. zn. VI ZR 46/77 „Fussballkalender“.

³⁵⁸ Rozsudek BGH ze dne 14.11.95, sp. zn. VI ZR 410/94 Abschiedsmedaille - Willy Brandt, tomuto rozsudku také SOEHRING, J. Die Entwicklung des Presse- und Äußerungsrechts 1994-1996, Neue Juristische Wochenschrift, roč.1997, sešit 6, str. 360.

³⁵⁹ Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.

³⁶⁰ CÍSAŘOVÁ, Z., KŘEŠŤANOVÁ, V. Zákon o regulaci reklamy. Poznámkové vydání. Praha: Linde, 2002, s.33.

Stejně je na reklamu nahlíženo v Německu, kde Rada pro reklamu posuzovala mimo jiné případ reklamy na služby společnosti, která financovala stavby. Hlavním mottem byly vyobrazeny ženské nohy s titulkem „Pěkné vyhlídky“. Rada rozhodla, že jde o reklamu snižující důstojnost ženy, neboť neexistuje věcný vztah mezi financováním staveb a pohledem na ženské nohy.³⁶¹

Jiným příkladem může být reklama s pravomocně odsouzeným Jiřím Kajínkem, který se sluchátky na uších usmíval na billboardu pro rádio Kiss, to vše doplněno sloganem „rádio na doživotí“. Arbitrážní komise Rady pro reklamu většinou hlasů prohlásila reklamu s za neetickou a vyzvala rádio k jejímu stažení.

Německou odbornou i laickou veřejností byly s velkou pozorností sledovány také spory ohledně šokujících reklam společnosti Benetton. Ta na svých billboardech společnost zobrazovala závažná celospolečenská témata považovaná za vysoce kontroverzní. Jedním z nich bylo například vyobrazení vztahující se k dětské práci, ropnému znečištění, k H.I.V. pozitivním osobám, nebo k otázce rasizmu. Reklamy byly nejprve rozhodnutím BGB³⁶² zakázány, následně byl zákaz zrušen Spolkovým ústavním soudem.³⁶³

První jmenovaný soud argumentoval s odkazem na zákon proti nekalé reklamě³⁶⁴, dle není reklama přípustná, neboť se přičí dobrým mravům. Tento aspekt spatřoval soud v tom, že zobrazením bídy a neštěstí může u ne nepatrného množství spotřebitelů vzbudit pocity spoluúčasti a tím solidarity. Následně pak dochází ke ztotožnění se se společností samotnou.

Soud ústavní naopak konstatoval, že zákazem otištění v časopise by bylo zasaženo do svobody tisku vydavatele časopisu. Navíc svoboda projevu je zaručena i osobě inzerující.

---

³⁶¹ Hajn, P. Z rozhodovací praxe Rady pro reklamu v SRN. Právní rozhledy. 1993, č. 4, s. 120.

³⁶² Rozhodnutí BGH ze dne 6. 7. 1995, sp. zn. I ZR 180/ 94 a I ZR 110/ 93.

³⁶³ Rozhodnutí BVerfG ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 1 BvR 1762/ 95.

³⁶⁴ Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb in der Fassung der Bekanntmachung vom 3. März 2010 (BGBl. I S. 254).

3.2 Spekulativní registrace doménového jména

S rozvojem technologií souvisí také stále se rozšiřující okruh případů, kdy dochází k zásahům do všeobecného osobnostního práva. Jedním z nich může být spekulativní registrace doménového jména. Ačkoli se v konkrétních případech v řízení neodkazovalo na ochranu osobnosti, má tato problematika zjevný vztah k ochraně všeobecného osobnostního práva. Zasaženo bývá jméno fyzické osoby, ale i čest a důstojnost.

Ukázkovým příkladem může být případ, který se týkal Dagmar Havlové. Její jméno využili dva podnikatelé při registraci doménového jména dagmarhavlova.cz a na webovou stránku pod tímto jménem umístili pornografické materiály. Doménové jméno bylo dle vyjádření Havlové způsobilé přivodit jí újmu, protože stránky budí dojem spojitosti s její osobou.³⁶⁵

Ochrany se domáhal i Jiří Paroubek, proti kterému byla webová stránka s jeho jménem „paroubek.eu“ zneužita při organizování tzv. vajíčkové kampaně.³⁶⁶

3.3 Využití osobnostních atributů v počítačových hrách

Dalším komerčním způsobem využití osobnostních atributů je jejich implementace do počítačové hry. V dnešní době jsou počítačové hry charakterizovány velkou mírou vzhledové blízkosti k realitě a bývají navázány na skutečné události či osobnosti. Vzhledem k tomu, že se při vývoji a prodeji hry jedná až na výjimky o podnikatelskou aktivitu, není při využití osobnostních atributů fyzické osoby dána opora v žádné ze zákonných licencí.

Právě jedna z počítačových her, která navazovala na skutečnou sportovní událost, se stala předmětem sporu, který rozhodoval OLG Hamburg³⁶⁷. Počítačová hra „FIFA Mistrovství světa ve fotbale 2002“ využila jméno a vyobrazení známého

---

³⁶⁵ ČTK. Pornostránky pojmenované po Dagmar Havlové jdou k soudu [online], c 2006 [citováno dne 3.2.2006] dostupné na <http://worldonline.cz>.

³⁶⁶ SUCHÁ, V. Paroubek se bude soudit kvůli doméně se svým jménem [online], c 2009, poslední revize 1.12.2009, [citováno dne 4.3.2011], dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=654629>.

³⁶⁷ Rozsudek OLG Hamburg ze dne 25.4.2003, sp. zn. 324 O 381/02.

brankáře bez jeho svolení. Na rozdíl od případu „fotbalového kalendáře“ soud dospěl k závěru, že zde není dán převažující zájem společnosti na informování, neboť počítačová hra není zobrazením skutečné události. Oliver Kahn tak nemusí strpět, aby byl součástí takové hry. Co se týká případného vztahu počítačové hry a svobody umění, tato svoboda se dle soudu v konkrétním případě neprosadí, neboť hlavní myšlenkou hry není vytváření umění, ale majetkové zájmy.

Soud také přisvědčil ochraně všeobecného osobnostního práva s poukazem na to, že žalobce je ve hře pouze nástrojem v rukou hráče a postava tak může být vedena až ke směšným pohybům.

Závěr

Cílem této práce bylo porovnat právní úpravu ochrany všeobecného osobnostního práva a její aplikaci v České republice a v Německu a zodpovědět si tak na otázku, zda a jak se oba právní řády liší a co mají společného.

V první části disertační práce byly porovnávány jednotlivé prameny práva, přičemž závěry z tohoto porovnání ukazují na poměrně velké odlišnosti v systematice pramenů práva. Základním rozdílem obou právních úprav je větší akcentace německé ústavy oproti jiným pramenům práva, a to i v případech, kdy ve věci samotné rozhodují obecné soudy. Je to dáno právní úpravou, která na rozdíl od české neobsahuje obecnou generální klausuli, která by zahrnovala demonstrativní výčet chráněných součástí všeobecného osobnostního práva. Právě aplikace GG pak způsobuje v některých případech nejednotu ohledně koncepcí a přístupů v aplikaci práva.

Roztříštěnost právní úpravy, nesystematické zařazení ochrany podoby v KUG a ochrana osobnosti založená na výkladu práva soudy (nakonec samotné pojetí všeobecného osobnostního práva vychází pro kontinentální právní pojetí netradičně z judikatury) se z pohledu adresáta norem na první pohled nejeví jako ideální. Nicméně co se německé judikatury týče, snaží se s těmito problémy vypořádat a celá řada rozhodnutí spěje k logickému výsledku.

Na druhou stranu česká právní úprava je, pokud jde o prameny práva, značně přehlednější a nebudí takové teoretické a aplikační problémy. To ovšem neznámá, že by české soudy dospívaly k jednoznačnějším a logičtějším závěrům, než ty německé. Naopak v době socialismu nepomohla ani tato velmi ucelená a praktická právní úprava k spravedlivější aplikaci.

Pokud jde o prvky, které jsou oběma zemím společné, pak je to bezesporu obecný přístup, kdy obě porovnávané země tendují k monistickému přístupu k všeobecnému osobnostnímu právu.

V obou zemích je také patrný posun od původního převážně imateriálního pojetí všeobecného osobnostního práva k postupnému uvědomování si jeho komerčních aspektů. Nicméně tento posun s sebou nepřinesl jen pozitiva ve formě možnosti domáhat se peněžité satisfakce, ale i diskuzi o povaze práva, jeho promlčitelnosti resp.

promlčitelnosti některých nároků z práva vyplývajících a děditelnosti některých jeho součástí.

Česká teorie a praxe stále není zcela jednotná právě v otázce promlčitelnosti nároku na přiměřené zadostiučinění v penězích, německá pak tápe v otázkách připravenosti ke komercializaci práv a přetrvávání majetkových aspektů všeobecného osobnostního práva po smrti fyzické osoby.

Dalším poměrně zásadním problémem německého přístupu je určení okruhu subjektů práva. Jestliže v České republice vyvolává definice nascitura spíše otázky etické a náboženské, Německo vychází z myšlenky, že práva náležejí všem lidským bytostem od početí bez ohledu na skutečnost, zda se dítě narodí živé, naráží na komplikované právní otázky střetu práv, a to zejména pokud jde o umělé přerušování těhotenství.

Také postmortální ochrana je v Německu předmětem diskuzí, neboť dodnes není zcela jasné, z jaké právní normy se má dovodit a jaký má být přesně okruh osob, které by odpovídaly okruhu osob dle českého § 15 OZ. K tomu pak přistupuje opět samostatná úprava v KUG, která otázku postmortální ochrany řeší samostatně. Přes veškerou polemiku, je řada rozhodnutí německých soudů známá i v České republice a některá z nich jsou pro české soudce inspirací. To ale nic nemění na tom, že k právní jistotě adresátů norem by vyřešení výše uvedených otázek jistě přispělo.

To, že mají oba porovnávané právní řády více společného než rozdílného, dokazuje část třetí, která se zabývá některými součástmi všeobecného osobnostního práva. Kulturní podobnost a společný evropský vývoj v obou zemích ukazuje, že přes rozdílnou systematiku si je pojetí jednotlivých atributů všeobecného osobnostního práva velmi blízké. Nakonec to dokazují i rozhodnutí soudů, která měla obdobný předmět řízení. Samozřejmě s ohledem na velikost našeho západního souseda a tradici v ochraně všeobecného osobnostního práva je to především česká judikatura, která cituje německou.

Pokud jde o dispozice s jednotlivými součástmi všeobecného osobnostního práva, je situace v obou zemích obdobná, co se týká možností jiné osoby legálně využít součást všeobecného osobnostního práva jiné fyzické osoby s jejím souhlasem. Značně odlišná je úprava tzv. zákonných licencí, která se na rozdíl od poměrně ucelené české právní úpravy v německu vztahuje pouze na podobu, tedy opět jde o speciální úpravu v

KUG. V ostatních případech je třeba vždy v konkrétním případě vyvažovat mezi jednotlivými právy a oprávněnými zájmy.

Část věnující se prostředkům ochrany všeobecného osobnostního práva lze shrnout se závěrem, že v obou zemích jsou prostředky ochrany otevřenou množinou. Ve většině případů jde o shodné prostředky, oproti České republice se však v Německu setkáme s tzv. Licenční analogií, i když ani tam není zcela jasně vymezená a ukotvená a stále panují jisté pochybnosti o účelnosti a logice daného institutu.

Problémem české aplikační praxe pak po dlouhou dobu zůstávala otázka výše přiměřeného zadostiučinění v penězích, když přijetí novely OZ zakotvující fixní částky vyplácené pozůstalým osobám situaci rozhodně nezjednodušilo. V této otázce si nakonec judikatura poradila. Stanovení samotné výše přiměřeného zadostiučinění v penězích je samosebou stále značně komplikované. To však nelze přepisovat nedokonalosti právní úpravy, neboť jde o záležitost spíše na pomezí právních disciplín.

Německo se naproti tomu nemůže shodnout na otázce zcela zásadního charakteru, a to, z jaké normy nárok na přiměřené zadostiučinění v penězích dovodit. Přesto toto nerání soudům již léta o náhradě rozhodovat, a to často na základě rozdílné právní normy.

Poslední část pojednávající o některých specifických oblastech, ve kterých dochází k zásahům do všeobecného osobnostního práva, je opět jasnou ukázkou toho, že oba právní řády mají mnoho společného a v obou zemích existují podobné oblasti práva, které jsou ve vztahu k ochraně osobnosti stěžejní. Zejména pak otázky týkající se zpravodajství, reklamy, ale i nových trendů jakými jsou character merchandising nebo Digital Rights Management jsou ve své podstatě problematikami překračujícími hranice a oba právní řády se s nimi dříve nebo později budou muset vypořádat. To platí i pro stále dynamičtější otázky ochrany osobních údajů.

Úplným závěrem lze konstatovat, že si jsou oba právní řády, pokud jde o ochranu osobnosti, velmi blízké, a při vědomí drobných rozdílů od sebe mohou vzájemně čerpat inspiraci.

Exkurz: úprava ochrany osobnosti v návrhu nového občanského zákoníku

V současné době probíhá další z mnoha pokusů o rekonfiguraci soukromého práva. Na jejím konci by měl být nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“), zákon o obchodních korporacích a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním.

Hlavními důvody pro rekonfiguraci mají být nepřehlednost stávající právní úpravy způsobená zejména velkým množstvím novelizací a překonanost některých zakotvených pojmů a institutů. Další důvody a vývoj příprav návrhu rekonfigurovaných právních předpisů podrobně rozebírá důvodová zpráva k NOZ.

Cílem tohoto exkurzu není zabývat se nutností, vhodností nebo přínosem nové právní úpravy jako takové, ani celkovými změnami³⁶⁸, ale nastínění, jak by mohla vypadat právní úprava ochrany osobnosti v případě, že by byl NOZ přijat. V současné době jsou výše uvedené návrhy zákonů projednávány v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

Důvodem pro začlenění tohoto krátkého exkurzu, který není komparací právní úpravy ochrany osobnosti v České republice a Německu, je skutečnost, že bez ohledu na různé postoje k NOZ, jde o významný legislativní krok.

Prvně NOZ zmiňuje ochranu osobnosti již v § 1 odstavec 2. Dle tohoto ustanovení si mohou osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona, pokud to zákon nevyklučuje. Zakázána však mají být ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti. Ochrana osobnosti je zde deklarována coby jeden z limitů volnosti osob upravit si zcela dle svých představ svá práva a povinnosti. Respektuje se zde skutečnost, že ne všechny součásti všeobecného osobnostního práva jsou způsobilá k tomu, aby s nimi jejich nositelé volně nakládali.

V ustanovení § 3 je vyjádřena zásada, dle které soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka. Důstojnost jako jedna ze součástí všeobecného osobnostního práva je zde vyjádřena ve svém přirozenoprávním pojetí, které má být dle tvůrců

---

³⁶⁸ K tomu viz např. série článků v Bulletinu advokacie, k tématu byla uspořádána také celá řada konferencí a seminářů, a to jak v Senátu a Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, tak na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

paragrafového znění NOZ a jeho důvodové zprávy základní myšlenou a ideou, bez níž se takto rozsáhlá kodifikace neobejde.

V tomto směru je tak lidská důstojnost vytržena z původního uceleného kontextu generální klauzule. Má-li však být lidská důstojnost jednou z nosných myšlenek nového kodexu, je takový přístup pochopitelný. Mnohem větší diskuzi vyvolala druhá část věty odst. 1 § 3, a to právo každého „brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých“.

V odstavci druhém uvedeného ustanovení je pak jako jedna ze zásad, na které NOZ stojí konstatováno právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a

soukromí. Všeobecné osobnostní právo je tak v tomto smyslu postaveno na roveň ochraně rodiny, vlastnictví nebo zásadě, že daný slib zavazuje.

Z dalších ustanovení je již zjevné, že současná systematika spočívající v generální klauzuli a jejím následném rozvinutí, nezůstala zachována. Samostatně je totiž v § 77 a následujících upraveno jméno člověka (dnes fyzické osoby) a jeho ochrana. Nově navrhovaná právní úprava se tak systematicky více přibližuje právní úpravě německé.

Za jméno je pro účely NOZ třeba považovat osobní jméno a příjmení osoby, popřípadě její další jména a rodné příjmení, která jí podle zákona náležejí. NOZ dále zakotvuje právo takové jméno užívat a ve vztahu k dalším osobám právo na ochranu jména a úctu k němu.

Samostatně pro ochranu jména jsou stanoveny prostředky ochrany. Rozlišuje se zásah spočívající ve zpochybnění práva ke jménu a zásah způsobující újmu, když tato újma může být způsobena zejména neoprávněným užitím jména jinou osobou. Z uvedeného lze dovodit, že v prvním případě nebude potřeba újmu vůbec prokazovat. Stačí, že bude právo ke jménu zpochybněno, újma nemusí vzniknout ani hrozit.

Osoba, do jejíhož jména zasáhl někdo jiný, má právo se domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Právo na zadostiučinění má být poskytnuto v penězích, pokud by jiná forma dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

Nově je řešena aktivní legitimace některých osob. V souladu s ustanovením § 78 NOZ má platit, že, je-li dotčený nepřítomen, nebo je-li nezvěstný, nesvéprávný či nemůže-li z jině

příčiny uplatnit právo na ochranu svého jména sám, může je uplatnit jeho manžel, potomek, předek nebo partner, ledaže dotčený, ač svéprávný, dal výslovně najevo, že si to nepřeje. A dále se pak nad tento okruh upravuje speciální aktivní legitimace pro manžela nebo jinou osobu dotčenému blízkou v případech zásahu do příjmení, je-li pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny. Právo takové osoby nemusí být zásahem přímo dotčeno.

V samostatném ustanovení § 79 se zakotvuje následující: *„Člověk může pro určitý obor své činnosti nebo i pro soukromý styk vůbec přijmout pseudonym. Právní jednání pod pseudonymem není na újmu platnosti, je-li zřejmé, kdo jednal, a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího.“*

Pokud vejde pseudonym ve známost, má být chráněn stejně jako jméno.

Podle důvodové zprávy je pseudonym v současné době chráněn pouze právem autorským a známkovým. S tím však lze do jisté míry polemizovat, neboť již v současné době lze poskytnout ochranu dle § 11 OZ, což ve svém rozsudku 30 Cdo 2304/99 z 26. července 2000 potvrdil i Nejvyšší soud České republiky, který mimo jiné na základě historického výkladu v návaznosti na Obecný zákoník občanský z roku 1811 dospěl k závěru, že *„je předmětem ochrany právo na jméno v poměrně širokém slova smyslu, t.j. vedle jména rodového (t.j. příjmení) je chráněno i jméno vlastní (někdy též nazývané jako rodné nebo křestní apod.) nebo též pseudonym.“* Stejně tak je pseudonym předmětem ochrany v Německu, přestože jej žádné z ustanovení BGB přímo nezmiňuje. Nicméně vzhledem k větší kazuičnosti NOZ lze výslovné zakotvení institutu vnímat tak, že jednoduše drží zvolenou linii.

Od § 81 dále je poměrně podrobně upravena ochrana osobnosti člověka. V § 81 odst. 1 je opětovně dána souvislost a odkaz na přirozené právo. Ve druhém odstavci pak nalezneme obdobu současné generální klauzule. Konkrétně se zakotvuje, že : *„Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.“* Zůstává tak v souladu se současnou právní úpravou zachován demonstrativní výčet.

Člověk, do jehož osobnosti bylo zasaženo, má mít právo domáhat se, aby bylo o zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn nepříznivý následek takového zásahu. Aktivní legitimaci má po jeho smrti mít také kterákoli z osob blízkých. Zde již lze pozorovat rozdíl oproti úpravě jména, u kterého jsou specifikovány ještě další situace, a to např.

je-li dotčená osoba nepřítomná, je-li nezvěstná nebo nesvéprávná. Ačkoli otázka nesvéprávnosti zde zřejmě nebude hrát podstatnou roli, neboť zákon řeší jednání za takovou osobu, není v dalších dvou případech dán jakýkoli důvod pro to, aby byla právní ochrana jména zakotvena jinak, než je tomu u ostatních součástí všeobecného osobnostního práva. Bez ohledu na systematiku totiž jméno zůstává součástí osobnosti člověka.

Obdobou ustanovení § 78 odst. 2 tak zůstává pouze § 83, který se týká možnosti ochrany v případech, kdy fyzická osoba nebrání svá práva pro neschopnost projevit vůli pro nepřítomnost nebo pro neschopnost úsudku. Ustanovení se však vztahuje jen na situace, kdy zásah souvisí s činností fyzické osoby v osobě právnické. Toto ustanovení také rozšiřuje okruh osob aktivně legitimovaných v rámci tzv. postmortální ochrany o právnickou osobu, pokud je tato spojena s dotčenou fyzickou osobou.

Zcela nově se upravuje ochrana nesvéprávných osob, kdy je dána pravomoc (a dá se říci i povinnost) orgánu veřejné moci právo na ochranu dotčené osoby bez zbytečného odkladu

jejím jménem, lze-li mít důvodně za to, že zásah byl neoprávněný, právo nebylo uplatněno a újma odčiněna. Ve vztahu k některým zásahům (zejména méně závažným zásahům do některých součástí osobnosti jako je např. podoba) se může toto ustanovení jevit jako nekoncepční a příliš „ochranářské“, dle předkladatele však míří hlavně na případy, kdy je zasaženo do tělesné integrity zejména při domácím násilí a zároveň zákonný zástupce nesvéprávné osoby odmítne dát souhlas s trestním stíháním dle § 163 trestního řádu. Vzhledem k obecnosti ustanovení a širší možných zásahů do osobnostních práv by zřejmě bylo vhodnější, aby právní úprava blíže vymezila, na které případy se má ustanovení vztahovat. V opačném případě by mohlo docházet k zahlcení orgánu veřejné moci zcela bagatelními záležitostmi.

Samostatný pododdíl je věnován ochraně podoby a soukromí. Dle důvodové zprávy má jít u předmětných ustanovení o upřesnění stávající právní úpravy, když se navrhuje zakotvit prvek identifikovatelnosti. Toto „zřesnění“ lze považovat jen za zřesnění v rámci kazuistiky NOZ. Již v současné době judikatura pracuje s podobou člověka v nejširším možném smyslu a je inspirována mimo jiné rozsáhlou německou judikaturou, která toto pojetí dlouhodobě a konstatně prosazuje. Dá se tedy říci, že jde

pouze o výslovné vyjádření již v současné době obecně přijímaného výkladu ustanovení OZ.

Jako problematické lze vnímat zakotvení presumpce souhlasu, vstoupí-li osoba dobrovolně do prostor, kde je obvyklé očekávat, že bude její podoba zachycena, a byla-li na tuto skutečnost předem upozorněna. S ohledem na osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům, nevidomé osoby, osoby negramotné a děti bude potřeba tento princip poněkud vytržený z judikatury dále vykládat zejména pokud jde o otázku upozornění a jeho formy. Opět se zde setkáváme s kazuističností navrhované právní úpravy, která zřejmě soudům jejich úlohu nijak neulehčí.

Následující ustanovení týkající se rozšiřování podoby člověka a ochrany soukromí jsou pak výslovně zakotvenou problematikou, která je v současné době zakotvena v § 11 a násl. OZ a výkladově ustálená. Totéž se dá říci o tzv. zákonných licencích, které doznaly změn spíše lingvistických než významových.

Zvýšená pozornost je věnována ochraně integrity fyzické osoby, když podle předkladatele je nutné upravit dané otázky obecně, přestože jsou, nebo mohou být součástí jiných právních předpisů. Výslovně se tak řeší otázky tělesných ostatků fyzické osoby, odejmutých částí těla žijící fyzické osoby nebo informovaného souhlasu se zákroky do lidské integrity.

Obecně se tedy dá říci, že NOZ svým rozsahem značně překračuje rozsah současné právní úpravy, nedá se však říci, že by šlo o stejně značný významový posun. V řadě případů jde o výslovné zakotvení v současné době již judikovaných otázek popř. otázek řešených v rámci jiných právních předpisů. Toto „upřesnění“ pak nemusí vést ke kýženému výsledku větší právní jistoty, neboť některé závěry judikatury vytržené z kontextu a formulované do jednotlivých ustanovení přináší další nevyřešené otázky, se kterými se budou muset soudy vyrovnat.

Na druhou stranu nelze právní úpravu ochrany osobnosti kritizovat takto separovaně, protože v kontextu celého NOZ by současné několika paragrafové znění působilo nepatříčně stručně, což by vyvolávalo také řadu dohadů a otázek. V rozsahu NOZ tedy ochrana osobnosti nepůsobí ve srovnání s ostatními ustanoveními nekoncepčně, protože i v tomto případě je v souladu se zvoleným přístupem k celkové kodifikaci soukromého práva.

Obrazová příloha:

Podprahová reklama:

Reklama na energetický nápoj Erektus:

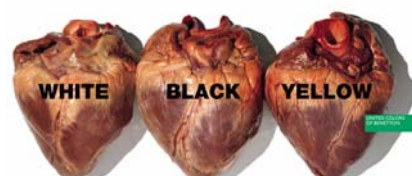
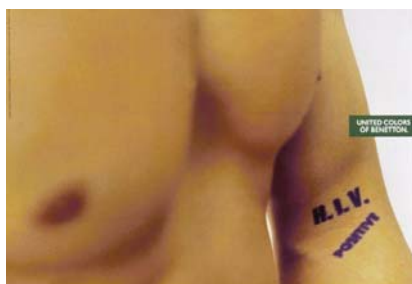
Reklama společnosti Raveli:

Reklama rádia Kiss s J. Kajínkem:

Série reklam společnosti Benetton:

Seznam použité literatury:

Monografie:

BARTNIK, M. Der Bildnisschutz im deutschen und französischen Zivilrecht. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2004. 326 stran. ISBN 978-3-16-148383-9.

BASTON-VOGT, M. Der sachliche Schutzbereich des zivilrechtlichen allgemeinen Persönlichkeitsrechts. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1997. 521 stran. ISBN 3-16-146722-1.

BĚLINA, M. a kolektiv. Zákoník práce komentář. první vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. 1084 stran, strana 125.

CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. Trestní právo a zdravotnictví. Praha: Orac, 2004. 183 stran. ISBN: 80-86199-75-4.

DAMM, R., REHBOCK, K. Widerruf, Unterlassung und Schadensersatz in Presse und Rundfunk. 3. vydání, München: C.H. Beck Verlag, 2007. 454 stran. ISBN 978-3406559037.

DREYER, G., KOTTHOFF, J., MECKEL, A. Urheberrecht: Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz. 2. vydání. Heidelberg: C.F. Müller, 2009. 1846 stran. ISBN 978-3-8114-3519-3.

EBERT, J. A. Die Gegendarstellung in Deutschland und den USA: Das Gegendarstellungsrecht als Beitrag zur Gewährleistung von Persönlichkeitsschutz und Meinungsvielfalt in den Massenmedien. 1. vydání. Hamburg: Lit Verlag, 1998. 272 stran. 3-8258-3226-0.

EPPING, V., LENZ, S., LEYDECKER, P. Grundrechte. 2. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2005. 424 stran. ISBN 3-540-22714-8.

GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva. 3. vydání. Praha: Prospektrum, 1999. 519 stran. ISBN 80-7175-077-8.

GESA, S. Persönlichkeitsschutz gegen herabsetzende Karikaturen in Deutschland und Frankreich. 1. vydání. Frankfurt am Main: Lang, 1995. 288 stran. ISBN 3631473389.

GÖTTING, H-P. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. 303 stran. ISBN 978-3-16-146243-6.

HALASZ, Ch. Das Recht auf bio-materielle Selbstbestimmung: Grenzen und Möglichkeiten der Weiterverwendung von Körpersubstanzen. 1. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2004. 360 stran. ISBN 978-3-540-20484-8.

HAUN, M. Werbung mit dem Doppelgänger eines Prominenten. 1. vydání. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2003. 186 stran. ISBN 978-3-8300-0872-9.

HELLE, J. Besondere Persönlichkeitsrechte im Privatrecht, das Recht am eigenen Bild, das Recht am gesprochenen Wort und der Schutz des geschriebenen Wortes. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1991. 375 stran. ISBN 978-3-16-145635-0.

HOLUB, M., a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde, 2003. 755 stran. ISBN: 80-7201-406-4.

HOMANN, H.-J. Praxishandbuch Filmrecht: Ein Leitfaden Für Film-, Fernseh- Und Medienschaffende. 3. vydání. Berlin: Springer Verlag, 2009. 356 stran. ISBN 978-540-48380-9.

KEYSSNER, H. Das Recht am eigenen Bilde, Berlin: J. Guttentag Verlagsbuchhandlung, 1896. 63 stran.

KLASS, N. Rechtliche Grenzen des Realitätsfernsehens. Ein Beitrag zur Dogmatik des Menschenwürdeschutzes und des allgemeinen Persönlichkeitsrechts. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2004. 419 stran. ISBN 3-16-148363-4.

KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., PAVLÍK, P., PLECITÝ, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha : Linde, 2004. 440 stran. ISBN 80-7201-484-6.

LEHNIG, K. Der verfassungsrechtliche Schutz der Würde des Menschen in Deutschland und in den USA. 1. vydání. Münster: Lit Verlag, 2003. 344 stran. ISBN 3-8258-6715-3.

LUTHER, Ch. Postmortaler Schutz nichtvermogenswerter Persönlichkeitsrechte (Schriften Zum Deutschen Und Internationalen Persönlichkeits- Und Immaterialguterrecht). 1. vydání. Bonn: Vandenhoeck & Ruprecht Unipress, 2009. 217 stran. ISBN 978-3-89971-549-1.

MATSKIDIS, Ch. P. Der deliktische Anspruch auf Geldentschädigung für immateriellen Schaden unter besonderer Berücksichtigung der Persönlichkeitsverletzungen. 1. vydání. Atény: Recht & Wirtschaft Verlag, 2002. 208 stran. ISBN 960-420-198-0.

MÜNCH S. Der Schutz vor Verletzungen der Persönlichkeitsrechte in den Neuen Medien. 1. vydání. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2004. 322 stran. ISBN 978-3-631-53382-6.

RICKE, S. Entwicklung des rechtlichen Schutzes von Fotografien in Deutschland unter besonderer Berücksichtigung der Preußischen Gesetzgebung. 1. vydání. Münster: Lit Verlag, 1998. 227 stran. ISBN 3-8258-3761-0.

SCHERTZ, Ch. Merchandising: Rechtsgrundlagen und Rechtspraxis. 1. vydání. München: C.H. Beck Verlag, 1997. 200 stran. ISBN 3406425402.

SCHLIEMANN, H. Das Arbeitsrecht im BGB. 2. vydání. Berlin : De Gruyter, 2002. 1178 stran. ISBN 978-3-11-016108-3.

SCHWEERS, S. Ch. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers. 1. vydání. Uni-edition, 2006. 248 stran. ISBN 3937151524.

STEGMANN, O. Tatsachenbehauptung und Werturteil in der deutschen und französischen Presse: Eine rechtsvergleichende Untersuchung des Schutzes der persönlichen Ehre durch das Deliktsrecht. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2004. 613 stran. ISBN 978-3-16-148209-0.

STUHLMANN, Ch. Der Zivilrechtliche Persönlichkeitsschutz bei Ehrverletzung und Kommerzieller Vermarktung in Deutschland. 1. vydání. Books on Demand GmbH, 2001. 352 stran. ISBN: 3-8311-2327-6.

WITZLEB, N. Geldansprüche bei Persönlichkeitverletzungen durch Medien. 1. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag 2002. 517 stran. ISBN 978-3-16-147766-9.

Časopisy:

AHRENS, C. Fragen der erbrechtlichen Gestaltung postmortaler Persönlichkeitsrechtsverwertungen, Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge, roč. 2006, sešit 6, str. 237.

BOBEK, M. Helena, kontakt na mafiány a nové obrysy svobody slova v judikatuře Ústavního soudu, Soudní rozhledy, roč. 2005, č. 5, str. 357 – 364.

BOECKH, T. Markenschutz an Namen und Bildnissen realer Personen, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2001, sešit 01.

BOULOVÁ, K. Institut odpovědi a dodatečného sdělení, Právní rádce, roč. 2001, č. 2, str. 21.

BUBELOVÁ, K. Porušení práva na rodinný život, Právní fórum, roč. 2009, č.7, str. 253.

ČERNÁ, D. Výklad Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Evropským soudem pro lidská práva, Jurisprudence, roč. 2008, č.3, str. 15.

ČERNJAK, J. Komentář pro aplikační praxi k čl. 6 Listiny základních práv a svobod., komentář ASPI.

DOLEŽÍLEK, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona, Právní rozhledy, roč. 2000, č. 10, str. 430 – 440.

FENYK, J. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případech tzv. asistované sebevraždy (euthanasie), Trestní právo, roč. 2004, č. 6, str. 4 an.

ERNST-MOLL: Das Recht am eigenen Bildnis - vor und vor allem nach dem Tode, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 1996, sešit 8-9, str. 558.

FIKENTSCHER, W., MÖLLERS, T. M. J. Die (negative) Informationsfreiheit als Grenze von Werbung und Kunstdarbietung, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1998, sešit 19.

FRICKE, M. Personenbildnisse in der Werbung für Medienprodukte, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2003, sešit 05, str. 406.

GAUß, H. Oliver Kahn, Celebrity Deathmatch und das Right of Publicity: Die Verwertung Prominenter in Computer- und Videospiele in Deutschland und den USA, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 2004, sešit 7-8, str. 558.

GÖTTING, H.-P. Die Vererblichkeit der vermögenswerten Bestandteile des Persönlichkeitsrechtes, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 2001, str. 585, 586.

GÖTTING, H.-P. Sanktionen bei Verletzung des postmortalen Persönlichkeitsrechtes, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2004, sešit 10, str. 801.

HAJN, P. Reklama porušující právo na ochranu osobnosti, Právo a podnikání, roč. 1995, č.1, str. 30, 31.

HAJN, P. Umělci a sportovci v reklamě, Právní rozhledy, roč. 1995, č. 2, str. 55-57.

HAJN, P. K přiměřenému zadostiučinění ve sporech na ochranu osobnosti, Bulletin advokacie, roč. 2003, č.4, str. 7.

HAJN, P. Znovu o vztahu autorského a soutěžního práva, Právní praxe v podnikání, roč. 1997, č. 12, str. 25 an.

HANSEL, M. Problém kamerových systémů instalovaných zaměstnavatelem, Právo a podnikání, roč. 2003, č.9, str. 6.

IVIČIČ, M. Vztah základních práv a soukromého práva ve vybraných státech, Časopis pro právní vědu a praxi 2009, č. 3.

JAHNSOVÁ, A. KUČA, R. Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, roč. 1997, č.7, str. 356 an.

JAKUBKA, J. Ochrana osobních a osobnostních práv zaměstnanců, Práce a mzda, roč. 2005, č. 13, str. 18.

JARASS, H. D. Das allgemeine Persönlichkeitsrecht im Grundgesetz, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1989, sešit 14.

KASTNER, K. Freiheit der Literatur und Persönlichkeitsrecht, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1982, sešit 12, str. 601.

KMEC, J. K otázce poskytování informací v trestním řízení, Trestní právo, roč. 2004, č. 10, str. 2.

KOHN, Z. Diskriminace v teoretickém a srovnávacím kontextu, Právní fórum, roč. 2007, č.4 str. 53 an.

KOLMAN, P. Správní sankce na úseku ochrany osobních údajů, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. 7-8, str. 47 an.

KOSAŘ, D. Nedotknutelnost „místa posledního odpočinku“ zesnulého, Právní fórum, roč. 2007, č.2, str. 17.

KOSAŘ, D. Kolize základních práv v judikatuře Ústavního soudu, Jurisprudence, roč. 2008, č.1, str. 3.

KRNETA, S. Kommerzielle Aspekte des Rechts am eigenen Bild, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 1996, sešit 04, str.298.

KRÜGER, Ch. Persönlichkeitsschutz und Werbung, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč.1980, sešit 06, str. 628.

LENFELD, J., WHELANOVÁ, M., ZAHOŘOVÁ, E. Trendy v právu EU, Správní právo, roč. 2010, č. 6, str. LXXV.

LETTL, T. Allgemeines Persönlichkeitsrecht und Medienberichterstattung, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2005, str. 1045-1086.

MORAVEC, O. Právo na odpověď v české aplikační praxi, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2008, č. 1. str. 55.

MÜLLER, G. Neue Perspektiven beim Schadensersatz, Zeitschrift für Versicherungsrecht, Haftungs- und Schadensrecht, roč. 2006, str. 1289-1297.

MÜLLER, T. Vererblichkeit vermögenswerter Bestandteile des Persönlichkeitsrechts - Die neueste Rechtsprechung des BGH zum postmortalen Persönlichkeitsrecht, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2003, sešit 01, str. 31.

NOVÁK, D. Informace v režimu zvýšené ochrany právem Evropské unie: citlivé údaje, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2010, č. 3, str. 269.

NOVÁK, D. Zásady ochrany osobních údajů v právu Evropské unie, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2009, č. 4. str. 270.

OHLY, A. Harmonisierung des Persönlichkeitsrechts durch den Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte?: Rechtsvergleichende Anmerkungen zum Urteil in der Sache von Hannover/Deutschland, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil, roč. 2004, sešit 11, str. 902.

OTT, S. Erfüllung von Löschungspflichten bei Rechtsverletzungen im Internet, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2007, str. 605-609.

PEIFER, K.-N. Eigenheit oder Eigentum - Was schützt das Persönlichkeitsrecht? Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, roč. 2002, sešit 06, str. 49.

PILTZ, A., SCHMITZ, W. Vývoj v ochraně osobnostních práv v současné německé judikatuře, Právní rozhledy, roč. 1996, č. 11, str. 513 – 515.

POPOVIČOVÁ, D. Absolutní trest z hlediska práva na život- filosoficko-právní analýza, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2007, č. 4, str. 354 an.

POPOVIČOVÁ, D. Lidská důstojnost jako filosoficko-právní pojem, Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 2009, č. 3, str. 225.

PRINZ, M. Der Schutz der Persönlichkeitsrechte vor Verletzungen durch die Medien, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1995, sešit 13.

SEILER, F. Persönlichkeitsschutz und Meinungsfreiheit in der neueren Rechtsprechung des EGMR, des BVerfG und des BGH, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2005, str. 545-552.

SCHOLTISSEK, F.- K. Einige Gedanken zum Persönlichkeitsrecht in der Werbung und in den Medien, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 1992, str. 612-620.

SOEHRING, J. Presse, Persönlichkeitsrechte und "Vorverurteilungen", Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht 1986, sešit 7.

SOEHRING, J. Die Entwicklung des Presse- und Äußerungsrechts 1994-1996, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 1997, sešit 6, str. 360.

SPÁČIL, J. Nejnovější judikatura o ochraně osobnosti a dobré pověsti právnické osoby, Soudní rozhledy, roč. 2003, č. 3. str. 77 – 80.

STENDER-VORWACHS, J., THEIBEN, N. Das Persönlichkeitsrecht der Frau in den Medien, Neue Juristische Wochenschrift, roč. 2006, sešit 9, str. 549.

SVEJKOVSKÝ, J. Promlčitelnost či nepromlčitelnost nároku na náhradu nemajetkové újmy za neoprávněný zásah do osobnostních práv, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. 11, str. 46.

ŠTURMA, P. Lisabonská smlouva a závaznost Listiny základních práv EU pro Českou republiku vzhledem k tzv. výjimce (opt-out). Právní rozhledy, roč. 2010, č. 7, str. 191.

TELEC, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana, Právní rozhledy, roč. 2007, č. 1, str. 1.

TELEC, I. Chráněné statky osobnostní, Právní rozhledy, roč. 2007, č. 8, str. 271 – 281.

TELEC, I. Svolení, nebo zákonné licence v právu osobnostním, roč. 2007, č. 24, str. 879 – 883.

TICHÝ, L. Působení základních práv na soukromoprávní poměry a jeho meze (skica k doktríně prozařování) Časopis pro právní vědu a praxi, 2010, č. 1.

TINNEFELD, M.-T., VIETHEN, H.-P: Das Recht am eigenen Bild als besondere Form des allgemeinen Persönlichkeitsrechts - Grundgedanken und spezielle Fragen des Arbeitnehmerdatenschutzes, Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht, roč. 2003, sešit 9, str. 468.

TOMISOVÁ, M. Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen, Via Iuris, roč. 2005, č. 1, str.2.

ULLMANN, E. Caroline v., Marlene D., Eheleute M. - ein fast geschlossener Kreis, Wettbewerb in Recht und Praxis, roč. 2000, str. 1049-1054.

VLASÁK, M. Náhrada nemajetkové újmy v případě usmrcení osoby blízké, Právní fórum, roč. 2010, č. 4, str. 189.

VLASÁK, M. Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu občanského zákoníku, Jurisprudence, roč.2009, č. 4, str. 40.

VLK, V. Otevírá se nový prostor pro odškodňování morální újmy při zásazích státu?, Bulletin advokacie, roč. 2010, č. ½, str. 49.

VOZNÁR, J. Euthanasie a práva, Právní rozhledy, roč. 1998, č. 10, str. 507 an.

Online prameny:

CAMRDA, J. Podceňované právo azylu [online], c 2011, poslední revize 21.2. 2011, [citováno dne 21.3. 2011] , dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2011/02/podcenovane-pravo-azylu.html>.

DOSTÁL, O. Úmluva o biomedicíně: Základ pro medicínské právo v ČR? [online], c 2002, poslední revize 16. 4. 2002, [citováno dne 17.10.2010] dostupné na <http://medico.juristic.cz/114039/>.

GOTTWALD, S. Zeitgeschichte und Dogmatik am Beispiel des allgemeinen Persönlichkeitsrechtes [online], c1997, poslední revize 7. 8. 1997, [citováno dne 2.3.2010], dostupné na <http://www.rewi.hu-berlin.de/online/fhi/articles/9708gottwald.htm>.

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ. Rádce pacienta[online], c 2010, [citováno dne 4.1.2011] dostupné na <http://knihabezpeci.mzcr.cz/pages/85-radce-pacienta.html>.

RYŠKA, M. Komparace se smrtícím paušálem překonávány [online], c 2010, poslední revize 20.1.2011, [citováno dne 2.3.2011] dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2011/01/michal-ryska-komparace-se-smrticim.html>.

SKOPAL, R. K odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci [online], c 2009, poslední revize 19.6.2009, [citováno dne 5.1.2011] dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-odpovednosti-statu-za-skodu-zpusobenou-pri-vykonu-verejne-moci-56847.html>.

SOKOL, T. Tiskový zákon - deset let účinnosti, Právní rádce [online], c 2010, poslední revize 24. 3. 2010, [citováno dne 29.10.2010] dostupné na <http://ihned.cz/mail/0/41717760/10078260>.

SUCHÁ, V. Paroubek se bude soudit kvůli doméně se svým jménem [online], c 2006, poslední revize 3.2.2006 [citováno dne 4.3.2011] dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=654629>

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR [online], c 2011, poslední revize 14.01.2011, [citováno dne 20.01.2011] dostupné na http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Tiskovezpravy~Stanovisko_Nejvyssiho_soudu_v_Brne_k_narizovani_ustavni_vychovy_deti_soudy_z_duvodu_chudoby_ci_nevyhovujicich_bytovych_podminek~?openDocument&lng=CZ

Judikatura

Nálezy a usnesení Ústavního soudu ČR:

Nález Ústavního soudu ze dne 15.1.1997 sp. zn. II. ÚS 309/95

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 357/96

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/1999

Nález Ústavního soudu ze dne 21. března 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01

Nález Ústavního soudu ze dne 17. února 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02

Nález Ústavního soudu ze dne 15.3.2005, sp. zn. I ÚS 367/03

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp.zn. IV. ÚS 146/04

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl ÚS 16/04

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03

Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS – st. 21/05

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. III. ÚS 438/05

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2006, sp. zn. IV. ÚS 617/06

Nález ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08

Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2048/09

Nález Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2010, II. ÚS 3168/09

Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10

Rozsudky a usnesení Spolkového ústavního soudu:

Rozsudek BverfG ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 1 BvR 435/68 „Mephisto“

Rozsudek BVerfG ze dne 05.06.1973, sp. zn. 1 BvR 536/72

Rozsudek BVerfG ze dne 15. prosince 1981, sp. zn. BVerfG 1 C 232.79

Rozsudek BVerfG ze dne 14. 9. 1989, sp. zn. 2 BvR 1062/87

Rozsudek BVerfG ze dne 28. května 1993, sp. zn. 2 BvF 2/90 4, 5/92

Rozsudek BVerfG ze dne 15.12.1999, sp. zn. 1 BvR 653/96

Rozhodnutí BVerfG ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. 1 BvR 1762/ 95

Rozhodnutí BVerfG ze dne 27. 7. 2005, BVerfGE 113, 348 „Vorbeugende Telekommunikationsüberwachung“

Rozhodnutí BVerfG ze dne 4. 4. 2006, BVerfGE 115, 320

Rozsudek BVerfG ze dne 13.června 2007, sp. zn. 1 BvR 1783/05 Esra

Rozsudek BVerfG ze dne 19.12.2007, sp. zn. 1 BvR 1533/07

Usnesení BVerfG ze dne 14.11.2007, sp. zn. 1 BvL 20/81

Rozhodnutí BVerfG ze dne 27. 2. 2008, BVerfGE 120, 274 „Grundrecht auf Computerschutz“

Usnesení BVerfG ze dne 17.06.2009, sp. zn. 1 BvQ 26/09

Rozsudky obecných soudů:

a) českých

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7.2.1994, sp. zn. Co 16/94

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.4.1995, sp. zn. 1 Co 338/94

Rozsudek Krajského soudu Ostrava ze dne 15.1.1996 23 C 96/95

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. května 2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. září 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2004, sp. zn. 30 Cdo 923/2004

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15.11.2005, sp. zn. 14 To 290/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1872/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2005 , sp. zn. 30 Cdo 993/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1310/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2711/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. dubna 2007, sp. zn. 30 Cdo 996/2007

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 6. 2007, č.j. 1 Co 50/2007-101

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. června 2007, sp. zn. 30 Cdo 1713/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 4629/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.5.2008, sp.zn. 20 Cdo 3272/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2008, sp. zn. 30 Cdo 427/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2009 sp. zn. 30 Cdo 4577/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 28 Cdo 53/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009 sp.zn. 30 Cdo 2691/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2009, sp. zn. 30 Cdo 2033/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu dne 12. listopadu 2009, sp. zn. 30 Cdo 140/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2009, sp.zn. 30 Cdo 2159/2008
Rozsudek Nejvyššího správního soudu z 5.5.2010, sp.zn. 7 As 23/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2010, sp. zn. 26 Cdo 45/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 2301/2009
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2010, sp. zn. 30 Cdo 5161/2008

b) německých

Rozsudek Říského soudu ze dne 28. prosince 1899, publikovaný ve sbírce rozhodnutí RGZ Band 45, Seite 170 - "Bismarck"
Rozsudek BGH, ze dne 25.5.1954, sp. zn. I ZR 211/53 „Leserbrief-Urteil“
Rozsudek BGH ze dne 16.02.1954, sp. zn. 1 StR 578/53 Lügendetektor I
Rozsudek Spolkového pracovního soudu ze dne 10.11.1955, sp. zn. 2 AZR 591/54
Rozsudek BGH ze dne 18.3.1959, sp. zn. IV ZR 182/58
Rozsudek BGH ze dne 17.11.1960, sp. zn. I ZR 87/59 „Familie Schölermann“
Rozsudek BGH ze dne 19.09.1961 sp.zn. 259/60
Rozsudek BGH ze dne 20.02.1968, sp. zn. VI ZR 200/66 „Ligaspieler“
Rozsudek BGH ze dne 20.3.1968, sp. zn. I ZR 44/66 „Mephisto“
Rozsudek BGH ze dne 18.6.1974 , sp. zn. VI ZR 16/73 – „Deutschland-Stiftung“
Rozsudek BGH, ze dne 03.06.1975, sp. zn. VI ZR 123/74 - "Der Geist von Oberzell"
Rozsudek BGH ze dne 10.5.1975, sp. zn. I ZR 234/55 „Spätheimkehrer“
Rozsudek BGH ze dne 06.04.1976, sp. zn. VI ZR 246/74 „Panorama“
Rozsudek BGH ze dne 06.02.1979, sp. zn. VI ZR 46/77 „Fussballkalender“

Rozsudek BGH ze dne 15. 12. 1983, sp. zn. 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83

Rozsudek BGH ze dne 17. 5. 1984, sp. zn. I ZR 73/82 „Frischzellenkosmetik“

Rozhodnutí Spolkového pracovního soudu ze dne 27.2.1985, sp. zn. GS 1/84

Rozsudek BGH ze dne 3.6.1986, publikováno ve sbírce rozhodnutí BGHZ, Band 98, Seite 94 „BMW“

Rozsudek BGH ze dne 14.10.1986, sp. zn. VI ZR 10/86 - “Nena”

Rozsudek BGH ze dne 8.6.1989, sp. zn. I ZR 135/87 „Emil Nolde“

Rozsudek BGH ze dne 6. 10. 1989, sp. zn. V ZR 152/88

Rozsudek OLG Hamburg ze dne 8.5.1989, sp. zn. 3 W 45/89 „Heinz-Ehrhardt“

Rozsudek OLG Bremen ze dne 20.08.1992, sp. zn. 2 U 24/92 „Friedrich Ebert“

Rozhodnutí BGH ze dne 15.11.1994, sp. zn. VI ZR 56/94 „Caroline von Monaco“

Rozhodnutí BGH ze dne 12.12.1995, sp.zn. VI ZR 223/94

Rozsudek BGH ze dne 14.11.95, sp. zn. VI ZR 410/94 „Abschiedsmedaille“

Rozhodnutí BGH ze dne 6. 7. 1995, sp. zn. I ZR 180/ 94 a I ZR 110/ 93

Rozsudek BGH ze dne 17.12. 1998, sp. zn. 1 StR 156/98 „Lügendetektor II“

Rozsudek BGH ze dne 1.12.1999, sp. zn. I ZR 49/97 „Marlene Dietrich“

Rozsudek BGH ze dne 1. 12.1999, sp. zn. I ZR 226/97 „Der blaue Engel“

Rozsudek OLG München ze dne 09.08.2002, sp. zn. 21 U 2654/02 „Marlene Dietrich nackt“

Rozsudek OLG Hamburg ze dne 25.4.2003, sp. zn. 324 O 381/02

Rozsudek BGH ze dne 5.10.2006, sp. zn. Az. I ZR 277/03 „Klaus Kinski“

Rozsudek LG Hagen ze dne 9.5.2006, sp. zn. 4 O 82/06 „Ehrensache“

Rozsudek OLG Frankfurt am Main ze dne 03.06.2006, sp. zn. 14 W 10/06

Rozsudek OLG Oldenburg ze dne 27.5.2009, sp. zn. 5 U 43/08

Rozsudek LG Hamburg ze dne 10.07.2009, sp. zn. 324 O 840/09

Rozsudek BGH ze dne 15. 12. 2009, sp. zn. VI ZR 227

Rozsudek LG Köln ze dne 13.01.2010 , sp. zn. 28 O 756/09 „Boris Becker“

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13.6.1979, Marckx proti Belgii

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22.10. 1981, Dudgeon proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5.10.1982, X proti Francii

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.4.1985, X a Y proti Nizozemí

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18.12.1986, Johnston a další proti Irsku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14.5.1986, S. proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16.12.1992, Niemietz proti Německu

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21.9.1994, Fayed proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne ze dne 22.2.1994, Burghartz proti Švýcarsku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31.1. 1995, Friedl proti Rakousku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10.1996, Guillot proti Francii

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25.6.1997, Halford proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28.11.1997, Menteş a další proti Turecku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9.4.1998, Price proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7.2.2002, Mikulić proti Chorvatsku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2002, Schüssel proti Rakousku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 1 2003, Peck proti Spojenému království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 7. 2006, Jäggi proti Švýcarsku

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17.1. 2006, Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku

Seznam zkratek

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky	Ústava
usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práva a svobod	Listina, LZPS
zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	občanský zákoník, OZ
zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu	zákon o péči o zdraví lidu
zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)	transplantační zákon
zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)	tiskový zákon
zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů	zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání
zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)	autorský zákon
zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník	obchodní zákoník, ObZ
209/1992 Sb. SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Sbírka mezinárodních smluv 96/01, částka 44, sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině.	Úmluva o biomedicině
Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb., o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání	Úmluva proti mučení
Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 9/1996 Sb., o Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání	Evropská úmluva o zabránění mučení

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	trestní zákoník, TZ
zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)	trestní řád, TR
zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích	zákon o přestupcích, přestupkový zákon
Obchodní zákoník	ObZ
Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte	Úmluva o právech dítěte
Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), (BGBl. I S. 944)	GG
Spolkový soudní dvůr	BGH
Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 17. Januar 2011 (BGBl. I S. 34) geändert worden ist	BGB
Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie, vom 9. Januar 1907 (RGBl. S. 7; BGBl. III 440-3), aufgehoben am 1. Januar 1996 durch Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I, S. 1273) bis auf den Schutz von Bildnissen.	KUG
Bundesverfassungsgericht, Spolkový ústavní soud	BVerfG
Landgericht, zemský soud	LG
Oberlandesgericht, Vrchní zemský soud	OLG
Urheberrechtsgesetz vom 9. September 1965 (BGBl. I S. 1273), das zuletzt durch Artikel 83 des Gesetzes vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586) geändert worden ist.	UrhG
Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 16. März 2011 (BGBl. I S. 418) geändert worden ist	StG

Abstrakt

Disertační práce s názvem Ochrana osobnosti v česko-německém porovnání se zabývá, jak sám název napovídá, srovnáním právní úpravy ve dvou zkoumaných právních řádech. Cílem práce rozhodně není konstatování, že jedna z úprav je „lepší“ než druhá, ale zjištění, zda a jak se česká a německá právní úprava liší popř. v čem si jsou obě právní úpravy blízké.

První část se věnuje pramenům práva a má za cíl porovnat zakotvení osobnostních práv v právním řádu jednoho i druhého státu. Vedle vnitrostátních pramenů práva s akcentem na právo soukromé jsou v této části disertační práce uvedeny také mezinárodní smlouvy tvořící součást německého resp. českého právního řádu.

S ohledem na mezinárodní smlouvy bylo možné učinit závěr, že ačkoli nejsou Česká republika a Německo signatářem stejných smluv, díky jejich obsahovému překryvu a značné obecnosti, není tato odlišnost pro účely porovnání ochrany osobnosti nijak významná.

V oblasti vnitrostátních pramenů práva pak lze jednoznačně konstatovat, že německá ústava hraje v porovnání s českou ústavou významnější roli. Je to dáno především roztržitostí německé úpravy a snahou tuto nekonzistenci překlenout, ale i významných postavením německého ústavního soudu.

Z pohledu pramenů práva je pak zásadní odlišností generální klauzule v české právním řádu oproti německé úpravě rozdělené mezi několik významných pramenů práva s hlavní linií BGB a KUG. V tomto směru se německé pojetí jeví jako značně nepřehledné a rozdílná povaha pramenů práva vede k výkladovým nejasnostem.

Na druhou stranu česká právní úprava je, pokud jde o prameny práva, značně přehlednější. To ovšem neznamená, že by české soudy dospívaly k jednoznačnějším a logičtějším závěrům, než ty německé. Naopak v době socialismu nepomohla ani tato velmi ucelená a praktická právní úprava k spravedlivější aplikaci.

Druhá část se věnuje otázce všeobecného osobnostního práva a jeho základního vymezení za použití pramenů práva uvedených v první části a za pomoci judikatury. Jedním z možných charakteristik je označení všeobecného osobnostního práva jako práva nemajetkového. Toto pojetí s sebou nese řadu otázek ve vztahu ke komerčním aspektům osobnosti jako takové.

Další otázkou, kterou disertační práce v souvislosti s charakterem všeobecného osobnostního práva nastiňuje, je otázka promlčení, a to zejména peněžitých nároků ze zásahu do všeobecného osobnostního práva. Diskuzi dvou názorových skupin by mohla ukončit poslední judikatura českých soudů, která se přiklonila k promlčitelnosti těchto nároků. Jinak oba právní řády stojí na nepromlčitelnosti všeobecného osobnostního práva jako takového.

Rozebrána je také otázka dědění a převoditelnosti některých práv souvisejících s všeobecným osobnostním právem. Zde hraje zejména v německém pojetí velkou roli judikatura. Právě v souvislosti možností komerčního využití dochází k situacím, kdy není zcela zřejmé, kdo je osobou, která uděluje souhlas s využitím osobnostních práv. Tato problematika je demonstrována na rozsudcích Nena a Marlene Dietrich.

Oba právní řády řeší odlišné obecné otázky. Dokazuje to i v České republice zcela bezproblémové pojetí subjektů všeobecného osobnostního práva, které v Německu naráží na nedořešená práva nenarozeného dítěte.

Dalším stěžejním tématem je posmrtná ochrana osobnosti. Prezentovány jsou mimo jiné rozsudky Otto von Bismarck a Mephisto, které jsou stěžejní pro německé právo, některé poznatky jsou však přenositelné i na právo české.

Na závěr druhé části se konstatuje, že dořešení některých základních otázek by bylo v obou právních řádech přínosné.

Třetí část se zabývá charakteristikou všeobecného osobnostního práva prostřednictvím jeho součástí. Zmíněny jsou jen některé z nich, a to s ohledem na jejich neuzavřený okruh. Vedle zcela typických atributů jako je život a zdraví, soukromí, podoba a jméno, je zmíněno také např. právo na biomateriální sebeurčení, které se v odborné literatuře objevuje teprve v posledních letech.

Ovšem i součásti osobnostního práva, která jsou odbornou veřejností uznávána již dlouhou dobu, vykazují v průběhu let nové aspekty. V obou zemích je stále aktuální problematika informovaného souhlasu poskytovaného při lékařských zákrocích, problematika transplantací, umělecké svobody ve vztahu k ochraně soukromí, na významu nabývá i ochrana osobních údajů. Disertační práce se vyjadřuje k rozsudku Ústavního soudu ČR ve věci shromažďování dat při poskytování služeb elektronických komunikací a k problematice ochrany autorských děl prostřednictvím Digital Rights Management. Shodné otázky řeší i náš západní soused.

Na tuto část navazuje část věnovaná dispozicím se všeobecným osobnostním právem resp. jeho součástmi. V obou zemích platí jako základ souhlas nositele práva, který je prolomen jen v některých situacích tzv. zákonnými licencemi. Narozdíl od české právní úpravy zakotvující zákonné licence několika druhů k většímu počtu součástí všeobecného osobnostního práva, zná německé právo pouze licenci týkající se podoby, která je poměrně úzce zakotvena v KUG.

Následující pátá část zabývající se ochranou osobnostních práv demonstruje na jednotlivých druzích nároků skutečnost, že většina nároků je obsahově velmi podobná. Výjimkou je tzv. licenční analogie, která se v České republice jako jeden z nároků neobjevuje, přestože v obou zemích jsou druhy nároků, které může fyzická osoba uplatnit, stanoveny jako neuzavřený výčet. V této souvislosti je znovu zmíněna systematika právní úpravy všeobecného osobnostního práva, neboť ta je v Německu důvodem k rozdílným názorům ohledně ustanovení právního řádu, na kterém se jednotlivý nárok zakládá. Blíže je rozvedeno také přiměřené zadostiučinění v penězích, které je často předmětem diskuzí, ať už jde o jeho výši, to zejména v České republice, nebo o možnost konkrétní osoby domáhat se jej.

Šestá kapitola pro úplnost uvádí možnosti uplatnění nároků ze zásahu do všeobecného osobnostního práva.

Vzhledem k tomu, že některé oblasti práva jsou ve vztahu k ochraně osobnosti specifické popř. dle názoru autorky disertační práce zasluhují bližší popis, jsou v sedmé části práce rozebrány oblasti jako pracovní právo, zpravodajství a zejména pak komerční aspekty vztahující se k všeobecnému osobnostnímu právu a jeho součástí.

Ačkoli je oblast komerčního využití osobnostních práv nejčastěji spojována s reklamou, není to zdaleka jediné možné využití. Pozadu nezůstávají výrobci počítačových her, merchandisingových produktů jako jsou tašky, hračky, oděvy s vyobrazením známé osobnosti apod. Určitým trendem v české republice je také spekulativní registrace doménového jména, které může poškodit konkrétní fyzickou osobu.

V závěru práce jsou krátce shrnuty klíčové problematiky zkoumaných právních řádů. Výsledkem je konstatování jednotlivých rozdílů, které ale ve své podstatě můžou být inspirací pro oba právní řády, stejně tak, jako je německá judikatura často inspirací českým soudům.

Disertační práce je doplněna o krátkou obrazovou přílohu s ukázkami reklam, které se staly předmětem sporu popř. o nich bylo rozhodnuto soudy, a stručným exkurzem o nově připravované rekonstrukci soukromého práva, se zaměřením na ochranu osobnosti.

Abstract

The Ph.D. thesis called “Protection of personality in a Czech-German comparison” applies to, as the name indicates, a comparison of legislation examined in two jurisdictions.

The aim of the thesis is certainly not a statement that one of the legislations is "better" than the other, but to determine whether and how the Czech and German legislation differ or how similar are the rules in both countries.

The first part of the thesis is devoted to sources of law and aims to compare the rights of personality in both jurisdictions. In addition to national sources of law (with emphasis on private law) international treaties are mentioned.

With regard to the treaties it can be concluded that although the Czech Republic and Germany are not signatories to the same contracts this difference is not significant for the purposes of the protection of personality. The wide content-overlap and considerable generality of the treaties causes that identical rights are protected in both countries.

In the area of domestic sources of law it can be clearly stated that the German constitution plays more important role in its country than the Czech constitution in the Czech Republic. This is primarily due to the fragmentation of German legislation and the desire to overcome this inconsistency, but also the important position of the German Constitutional Court plays a role.

In terms of sources of law, the fundamental difference between the Czech legal system and the German legal system is the existence of so called general clause that is typical for the first mentioned legal order. The German legal order on the other hand does not know any general clause and the sources of law are divided among several major sources with the main line of the BGB and KUG. In this respect, the German concept seems little bit confusing and the different nature of the sources of law leads to difficulties in interpretation.

On the other hand, the Czech law is, in terms of sources of law, considerably more clearly arranged. But that does not mean that Czech courts grew up on more unambiguous and more logical conclusions than German courts. On the contrary, at the

time of socialism the comprehensive and practical rules did not lead to a fairer application.

The second part of the thesis deals with the issue of general right of a personality and its basic definition using the sources of law referred to in the first part and case law.

One of the possible characteristics is that the general right of a personality is an immaterial right. However, this concept raises several questions in relation to commercial aspects of a personality.

Another question the thesis deals with is the issue of limitation of time in claims concerning infringement in the general right of a personality. A long lasting discussion between two opinion groups in the Czech Republic could be terminated by the latest case law of Czech courts, which opted to the limitation of time of such claims in which a material remedy is required. Otherwise, both jurisdictions correspond to each other in the opinion that general right of the personality as such is not subject to the statute of limitations.

Described is also the question of inheritance and transferability of certain rights related to general right of a personality. Especially in Germany, case law plays a considerable role. The possibility of commercial use of certain rights showed that there are situations when it is not entirely clear who is the person who gives consent to use the rights of a personality. This issue is illustrated on the judgments Marlene Dietrich and Nena.

Both legal systems have to cope with different general questions. For instance the question of subjects to general right of the personality: this issue is indisputable in the Czech Republic, but faces serious disputes concerning the rights of unborn child in Germany.

Another key issue is the posthumous protection of personality. Among others judgments Otto von Bismarck and Mephisto are described. Some ideas of these two judgments that are fundamental for German law are also transferable to the Czech law.

It is stated at the end of the second part of the thesis that the solution of some fundamental issues would be beneficial to both jurisdictions.

The third part deals with general characteristics of rights of a personality; this is also described through its components. As there is no limited number of the

components, only the most common of them are mentioned. Besides the most typical attributes such as life and health, privacy, appearance and name, the right to bio-material self-determination that appears in the literature only in recent years is described.

Although the components of general right of a personality are recognized by experts for a long time, over the years new aspects are emerging. In both countries so called informed consent for medical procedures is still an issue, the same pays for the questions concerning transplantation, artistic freedom in clash with privacy and also protection of personal data seems to be more and more important topic. This thesis reacts on the ruling of the Constitutional Court regarding the collection of data in electronic communications services and the issue of protection of copyright through Digital Rights Management. Our western neighbor has to deal with the same questions too.

This part of the thesis is followed by sections devoted to the general use of rights of a personality. In both countries, the basic possibility how to make use of the rights is consent of the holder of the right. This rule does not apply only in some situations, when so called legal licenses enable the user not to ask for permission. Unlike the Czech legislation that enshrines the legal licenses of several types, German law knows only one license based on KUG.

The following fifth part concerns the protection of the rights and shows different types of claims and remedies, which are in both countries substantively similar. An exception is so called license analogy that does not appear in the legal system of the Czech Republic. In both countries, the types of remedies that a natural person can seek create an illustrative unlimited list.

In the context of available remedies, the arrangement of legal provisions in the field of protection of personality in Germany is to be mentioned once again as it is one of the causes that it remains still questionable on which legal provision certain remedy is based.

It is dealt closer with compensation in money, which is often a subject of discussion. It is especially the question concerning its amount or the eligibility of a specific person to require it.

The sixth chapter provides a short overview how to exercise of the rights.

With regard to the fact that some areas of law are specifically connected with the protection of personality, seventh part of the thesis describes more closely areas such as labor law, news and commercial aspects related to general right of a personality.

Although the commercial exploitation of rights of personality is most often associated with advertising, it is not the only possible case. New trends emerged in the areas such as computer games, merchandising (bags, toys, clothing etc.). A certain trend in the Czech Republic is also a speculative registration of domain names, which can considerably infringe in the rights of a natural person.

At the end of the thesis key issues of both legal systems are briefly summarized. The result is a statement of particular differences that can be basically seen as an inspiration for both jurisdictions.

The PhD. thesis is complemented by a brief picture attachment with examples of advertisement that have become the subject of dispute or a court decision and a very short comment on newly prepared recodification of the Czech private law, especially with respect to the protection of personality.